

6
22 MB
33

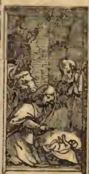
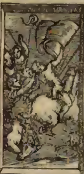

IOANNIS MARIAE

VELMATII

Sacræ Theologiæ professoris, & Poetæ scientissimi, ueteris & noui testamẽti opus singulare, ac planè Diuinum: & ab ipso Authore accuratissime recognitum, & scholys illustratum, & diligentissime excusum.

VENETIIS MDXXXVIII

IOANNES

MARIA VELMATIVS

Bagnacaballus ad reuerendissimum do minicum portuensem episcopum cardinalem tranensem salu= tem plurimam.

OLENT *reuerendissime anti= stes christianæ fidei decus, qui cõti nuis exanimati laboribus delassan= tur, suam uultuosam frontem uarijs interdum solatiolis recreare, ne in ociosam corporis torpedinem: & diram mentis ebetudinem teterri mi facinoris genitricem labant incauti, quæ nisi in per= acerba quædam fastidia mortalium curas ducit, at ego cum innumeris laboribus, & uite obtunderer miserijs, non infimas malarum ualitudinum perpessus ærumnas post obnubilati stomachi lassitudinem musarum iocu= lis, placuit aliquantisper indignatos artus expugnare, pyrenco refocillatus haustu, & ut me ab ætheocleis cõ tentionibus amouerem, quarum cauillationes uix qui= dem philosophali patientia repurgaui, ut quos dialecti= cos, quothoris, exanthlaram labores haud quaq̃ meo possem ingenio speculari. Cum bella omnia, bella om nia in nostris partibus stygio intonarent boatu, nec á domo domus tuta esset ciuili fœdata sanguine, & ne ego ipse tot absonos armorum strepitus: & misera= rum miserimos mulierum ululatus audirem: satis mei*

pectoris proluuio sanguinis sordidatus, & pene exhaustus uita, secessi, & cœlestium rerum creationem, & cacodemonum lapsum a mundi exordio, præeunte diuini pneumatis gratia, euigilaui, tuo etenim fretus numine usq; ad Christi assensum. qui Christi ianuæ, ad æternam uitam, cardinis geris uicem, quiq; pijs precibus summa clementia, paterno non interdicis fauore, quo fit iure optimo hos tibi nostros labores, & uigilias perinde ac meo consecrē phœ bo, quandoquidem diuina diuinis, & magna magnis offerenda censeo, tam & si ego infimus poetarum imitator, sed quia hæc á diuinarum rerum archiuo seligūtur ea, profecto, ratione, non puerilia esse dixerim. Si quid tamen minus egregij deprauandum sit, meo obtuso ascribas ingenio, quoniam in quo homine anxietates hospitantur, ueluti nauis est in tempestuoso fluctuū turbine derelicta, ubi undarum sonitantes incursus gementem illam ad scopulos impellunt, quæ est eius pernities, si quid autem climati offenderis, id totum diuina elaboratum charitate prædicato, & tuo mihi sufful tum præsidio, homo enim sum reuerendissime antistes, scio quippe q̃ non deerunt detractores, qui tantum uir tuti insidiantur peiores orco, qui solos reos excruciat, quis enim non aliena cernit ad sua praua cœcus? multi quippe, ut sua extollant, aliena condemnant se multum tumidi scire simulantes cum nihil sciant. & si aliquid est, illud aliquid in parum conuertitur: qui uere sciunt non uituperant, sed si quid erroris emergat paterno mo re castigant ut nulla dicendi satago ab astantum auribus audiatur, quia quo magis decrescit ignorantia, eo minus crescat superbiendi cupido. littere enim é saxo

debent

debent oliuum emungere, non at ab oleo silices excauare. Quicquid sit, accipe hos sudores uelmaty, & in illū parcas solita, solita inq̄ clementia, & memento te esse Romę, ubi errata animę corriguntur emaculanturq́; non ergo mirum sit, si & nostra ibi Romam profecta fuerint absoluenda. Vale tibi me totum dico.

PETRVS CARABETA Physicus.

Quæ deus æterno produxerat omnia solus
Fert tibi uelmatijs docta camæna modis
Dat grauis euterpe hic quæ non cecinere priores
A' ioue nunc musa est, de ioue uera canit
Tum sileant cuncti sacro hoc referente poeta
Quod possit dici, clauditur hoc opere.

Prima erit ad græcos, tibi mantua docta secunda est
Velmatio ad musas tertia palma uiro.

VELMATIVS AD REVErendissimum Cardinalem.

Inseruit natura modum perfecta creatis,
Ex ui naturæ quod iuuat omne petit,
Tendimus optato, fugimusq; nocentia nobis,
Ex ui naturæ quod nocet omne fugit.
Quæ bona sunt optantur enim, si forte negentur
Tunc sitis occurit luxuriosa magis.
Quæ sibi conueniat, talem sibi postulat artem.
Non intrat proprios si minus apta lares,
Nemo alas quærit: nec uiuere quærit in undis.
Nemo petit timidas uictitet inter oues,
Discere qui nescit cupiet, requiemq; labori,
Qui tam phœbeas sollicitauit opes.
Viuere qui lassus fortis, qui morbidus atra
Bile tumet membris uulnus abire suis.

Crine

Crine carens crines, seu densis crinibus optat
Demere de grauibus pondus inerme comis.
Sectus & ire, pedes, audire decentia surdus.
Et truncus manibus tangere queq; suis.
De nare expunctus, cæcus de lumine tentat.
Mutus & assiduo quæritat ore loqui.
Da panem misero, donetur candida seruo
Libertas, lasso da breue, gaudet, iter.
Nauita uult portum, quærit compendia uiuax
Mercator, causas causidicusq; graues.
Arma petit miles sæui renitentia martis.
At uilis trepidam uellet habere fugam,
Rusticus & segetes cupiunt animalia uictum.
Pinguescit tacita nocte lauerna uorax,
Da canibus leporem, fugienti & pocula ceruo,
Da cliuum lepori, dum fugit ante canem.
Gaudeat ille puer, cui primus in æquore puluis.
Gaudeat & primo puluere primus equus.
Ista iuuant, eadem magno cupiuntur & æstu.
Ex ui naturæ quod iuuat omne petit.
Tu sitis, ars & nostra decens, doctrina, quiesq;
Pes decus, ad teneras auris aperta præces.
Tuq; manus, lumenq; mihi, mihi uerba, ceresq;
Libertas, portus, causaq;, sis methodus.
Arma mihi, lucrumq; mihi, deffensio nobis.
Tu seges, & uictus, quem peto cliuus eris.
Ergo optatus ades, quæ sunt optanda petuntur,
Ergo optate pias concipe mente præces.
Sit mihi, non aliud cupio, tua gratia semper
Non desit seruo, quæ sibi grata, tuo.

Aphricus optata sitiens ut pergit ad undas
Ceruus, & á rapido præda fugata cane,
Pauper ut optat opes, ut diues auarus & aurum,
Vtq; salutiferos aduena sepe lares.
Vt leue quæ sursum, centum graue postulat, atq;
Vt puer ad mammas fertur amore suas.
Vtq; petunt solite præstare incendia flammæ
Et dare plycheo cum face sceptra uiro
Vt sua quenq; mouet natura inducere cursum
Sic ego te proprium cum præce seruo patrem.
Nec dabit obtusam læthea obliuio mentem
Deleat á nostra, quem colo, mente uirum,
Dum tenet occiduos homines, dum tartara manes,
Mundus, & auricomi sidera clara poli,
Dum quoq; uis flabit gelidos aquilonis ad ortus,
Vertice dum siculis eminet etna iugis.
Tam diu seruabo, diu te uenerabor amorem
Nec mea mortali finiet orbe rota.
Velmatius.

VELMATIVS

In iudicantes exteriora, pannosum indoctum, togatum uero philosophum.

Decipit exterior facies, qui à mœnibus urbem.
A longa & ciues iudicat esse toga.
Horrentes capre barbas patiuntur & hirci,
Sic ea philosophum non facit esse grauem.
Tu graue, tum gelidum lapidoso in corpore marmor.
At leuis à gelido marmore flamma liquet.
Non omne est, quod turpe, nocens, sub arūdine nectar.
Nec iuuat in pulchro quod nitet omne situ.
Non claua alcidem: non tela horrentia martem.
Non faciunt mosen cornua legiferum.
Non christus quicunq; crucem gestabit amandam,
Mollis & horrisonum non dabit alga fretum.
Sub luxu turpis facies, prudentia uestem
Non sequitur, dominum sed magis ipsa suum.
An locus ingenium pariat? seu carmina uestes?
Sic tantum attalicas uult sibi phœbus opes?
Nascitur in medijs fatuus q̄ magnus athenis.
Nascitur atq; scythas, qui sapit alta rudes.
Sæpe sub herboso latitant argentea campo
Munera, & in modico dulcia uina lacu.
Picta domus miras est ostensura figuras.
Eq; fluit picto fœda cloaca lare.
Sanctior ut fiat, moneat uel rectius orbem
Quid prosunt tardo lignea uincla pedi?
Tersa quid arma iuuant miris incisa figuris,

Aurea quæ sapiat ni gerat arma manus?
Non omnes, quos roma cibat regina, potentes.
Non omnes miseri qui uaga rura colunt.
Non uerax, nec falsa quidem est oratio uerbis.
Qualia sint donis discimus arua suis
Velmatij liber iste boni. qui fraterinops q;
Aduena, & in modica, non sine febre domo.

IDEM IN MORDACE.

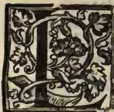
Dira canis latrat, uomit & fera toxica serpens
Dilacerant rapido uiscera dente canes.
Est hominis laudare hominem: qui murmure nostros
Depompat numeros hic canis, hidra, lupus.

IDEM IN BLATTARONEM.

Multi tela sciunt cœnati horrentia pullos
Martis, & in talamo prælia multa gerunt.
Sæpe fremũt: & uoce citant in bella quirites.
Hunc feriunt, alij præmia opima ferunt,
Castigant uictum, laus est uictoria, belli
Atq; modum pleni uiscera carne docent.
Ii tamen expertes pugnæ sine uiribus audent
Perdere mul. a labris prælia, nulla manu.
Sic tu, qui mordes nostrum sine fine, laborem
Da prius in pugnam sub duce marte manum.

Hieronimus

HIERONIMVS SERVI-
ta mutinensis lectori candido.

ECTOR *humanissime lege, & perlege, quaeso (non ea ratione ut uapulet) uelmatij praeceptoris mei opus singulare, uiri nunquam satis laudati, in quo a mundi primordio, altiloquo uersu, usque ad Christi ascensum multa habebis miro lucubrata eloquio, siquidem totius orbis fabricam, angelorum lapsum, & primorum parentum expulsionem, uniuersale diluuium, babilonicam destructionem, humanatum uerbum, christi passionem: & eius admirabilem ascensionem, quae cuncta magnis mixta sententijs in decem libros digesta sunt, quibus additi sunt apostolorum actus, quorum ultimus, multae doctrinae Pauli apostoli in neronem disceptationem rome continet admiratu dignam, quae cuncta in libris omnibus commentariolo denudantur: praeludia quaedam item legito ante opus hoc magnum a uiris doctissimis non spernenda: nec non quae actus praecedunt in concionatores subtilia pertractantes magis disputanda quam praedicanda, talis homo est uelmatius ut admirandus sit in suo quolibet extemporaneo uersiculo. hunc legant omnes qui nasum habent, non mordaces tamen, non cirratorum instructores, qui latrare oblectantur, puerilia in suis scolis uentilantes tantum, de maleuolis intelligo. qui quid sciant nesciunt Vale.*

Quis nostros offundat .n. sine lege labores?
Nescio, qui primus tela nefanda gerat,
Si doctus, doctum quem non sapientia mitem
Fecerit? at cœco dogmate nasus abest,
Inuidus horrisonos, miserum me, armabit iambos,
Concitet hic tantum prælia, non alius.

EXCVSATIO

Argus ubiq; nequit, si quis tamen exeat argus,
Hermetem timeat, qui legit esse deum
Ergo hic mercurium trepidet mea musa desertum
Ne claudat libro lumina multa suo.

Argumentum

ARGVMENTVM PRIMI.

Prima chaos facies & mira creatio rerum,
Inuidet & tellus cernens uaga munera ponto,
Mittuntur cœlo montes sua uota reuelent
Omnipatri: fiunt quæ conuenientia terræ,
Bruta huius: cœliq; fere noua prælia tentant:
Fabula bubonis fertur, terrenus & adam
Primus homo in terris, minor hic similatur & orbi
Qui tenet hoc totum, pariter diuina potestas
Spiritus & molis miro similantur honore
Cœlipotens terrasq; petit, præcepta feruntur
Regnanti in terris, cui libera facta potestas
Cunctarum rerum, repetunt cœlestia diui.

VELMATIVS

Arma citant[a] plures ueneris fragrantia scaeuae,
Accendunt faciles cordibus igne faces,
Bella canunt[b] multi scelerati audentia martis,
Ac enses acuunt, tela nefanda, truces,
Crimina castigant[c] pauci, uirtutis amore,
Christiferum[d] nullus carmine tollit opus.
Ergo ego complector christi uestigia[e] solus:
Ergo salutiferam cogor adire crucem.

a Plures
b Multi
c Pauci
d Nullus
e Solus.s.ad plenum

IOANNIS MA
RIÆ VELMATII BAGNA

caballi christeidos, ad Dominicum Reuereñ. Episcopum Portuensem Cardinalem Trasnensem.

Liber primus.

COELORVM, *Terræq; simul primordia uersu,*
Et flammæ, uel quo spirant animalia & undæ
Ordior: & diuos refero super æthera uultus,
Ac steropum[f] casus: iudeaq; toxica mœrens,
Quæ insontem fixere deum: sua funera: uitam

f [illegible]

Surgentem a tenebris, & [a] quo uictoria praepes
Duxerit [b] a terris: huc huc diuertite mentes
Christicolae, dextrumq; latus petat impia uitans
Saxa ratis, scyllam fugiat, scecuamq; caribdim,
Et [c] syreneos cantus, triplicemq; [d] chimeram.
Anchora ad [e] eoos cursum, cita dirigat ortus,
Prospitiatq; nouum referens noua gaudia, solem,
Intratura sacros praesenti numine portus,
Vnda ubi perpetuo tanti silet aequoris aeuo.
Virgo igitur, diuina parens maculae inscia, patris,
Te pia qui genuit mater, ueneranda potestas,
Sume preces: & fortis opem, miserata laborem,
Fer mihi poscenti, tua sit, quam, doxa canemus,
Qui tuus atq; dolor, memora moestissima causas
A ioue descendens, coelo qui uenit ab alto:
Interitusq; simul, tantae & pietatis ad omnes,
Sunt tua quae narro: faueas optata fideli:
Ante diem primae lucis, coelumq; quod omni
Imminet, [i] haud actis terrarum uultibus arte.
Ante serenatam stellarum condere formam
Aurea [k] concesso reddentem lumina uultu,
Anteq; quam totum pulchre distingueret orbem,
Et terras terris: & montes montibus, udis
Et gelidas partiret aquis, tunc iuppiter undas,
Flumen ab ingenti: fontemq; a flumine, ponto,
A facie faciem, tenebras a luce, calorem
A gelido, siccumq; [l] foret: quod dissidet udo,
Nil erat, altus erat [m] deus omnia, & omnia grandis
Iuppiter [n] a nullo, toti sapientia mundo
Prima [o] fuit, praeclara trium [p] connexio, diuum,
Omnipotens [q] qui cuncta mouet, qui cuncta gubernat,
Principio: & sine fine manens, aeterna potestas.

Principium

a Quo idest vt quemadmodum
b A terris ad coelum,
c Syreneos cãtus idest vanitates
d Chimeram poetarum figmenta
e Eoos orientales
f Nouum solem.i.christum qui est sol iustitiae
g Portus beatam vitam
Virgo inuocatio est
h Causas.s.illius qui a ioue descendens venit ab alto coelo ad inferiora:& causas interitus.s.cur voluit mori
i Haud actis non perfectis terrarum vultibus
k Concesso communicato a sole
l Foret anteq̃; sicci eẽt qđ ab humido dissidet
m Deus erat omnia.i.ante mundi:& rerũ omnium creationem nil erat preter deum
n A nullo quia a nullo deus est a quo tñ omnia
o Prima fuit sapi.xxiiii. ab initio: & ante secula creata sum
p Cõnexio appositio ẽ:
q Omnipotẽs est deus vsq; ad illud cõflauit angelicos vultus: deest relatiuum in omnibus

Principium finisq; simul, causa unica rerum,
Naturans natura boni, qui trinus: & unus
Ter deus: una tamen tribus hæc essentia diuis:
Quis[a] tribus unus honos: tamen his non inuidet una
Simplicitas: numero gaudens pulcherrima terno:
Angelicos tanto socios in lumine uultus
Natura[b] æquales nullo[c] conflauit ab ente.
Incipit a claro distinctum iuppiter orbem
Lumine spirituum, iouis hos & gratia diuos
Finxerat informes, nec dum pia gratia doxæ[d]
Fecerat æternos, iusti donare tonantis
Præmia scit meritum, mentem his ratione creatis
Armarat: uaria uoluitq; cupidine possent
Mutari, dextram peterent, partemue sinistram
Distinctu specie, sine corpore fecit eosdem.
Atq; idem empyreum, tempus, caput ordine rerum
Materiamq; creat: simul hæc uenere coæua
Quattuor, hoc illi non præfuit, omnibus una
Formata est facies: confusus ab ordine uultus
Huius erat mundi: lucemq; incluserat enti,
Cui uultus deformis item, confusaq; moles,
At lucem a tenebris longo discrimine factor
Distinxit rerum: noctem dixere tenebras,
Et lucem fecere diem: duo lumina iunxit
Magna polo distincta locis, gratissima cœlo,
Officiis distincta suis per sæcula uitæ.
Auricomi sed prima fuit præsentia solis,
Cinthius incepto, frontem, calcemq; diei
Ordinat: huic amor est, perfectaq; gloria mundi.
Igneus est, sine labe micans sol, plenus, & urit

a Quis pro quibus unius honoris tres sunt iuxta illud tribus honor unus

b Natura æquales quia ipsi indissolubiles & immortales.ii.sen.

c Conflauit in trinitate ubi nulla difficultas fabricandi exprimitur

d Doxæ gloriæ

Meritum: nominatiuus est nam ex merito dantur præmia, meritum ergo scit donare præmia iusti iouis. Donare recte dictum quia non sunt condi

gne passiones huius sæculi ad futurã gloriam. Distincti specie: qa quot angeli tot species. Idem deus. Caput appositio est: qa materia prima est rerũ omniũ principium. Quattuor. s. angelus: cœlum empyreum: tempus & materia prima. Non præfuit vnũ nõ fuit ante aliud. Vna idest simul. Factor rerum non discrimine rerũ. Dixere. s. tota trinitas. Geñ. i. faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Distincta locis idest in diuersis ordinibus: qa aliud est cœlum solis: & aliud lunæ: sic & q̃tum ad oculos: qa luna & sol e regione apparuerunt: habent & distincta officia. Frontem in nostro hemisperio sol ortu suo, loquẽdo ex vulgari opinione, principium diei gignit, ex occasu autem finem, cum se vere nunq̃ oriatur, & nunq̃ occidat. Igneus est ex colore. Vrit, ex virtute

Lucem alijs præbet, distinguit tempora, & imis
Incrementa gerit: sese difundit & æque,
Quo sine, nulla dies: sed tantum noctis opacæ
Tegmina tenduntur, telo uiolantur, & atro
Mortales, fragili morbus dubitabilis ægro
Insurgit, querulæ cruciant mortalia uoce:
Pectora bubonum: dominantur crimina genti.
Mars parit arbitrio plures sine lege, tirannos:
Et iuuenum ardescit stricto manus impia ferro
Ad mala, peruersæ mentes mortalibus insunt.
Furta lauerna parat: mundum commissa reguntq́;
Præmicet igniuomi si non præsentia solis,
Sol oculus mundi, rerum pulcherrima uirtus
Cui quoq; lux confusa chao sociata perauxit
Lumina: uel summo posuit super omnia cœlo
Iuppiter: & tenebras iussit: quibus alma ministrat
Luna, suo perfecta globo: cui frigida mens est,
Et facie maculata graui decrescit ab orbe.

Mars parit mars tirãnorũ pater, & deus, qa viuitur violẽtia. Marsus itunum. iuuenes audent in mala facinora nocte. Lauerna furũ dea. Sol oculus mundi. Pli. preclarus: eximius: omnia intuẽs. omnia ẽt exaudiẽs. Ouid. iiii. meta. videt hic deus omnia primus. Confusa chao, lux latens in chao iuncta fuit soli. Perfecta qa facta est in plenilunio. Maculata facie propter maculas apparentes in ea.

Et uultu ad superos placet hæc defecta bicorni,

Inde iterum

Inde iterum quem prima manus perfecerat orbem
Assumit: toto renouataq; corpore crescit.
Humectat terras, augetq; hæc semina campis,
Tum uario hæc eadem uestitur luna colore,
Rubra docet uentos, pluuias mortalibus offert
Nigra, sed adlectans pulchro candore serenum.

Ad superos. quia luna semiplena cornua gerit sursum. Prima manus. i. renouat in orbem primũ. Crescit. f. p apparẽtiam. vario colore, interdum luna rubescit, tunc protendit ventos, quando q; nigrescit, tunc pluuias promittit, sed si candida sit serenitatem.

Nocte micans erebi est oculus, tum lumen in umbra
Clarior ut tenebris lux est, rutilantior orbis
Solis erit, q̃ luna minor, quæ sole triumphat.
Hæc auctu minor ipsa suo: si contrahat orbem
Maior erit, primis septem uarianda diebus
Diuisiua uenit: totidemq; obduxerit æquam
Orbis in orbe rotam, simili sub luna relapsu
Temporis, hæc eadem medium cupit abdere uultum
Diuisiua iterum, reliquis silet illa diebus:
Et coitum cum sole parit, dilapsa per umbras.

Nocte micans. luna est noctis oculus, sicut sol diei & mundi. Erebi obscuritatis. Orbis, sol. n. est rutilantior luna, q̃to ipsa tenebris est clarior. Minor. quæ luna. s. minor sole, sole triumphat. Cõtra. hat circ strotet. pariter diuisiua, quia primis. vii. diebus diuisiua crescit, & aliis. vii. orbẽ complet, dein decrescit sub simili relapsu temporis. i. in septem diebus uenit ad dimidiam partem, abdens medium vultum, rursus diuisiua est, & cum non apparet coit cum sole fratre suo.

Sic maius, lumenq; minus faber optimus ornat
Lumine diuerso, uarios & sedibus idem
Planetas format uariis, sunt ordine septem:
Falcitenens, grandæuus item Saturnus, & ingens
Iuppiter, et Mauors, Phœbus, Venus alma, deorum
Nuntius, e quorum numero tenet infima phœbe.

Signaq; disposuit lato surgentia cœlo.
Sunt duo tecta seni, proprium cui uilis opaca
Nocte caper præbet, stat cum fundente diebus
Continuas Saturnus aquas, uult Iuppiter ingens
Atq; duas habitare casas: huic ille diurnam
Collocat, admissas tendit qui pelle sagittas
Nocturnam piscis, totidem bellonus habebit
Ense domos: aries medio sub sole feroci
Concedit marti thalamum: cui scorpius atra
Nocte larem prestat, solum sed cinthius unam
Vult, petit herculeum radians à crine leonem,
Atq; paphi regina duas, sub lumine taurum
Stellarum flauo, radiat dum cinthius æquam
Nimirum libram, totidem cillenius [a] *ædes*
Hic habitat: gemini claram tribuere quietem.
Sideream uirgo tantum uult cinthia cancrum,
Admonuit qua quodq; uia sua prenderet arua,
Et proprium seruaret iter, ne deuius ordo
Cœlorum alterius daret in compendia signum.
Addidit atq; idem nocturnos Iuppiter ignes
Innumeros: posuitq; suis rutilantia tectis
Sidera: quis præclara dies, quis turbida nox est,
Esse duas arctos, ursa hic calistone maior
Parrhasia, tyriam sed fert cynosura [b] *minorem.*
Nulla scit occasum, gelido nec in æquore mergunt
Pectora, quæq; polo cœlo nascuntur eoo
Dantur: & occiduo condunt quas littora tractu.
Et deus opposuit septem lucere trioni
Sidera: candentes uoluitq; in uertice flammas:
Nulla mora in factis, compleuerat omnia uerbo.
Quinq; dedit zonas: iussuq; diespiter omnes
Disposuit cœlos, elementa liquentia traxit:

Et pondus

[a] Cyllenius dicitur a cyllene.

[b] Cynosura. i. ursa minor a canis vra. i. cauda.

Et pondus gelidæ rigida calcabile terræ
Materia, quæ prima fuit, soror omnibus una
Et genitrix eadem rebus, qua cetera finxit,
Cuncta locum retinent: distinctus & orbis ab orbe:
Infima terra locat: telluri præeminet æquor,
Occeanis dominatur aquis penetrabilis aer.
Aera pyr cingit, feruentes cinthia flammas,
Mercurio mox luna subit, cillenius almæ
Sed ueneri, uenerem rutilans superambulat, & sol
Solis at arua furens calcat lucentia mauors.

Admonuit.s. Deus qua via quodq; signũ p̃nderet sua arua, ne deuius ordo cœlorũ daret signum in cõpendia alterius signi. Quis ꝑ quibus seuitas inest & tempestas. Parrhasia. parrhasis est vrbs arcadiæ. Tyriam quia vt apparet eã tyrii obseruant. Gelido æquore in septẽtrione q. ꝑ & daniẽ stellæ q̃ nascuntur eoo polo. i. oriẽtali. & occidentales littora nominatiuus est. Septentrioni numerãtur quattuor mundi regiões quę suas omnes, habent stellas Opposuit sidera lucere septentrioni. i. fecit in meridie stellas: ergo & septentrionales Materia ex materia Rigida informi: & rudi Soror: materia prima cum a deo ut cetera sit creata rerũ omniũ soror est. Genitrix & cũ ex ea res oẽs in esse ꝑduxerit non ab re rerũ oium mr̃ fiat. Ab orbe. s. est. Infima, terra pulchra dicẽdi variatio. I, fima accusatiuus est pluralis. Pyr ignis. Mauors mars.

Altior armigero uult iuppiter [a] esse ioueḿq;
Grandæuus sceuæ [b] genitor iunonis adunca
Falce premit, diri circundant sidera ditis.
Flaua patrem [c] grandi deus est super omnia sceptro
Cuncta regit: qui cuncta dedit, mirabilis, ingens
Destruit altisono: necnon creat omnia iussu.
Quam bene disposuit totum fœlicius orbem,
Quam bene naturis: pars hæc distincta duabus.
Corporei, cœlestis enim prior, altera & orbis
Est elementaris, posuit quis uertice flammas,
Et tenuem medio quis iusserit aera? cuius
Subiacet imperio pontus, tenet infima tellus,
Tris cœlos natura capit cœlestis, & horum

a Iuppiter. s. stella
b Sæuæ magnæ.
c Patrem. saturnum.

Empyreum primum:nomen cui prædicat ardor,
Ille locus fœlix, sequiturq; argentea sedes,
Mox firmamentum, planetis regia septem,
Quippe elementaris sphæras uult quattur: ignis

Corporei orbis. corporalis mundi machina in duobus tota cõsistit, in natura. s. cœlesti, & elementari. cœlestis distinguitur in tres cœlos primarios: qui sunt, cœlum empyreum, cristalinum, & firmamentũ, quod est stellarũ regnum. intra firmamentum continentur septem orbes. s. saturnus, iuppiter, mars, sol, venus, mercurius, & luna, de quibus supra. Argentea sedes. cœlum cristallinum, siue aqueum. Regia. appositio est.

Prima erit, hæc calidam, siccam quoq; feruida formã
Intus habet: redditq; foris, subit altera, fiet
Aeris, huic calidam, necnon humentia gignunt
Naturam: in medio est aqua frigida, & humida, tellus
Ima tenet grauitate sua, quæ densior illis,
Punctus erit mundi, sicco tum frigore gaudet:
Iuppiter ante tamen terras obduxerat undis.

Hæc calidam. sphæra ignis calidæ est naturæ & siccæ. Nota obiter istæ dñr qualitates primæ, qa nõ fluunt ab aliis, sed aliæ oẽs qualitates, siue contrarietates ab istis. calidũ. nõ venit a siccitate, nec ab ea siccitas, nec frigiditas ab humiditate, neq; humiditas ab frigiditate. Altera. s. sphæra aeris. huic cali. natu. i. calida gnignũt. necnõ humẽtia aer habet cal. nat. & hũ. nõ tñ rõe medii inter ignẽ & aq̃, cal. gignũt na. cal. & e cõuerso.

a Quod superest. quod nunc apparet.
b Totum mundi. i. totũ quod in mundo erat fuit aqua.

Quod superest [a] , quodq; intus erat, nec fecerat ingens
Oceanis diuersa locis sua brachia, totum [b]
Vnda fuit mundi, terram secreuit ab unda:
Terra fuit sterilis, liquidum sine piscibus æquor,
Nulla suas uolucris tendebat ad aera pennas:
Nil erat, at uiduo [c] tacitabant omnia uultu.
QVE sterilis natura mala est, iubet addere fructus
Aequoreos diuina pares [d] clementia pontum
Cæruleum parit unda animal: [e] fit sepia, pistris,
Serraq; terribilis dentatam bellua cristam,

c Viduo uultu. aspectu & apparentia sine animalibus.
d Fructus pares conuenientes sibi, quia pisces mari conueniunt.
e Cæruleum animal. i. piscis.

Scillaq;

Scillaq́;, sirene formata ut uirginis ora,
Desinit in piscem: stellæ gignuntur, & orbes,
Sfungia, teucha natat, delphines[a] *in æquore curui*
Illudunt undis, sub aquas merguntur, & alto
Emergunt, redeuntq́; iterum, sic corpora iactant
In speciem iactata chori, uel naribus efflant
Flumina, diuino iussu dat grandia cete.
Nereidas pontus, mare dat tritona canorum,
Qui uocat æquoreos magna in certamina martes,
Et canit in uasto recinens noua prælia[b] *ponto,*
Dant freta tum thynos: preciosi ac prandia rhombi,
Qui[c] *calido*[d] *ingluuiæ concinat edulia regi,*[e]
Et phoce immenso labuntur in æquore, narci
Atq́; secant latices, tristem præbere saporem
Qui noscunt: mullosq́; gerit, fert liuida salpas
Vnda suas: uariosq́; dabunt loca dissona pisces.
Multa natant fluuijs animalia, plurima ponto,
Ista pares paribus ducunt & in æquore lapsus:
Cum paribus uiuuntq́; pares, faciuntq́; choreas.
VNDIQVE *uiuentes formæ par unit imago.*[f]
Magna tamen minimos pascuntur corpora uentres:
Hanc litem rapidi parit inclementia uentris.
Fluctibus inuidit tellus, gemitumq́; superbo
Corde dedit, campis ꝙ pectora nuda gerebat.
Et tantis spoliata bonis, non herba,[g] *nec ullum*
Tunc animal pascebat, opus telluris[h] *amore,*
Conciliumq́; ex orbe ciet, uocat inuida colles,
Et montes, uallesq́; simul conquæsta sororem
Tot pisces habuisse uagos, fluuiosq́; meantes,
Per sua sæua[i] *negat cursus miserabilis arua*
Curuare, & proprijs deflectere cornua ripis:
Ni quoq́; pergrato comat[k] *se munere uirgo.*[l]

a Delphinorum mos.
b Noua ꝓlia ingentia.
c Qui rhombus.
d Calido guloso.
e Regi diuiti.
f Par imago formæ idest æqualis similitudo, quia similitudo est causa amoris. Cic. de se. pares cũ pa.
g Non herba. s. erat.
h Opus telluris. amore concordia. vel pascebat opus amore. i. desiderio telluris.
i Sæua nominatiuus est idest irata.
k Comat ornet a como comis.
l Virgo intacta.

Erexere omnes matri capita altæ ferentes
Auxilium, uerbis fidum, factoq; fauorem,
Etna, agragas, abarim, pariter, berecinthius, atlas,
Pangœus, parnasus, athos, dulcisq; falernus,
Cinthus, uel caulon, rhodope, taurusq;, cithcron,
Caspius, & uultur, synai qui uertice fratres
Sublimi superat sarnus, tum pelion, ossa,
Otris, erix, pindus, prægrandis olympus, oeta,
Consilium fecere omnes: solamina præstant
Mœrentis tum uota pÿ materna receptant.
Consilio exacto: mittatur olympus, & atlas
Etna simul cernit[a] cœlo,[b] curasq; tonanti
Denudent:[c] satiata[d] graues iubet ipsa querellis,
Et stimulent montes simili uult aera uoto,
Quemq; agitent, crucientq; simul liuore carentem
Muneribus: properata premunt uestigia montes,
Atq; piæ matris pia iussa capescere certant:
Accincti paribus uolitantq; per aera pœnis.
Ii curas seruantq; pares parere patenti,[e]
Et terræ seruare polo præcepta[f] iubentis
Præsensit mestas telluris ab æthere uoces.
Iuppiter, ac[g] aliqua nullo qui uoce relatu
Indiget, in uotum descendit, montibus atræ
Obuius ipse tribus, qui se sublimius alto
Tradiderant cœlo: qui longa cacumina flauis
Sideribus coæquare[h] suis[i] surgentia pennis.
Hos[k] quoq; maiores alios, & uertice uincant,
Esse alÿs humiles materna in uota reliquit
Iuppiter, & cunctis sublimi collibus extat
Vertice, hubiferi superantq; cacumine nubes:
Conueniensq;[l] deus fecit cum montibus æquor,
Iussit & in multis terræ prorumperet aruis:

a Cernit deliberat.
b Cælo. ad cælum.
c Denudent deest vt.
d Et satiata querellis plena iubent graues montes stimulent aera in simili voto. quem & agitent .i. crucient liuore quia caret & ipse muneribus suis.
e Patenti .s. terræ
f Et seruare precepta terræ iubentis polo ad polum .s. irent
g Ac deus qui nullo indiget relatu descendit in votum atræ, hoc est mœstæ, matris.
h Coæquare coæ vna syllaba est rõe metri .i. coæquarunt sua cacumina sideribus.
i Suis pennis suo volatu.
k Hos maiores aliis montibus deus reliqt esse quia fuerunt humiles in materna vota
l Conueniens concordans æquor cum terra

Et sua

Et sua deflexo torqueret brachia[a] *cornu:*
Et sic occeanæ tentarent pabula mensæ[b].
Quæ[c] *tellus factura foret, tum fœdere iunxit*
Aera,[d] *tellurem, suaues in uota fretumq;,*
Litibus[e] *imposuit tunc sana silentia cunctis.*
Induit ergo solum precibus florentibus herbis
Omnipotens motus,[f] *rerum matremq; dicauit*[g]
Cunctarum picea, caucus fit, cozula, condes.
Saluia, gith, fœnum, colocasia, flammula, fungus,
Cuscuta, cardo, filix, iuncus, lactuca, fagasmon,
Fistula pastoris, lolium, barbatus, auena,
Tapsus[h] *item, turbit, thimus, esula, malua, papauer,*
Pentaphilon, condros, fœtus saluina paterni
Eductrix, aliasq; dedit produceret herbas
Cunctorum tellus genitrix, pars feruida primum
Attingit seruata gradum, pars nota sequentes
Ingreditur, natura alijs data frigida flammas
Corporibus minuit: totidemq; & frigida seruat
Herba gradus: placidum conseruant ozima odorem.
Indica nux, nardusq;, crocus, perfusaq; membris
Balsama portantis pueri, sat amaracus audet
Cum multis uirtute suum contendere odorum.
Herpillus, rosa, menta, placent tibi lilia, flores
Purpurei, uarijq; iuuant in flore colores.
Dissonat olphatu fungus, bouis arcet ocellus.
Vngula tum ripis tardi est ingrata caballi
Non sapit & caulis, malua, & plantago, lupini,
Ac nullum lactuca parit: sic luiula, iuncus
Excrucians urtica manus, minus utilis exit
Naribus a terra, minimis quas sentibus arcet,

a Sua brachia que sunt flumina.
b Occeanæ mensæ.i.vt flumina currerent in mare.
c Que.s.flumina terra factura esset quia ab ea oriuntur.
d Aera: & fretum & terram suaues quia inie runt pacem
e Litibus cunctis.
f Motus precibus.
g Dicauit eē fecit terrā matrem cunctarum rerum quæ omniparēs dicitur.
h Tapsus barbatus.

Pini fetus eductrix quia filius est de substantia patris cuius.

aborsum procurat saluiria. Dedit concessit. Pars. i. herbarum, vel ex herbis. Primum qualitatis graduum. Sequentes secundum tertium et quaestibus. Natura. i. frigida natura data aliis rebus minuit corporum caliditatem. Conseruant ozima odorem vsq; etiam ad siccitatem. Portantis pueri q conuersus fuit in amaracum. Audet. n. amaracus contendere de odore cu aliis herbis. Suum pro suorum. Balsama preciosi odoris vnguenta, quorum conspersu conuersus fuit in amaracum.

Olphatu deest ab, quia non redolet fungus:

Ocellus bouis. i. costula fetida.

Arcet repellit propter insulsum odorem, minus vtilis naribus, quas nares arcet stimulis suis.

Virtutem quaecunq; gerit, mirabilis intus
Obseruat natura modum: quaeq; herbula prodest.
Quae nocet, illa iuuat: non una medella dolori
Quam plures norint unum medicare dolorem,
Nec plures uni sat erunt: non omnibus una
Est eadem uirtus, & erit quam pluribus una
Intus habet uires, NIHIL *est sine lege creatum.*
Diuersos diuersa ferunt uirtutis honores,
Hoc rumpit, solidatq; aliud: sedatq; dolores,
Hoc trahit ad nigrum, facit hoc albescere uultum.
Hoc laetat, fugat hoc diram de corpore mortem:
Et florum tellus omnes uestitur honore.
Nec minus arboribus terra haec uestita, triumphis
Erigitur: uario magna & grandescit ab ortu
Ecce abies, crescitq; salix, sambucus, & omnes
Arborei foetus: longum est narare coaeuas
Quae flexu radicis eunt in tartara, uel quae
Ascendunt patulas ramis. & frondibus auras,
Et quae multa tegunt quam molli corpora lana:
Fit laurus quae multa sapit: nimis apta camenis,
Et malus, myrtus pariter, frondentis oliuae
Ac species, prunusq; larix, oleander, & ulmus,
Quercus item, pinusq; simul, mala aurea quae fert,
Populus in longa fluuiorum margine curuat

Brachia

Brachia:sit baucis.sorbes quoq;,fraxinus,ornos
Fert humus:atq; alios alijs quæ partibus ortum
Accepere suum:salices humentia gignunt:
Et loca flammarum piperis tribuentia ramos.
Suntq; pares fœtus:alios surgentia fructus
Lumina parturiunt:alios ubi cæcat apollo
Dat natura suos,quibus omnia cernit,ocellos,
Alter ab assyrio fructus cumulabitur orbe.

Quæq; herbula. quæq; herba,ẽt minima,& vilis habet vim suã,qa in iis natura est mirabilis,& obseruat modum suũ vt quelibet suam habeat vim iuuat stomachum frigidum. Non vna,non vna medicina administratur vni infirmitati,sed q̃ plures sedant vnum dolorem. Lactuca tñ non prodest reiicientibus sanguinem,sed & portulaca,qa plures medicine, eidem morbo seruiunt. Nec plures q̃; plures tñ interdum medicinæ vni infirmitati non sufficiunt.sæpe enim moriuntur. Non omnibus vna eadem virtus quæ est vni herbæ nõ cõceditur omnibus herbis vna.n.est calidæ virtutis,altera frigidæ. Laxat hæc,illa stringit & erit q̃; pluribus.pluribus tñ herbis eadem est virtus non tñ omnis,nõ discedã ab exẽ.phisi.defectu vnius herbæ vtuntur altera quia ferme sit eiusdem virtutis. Intus habet vires.s.herba quelibet habet virtutem suam latitantem intra se. Nihil est,nihil enim a deo & a natura ab re,qa deus & natura nihil agunt frustra,non enim temere creauit deus quæ in mundo sunt. Diuersos diuersæ res creatæ habent diuersos honores virtutis. Hoc rumpit,hoc habet vlcerandi virtutem.hoc autem solidandi. Hoc sedat aliquæ herbæ dolores immīnuunt. Ad nigrum aliquæ nigrescere faciunt.aliquæ albescere. Læta lætо afficit,qa venenosa est. Fœtus arborũ fructus facti fuerunt cum arboribus suis.hoc patet qa deus omnes fructus paradisi cõcessit adæ,præter esum ligni sciẽtiæ boni & mali,ergo erant facti:si dicas.dixit de fructibus creandis suo tẽpore,sed q̃o qñ peccauit statim.deus enim perfecta creauit cuncta & adam cibo indigebat,forte dices hoc verũ esse posse in paradiso. Ac alias.s.arbores quæ in suis partibus ortũ habent suum,qa non oẽs arbores nascuntur vbi q;. Salices in locis humidis apte nascuntur salices,& populus,multe vero in verrucosis locis & saxosis. Loca flammarũ calida loca.s.orientis tribuunt piper,loca ergo flãmarũ tribuentia, & fructus pares vt zinz.ber,cinamomum & similia. Cæcat claudit diuersæ regiones diuersos fructus pariunt.

Alter & a siculis patet ut producitur oris,
Magna gerit proprios mortalibus africa uictus:
Tura sabæus habet:[a] *uenietq; ex fructibus omni*
Hæc eadem quæ uni tibi gratia nata quibusdam
ET[b] *quia nullius*[c] *superant uiuentia tandem*

a venietq; ex q̃busdam fructibus,eadem gratia q̃ ẽ vni.omni parti erit.hoc est multi fructus nascitur in oriente qui & in occidente,& in omni regiõe, non tñ in omni particulari loco.

b Et qa nullius.i.qa viuẽtia non viuẽtibus præferenda sunt.

c Ordo est & qa tandẽ viuẽtia supant ea que remanẽt nullius vitæ.s.sensitiue iuppiter reduxit ea q̃ relicta sunt a rõne,subito iussũ,qa solus ipse temporis non eget successu.

Quæ remanent uitæ quæ sint ratione relicta
Iuppiter[a] *eduxit subito, sed*[b] *dissona, iussu*
Surrexit tumido, leo fuluus ab aggere, pardus
Hic felit in maculis gaudens: ferrus ursus & uncat.
Mugit item taurus, grunit sus, mutit & hircus,
Caurit[c] *amans panther, uerres quiritat,*[d] *asellus*
Orcat, ouis ballat, uagit & lepus, impia gannit
Vulpes, frendit aper, latrat canis, ardua rancat
Tigris, & hinnit equus, capra fit, fit campaq; damæ.
Cacus & ore uomit flammas, in terga camellus
Surgit, aquas at cerua petit, fera lamia fœtus
Arboreos frangit, datur & centrocota monstrum:
Humanos induta pedes,[e] *noua bestia, Romæ*
Visa fuit quondam, nam sibilat ore trisulci,
Et parat insidias animantibus inuida serpens,
Naturam natura suam, quæ prouida, firmo
Imperio iunxit cunctis: propriamq; sequuntur.
Magnanimus maiora parat leo facta, tenetq;
Omnibus imperiũ, trepidant[f] *fera pectora, & omnes*
Dum rugit expectant, iubeat quid regia proles
Seq; dat ad raptum, cum dira uorago coercet,
Hunc fugit omne pecus, prædam & partitur in omnes
Semesam socios: nisi quos natura creauit
Esse pares raptu, sed pendet ab arbore capra
Arida decerpens, humiles uaga prata pererrant.
Quis[g] *lupus obstat, oues, saltant a collibus hirci,*
Currit equus, leuis atq; lepus, uaga dama fugaci
Transilit arua pede, & sic plurima, plurima seruant
Gesta suis animata modis,[h] *qua protinus omnes,*
Sentimus quæ obiecta obstant. Tum[i] *Iuppiter ardens*
In medio produxit[k] *aues: foret inuidus aer*
Telluri, & pariter liquidis tabesceret undis.

a Eduxit .i. in lucem
b Dissona altetius spẽi
c Amaris est .n. panther omnibus animalibus amicum præterq̃ draconi
d Asellus pro asino q̃ rudit & asellus orcat, fecit enim deus animalia in illa prima creatione perfectæ ætatis.
e Noua bestia quæ ideo monstrũ, q̃a humanos habet pedes q̃ cephos dicit
f Fera pectora .i. feræ vel animalia ẽt crudelia timent leonem.
g Quis pro quibus
h Qua sentimus .i. animata, anima sẽsitiua obiecta q̃ obstãt potẽtiis
i Iuppiter ardẽs intẽtus
k Auium creatio

Ecce

Ecce [a] aquila in pennas surgit, solemq; tuetur,
Prima uolat, sublata suis petit æthera plumis.
Accipiter pipans subitas se soluit in alas,
Ascendit, descendit item, [b] modo liberat æquans
Aera: nunc idem uolitantia membra coercet.
Pura columba gemit, uiridi gemit [c] arbore turtur,
Pisitat & sturnus, mitilatq; acredula, turdus
Exit enim trutilans, frigulans fit gracculus, alte
Glottorat immenso funesta ciconia rostro.
Gratitat anser aquis, & anas tetrinit in unda,
Has [d] neptunus amat: [e] nouus hoc mirentur, & hospes
Attrahit undisono gaudentia numina fluctu.
Cæruleis tantum statio & gratissima pontus
Piscibus, & flumen pennæ quia gratior aer
Quem uolat, & reuolat cunctis suauissima [f] progne
Zinzilulans, paruoq; pipens in corpore passer
Se miscet, nimium uolitat, celeriq; uolatu
Lætus enim est, multumq; pipit, nimiumq; uidetur
Læticiæ compos, gallina gracillat, & escam
Vnguibus in multo cristata hæc puluere quærit,
Frondibus & nimio nidum gratissima cantu
Componit proprium: sed mergus in æquore mergit
Corpus: [g] apis tacite quæ parua susurrat, & [h] inter
Rore cibans uentrem cupit hæc angusta uolucres
Nomen auis, quæ parua nimis, cui maxima uirtus
Ex auibus melior quæ sit, [i] quæratur [k] hirundo
Nidificans trinsat domibus: lipit aduena miluus,
Dostra sonat, merulusq; canit, parus quoq; tinnit.
At uarias modulatur agens philomela querellas
Mille modos reddit, pulpat tum uultur [l] odores
Aduolitans fœdos: sic plausitat ore palumbes.
Fritinnit rauco, flammisq; cicada tenore,

a Laus aquilæ

b Nunc modo

c Arbore deest ab

d Neptunus amat quia incolunt regnum suum

e Nouus hospes i anser & anas attrahunt numina gaudētia fluctibus vt mirētur qa aues aerem incolunt, & pisces aquas

f Progne q̄ & luscinia alii hirūdinē esse iubēt.

g Apis laus

h Inter volucres cupit nomē apis vt & ipsa uolucris dicatur

i Quæratur ex auibus q̄ sit melior & ape frugalior

k Hirundo q̄ & philomela alii hirundinē dicūt prognem fuisse

l Odores fœdos non q̄ tunc essent qn̄ nihil erat corruptum, sed est eius naturæ expressio

Et cuculus cuculat, tum bubulat impia bubo,
Nil uolat infectum, si qua at uolat inscia plumæ
Hanc [a] famuli fæcere sui, iouis omnia miro
Sunt confecta modo, sed non rationis in usum
Deuenere suum, uolitant, quocunq; feruntur,
Naturæ impulsu, [b] paribus natura magistra est
Intemerata feris, frustra nil gignitur, arma
Arma dedit natura quibus tegerentur ab omni
Funereo occursu uiuunt animalia iussu
Omnia naturæ, defendunt cornua tauros,
Armantur, [c] queruloq; canes, & [d] faucibus, ore,
Lubrica letifero serpens onerata ueneno
Certat, & ungue leo, facili pede corpora ceruus
A nece raptat, item rapido lepus æquora campo
Præda fugata cane, aggreditur spatiosa [e] patentis
Calce equus insurgit, sentes & plura tuentur
Bruta, ferit tum calce animal quod protulit archas
Orbis, & immensos urbi sine pondere fasces
Portat iners nimium: sunt quæ deformius arcent
A se hostes turpi, dulce hoc tutamen, [f] oleto
Penna tegit uolucres, sic omnibus omnia tandem
Quæ sibi conueniunt data sunt. NAtura creatis
Non [g] deest in proprijs, [h] sed cum deus omnia finem
Concreet admirans, celso descendit olympo:
Descendit genitor, cui magna potentia, magnus,
Atq; pari perfecta gradu genitoris imago
Subsequitur, summiq; patris sapientia, sanctus,
Sanctus amor spirat, [i] clementia sancta duorum,
Vnica, tris ueniunt, tribus est essentia diuis.
Virtutem in terris, qui ingentia iussa ministrant
Descendere duces, purum cum fructibus orbem
Omnis turba poli uidet, & longissimus ordo
Virtutum,

a Famuli, si qua auis si ne plumis sit, qualis vespertilio, a dei famulis fabricata est præter apem
b Paribus similibus.
c Querulo ore
d Faucibus
e Patentis campo
f Oleto bonacus animal insectatores suos per spatia iugeris stercus suū velut spiculum dirigit quo tacta exurit.
g Nō deest. i. natura nō deest in necessarijs, iii. de anima.
h In proprijs. i. in ijs quæ cōueniunt & animalium sunt, quia natura non deest animalibus.
i Vnica clementia sancta quia vna tm̄ est persona spiritus sancti.
k Qui. s. diui ministrāt virtutem in terris, & iussa ingentia pōt etiam consequēti cōuenire. s. descēdere duces qui &c.

Virtutũ, comitatur enim, diuina tonantem
Numina, circunstant: ueniens ut cerneret oram [a]
Que terrena sapit, bruta & currentia campis
Deseruit cœlum: (quantis dominetur ubiq;)
Semper ubiq; deus, bonus omnia iuppiter implet.
Totus hic in toto, totum pars queq; iouemq;
Continet, est præsens iustis pius, arduus atris.
Non ullus tegit ante ipsum sua crimina, quicquid
Prospicit a longe, meritis pia sidera, prauis
Tartara, iuditio sed quæ non iudicat æquo
Iuppiter; e uultu ferus ille minatur utroq;
Ensis, & æqualem [b] *grandis defulgurat hastam.*
A ioue & æquus amor, bene uiuite, cernit ubiq;
Ergo ubi descendit gratos uirtutis honores
Aspexit, tractumq; maris, celumq; profundum.
Sic uolucres uolitare uidet super ethera sursum.
Et uerso reuolare gradu, telluris amore,
Hæc super arboreis suspensa complicat alas
Fructibus, & leni uibratur in aere uento.
Garrit item, garrire licet, modulantur & omnes
Aspectu artificis lete: qui talia iussit
Educi in lucem: tolli tum corpora pennis.
Sola fugit bubo tenebris sublata malignis.
TVRPIA *diuinum nequeunt comprendere solem,*
Lumina uincentem tenebras, contraria sunt hec,
Et sua que retinent a uespere [c] *nomina clarum*
Diffugiunt lucem, tetras habitare cauernas
Has [d] *decet: hasq; iuuat uolitare per inuia noctis*
Implumes. cæcas pariter nocturna tenebras
Strix amat, & ratio est, uolucres sibi dulcia cunctæ
Delapse æthereo carpebant pabula celo.
Quadrupedum sed turba truces exarsit in iras.

a O'am regionẽ terre

b Aequalẽ. i. æquam

c Et il'e aues diffugiũt clarum solẽ q̃ retinẽt sua nomina a vesper vel illa animalia.

d Has. s. aues. Fabula vespertiliõis

Pellere pennigere terris animalia forme.
Sufficit ys aer, pascantur in aere, cursus
Quo cupiunt iterare suos. canis improba longas
Mouerat has lites multo aduersata latratu.
(Bestia dira canis, cane quid crudelius atro)
Consilium fecere suum, furor incitat omnes
In prædam acriq;(fatum si consonet) hostis.
Atq; suum texere leues, uolat aera miluus
Vt ferat insidias cenosi lubricus apri,
Per uacuum, quidq; ursus agat. queq, arma lycbaon
Præparet, & taurus, canis. & leo, taxus, abane,
Quiq; duces fiant tanti certaminis. & que
Hi uexilla gerat. ducibus dein uisa reportat
Pennigere gentis fidus speculator in aruis.
Ergo parant ambe crudelia prelia turmæ
Bella ciunt rostro uolucres excita canoro.
Harpyie. bistarda uolat. furit altion, ibos
Hybris[a] item, pica atq, loquax. tum coruus, & anser,
Pinguis anas: falco, nisus, genus omne uolantum.
Agmina distinguunt, aquilam genus omne regentem
Circunstant alie uolucres. amor[b] excitat armis
Bellandi & studium proprys committere pugnas.
Non minus arserunt animi[c] uiolare superbo
Vulnere quadrupedum, (prompta est iniuria belli)
Aerios hostes, rapidas & uellere plumas.
Taurus & ipse minax oculo[d] fera bestia toruo
Taxus, aper, leo, ceruus item, cirogrillus, biena.
Simia cum simili. felis. canis improba, turpis
Vrsus, equus, barrhusq; furit, lupus, uncia, cacus,
Rhinoceros fert arma sue pungentia fronti.
Rangifer arboreo committens prælia cornu
Accelerat, proprio uelox & damula saltu
Cornibus

a Nybris est accipitrũ genere que pugnat cũ aquila.

b Amor desiderium & bellandi cupido omnes excitat cõmittere pugnas propriis armis a natura sibi datis.

c Animi quadrupedũ

d Taurus furit & ipse minax oculo.

Cornibus hec armata tamen timide omnia cernit,
Musquelibet:panther,orix.& ad impia uulpes.
Ardet ad arma furens tygris.fera bella camellus
Terga tumens,pugnas plumosa in terga moratur.[a]
Concurrunt omnes,seuo responsa leoni
Linx dabat:& latis uigilabat prælia campis.
Prospicit.ante oculos gemino bubona tuetur
Remigio alarum:& celeri uestigia cursu
Stringere,paciferam signo portabat oliuam,
Strix sequitur,uidere[b] *asinos dum uidere,uastos*
Audiuere tonos,celeres sub uentre sagittas
Pendere inguinibus,timidas & currere damas,
Cornua ceruorum,taurorum corpora,& hircos
Lasciuire suis,animalia feda,[c] *capellis,*
Capreolos,quos indus habet,fera prælia,[d] *& hostes*
Humane pecudis morsu tentare minaci:
Ore & spumoso magnis e uallibus apros
Frendentes exire feros,incendia belli.
Predarum qui raptor erat leo[e] *iussit in auras,*
Magne mollis erant,similes timuere figuras,
Ingreditur ferale animal.pacemq; reportat
Pro se,proq; suis,& cui dant uespera nomen,
Et fugit ad tenebras,dire ne conscia culpe
Fiat,in ancipiti.[f] *dubia est uictoria bello*
Vtraq; pars numerat pedites,uel seua resignat
Agmina,deest bubo canis excitat ære canoro.
Bosq; ciet uastro ore feram:sic bucula pugnam.
Hinnit equus.leo bella petit.tam grandis ad arma
Miles in aligeros:canis:& lupus,ac ouis una[g]
Vna in classe manent,sola est discordia ad alas.[h]
Non leporem canis ulla ferit,pax omnibus istis.
Sic auibus pax magna uiget,concordia cunctas

a moratur expectat.
b Dum videre dum uidebant.
c Animalia feda
d Tentare fera prælia
e Leo iussit incendia belli in uolucres.
f In ancipiti quia euētus belli dubius.
g Vna simul.
h Ad alas in uolucres ad in significat cū.in epi.ne ad ea meditere īparatū te offendā.

Excitat in magnos, sublato ad sidera cantu.
Quadrupedes, longo ructat modulamina rostro
Cignus, & arma canit miluus, grus: pica loquaxq́;
Coruus & armigeros acuit certaminis ungues
Tanti tela [a] *feri, longumq́; ciconia rostrum.*
Regia & alis init bellum. furor incitat omnes.
Prima ferit, uolat icta: [b] *iterum fera bella ministrat*
Terga [c] *petens. renouat plagas, clamore furentum*
Intonat omne nemus, reboat resonabilis aer,
Pascitur [d] *inq́; leues* [e] *leporis, fera bestia, carnes*
Coruus, & in trepidum damarum tergora uultur,
ARma pedes leporis, clipeos nemora alta ministrant
Arma pedes [f] *timidi cauta & tutella tenebre,*
Sed tñ audaces audatia bella frequentant
Quadrupedes. frustraq́; leui dant brachia uento,
Aera uel cedunt. crudescit pugna, uolucres
Pennarum leuitate, ferunt ex hoste triumphum.
Ergo fugit bubo lucem, genus atq; uolātum
Ignauum per noctis iter, fugiuntq́; sodales
Quam timidi, claro quia nox inimica diei.
Ergo [g] *suis bubo sola hec iouis impia pennis*
Fugerat aspectum. uel [h] *quam membrana uolucrem*
Esse dedit. sic que loca ceca frequentant
Composuere fugam. tecto [i] *hac ratione superbo*
Iuppiter has damnat miseras: miserosq́; nepotes.
At reliquae fecere suos modulamine cantus.
At reliquae fecere diem modulamine festum.
Omne genus [k] *facti presensit gaudia regis,*
Quod celum, [l] *quod terra tenet: quod pontus: & unde*
Currentes: [m] *fluuijs & pinguia culta secantes.*
Mirantur superi. gaudent nouitate: modoq́;
Imposito rebus: uarijs natura creatis

Letatur,

a Tela apparitio tanti certaminis rostrum acuit.

b Icta .i. non percussa sed impulsa.

c Terga quadrupedũ.

d Pascit deponens statt sitiutim.

e Leues quia lepus a leuitate pedum dicitur .i. coruus ferit leporẽ in terga & pasci. leues carnes leporis. Trepidum pro Trepidatum.

f Arma pedes .s. ad struendam fugam. Clipeos quia in nemoribus deffenduntur lepores. Cedunt seruiũt

g Ergo est fuge iteratio

h Vel etiam .i. vespertilio, membrana cartilago, dedit cõcessit eẽt auis. Si que frequentant.

i Tecto supbo ornato.

k Genus facti omne a deo creatum.

l Celum aer.

m Vnde currentes .i. flumina. Fluuius a fluuis .i. unde secantes culta pingui .i. nõ arata sed culta ornata a deo nondum qui: oc cauerat. vel fluuijs fu is inundationibus

Lætatur,quæ [a] serua,Iouis seruatq; iubenti
Iussa deo,fecisse [b] sua tot muneraterræ
Distincta in spetie.tot grandia corpora ponto
Innare,& liquidum [c] uolitare per aera plumas,
Tot lapides lucere uident.micat orphanus,enax
Asteritesq;adamasq; nitens,smaragdus,iaspis,
Corneolus, granatus item,sic prasius:iris
Lucet & argentum.rutilat perfectius auro,[d]
Natura:& rerum data nulla scientia rebus.
Nequicq̃ ne facta forent,fecisse regentem
Cunctorum in terris placuit.sciretq; latentes
Que fierent uires:nec non dominarier omni
Posset hic ex uoto. terram telluris honorem
Virgineam sumpsit,mira & faber optimus arte
Imposuit faciem,massa & spirata rubenti
Est anima,in propria diuinus imagine [f] tandem
Et ioue factus homo.caluerunt membra uigore
Sanguinis,& uacuas cepit percurrere uenas
Ossa simul.creuere ungues,creuere capilli,
Cordis habens aditum ratio pars prima ministrat
Corporis imperium.subit altera,iussa capessit.
Pulcher homo:pulcherq; foris:formosior intus.
Intus alit ratio.hec animalia cetera subdit
Viuida mens hominis iacet hic si corporis usu,

a ℭ Que.s.natura est serua dei qa operatur ut deus iussit.
b ℭ Fecisse superi uident deum fecisse tot in teris distincta spetie
c ℭ Liqdum purũ & tenue.

d ℭ Auro propter aurum natura est sublimior quã propter argentum.
e ℭ Nulla scientia creatarum rerum fuerat data rebus.i. que fuerant create nullam notitiẽ sciẽtificã habebant de rebus.non.n.sciebant uirtutes reꝝ, quia ratione carebant bruta sed tantum homo creatus habuit.
f ℭ In propria imagine & ioue.i. in ꝓpria imagine iouis quantum ad animam.ad imaginem.s. totius trinitatis non cuiuscunq; singularis personẽ.

Pars prima appositio est.anima est pars prima cõpositi & nobilior & superior q̃ dominatur.vel debet dominari philo.i.poli.aia debet eẽ regẽs regulãs & dirigens corpus uero regi dirigi & gubernari. Altera.i. corpus hõ pulcher ẽ foris & formosior intus p̃ animã hec.cogita o hõ qualẽ te deus fecit.nempe secundũ corpus egregiã creaturã.secũdũ uero animam magis insignẽ rationis capacem eterne beatitudinis pticipẽ.nec hoc añ promeruit q añ nõ fuit nec spes retributionis extitit qa bonoꝝ nroꝝ nõ idiget dñs hec ille. Viuida mẽs hõ.n.ratione sua cunctis animãtib⁹ dominat dauid omnia subiecisti.Iacet hic.i.homo quãuis usu corporis & coꝝ actibus superetur ut nõ solũ ponit magister sen.in.ii. distin.16. sed clariori modo experientia manifestatur.

Linx uisu humanum corpus, sed uultur odore,
Auditu porcus, uiuaci simia gustu,
Arcadie sed pene pecus,[a] quod ab inguine monstrum
Pendet, enim uincit: tactuq́, exilis arachne,
Vi taurus: superatq́; leui pede corpora ceruus
Humanæ formæ, cui cuncta animalia subdunt
Vellesuum. forma hac sic cetera uincimus[b] arte &
Ingenij. quod cuncta premit, quod cuncta cocrcet.
Hæc animæ uis[c] est. anime fidissima uirtus
Hec anima est, que grata ioui. sed imago tonantis.
Vt grandem deus ipse regit: sic ista minorem
Conseruat mundum. trinus, mens trina, creatæ
Vita deus formæ, uita hec sed corporis est mens.
Crescit homo, decrescit item, non iuppiter auget,
Nec minuit uires, minor hec non facta minores,
Maiores nec magna gradus, si crescat, & idem
Decrescat, summit, magno est si iuppiter idem
Hectore: & in nato, prima hec cunabula seruans

a P. cus arcadiæ uincit pene.

b Arte ac amine.

c Hæc animæ uis & robur. & est ipsa anima que cetera sup rat.

vt grandem. totum quod in mundo est deus ipse regit, anima vero hominem qui est minor mundus. Est mens. anima est vita corporis: & eius vita deus. Decrescit homo moritur tamen eius, anima eadem est extra anima que in corpore, & quantitate & essentia eo modo quo potest dici quanta. i. non augetur nec minuitur. Non facta minor. s. est, crescente enim puero & eodem decrescente propter senium non crescit, neq́ decrescit anima. Ordo est si crescit homo si decrescat idem scilicet corpore, aut moriatur, anima non. facta minor sumit minores gradus. nec facta maior, maiores. non maior fuit in socrate senescente quam in eodem puerulo. In nato in eodem nuper edito vel in nato in filio. i. deus non est maior in hectore quã in astyanacte eius filio. Asimili anima non est minor in puero quam in eodem altioris ætatis, nec in vno homine maior, vel minor quam in altero.

In senio est eadem ratio, & substantia forme,

Non crescit, crescente uiro, pater est deus, ergo
Natus idem dicit, pariter deus ardor habetur.
Non dicas tris esse deos, deus unus in orbe est.
Sic animæ pars quæq; anima est, animasq; negabis
Viuere tres homini. fuerit sic unica tantum.
Tris anime diuisa sibi substantia si sit,
Vna sed est homini, tantum una essentia, sed tres
Forma potens monstrat. ratio uirtute priores
Continet, haud puro est pueros doctrina docenti,
Actus enim triplex animæ, qui intelligit, hic scit.
Hec uegetat, sentitq; simul rationis in usu.
Prima esse affectat bene protinus altera. iungit
Supremum suprema gradum que tertia prestat
Que uiget in rebus uita est pater omnibus una,
Magna sed ingentis geniti sapientia sentit
Ardoris ratio est. qualis uiuentibus ordo
Talis item celo sibi sunt conformia queque.
Quæ uegetat gignit, nutrit, tum corporis auget
Membra hominis cepti. sed qua sentimus in orbe hoc
Aprendit uirtute mouet. rationis at author
Cogitat, hec discurrit itē. tum intelligit: & uult
Hec dolet. hec gaudet, facilis comprensio non est,
A patre fit proles, producit uterq; ministrum.
Pars memorans producit item que intelligit, ambe
Que cupit in uotum. nihil est super ethera maius
Nec minus in sacris. nec regia trina priores.
Suscipit illa gradus, teneat persona sequentes
Vna trium. sedes animæ pars grandior una
Hec minor alterius, nec sit prior una, pares sunt,
Erroris, uirtutis item retinere labores.
Concessit: dedit ipse mori, lætumq; remouit.

Pater est deus filius est deus spiritus sanctus est deus. non tamen sunt tres dii sed unus est deus. Sic memoria est anima intellectus est aia. voluntas est anima. non tñ tres sunt anime sed una tantum. Anime. n. triplex potentia siquidé vegetabilis sensibilis rationalis q̃ in diuersis substantiis tres anime dici pñt nam vegetabilis est in plantis anima sensibilis in brutis rõnalis in homine Actus anime ergo triplex. s. vegetare sentire ratiocinari. vegetabilis potentia appetit esse sensibilis bene esse. rõnalis optimũ esse. Pater vicẽ gerit vite vegetatiue in plantis. filius sensitiue in brutis. spiritus sanctus intellectiue in homine. Que vegitat. i. anima vegetatiua habet tres potentias. s. gñatiuá nutritiuá, & augmẽtatiuá. sensitiua aũt duplicem potentiá. s. apprehensiuam & motiuam apprehensiua duplex. s. deforis & deintus apprehensiua de foris habet quinq; sensus particulares. s. auditum gustum visum tactũ & olphatum. apprehensiua de intus habet quinq; potentias interiores sensibiles que sunt communis sensus imaginatio, estimatio. fantasia & memoria. Rõ vero discurrit intelligit uult dolet gaudet q;. & hec nobilior aliis. A patre. i. a deo patre est deus filius. Ab ambobus deus spiritus sanctus. sic a memoria est intelligentia ab his vero voluntas nihil quippe volitum nisi precognitũ per augustinum idẽ inuisa possumus diligere, incognita nequaq̃. Pars memorans. i. memoria quẽ sic ponitur ratione metri. Que intelligit. i. memoria producit intellectũ. Quæ cupit in votum. i. voluntatem ambe pgignunt. Teneat persona in celo non sunt prioritatis gradus q͛ una persona trium personaꝝ sit altera prior, & altera teneat sequentes gradus. s. posteriores hoc est secundũ & tertiũ. Athan. nihil prius aut posterius nihil maius aut minus. sed tote tres persone coeternæ sunt: & coæquales ob id sequit. Sedes animæ sensus est & ordo nec pars vna anime que est eius sedes ẽ maior alterius sed pares omnes sunt in magnitudine & prioritate nec sit ptior altior editior vna altera. neq; sublimior.

Velle sibi dederat latices: aut sumere flammas
Innocuum quocunq; sibi. quæ cunq; iuuabant,
Nil homini deerat. quacunq; a parte beatus,
Quem creat æternum, nimia pietate creantis
Hoc fuit, ingenitæ uitare pericula mortis
Non poterat natura hominis, contraria corpus
Induerant elementa suum. q̃ prelia uitæ

Beatus. s. homo erat omnibus modis quem deus creat pro creauit æternum ex nimia sua bonitate non aũt propter hominis demeritá natura quippe hominis a morte illam preseruare non poterat, quia corpus habuit ex quattuor elemẽtis contrariis compaginatũ que sunt corruptionis cá, dedit illi edere de fructu vite cuius esu seruaretur per longũ

tempus

tempus quoad ab angelo ad celum translatus esset. & si non fuisset raptus omnino sibi moriendum erat per naturam & etiam propter elementa contraria,

Perficerent iterrata modum, si humentia siccis.
Frigida si calidis hostes uelut hostibus atra
Bile tument, litesq; parant. & prelia iungunt.
Traximus a terra carnem, fluit humor ab undis,
Aere spiratur, calido furit æstus ab igne,
A ioue sed ratio, quicquid uirtutis ab illo est.
Sic minor est orbis genitus, mundiq; figuram
Maioris monstrat. sibi sunt cōformia parui,
Que maioris item flatu spirata potenti:
Lumina sunt oculi. duo sunt, duo lumina tantum
Flat tumidum pectus, sic currit in aere uentus.
Intonat en rauco tussis scelerata boatu
Pectoris, ut nubes resonant estate corusce,
Concaua sunt nares loca que dixere cauernas.
Viscera fossarum paruas censebo latebras,
Nam liquor in uentre est. recipitq; ut flumina pontus
Sustinet ut totum tellus. sic pondera portant
Cuncta pedes: possuere manus, & brachia ramos
Arboris, & proprium corpus, quod lumine cernit
Viuit item: uisum cœlestis flamma ministrat.
Auditum supraq; sedens sibi porrigit aer.
Olphatum inferior: gustumq; & limpha parauit.
Ergo dabit tactum tellus, saxa ossa supersunt.

Perficeret iterata que prelia iterata perficerent modum & fite finem. A terra cum homo sit minor mundus simulatur maior in multis rebus capiendo maiorem mundo pro omni composito a terra igitur natus homo carnem ab aqua humorem. ab aere halitum. ab igne naturalē calorē

Furit bene furit calor in iuuente. A ioue sed de anima aliud est. qa a deo quicquid virtutis est in homine a deo venit. iacobus cap. i. omne datũ optimum & omne donum perfectum desursum est descendens a patre luminum. lumina sunt duo sunt mundi lumina sol & luna. duo sunt in homine oculi. Flat pectus, in mundo est uentalis flatus. sic flat hominis pectus tanquam corporis officina in est ate nubes splendicant tonitru resonant. sic tussi humanum pectus cauerne in terris sunt nares in facie ex quibus catarri distilant & humores in locis cauernosis. Nã in terra sunt fosse sic in homine uiscera. pontus cuncta flumina recipit, sic aqualiculus & venter liquores. Tellus cuncta sustinet sic pedes omnes labores ponderosos. rami in arboribus sunt manus & in homine brachia. Arbor corpora hominum corporibus similãtur coelestis flamma dat visum. aer sedens super aquam dat auditum. aqua vero olphatum & gustum tellus ergo dabit tactum qa tellus solidum elemẽtũ quod rectius tactui conuenit. Saxa incãpis sunt ossa in homine.

Virorem arboreum similant perfectius ungues.
Gramina sunt uilli, uegetatur ab arbore sumpsit,
A brutis sensum retinet, rationis at usum.
Natura angelica, montes mens altior, illis
Vere nouo humores niuei labuntur ab altis.
A capite & sic multa cadunt humentia nostro.
Pluraq; se similant. tantum sic continet orbem
Factus homo, nam mundus homo minor exit ab arte
Arte dei. grandis formatus imagine mundi

Vngues habent uiriditatis imaginẽ ab arbore. Perfectius perfecte. Gramina pili qui & uilli in homine figurant camporum herbulas. Vegetatur homo habet animã uegetatiuam a plantis. s. per similitudinẽ sensitiuam a brutis rationalem ab angelis nec obstat quod supra dictum est a ioue sed ratio. quia re uera a ioue est sed ea ipsa similitudinem trahit ab angelis. creationem a deo tres iste potentie in diuersis dñr esse substantiis, vt supra ait textus, vegetabilis ẽ in plantis sensibilis in brutis. Rõnalis in angelis vel in homine. in quo he tres anime vna tantum sunt essentia differunt tamẽ in potentiis. nec obstat in eo ꝙ succesiue. ac diuersis manifestentur temporibus. quia hoc est a virtute formatiua rationaliter disponente prius ad vitã. ꝗ; ad sensum. et ad sensum ꝗ; ad rationem non quippe subito natura. sed sensim operatur, ac succelsiue. Nota tamen ꝙ anima rationali corpori infusa, predicte due amplius virtutes suas non habent a formatiua virtute. sed ab ipsa anima rationali. nota insuper quod sola anima rationalis in homine est anima, alie uero potẽtie. sic sensibilis est anima in bruto, vegetabilis aũt potentia. que tamẽ

anima

anima est in planta.nõ asit potentia:nã rationalis in homine continet alias virtualiter. Natura angelica deestab. Montes nam mens in homine figurat montes. bene mens que dicitur,quasi emi nens est enim pars altioe inseguo anime. Virgi primo enei,manet alta men te repostum iuditium paridis ab illis ab altis montibus dilabuntur ni ues.a capite hominis,corporaliter loquendo,catarri fluunt & vere no uo quando &c.

Plantarat[a] longo,distant ubi feruida tractu
Equora.ubi radios[b] emittit origine primos
Phebus in excelsis diuinum montibus ortum
Iuppiter:& toto hic stabat spectabilis orbi
Nam paradisus erat terræ.sua brachia[c] lune
Præbit:& argento[d] tali non distat & orbe.
Omnes genus[e] ligni dederat.non semen aratro,
Non prona spargente manu,non bobus egebat,
Vomere nec tellus,diuinas addere fruges
Prompta fuit,suaui poma atq; effundere gustu,
Verq; nouum semper.tumidis non horruit alis
Auster,at aura leuis leni uer intepet ore.
Omnis & omnigena[f] uenicbat ab arbore fætus.
Omnis odorigeros una[g] produxerat arbos.
In specie flores propria.sic semper eodem
Et gemme & flores inerant & tempore fructus
Arbor erat uitæ,sanctæ uirtutis & arbos.
Notitiæq; mali.quas nulla refouerat ales.
Fons uomit in medio latices,& flumen inundat.
Angelice modulantur aues:& ab arbore læte
Dulcia mellifluo recinunt modulamina cantu,
Ambrosia pascuntur.item de uitibus uue
Pendebant dulces,uallis non sentibus ulla
Plena fuit,poterantq; manus non lædere uepres.
Non lupus hic:non ursus erat:non ulla noceb nt

a ¶ Plantarat topographia ẽ paradisi terrestris plantarat.s.deus pdisum voluptatis pro homine.
b ¶ Vbi radios primos emittit apollo.i.in oriente procul ab æquore.
c ¶ Brachia lune hoc est paradisus terrestris attingit orbem lune.
d ¶ Argento & orbe endiadis est.
e ¶ Omne genus ligni omnes inibi fructus erãt:& sunt ẽt vitis que post data fuit noe.quia talis locus erat ille vt nihil deesset quod hominẽ posset iuuare quãuis tũc adam non egeret si permansisset in statu innocẽtie & hoc pone rõne venustatis ficti.
f ¶ Omnigena ab arbore ois arbor habebat omni tempore fructus.
g ¶ Vna simul qz ferebat flores & fætus.

Vulnera:at angelico reddebant carmina ritu
Aereæ uoces,auræ uaga sibila,lenis
Concentus zephiri,passim ad decliua susurri
Fontani laticis phebei lumina uultus

Arbor erat vite cuius esus hominē conseruabat vt semp viueret & hoc ex dono dei nō nature vt supra. Sancte uirtutis erat & arbor scientie boni & mali. Nulla ales in his arboribus nulla insederant animalia. Fons vomit in medio paradisi fons est qui diuiditur in quatuor capita Angelice aues quamuis dicat ꝙ nullum irationale inerat ratione tñ venustatis operis ponuntur aues melliflue cantillātes in honorē facto ris vniuersi.etiam ꝙ ille in aliis arboribus cantilabant preter ꝙ̄ in arbore uite & sciētie boni & mali .Lenis zephiri.passim vbiq̄ ad decliua ad lapsum fontani laticis susuri adlectant cum superioribus.

Adlectant teneras inter lucentia[a] frondes
Viuentum aspectus.inibi diuina propago
Iuncta fuit.matris ullo sine semine terræ
Viueret admisso,flores: & carperet uuas,
Ac alios quos terra dedit dignissima fructus.
(Nil deerat celi campis florentibus alti)
Dactilicos[b] fœtusq̄;suo,poma aurea uoto.
Saccaron & niueis sudat quod arundo medulis
Esca foret prime sic nectar amabile uite.
Tunc ulmus tunc mella salix:tunc dulcia quercus
Siluestris magno,diuinum munus,[c] & ilex
Reddibant.tunc primus homo gustaret ut haustu
Funderet & liquido primus sua corpora fonti.
Concessum est qui fontis erat uere author ab illo. &
Subderet omne genus,spontali[d] & duceret æuum
Arbitrio,uirtute suas:aut crimine leges
Impleret liber:medium uel sciret utrunq̄;.
Huic erat omne decens.quacunq̄; a parte beatus.
Idem adam,deeratq̄; sibi comes unica[e] tantū
Somnifera spargens hominem pigredine primum
Iuppiter

a ℭ Interlucentia.i.lumina lucētia inter frōdes:et ramos arborum delectāt viuentiū aspectus tam de presentibus ꝙ̄ de futuris intellige,& hoc vt fit sepe in siluis solis splendor solet discriminatim apparere.
b ℭ Dactylicos fructus.s.carperet & aurea poma.& ꝙ saccaron foret esca:et nectar.Prie vitæ inchoantis infantie.et primorum parentum.
c ℭ Diuinum munus appo est.
d ℭ Spontali arbitrio vt.s.vellet. Suas naturales. Medium quod sapit extremorum naturā vtriusque ambes extremitates ꝙ̄ sunt a parte boni & mali. Omne decens ornatum non ꝙ omnia decent ficere.
e ℭ Vnica hoc significatū ꝙ homo debet vna tātum contentus esse vxore non habere duas.non tres

Iuppiter humenti strauit sua corpora terræ
Dormit homo, surrexit homo, fit femina coniunx
Nata, sororq; simul. feret hec, ne serua paterno
A latere. haud pedibus, neq; enim regina iuberet
Nescia fit capitis. liceat uiuatur ab æquo.[a]
Non simul[b] *hos effinxit, adam cum coniuge, ab uno*
Vt traheret mortale genus primordia uitæ.
Nascitur eua uiro. fiunt duo corpora ab uno.
Velle duobus idem: simul hos natura coegit
Alter in alterius proprium diffundat amorem.
Mas petat[c] *uxorem. iubet & natura maritum*
Sponsa suum cupiat. sic ambo cupidinis huius
Accipiunt: redduntq; uices. mas, fæmina nati.
Factorem factura suum cognouit. utriq;
Officium fecere pium: genibusq; tonantem
Subiectis nouere sacro duo germina cultu.
Erexere aras, spirant & odoribus aræ.
Fuderunt latriam, latria est honor omnibus una[d]
Personis, humiles recipit diuinus honores
Iuppiter: & grandi patre, m cumulauit honore
Primus adam.[e] *docuitq; suos diuina nepotes*
Munera laturos, primo hic dum subditur enti,
Qui[f] *sua primeuo mitissimus ora resoluit.*
Ambrosia conspersa uiro dein talia fatur.
Nate, tuum[g] *quem nostra hominem formauit imago,*
Virginea qui surgis humo, uel ab ethere prodis,
Quicquid habet pontus: quicquid salit aera: terras
Atq; habitat, tibi sit propria ditione domandum.
Et loca que paribus retinent animalia tectis
Sint tibi seruitio. celo: terrisq;: fretoq;
Prefecit regem. posset dominarier omni
Quod factū ē (homini magna: & quā mira potestas)

a Ab æquo ab æquitate

b Non simul non creauit deus hos simul. s. adam cum eua, vt angelos vt unum ēet humani generis principium & vt dñ cognoscerent se ab vno oēs se omnes quasi unum amarēt. ii. sen. dist. i 8

c Mas petat naturā inter eos procliuitatem quandā vt alter alterum exoptet.

d Vna simul latria est cultura & honor qui deo & tribus personis perhibetur.

e Primus adam. i. adam primus. non ad distinctionem alterius. sed adam primus dominum coluit.

f Qui. s. iuppiter vel pr

g Tuum hominem. i. liberē quia omnes ad libertatē nati sumus. Ordo o rate quē i. fa imago fecit tuum hominem hoc ad animā refertur que creata fuit ad imaginem dei. Parib⁹ conuenientibus quia quecunq; loca habent alia sibi conuenientia. Loca tectus ē. i. celi terra, aer sint tibi seruitio que habent animalia tectis conuenientibus. fecit eum regem vt posset omnibus dominari. Ter repetit ad maiorem expressionē imperii. O magnam hominis authoritatē. O miram peccatoris potestatem.

Omnia sub pedibus[a] posuit quod terra, quod aer
Nutrit in arbitrio, tua sunt hec omnia dixit,
Iuppiter, & cælum si ducet[b] ad æthera uirtus
Te tua promitto. sedesq; in fine[c] uacantes
Spirituũ spreto, promissa sede, profundo
Siderea ambobus, quibus hec præcepta feruntur
Crescite,[d] seruetur species, ducatur origo
In longum, uiuatq; patris substantia nato.[e]
Et longo hec species seruabitur ordine, quanuis
Singula[f] declinent, planta concessit ab omni
Carperet hic fructus. tantum uirtutis:[g] & atri
Notitie interdicta fuit sibi criminis arbos.
Iussa dedit nuptæ proprio parere marito.
Promissam seruare fidem: nec frangere stupro.
Tum perduxit adam claras, qui grandis. ad undas
Iuppiter. & uiuæ curam qui seruat arenæ,
Translucebat aquis species præclara[h] futuri
Omnia mõstrauit uenturi temporis author
Terrigenæ, lapsurus[i] erat, si carperet usus
Arboris hic uetitæ. nec non serpentica uirtus
Decceptura uides, simili & casura ueneno
Posteritas. rapturus erat pater ipse nepotes.
De lapsu proprio, tanquã de uertice quercus
Montis. pulsa trahit frutices: & saxa profundo
Et ualli. fratrem fratris cecidisse doloq;
Alterius, creuere animi mortalibus omnes
Ad mala, tum totum pontus submerserat orbem:
Instructas acies hebrei sanguinis, urbes
Aequatasq; solo uidit, flamme omnia flamme,
Et sæuam babilona parens ad bella furentem
Viderat ignarus romana & prælia. gentem
Falacem, mortis crudelia uincula diræ,

Et carnem

a Omnia sub pedibus p sal. omnia subiecisti sub pedibus eius oues & boues.
b Si ducet celum tibi promitto si tua virtus ducet te ad æthera & promitto sedes vacantes spirituum ambobus quibus hec precepta feruntur.
c In fine in extremo cursu vite, qñ erit tempus reuertendi ad superos.
d Crescite hoc preceptũ fuit seruãde speciei humane sed vt comederit ex omni fructu seruandi indiuidui.
e Substãtia nato quia pater uiuit in filio. q est de substãtia pris.
f Singula. i. indiuidua speciei.
g Tm̃ virtutis deus adeo tm̃ esu ligni sciẽti boni & mali interdixit Stupro adulterio.
h Preclara nõ illustris sed valde clara similitudo ostẽdebat futurorum in illis aquis
i Lapsurus erat. s. adã si acciperit vsus. i. fructus arboris vetite tã et si tales fructus nulli darent esui. quia tñ fructus tradunt vsui. ob id vsus pro fructibus ponunt. Vel q vellet vti his fructibus

Et carnem uerbi, crucis & fera uulnera, lignum.

Cecidisse perinde ac si tunc abel esset peremptus qa futura, velut psētia cernit deus sic pphete deo inflati. Viderat adā mala omnia futura & sibi: & posteris suis ex esu ligni vetiti quia in obiam mala cuncta parit. Profundo & valliendi, vidit q deus dixerat quacunq; hora comederitis de ligno scientie boni & mali morte moriemini. Flammæ vidit q omnia flamme ventura essent. ex hoc predicebatur q flamma obductura erat paradisum voluptatis. nec minus bellorum incendia & extremi diei excidiū. Sæuā babilona & magnā: & dirā idolorū seruitute Carnē verbi. i. verbū incarnatū. Fera vulnera. i. ligna crucis & fera vulnera.

Ignarus cæco similis, traiectus honore [a]
Mente deum: [b] *doniq; dati non nouit in undis*
Quæ uidit genitor uitreo apparentia fonte,
Propter [c] *aquas pansis* [d] *arbor latissima ramis*
Fecerat ingentem, fontemq; obduxerat, umbram.
Et loca diuino splendent aptissima tecto.
Arbore sub diua longus circumrotat [e] *ordo*
Fontanos latices. fontis lætantur & undæ.
Consedere duces. rerum captantur honore.
Et placet aspectus mundi. laudare [f] *manumq;*
Artificis, delectat item factura tonantis
Primores [g] *celi, quid enim manus alta ministrat*
Indignum laudatur opus, præfertur & omni
Adam composito. nec erit quod turpiter [h] *insit,*
Quæ caro [i] *de terra est rerum pulcherrima forma*
Ipsa placens: nudæ spirant opobalsama carnes
Corpora [k] *cuncta decent, pendent a uertice crines*
Ex auro adfabre ficti: duo sidera uultum
Componunt, miri sic cetera corporis æquat
Regula, pars parte, & sic pulchrior altera uisa est.
Sic formosus adam. sed que descendit ab adam
Pulchrior. hec, que tota decens: que tota coruscat
Sole, uel exiguo rutilant fila aurea crines,

a Honore pulchritudine virg. Frigidus & siluis aqlo decus sit honorem.
b Deum deorum mente aliena us adi ppter pulchritudinē decor i
c Propter iuxta.
d Pansis expansis a pando.
e Circūrotat fontanos latices honore pulchritudine.
f Laudare, s. placet.
g Primores celi q sunt archangeli throni principatus q primi loquuntur apud regē
h Quod turpiter nihil turpitudinis erat in corpore ade.
i Que caro, caro ip ipla cens que de terra est forma sua est rerū pulcherrima.
k Corpora cuncta totū corpus p'urale p singulari, vel cuncta corporis.
l Pars sic altera pars visa est pulcrior parte. i. vna pars videtur altera venustior quamuis omnes partes essent formose sed dū videt vnum mēbrum illud videtur alio pulchrius sic de membro in membrum.

Ambrosie q; comes, capitis decus, omnia rident.
Lumina sunt oculi, duplex uel cinthia lucet,
Siue duplex capiti splendescit cinthius eue.
Ora rubent flauis delectatura labellis.
(Iuppiter [a] ingenue que gratia iuncta puelle
Ne ruat in præceps sponsus, que mira uenustas,)
Terre oculos demissa [b] gerit uestita pudore,
Colla ebur adfingit, dentes q; ex ordine quandam
Admittũt uenerem, sed quam pulcherrima naso,
Dulcia melliflue replebant pectora mammæ:
Brachia conueniunt argentea, corpus & omne
Splendebat. reliquis sola [c] est concordia membris.
At grauis incessus, facilis prolatio uerbi.
Humani generis tum que placet omnibus audax
Porta, [d] nimis q; tumens omni formosior arte,
Tota erat hec [e] nectar: pulcher pater ille: sed ista
Pulchrior [f] est oculis, e, terra uirgine primus
Est pater, At genitrix uiuo descendit ab illo.
Hos amat omnipotens, placet hec factura tonanti.
Delectare potest. iubet aliger ipse michael
Quem [g] iouis altitonans preconem fecerat ere
Et tuba diuorum. Tubicen canat ore canoro,
Intonet, atq; tuba referat præcepta Tremendi. [h]
Dum iubet, authoris, quia uult sua iussa timeri,
Cuncta uocat terram, fluctus, celum q; profundum
Ethera, diuino parent & sidera uerbo.
Erigit alma caput tellus uestita colore,
Et uiridi percincta sinu: sua tempora lauro
Compta gerens: pingues ramos [i] frondentis oliuæ.
Et multis comitata feris. toluntur & unde.
Flumina mirantur, pisces, & æquore cuncta
Que labuntur aquis, liquidas uenerantur & undas.

Exhilarat

a Iuppiter tante venustatis femina deus fecit vt difficile sit non labi. Sponsus .i. homo.

b Demissa oculos sinecdoche.

c Sola est cõcordia .i. membra cuncta cõueniunt.

d Porta humani generis audax & nimis tumens que placet omnibus erat formosior omni arte.

e Hec .s. porta erat tota nectar vel hæc eua.

f Pulchrior est oculis quantum ad partem exteriorẽ. non autem ad interiorem.

g Quem tuba iouis .i. vox dei altitonã. fecerat preconem deorũ ære. & q ipse tubicen canat ore canoro.

h Tremẽdi authoris .s. dei qui timendus est dum iubet.

i Ramos .s. gerens.

Exhilarat patulas aer penetrabilis aures.
Hic auibus comitatus erat:uultuq; nitenti
Ardebat uirtute potens,quia cælica uirtus
Fecerat illud iter.uellet quid scire iuberet
Iuppiter,& magno promptus parere iubenti.
Tum micat horrendis[a] mundi pars feruida[b] flammis.
Sidera sic lætant[c] rutilos fulgentia uultus.
Expectant precepta iouis.quod iusserit omne[d]
Id factura suo demonstrant omnia nutu,
Incipit omnipotens:rupitq; silentia,nostris
Omnia que manibus sunt facta ingentia,uoce
Que maiore sonant quacunq; in parte creata.
Ac ea quæ minimum retinent sub sidere nomen.
Vel freta,uel tellus:maneat uel in aere,& æther,
Cuncta hec subiiciant homini seruiliter usus:
Et sua que seruant proprio sibi munera sceptro.
Me quoq; dulcis amor mundi uiuentis ad ipsum
Attrahit,obseruem semper me uota timentum.
Sic mea uos diui mecum,que eterna potestas,
Quos ego maiores feci,seruate minorem
Vt mea naturam faciat precepto soluto
Fune uoluntatis,regna & monstrate petenti
Quæ mea sint,meritum nostroq; reducite celo.
Vestra quidem sedes:& qui uelit esse perennis
Hospes in æthereo, uiuunt dum secula,tecto.

a ℭ Horendis magnis.

b ℭ Pars feruida sphera ignis.

c ℭ Lætant letos faciunt.& exilarant vultus.

d ℭ Omne id omne omnia se factura ostendunt quodcunq; deus iusserit.

Quæ maiore sonant.i.magna que magnum habent nomen virtutis sue Maiore voce magno nomine nuncupantur. In aere.vel sit in aere vel in terra ponit hic continens pro contento dicendo tellus fretum. Vsus vtilitates homini.i. cũcta homini seruiant vel magna vel minora & sua & omnia elementa homini subiiciant munera sua que seruant & possident in suo sceptro & suo regno: Terra fruges & fructus: mare pisces.aer aues & virtutem suam sic ether. Quæ.s.estis mea eterna potestas quia in potestate mea vos creaui:& per vos potestatem meam.

insinuo. Vos diui.i.angeli hominibus maiores. Minorem, naturā .s.hominem. nonne angelus datur bonus in custodiam animæ, sunt voluntatis libero arbitrio. quia voluntas est illigabilis aliter non esset voluntas, si non esset libera. Meritū hominē qui meruerit, quia gloria merenti datur. non merenti auferetur.

Consensere omnes. at quis disoluere nodos
Auderet legis; cum qua [a] diuina morantur
Vota [b] iouis summi. sed iussa capescere confert. [c]
Tunc suaui sua phebus habet rutilantia uultu
Lumina, feruenti mittit non feruidus igne.
At sapit hic medium. tunc tunc non frigidus imber, [d]
Non æstas. uer semper erat. non flamina uenti
Eructare [e] truces uirosæ conscia pestis.
Mollior haud nusq̄ [f] dederat uiuentibus alas
Aura leuis: aerq; feros non senserat æstus
Ætheris; indigenam patriā fugiebat hirundo [g]
Nulla, feras uitans, aut grandia frigora, flammas,
(Vt loca precipiunt) [h] potuit prestare salubrem
Aere non fœdo uitam castissimus aer.
Terra suas fruges dederat. sunt omnia fructus.
Carpere [i] delectat: non ulla erumna parentes
Eneruat: curuo non bos submugit aratro.
Non sudat: non friget item: nulliq; dolores
Incuruant hominem: nulla sic ipse medella
Indiget: et cunctas cognouerat ipse medellas.
Quis capitis: renumq; dolor: quid torqueat oram
Et stomachi fundum: quamuis nil [k] senserat adam
Quod uexarat adhuc: rutilos si nouerat enses,
Nec minus hic clypeos si queq, nocentia, et idem
In terris potuit prescire iuuantia corpus.
Quippe fuit diuinus adam. factura tonantis.
Nouerat et cœli cursus: et brachia cancri.
Quiq; aliter [l] sua crura iacit. tauriq; minacis
Cornua,

a Cum qua. lege.
b Diuina vota morātur quia ex uoto principis lex constituitur, morātur stant.
c Confert vtile est. Phæbus temperiem prestat animantibus.
d Nec imber. nō hiems frigida est nec Estas calida. sed ver semper noui.
e Eructare eructabant Virosæ venenatæ. aer non erat putris. & noxius.
f Haud nusq̄ hoc est vbiq;. Mollior aura vbiq; leuis aura molli flatu spirabat.
g Nulla hirundo fugiebat p̄riam suam vitans feros calores. seu frigora dū italiam fugit.
h Vt loca p̄cipiunt. s. nimis calida aut nimis frigida.
i Carpere delectat. fructus illos tanger. s. vt carpant. quamuis nullum adhuc sumpsissent ad esum.
k Nil adhuc senserat nocumēti. Quamuis adā in statu inocentie non patiebatur vllum malū. tū qͣ homo diuinus erat cognoscebat mala omnia, non per experientiam sed vt homo diuinus sic & omnes medellas.
l Quiq; al. cer. i. scorpii qui aliter iactat brachia q̄; cancer, nā cancer brachia, iuxta sumitatē flectit scorpius vero a principio statim recuruat.

Cornua, & æmonios genitor discreuerat arcus.
Et geminos fratres, uiolenti ac ora leonis,
Et libram, latices: cognouit & omnia. uirgo
Innuba nota fuit, uel [a] q sibi cinthia sugit
Sphærarum septem uires, a mobile primo,
Quod fluit octauæ, donec persenserit autrix
Corporis infecti phœbe, [b] nil mouerat [c] ergo.
Primum hominem tristi caderent sua corpora morbo.
Parebant homini concordia [d] cuncta creato.
Pontus item pariter pisces produxerat hosq;
Attulit humanum, & genus omne natantis ad usum.
Et uolucres medio compellat [e] ab aere ferro.
Aut ferat in laqueos, timidæ, mirabile dictu,
Aut auibus capiantur aues, & retia ceruos
Inuoluant celeres. uel quas canis improba damas
Dente nequit retinere. suo uel prendere morsu.
Indomitos & iussit equos frenaret. & omnes
Ex uoto domitare feras, si cogeret usum
Vis ulla: in toruos, possent sua regna [f] leones
Magna hominis laus est. humana prompserit arte
Pica loquax uerbum, simili uel proferat ore
Psitacus ad uotum salue. uel achantilis odas
Cantillatque cuncta sue contraria formæ [g]
Nosceret unde bonum iussit. nec tolleret alas
Quæ nequeunt superare iouem, proportio nulla est
Ad cœlum terre: non se preferre tonanti:
Non æquare licet. possuitq; silentia linguæ.
Illud idem dixere omnes. qui iudicat orbis
Virtutem a uitio dedit & præcepta michael [h]
Fas homini parere deo: preponere diuum
Mortali: & grandem diuini ponderis axem
Subdere ceruices oneri, si turpia [i] surgant

a Vel q.i. nouit q luna accipiebat vires septẽ spherarũ a primo mobili quod fluit octaue sphere usq; ad lunã corporis infecti auctricem.
b Phæbe luna.
c Nil mouerat nil stimularat adam vt caderet: quia nihil dũ temptatus fuerat.
d Concordia concordantia.
e Compellat.s. deus iussit homo compellat.

f Sua regna.i. homines in quibus habitat deus.
g Forme nature suæ.
h Michael archangelus cum esset preco dei, p̄ter ea que iussit deus: & ipse aliqua addidit .s. q debeant parere deo.
i Si turpia cõmissa .s. si adam pecauerit debeat ferre labores mortalis hõ.

Mortali commiſſa uiro,gratiſſima ferre
Corda deo:grateſq; deo,tituloſq; tonanti.
Præbere ad laudes.humana ſuperbia cauſit
Nulla odium:nec dent animos mortalibus arces
Inflari,conſtructa ruunt,mortalia quæq;.
Iuppiter æternus tantum,nec ſanguinis altos.
Det genus,aut ſtudium,latiq; potentia regni,
Quandoquidem rex ſolus erit,qui fecerit orbem,
Cœlitibus [a] *cedant homines.diſcantq; cadentum*
Spirituum [b] *lapſus,nec non,miſerabile regnum,*
Tartara,quos retinent ſuccis hecatidos herbæ
Conſperſos.hos noſtra manus uirtute tonantis
Expulit,æterno miſeri uexentur [c] *ab igne*
In tenebris craſſa obducti caligine lucis
Expertes:glatieq; ferant ſua corda rigenti
Indignata deo qui iam uoluere potenti
Obſtare, & ſuperas caſu liquere cathedras.
Hactenus admonuit:digitoq; ſilentia fecit,
Direxitq; acies ſuperum.ſecreta michael
Tecta quidem magni repetunt celeſtia [d] *regni.*
Primum hominem in terris uenerantur & oĩa [e] *regẽ.*

Ioannis marie Velmacij chriſteidos
Liber primus explicit.

a ℭ Cœlitibus diis q̃a nõ tãtum deo ſed & angelis cedendum eſt.
b ℭ Spirituum de quibus in ſequenti libro.
c ℭ Vexentur deeſt vt.
d ℭ Celeſtia.i.celeſtes dii rectus eſt repetunt ſecreta, tecta magni regni.
e ℭ Omnia cuncta venerant in terris hominẽ Primũ regem quia bruta ẽt habent ſuum regem.quadrupedes leonem.aues aquilam vel omnia venerantur primum hominem.i.adam regnantẽ in terris.

ARGVMENTVM II.

Alter habet miseros cœlesti à sidere lapsus [a]
Spirituum, tumido quos alta superbia uento
Pauit in infernas tentans noua prelia partes
In regem æthereum, poscit connubia grandis
Ventose uirosa deæ tū lucifer, ortū
Crimina nascuntur subito, teterrima mundum
Turba petit, mater stimulat sua uiscera, [b] *pungant*
Humani auctorem generis, peccatur, & arce
Pellitur aeriæ: largosq; effundere fletus
Cogitur, obducta circum sua mœnia flamma,
Inspice q̄ tumido nocet aucta superbia uento, [c]

a ℂ Miseros lapsus spiri tuum quos alta superbia vento pauit lapsus in partes infernas lucifer poscit connubia ventose deæ.

b ℂ Sua viscera suas filias.

c ℂ Aucta vento. non remissa sed semper inualescens.

IOANNIS MARIÆ VELMA-
tij bagnacaballi cristeidos, Liber Secundus.

ORMARAT *diuina polum fulgentia uirtus* [a]
Sidera distinguens elementa liquentia, [b] *terras*
Cœlicolas:terreq; homines,animalia formis
Q*ueq; suis uariata dedit,pulcherrimus ordo* [c]
H*is quoq;,multiiugæ formæ spectabilis,arte*
Æthereα emersit,summi iouis omnia [d] *mira,*
C*onuenit cuicunq; enti pulcherrima forma,*
P*uchrior angelico,cui se donauerat* [e] *omni*
T*empore,spirituum stantem super agmina cerni.* [f]
T*ollere se in uentum sed iussit imagula* [g] *formæ*
A*spectu quosdam,pœnas & summere claro,*
V*t meritis* [h] *bona tanta suis,non gratia regis,*
H*æc daret,auderent* [i] *reliquis,mala turba,fateri,*
E*sset ut æternum illis:& memorabile nomen,*
E*sse pares patri,quo non præstantior alter,*
Q*uo datur ingenua non maius mente putari.*
A*t quid turpe magis magnum spreuisse parentem?*
Q*ui fecit:qui cuncta mouet,qui cuncta creauit,*
E*t regit immensum.par hæc sapientia mundum*
F*ormauit mira hic* [k] *terram,a quo pontus,& æther*
A*rte* [l] *polum fecit,neq; enim deus attulit arte*
Q*uod dedit e nihilo perpulchras condere & urbes*
Q*ui dedit ingenium,limphis iratus easdem*
O*bruit oceanis,iterumq; iterumq; reuisit*
I*gne nouas,ferro,peiori & uiuitur usu.*
Q*uo uerbis mea uerba fero? qua parte ruentes* [m]

Duco

a ℭ Diuina virtus.

b ℭ Elementa liquentia ignem,aerem,aquam.formarat & terras. cœlicolas:& terre homines.

c ℭ Ordo æmersit.

d ℭ Omnia.s.sunt.

e ℭ Donauerat concesserat.

f ℭ Cerni vt cerneretur.

g ℭ Imagula imago formæ iussit quosdam inflari aspectu claro.

h ℭ Vt meritis quia bonum habitum dixerunt habuisse meritis suis a deo.non cuius benignitate.

i ℭ Auderent vt mala turba auderent fateri. affirmare,reliquis angelis.deus daret propter sua merita:bona tanta.nō gratia regis.s.cœli.synthesis est Non maius ansel.deus,secundum animi cōceptionem est,quo nihil melius nihilq; maius excogitari potest,cuncta creauit quod maius est q̄ facere.

k ℭ Hic.s.deus pōt esse etiam aduerbium.

l ℭ Arte miro artificio. neq; atulit arte.s.materiali quali fabri vtuntur quāq; homines edocēt

m ℭ Ruentes. impetuosas.

Duco acies? iustasq; meis nunc uersibus hastas
Demoror? in longum crudeli carmine bellum
Accingo, gerit arma meum fert horrida pectus
Tela fremens, dextram, latus atq; implere[a] *prophano*
Sanguine prauorum. lætatur, & ordine belli
Gaudet[b] *in extores cœli: gaudetq; superbos*
Submergi: incœpto uires nunc cædite ferro.
Tuq; astrea meos, potes, hic defende labores.
Ergo animis subeunt uano de pectore mentes
Quorundã, fas ista loqui, præcellere in arce
Ætherea regem, regi seu dicier alto
Esse pares, lato & sua brachia pandere cœlo
Terrentes: quorum de primo lucifer ortu
Prima mali iussit: primusq; immisit aperto
Crimine læsuras prauorum gaudia flammas.
Se pulchrum tumidus mira conspexerat arte[c]
Se meritis habuisse suis, hæc munera, dixit,
Nec dignum[d] *fecisse iouis se dona professus*
Vt pestis, simili multos ad crimina morbo
Esse pares fecit, partem cœpisse sinistram
Cum pœna[e] *hos miseros monstrat miserabilis error*
Omnia nota deo, rumor percurrit olimpum,
Cũcta fremunt, superumq; uocat crudo ære[f] *michael*
Concilium, subito fremitu sanctissima cœli
Tota cohors diuum[g] *subijt penetralia regis*
Æterni, mirantur item noua[h] *regna, columnis*
Scilicet argento radiabant omnia,[i] *& auro*
Infectis, ebur & tecti fastigia leue[k]
Summa tegit, lucent rutilantia sidera ab ortu
Deficiente minus.[l] *candenti & cinthius orbe,*
Et claris soror ipsa comis, ubi iuppiter ipse est
Æternum fecere diem, nos humida tales

a ℂ Implere dextram. & latus.
b ℂ Gaudet pectus.

c ℂ Arte ac flarte creas set illum deus.
Peccatum angeli.
d ℂ Nec dignum. v. se. f. q deus & eius liberalitas fecit illum dignum. non a sit ille ex meritis suis.
e ℂ Cum pœna sensus sit horum angelorum error punitus ostendit illos accep isse sinistram partem.
f ℂ Crudo ære ratione citationis fremitu consensus & timore.
g ℂ Diuum cœli. deorũ q cœlum colunt.
h ℂ Noua magna: vel pulchra.
i ℂ Omnia radiabant columnis sectis argento: & auro.
k ℂ Leue politum.
l ℂ Deficiente minus hoc est non sensus est stellæ ab ortu primo non abscundũt lumen suũ sicut in nostro hemisperio apparet quia veniente sole deficiunt cinthius. & luna fecerunt perpetuum diẽ vbi est deus.

a ℭ Pietas ordó est. ad dextrum. & sinistrum sapientia habuit sedes. pietas iustitia habuere sedes & hæc. s. pietas. & iustitia habuere locum parem Hæc. s. iustitia.
b ℭ Illa. s. pietas.
c ℭ Feruentius feruenter cateruatim.
d ℭ Ambest circum est.
e ℭ Diuersis orbibus de est. a. a diuersis orbibus omnes conuenere.
f ℭ Nostra manus nostra potentia.
g ℭ Deus vnus. l. est: ipse iuppiter est deus vnus .i. solus ipse deus. Vnus solus. Me preter Isai. 41. extra me non est deus. Deute. 32. videte. quod ego sim solus & non sit alius deus extra me.

Iussa fuit nescire uias, sunt omnia lumen.
Ad dextrum: læuumq; latus sapientia sedes
Æternas habuit, pietas,[a] astrea, paremq;
Hæc habuere locum, splendenti hæc territat ense,
Illa[b] pio, & uultu cogit sperare sereno.
Spirituum: Sanctumq; iouem feruentius[c] ambest.[d]
Ardor, in his amat ipse deus, scitq; omnia uerax,
Æquus & ille sedet: diuersis orbibus[e] illuc
Conuenere omnes, spectabant uerba tonantis
Aurea, sic humili gaudent sermonibus, aure,
Iuppiter omnipotens solio exorditur ab alto.
Dijq;, deæq; omnes, quos nullo eduxit ab ente
Nostra manus,[f] quoq; uos æterna ab origine mecum
Cuncta sciebatis, mecumq; potentia cunctis
Vna fuit, miseros que tanta insania ciues
A recto abstraxit, uacuas dimittere sedes
Et petere infernas tenebrosi gurgitis urbes.
Hinc abeant seruentq; trucem, pars improba, flãmam,
Sulphureosq; lacus: diro & crucientur odore,
Et miseros glacies alibi contraxerit artus,
Æternum priuentur item me: & lumine magno
Di iouis æterni: quorum mens conscia culpæ,
Vt mea regna pari seruent dira agmina sceptro,
Sint procul a nobis, timeant mea iussa nefandi
Non uiolent præcepta iouis: deus unus[g] & ipse,
Me preter, non alter erit: me cuncta tenentem
Cuncta sciant, & grande manu quodcũq; uidetur
Imperium mundi, creo, destruo, uita perennis,
Et manibus mors dira meis, nostra ergo timete
Numina diuini, mihi dextra potentia summa est,
OMNE potest diuina manus, discedite, clamat,
Infecti uitio mentis, depellite ciues

A cætu

A cætu igniferam pestem, quæ pascere uento
Se cupit, & superum uitæ sibi nesciat orbem.
Dixerat & presso sana ore silentia fecit.
Confremuere omnes, iustaq; accenditur ira
Tota cohors, & tela parant, in bella minace
Dijq;, deæq; furunt, & protinus arma ministrant.
Sola fugit bellum pietas,[a] cui debilis ardor[b]
Vindictæ: ac flentem miseret mœrore cadentum,
Effunditq; preces frustra, quia sola[c] repugnat.
Irrita non unquam fiat sententia regis
Conclamant omnes, sic stat sententia, summi,
Horribili turbata dolo pia sidera[d] tali, &
Cuncta truci lætum tenebrarunt lumina uultum,
Cinthia, saturnus, sol, mars, uenus alma, serenus
Iuppiter,[e] ingenij largitor magnus & alti
Mercurius, claros astrei filia[f] uultus
Mutat in aspectum, turbato pectore, toruum:
Cum magnum[g] uidere iouem diffundere causas
Irarum in steropes, atq; agmina dira furentum.
MEMbra dolẽt cũ mœsta caput compassio torquet.
Ensi tenens astrea[h] furit mirabilis ense
Hæcq;, ait, astricto terrens cœlestia ferro,
Pars fera discedat, uultu scelerata prophano
Exeat hinc, igitur cœlorum nesciat usum[i]
Lucifer, haud oculo datus est locus iste superbo,
Hic habitant humiles, tremor arceat ossa furentis
Impauidæ[k] & diro turbæ se tartarus ore
Offerat, o incauta mali, o nescia rerum,
Quæ ueniens animis, scelerata in crimina, pronis
Mens trahis in rapidas steropum precordia flammas,
Et miseri, o ciues, quæ tanta insania uestros
Extulit hic animos, diuina condere sedes

a Sola pietas est pro angelis.
b Ardor impetus vindicte ẽ minor & paruus in pietate:
c Sola pietas ẽ pugnat.
d Pia sidera: & cuncta lumina.

e Iuppiter. s. stella.

f Astrei filia. s. iustitia more fabuloso.

g Cum magnum com astra cuncta viderunt, modus pro modo turbatum iouem. & ipsa turbata sunt que prius clara.
h Iustitia cũ vidissent cœlestia iustitiam armatã timuerunt cuncta.
i V sum vtilitatem.
k Impauide timor intuetiat luciferum superbia furentem siue timore.
l Incauta mens mali, & rerum nescia que veniens animis pronis in crimina scelerata trahis demonum precordia in rapidas flammas.

a ℭ Error, peccatum.
b ℭ Furor insania.

c ℭ Candida iusta quia iustitiæ est candor & cordis claritudo: non dolus, non liuor, non amor non respectus: non proprium commodum.

Et magno se æquare deo, quis perfidus error,[a]
Quis furor,[b] *o ciues? quæ tanta amentia cœlo*
Depellit? sic usa sibi dea candida,[c] *uires*
Aduocat angelicas, diramq; expellere turbam
Illa iubet, celsa residens, circundata, sede,
Spiritibus, iussum quodcunq; capessere fas est.
Tum tuba terribili sonitu ciet aurea pugnam
Cœlitibusq;, nouo crudelis prælia bello
Excitat, horendo pandunt uexilla boatu,
Conclamant omnes, pereat nimis alta uoluptas
In regem æternum, læti mucrone corusco
Bella parant, horretq; polus, pia numina uultus
Occellant nitidos, mœrent cœlestia tantis
Armorum furijs, paci que assueta serenæ,
Insolita ad rixas, quamuis pia sidera tantum
Hospita lætitiæ, Nec ibi præcordia lætent[d]
Obiecta insulsæ, nimium terrentia, uitæ,.
Mœsti signa ferunt tantum, quæ summa frequentant,
Sollicitant bellum: clypeum rapit ipse michael,
Qui fortis, qui uincit item fera bella, pudicis
Aspirans multo: calcans at sæua, fauore,
Ense minax iusto praurorum in prælia cunctos
Ordinat æquali pede pergere, & arte sequentum
Agmina gradiuo procædunt aurea marte.
Mars animum, mars tela gerit, mars tela ministrat,
Iustitia & sacris alis sua robora præstat.
M V L*tum iura ualent. turpe est pugnare nefando,*
Sol acuit radios fundens sua lumina, turpes
Excruciet, turbatur item, quia crimina turpant
Iustorum aspectus, saturnus falce minatur
Tum negat ijs finem[e] *longo crucietur at æuo,*
Et charitum speciem uenus alma cadentibus aufert,.
In

d ℭ Lætent læto: & mærore afficiāt obiecta mœstæ vitæ nimium terrentia qa pulchra obiecta hilarant lurida vero mæstitiam pariunt.

e ℭ Negat finem quia saturnus tempus significat.

In miseris eneruat item cillenius audax
Ingenium sanctos & iuppiter arcet honores,
Luna fit hic fallax uoluit mutabilis orbem,
Occulit & faciem, trepidat, miratur, & horret
Lucifer infœlix, DIRIS *dira omnia surgunt,*
Erigitur clamor, clamatur uocibus omne
Intonat & cœlum, reboant conuexa pollorum
Circunstant miseros, fit pugna, & tela refulgent
Per loca, tum nitidi rutulis splendoribus enses
Diuinum fecere diem quod gaudia lumen
Mira dabat iustis, reprobis tormenta ferebat
Æratiq; duces lucent, clypeiq; coruscant
Non minus, atra acies errat, trepidatq; furorem
Iustorum infœlix: subitis circundatur umbo
Principis atrorum tellis, ui & frangitur æqua.
Iustitia ingentem contorquens fulgurat hastam,
Atq; sequens uibrata manu fugat impia cœlo
Agmina, tum renouant hastilia tertia pœnas,
Cœlestes pugnant, tristiq; ex hoste reportant
Ingentem palmam, lætosq; ex hoste triumphos.
Impia turba fugit: nec habet, quo pectora, tegmen.[a]
Dira tegat, sequitur furor, hanc astræa fugacem
Precutit assiduo, durant dum sæcula, telo.
Quis diuæ insistit tantæ quæ numina regi,
Quis patre cum tanto poterit pugnare cadentem
Iuppiter & populum tripotens contorquet acuto
Fulmine, terrificeat facies irata tonantis
Extores cœli, strictum secat aera ferrum,
Exclamant omnes, percant fastigia[b] *monstri*
Horrendi, primi sceleris lasciua parentis
Dextra grauem martis uibrando reuerberat hastam
In uitij auctores, ingentia & hostia cœlum

a ℭ Tegmen rationem quápiam vt se deffendat.

b ℭ Fastigia lasciua horrendi monstri parentis primi sceleris.

Prebet amara fugæ, talesq; superbia fructus
Suscipit, ut celso ruat hic á uertice, princeps
Vincitur, æredo prauorum ad sidera calce
Voluitur inq; caput gladio percussus amaro,
Ebeat omnipotens miseros, & depulit alto
Culmine cœlicolum subitis furit atra ruinis,
Sicq; repentino sonitum dedit improba lapsu
Turba cadens, deiecta polo miserabilis alto,
Rustica non aliter, summo de uertice quercus
Secta ruit, montis longo descendere casu
Ima petens uasto camporum limite ramis,
Euulsis secum rapuit radicibus herbas,
Euulsitq; putres robur cum murmure glebas;
Montis, & impleruntobductas robora ualles
Haud aliter resonas steropum mala turba ruinas
Per totum dederat, magni per inania cœli,
A luce in tenebras delapsus lucifer, atram
A puro ad culpam perfecta scientia diras
Ingenij decurrit item crudelis ad umbras
Fœliciq; ad dira domo tormenta sepultus,
A magno inuidia cordis ruit ille triumpho,
Inq; odium conuersus amor reuocabile nunq̃,
Et secum miseros traxit, quis impius atræ
Assensus mentis fuerat, ceu primus amarat
Lucifer extolli: reliqui[a] at qui magna frequentant
Regna poli, firmare[b] suum irreuocabile regnum,
Haudquaq̃ ad tenebras lapsuri, ingrata manusq;
Non cecidit reditura polo,[c] priuata triumphis,
Mors fuit hic casus: dira hæc mutatio, summa
Pars ruat in rixas, perfecta silentia[d] magnos
Suscipian' strepitus, regesq; incendia, bellum
Corda quiescentum, sapiantq; excelsa ruinas,

Intonuere

a ℂ At reliqui qui frequẽtant. i. boni.
b Firmare firmatunt.
c ℂ Non reditura polo ab polum quia in inferno nulla est redemptio.
d ℂ Silentia. i. cœlũ vbi sunt silentia & quietitas mentis.

Intonuere poli, resonant mirabilis echo.[a]
Quæ sic nata sonat, peperit mortalibus aer
Informem[b] *genitam, postquam secreuit ab igne*
A terra ac undis tenue, & penetrabile cœlum
Altitonans, extra subito percussus ab ictu.
Ipse[c] *capit uoces, recipit, sic reddit easdem,*
Emoritur, surgitq; iterum, remeabilis echo,
Quot recipit, tot dicta refert, quæ carmina sumpsit,
Hæc eadem reddit, canit[d] *horida, dulcia, fingens*
Se flere in lachrimis, & se gaudere camænis,
Extremum tantum recitat, colit ipsa cauernas,
Blesa iubens patulo uerbum præponere cœlo,
Semilogos[e] *dicatur item, de sede mentes*
Ergo capit, reboatq; sonus, strepitusq;[f] *cadentum*
Indicat & famæ, uolitatq; per aera rumor
Parturit hanc echo[g] *pariunt resonantia famam,*
Aeris in medio turrita palatia fundat
Fama uolans, muro cuius bene consita quadro
Est domus, ut totidem mundi, quam perflua, partes
Instruat, hæcq; gerit uolucres, ut labilis, alas,
Mobilitate ferat tumida re, & nomine, uoces,
Ista tenet centum latas, ut facta reportent,
Et reddant, nullo compactas cardine, portas,[h]
Dorsa supra uolucris constructa palatia gaudet
Deferri, resonant incerta, ac certa relinquunt
Auribus, atq; uolans, mirantia pectora complet,
Hæcq; suas uires, non lassa, acquirit eundo,
Serpit humi tum luce sedens,[i] *per noctis opacum*
Ambulat, & magnas tantum ipsa reuerberat ædes,
De magnis[k] *tantumq; gerit resonantia rebus*
Verba, legens minima totum penetrabilis hora
Quem colit, hæc orbem montes, atq; æquora, transit.

a ℭ Echo oritur.

b ℭ Informē quia caret corpore iuppiter secreuit

c ℭ Ipse. s. ter percussus.

d ℭ Canit carmina horrida, & dulcia fingens se flere, camœnis cantibus.

e ℭ Semilogos quia extrema tantum reddit.

f ℭ Strepitus cadentum indicat fame nam reboat sonus & reboat strepitus cadentum & strepitus talis indicat fame.

g ℭ Fama ex echo, resonantia pariunt.

h ℭ Centum portas tenet nullo cardine compactas. Facta accusatiuus est.

i ℭ Luce sedens cū id de cuius fama sit clarum est.

k ℭ De magnis tm̄ fama est. non de minimis. de quibus non curat pretor.

Cum furor hanc agitat.tranatq; per acra uelox.
De bello amborum,amborum de cuspide facta est
Hæc domus,ut noscant gentes,uictoria quantas
Intulerit strages,dominetur & alta superbis,
Fama uolat ueri,fama est cecidisse superbos.
Nubila dat cœlum,miseri duxere tenebras
Effecti turpes,charitas,[a] ubi gratia desit
Terra fremit,sedesq; negat prestare malignis,
Hos fugiunt omnes mundi,dira agmina,partes,
Miserunt elementa ioui,se nole fatentur
Hanc pestem,sacra qui non uirtute fuerunt
Ætherea,digniq; bono,quod dicat habentes:
Et beat æternum:diris,sine fine,potenter
Claudantur tenebris,uult iuppiter altus ab omni
Supplicium mamona loco ferat,horrida tellus
Facta sibi in centro tetrum disseparet antrum,
Æternas flammasq; leuis disseminet æther.
Horrendos mala secta cadens & sentiat imbres
Hos aer:tonitrusq; dabit,sintq; omnia pœnæ,
Vnda ferat glaciem,flammæ sint omnia,& horror
Putor item,inuisam producet terra mephitim,
Serpigerasq; animas,uermes & olentia terræ
Stercora deformis,[b] lumen sine lumine,crassus
Sulphuris ergo ignis prebens incendia captis
Illudit miseræ nec sit compassio turbæ
Grande scelus,deforme scelus,scelus omnibus atrũ hoc
Proh dolor.heu miseri longum periere per æuum
Priuati æterna diuini luminis ætra,
Ad bona ꝗ̃ turpes:humanæ,obstacula,formæ,
Ne [c] sapiat quæ iusta beant:quæ turpia damnant,
Væh semel elapso:uæh quemq; hic demonis arte
Liuor edax rapuit,tanta est iniuria casus,

Vt

a ℭ Charitas cumprima breui a charis auso. tris charites fuerant omnes partes mundi.

b ℭ Deformis terre .i. in eius centro.

Vt ruat in uiuum tanta inclementia mundum,[a]
Lucifer in pecudes lupus est:& in æquore uortex.
Inuoluens miseras insana[b] *per æquora naues*
Quæ pascuntur iter:resonas atq; æquoris undas.
Inuidiæ[c] *tantum stimulus præcordia pungit*
Ne petat æthereas,quas aucta superbia sedes
Amisit,mortalis homo.tum cernit honores,
Æterni regis:rapitur liuore,fugatq;
Mortales:ne corda preces iustissima fundant
Perpetuo regi.tanta est iniuria lapsus,
Et dolor:& prauæ turpis conscientia mentis,
Qua ruit in præceps, QVI per se ad sidera tollit
Deprimitur:summissa u:gent.tolluntur & ima,
Obstat enim tantum:si uana superbia perflat
Iuppiter:& pellit miseros astra superbos
Ædificauit atrum[d] *confusa superbia centrum*
Æthereo delapsa bono:percandida cuius
Pectora tunc tristes labentia iusta per imbres
Pertimuere graues dantes incendia pœnas,
Insolitumq; genus scriptæ trepidantia[e] *flammæ*
Perpetuo delapsa loco[f] *dolor anxius urget*
Illa per æternos uri feruentius ignes,
Solicitata sua priuari & sidere labe,
Forma tamen simplex semel hec obnoxia culpæ
Mutari nescit.tum se peccasse fateri,
Expletur casus.diram labuntur in urbem,
Cuius funeream custodit pallida portam
Formido:[g] *cruciansq; dolor:sæui impia mater.*
Paupertas[h] *erroris item pregrandia summi*
Numina contemnens patris:quæ litibus implet
Cuncta domus. domui turpissima iurgia miscens,
Quæ pueris clamosa suis:præcordia rumpit,

a ℂ Tanta inclementia.s. diabolus.
b ℂ Insana per æquora si militudo quia æquor mũ dus hic est naues homo.
c ℂ Inuidet homini beati tudinem suam inuidet deo quia adoratur.

d ℂ Atrum cum prima breui.quando & atrox re periatur sili.ii.puni.instat atrox.terga,iusta pro iuste.
e ℂ Trepidãtia timentia genus pœnæ.
f ℂ Loco datiuus est. Delapsa.i.postq̃ delapsa fuerunt ad locum pœnæ æternæ. Vrget illa so, licitudo vexata labe sua .i.conscientia sui peccati & priuari beatitudine tria ergo cruciant ignis. pecatũ:& boni priuatio
g ℂ Quæ incolunt ianuã inferni.s. formido.dolor terror.paupertas clamo, sa & hoc innuit pauper tatem gratiæ diuinæ.
h ℂ De paupertate nota recte.

a ¶ Sexta fœmina quia duplicatur fœmina: par tus in paupere.

b ¶ Expulsa.s.paupertas

c ¶ Hic ante inferni ianuam: vel in inferno.

d ¶ Mœnia accusatiuus sulphur nominatiuus.

e ¶ Ingens.s.Iuppiter

f ¶ Ista lux.s.superbia luciferi cū scelerauit omnes choros.quia ex omnibus choris ceciderunt.

g ¶ Pars atra exciderant synthesis, vitio superbo .i.superbia.

In qua nulla quies:longi ac labor improbus anni,
Hæc natis comitata nouem:sed fœmina uincit
Sexta[a] tamen generantis opus geminata misceli,
Expulsa[b] a reliquis manes hæc terret:& oram,
Orcheosq́, lares,custodem fluminis,orcum,
Paupertas funesta nimis:quę lurida centum
Occupat.hic[c] luctus:lacrhimæ stabulantur:& atra
Hic ambest macies:mors & sine morte:rapaxq́;
Impietas:querulæ dira & contentio litis
Hic tegit umbra domos,quæcunq́, & mœnia[d] sulphur
Ædificat:tristemq́; simul concernit odorem,
Omnia dira malis.loca sunt serpentibus:omni &
Plena malo:ac grauibus de iusto urentia flammis
Supplicio:muris ingens[e] incendia fixit,
Ista lues[f] scelerata choros uiolauerat omnes:
Omnibus exciderant uitio pars atra[g] superbo,
Ac ueluti pecus una pares,quæ morbida fœdat
Poma trahunt morbum:pomo uitiantur & atro
Quę congesta simul:putri & fœdatur ab uua
Vua diu seruata tholo,sic protinus ouo
Oua putrescenti fœdo obducuntur odore.
Traxit ad horrisonas extrma superbia sedes
Hos miseros,cōfirmat atris in sedibus ingens
Iuppiter.his miseris nec spes ad gaudia surgit.
Hoc errare mori est, mors hec miserabilis error,
In uarias scinduntur item fera tartara partes
Et uariis tormenta modis diuersa[i] ministrat
Manibus:hic tenebrat dubiosa merentibus umbra,
Hic ignis sine luce uorat:nec deuerat unq̄
Illic & miseris se fœtor sensibuss offert,
Et graue marcentem reddit sibi terra mephitim,
Serpigeros seruatq́; lacus sub rupibus,undæ
Sulphur

Sulphur olent:nunc flamma fouet:nunc frigora pungũt
Aerei saltus,animalia dira,timorem
Incutiunt diræ facies:strepitusq; furentum,
Et stridor ferri.quid enim deest turpibus atri [a]
Omne genus pœnæ,si magna incendia fornax [b]
Frigora dant fluuij:miseræ & resolubilis umbre
Illuuies æterna fluit:sine legibus horror
Ac nulla est pietas:dolor auget & ipse dolorem,
Optaturq; mori,sed abest cupientibus illud,
Que magis hæc petitur tanto magis impia gressus
Mors frenat:surdasq; gerit congressibus [c] *aures*
Surda nimis stigia cœnosi in gurgitis ora
Omnia preuidit iouis alta superbia:mundo
Quæ sancta:& quæ praua forent:mediumq; tenerent
Sidera sic iustis:reprobis & tartara:terras
At medijs tribuit:fœlix qui sidera tangit.
Infœlix quem dira premunt inferna [d] *dolentem,*
Terra sapit medium:medio si extrema notantur,
Gaudia summa deis:infernis partibus ingens
Tristitia est sed utrunq; homini:qui uelle triumphat
Non timor ad superos:non spes ad tartara tendit,
Stat miser in tenebris: [e] *sed spes uiuentia mulcet*
Quæ timor eneruat:seruant pia munera uitam,
Tartara priuantur:terram mors uita frequentant
Lumina sunt superis:manes patiuntur & umbras,
Lux medio:tenebræq; uigent,pro moribus [f] *horum*
Qui latitant terris:ubi sunt contraria:cœlum
Ad mores extrema pios dabit ultima fallax
Tartarus ad reprobos:muro deprompsit utroq; [g]
Quæ bona:quæq; secus,medium,tum seruit utrisq;,
Naturam amborum,uelut aer:ignis & undæ
Obseruans,calido:tepidumq;,d frigore inermem

a ℭ Quid atri que turpitudo.
b ℭ Si fornax dat incendia. resolubilis liquida vmbre datiuus est. Horror turpitudo:& pauitas. Sine legibus .i. moderamine aliquo. Illud mori abest nã morte carent animæ.
c ℭ Congressibus quia non vult ibi misceri cum petentibus.
Superbia excellẽtia virg. lib.vi. animamq; superbam vltoris bruti.
d ℭ Inferna loca habent cuncta mala cœlum cuncta bona. terra autem bona & mala. Medio si extrema .i. si medium sapit naturam extremorum.
e ℭ Sat miser in tenebris expes sed spes:& timor sunt in mundo.
f ℭ Pro moribus quia & boni:& mali sunt in mundo mores.
g ℭ Muro utroq; .i. terra ab vtroq; extremo accipit naturam eorum que bona sunt. & que mala medium deprompsit naturam amborum & seruit vtriuisq; .s. virtuti. & vtio. s. mundus quod est medium inter cœlum & infernum sicut aer seruat naturam ignis & aque qui est medius inter ista elementa. tamen non ea ratio vera sed apparenter.

Acquirit uitam[a]: sed cum uersetur in istis
Mens hominis, quæ nostra, tenet cõtraria tellus,
Hæc extrema parit seu sit miserabilis[b] error,
Seu culpa minui dignus: quæ cauta futuri est,
Gaudia diuorum sperat, timet infima: cœlum
Mens, bona si ueniat, tenebras timet atra malignas
In laribus centri: meritis æqualia dantur
Præmia: sic pœnas reprobis: sic grandia iustis
Munera distinxit cœli deo iusta: superbi
Vt q; igitur cecidere, lacus tristissima[c] cæcos
Et stigios pars una lares: & seruat auernos
Anfractus secum firmamus in æthere monstrum,
Aeris & densi mala bestia tecta frequentat
Nubila, ne nitido possit gaudere sereno
Illa sibi sedes: & ne temptamine uexet
Mortalem assiduo, cui multa potentia, tellus
Interdicta fuit: medium tenet ergo sequacem
Et turbam sceleris, quæ tunc ignara tonanti
Alta per immensas cœli compelier auras
Horruit æthereo grauiora pericula lapsu,
Illudunt misera timidas formidine mentes,
Cognoscunt quandoq; locum, tormenta ministrent,
Manibus: & stimulent diras in gurgite flammas,
Sulphura cum tædis tonitus hic[d] fulmina mittunt,
Aspectu terrent animas pro crimine turpes,
Tartara quas trudunt, comites, dira agmina, flammæ,
Omnia plena malo: de iusto urentia flammis
Iudicio: muris ingens incendia fixit
Iuppiter & cruciat tum pœna superba superbos,
Tartarus est ubicunq; miser: malus incolit auctor,
Funeris æterni. SEQVITVR qa pœna reatus,
Credebant se quippe deos: & numina nutus
Sancta

a ℭ Vitam esse suam interimem tenuerunt: in istis .s. contrariis: mens hominis .i. homo tellus quæ est nostra tenet contraria .i. homo patitur opposita
b ℭ Miserabilis puniendus. mens quæ est cauta futuri coelum .s. sperat æqualia premia dàtur meritis .i. merentibus.

c ℭ Pars una tristissima est in inferno ut vexet, alia est in hoc aere caliginoso. non ppe homines ne nimis vexaret: nec nimis supra apud speram ignis ne multum oblectaretur: at q maiores demones malis hominibus,
Firmamus id est retinuimus mõstrũ demonẽ & sequacẽ turbam quæ tunc ignara compelli per immensum aera ad centrum. Illa sedes .s. apud æthera ẽ interdicta .ii. sententiarum disti. vi.

d ℭ Hic in hoc aere caliginoso.
Quas comites diræ flammæ dira agmina trudunt
De iusto iuditio.
Vbi est diabolus inibi est sibi infernus.

Sancta fuisse suos[a]:quos uana superbia fumo
Nutrirat fluxo:dedit hæc documenta sequaci
Praua quidem populo.fluit hoc a uertice crimen,
Quæ petijt cœlo deiecta superbia centrum
Est regina dolum:nec habet super impia quicq̃,
Ducit ad infernas quocunq; a crimine[b],partes
Fœdatam humanæ carnis uastissima formam
Velle suo,qualis que noscitur intus & extra,
Ista gerit tumidum pectus:uestitur & auro,
Cingit & ingentes[c]huic zona argentea mammas
Nec sibi uitta comas nectit:sed sparsa capillos,
Panditur[d]in populos:uani de uertice nexus
Cirrorum pendent,oculos ad celsa patentes
Hæc gerit:& sæuam[e] lato discrimine frontem
Erigit: ac tenera cingit sua tempora myrto,
Fertq́; suis gemmas argento ac auribus orbes,
Et sua uiuacem diffundit dextera palmam,
Lumina quo[f] cupiat dat flaua minantia terras,
Et sua continuo palpebra mouetur ocello,
In cute pellucet.liquidiq́; unguenta superbi
Impleuere genas minijs:splendentq́; colores,
Grandia sublimi pendentq; monilia collo,
Labitur ex humeris argentea corda duobus.
A tergo[g]pectusq́; uagum perpendula circum,
Hæc adamanta gerit.fratranti in pectore duram
Quæ cadit e manibus,telam[h]uestitur arachnes,
Mobile pretenui & uelum deluditur aura,
Quod uocat indusium uulgus:que brachia lato
Ventilat:huic manibus tum chiroteca quiescit,
Dis[i]circa articulos splendent sub pelle mariti
Annulus excisa:regina superbia flauo ut
Laudetur precio:gemmis inceditur aurum,

a ℭ Suos nutus credebant esse sancta numina.
Hec superbia quæ petiit.
b ℭ A quocumq; crimine quia caput ipsa est peccatorun.
Formam animam quæ noscit intus:& extra qualis fit.

c ℭ Ingentes tumidas.

d ℭ Panditur ostendif. tur manifestatur.

e ℭ Sæuam superbiam.

f ℭ Quo aduerbium est.

g ℭ A tergo post tergũ circum pectus.i.ante & retro,ab utroq; tergo fratrãti tuberanti propter mãmas.
h ℭ Telam tenuem & bissinam deluditur ventilatur.quia e manibus sic & cubitis fluit.
i ℭ Dis diues tef. in adel. dis
Mariti hirci mulieres superbe imponunt cornua maritis. Si.aurum gemme includit gẽma cedit

Ista nepotali uitiosa superbia luxu
Induit attalico uestes sua corpora cultu,
Ante omnes in se nullum scelerata pudorem
Nutrit: & accincta [a] retro quæ tegmina subtus
Veste tegunt pandit uario demissa colore,
Coruino incedens passu: & submurmurat ore
In gentes. timeant gentes sua numina: gestus
Nempe sui fantur, dea sum: regina deorum
Et feror, aspernit miseram præsentia turbam
Illius, & magnos magnis de rebus amicos
Alloquitur, tardo cornicans ore, seuera
Verba parit, uerbo planum [b] quo ponderat æquor,
Improba uult secum, dominos, comitesq;, ducesq;,
Ipsa magis reges, uano & nutritur honore,
Impia funereo cibat hæc præcordia uento.
Calceus ex auro pedibus fauet, omne superbum est
Quod tegit hanc nubē[c], comedit, uomit, impia, uentū,
Corporis ornatu sæua est, sæuissima tecto.
Porticus [d] ante domus longis fulcita columnis,
Quas humeris seruant mirandi in sede leones [e]
Quattuor: & curuos similes, ut cernitur, arcus
Atlantes retinent, mirandi machina tractus
Maxima, & ostentat se se spectantibus arte
Omnimoda, miræ similem retinere figuram
Pœciles, [f] doctæ qualem uenerantur athenæ,
Quadro elegans forma est, tum turris in æthera surgit
Nubibus atq; caput condit tum saxa minantia
Sustinet ad lapsus, [g] si pugna incalleat armis
Seditio in misera cum sæuit inutilis urbe,
Consita tum uanæ uarijs pallatia gestis,
Hic erit immensæ uictrici [h] græcia troiæ
Excidio pugna. uigili comburitur ingens
Ilios,

a ℭ Accincta ueste retro nam nfe nūc mulieres tē-p'a petu:t ante demissa veste ad pedes retro vero accincta vt videatur que sub latet venustior. Accincta veste pandit tegmina que demissa vario colore subtus tegunt.

b ℭ Planum æquor sermonem clarum & apertū summa cum tarditate.

c ℭ Nubem vento. s. agitatam.

d ℭ Porticus est ante domum.

e ℭ Mirandi leones quattuor similis. s. columnis atlantes colūnas. Machina appō mirandi tractus

f ℭ Mire pœciles. i. ostētat machina illa se se retinere figurā pœciles porticus.

g ℭ Ad lapsus quia superbi oblectantur antiquitatibus.
Si pugna. i. pallatia superbie sunt ornata mirjs gestis.

h ℭ Vitricti pugna.

Ilios, & flamma, gallos ui, cæde, camillus
Eycit, a patrys monstrat locus alter & oris,
Dædalus ex alta se credit in æthera turre,
Turbat & insanas hic icarus æquoris undas
Igniuomæq; cauæ, cunctis mirantibus, offert
Se quintus romæ, quas non tenet ipse figuras
Ante locum portæ stat ficta superbia diuum
In lapidem,[a] artificis generosa noblis arte,
Viuida, præscripto residens celeberrima mundo[b]
In sede excelsa, nitido de marmore, regum
Vt gipso[c] excisæ, facies, uaga lumina comunt,
Cæsaris & grandes seruat locus ille triumphos,
Quos gnauæ fecere manus, mirabile tandem
Ast opus, officio[d] formæ, statuæq; pedalis,
Fons fluit a dextro, quo[e] cum diana puellis
Se lauit, timidam sumpsit quo tempore formam
Acteon, uasto pauidus super æquora cornu,
Quem noti strauere canes, subeuntq; labores
Herculei, cacumq; ferit, perditq; leonem,
Atq; caput terre mutilat tirinthius hidræ,
Ingredimur limen, duo sunt noua pectora[f] terrent
Ii seruant utrunq; latus, quos horrida diros
Barba[g] agit æthiopes extensaq; brachia clauis
Irata ostendunt se se spectantibus horrent
Aspectu primo intrantes, subit altius intro
Admirans hospes, pario quæ consita saxo.
Ampla domus, depicta domus, domus aurea
Intus habet paries loca quæq; decentia, regum[h]
Corpora romanæ gentis: romana iuuentus,
Nobiliumq; manus splendet mirabilis[i] arte
Parrhasy fecere sues, non intus adauget
Spiritus, ut uiuant solum discrimen ab illis,[k]

a ℭ In lapidem diuinum, vel diuum pro diuorum. quo. s. deorum imagines in templis magnificis effigiantur.
b ℭ Mundo muliebri ornatu viuida vt viua prescripto variegato.
c ℭ Vt gipso tam albi marmoris vt ex gipso videntur excise. Facies accusatiuus pluralis vt excise. s. sint.
d ℭ Officio formæ subtilitate formæ: & arte.
e ℭ Quo in quo diana lauit secum puelis. Oui. meatm. 3.
f ℭ Noua pectora nouos hospites.
g ℭ Barba. s. ficta quia caret agit representat. Aethiopes: nõ ex æthiopia. sed turpes subit. s. hospes.
h ℭ Regum pectora regum effigies.
i ℭ Mirabilis deest quã fecere sues mirabilis parrhasii. Sues suiles pili quibus pingit.
k ℭ Ab illis. s. viuentibus.

Hanc artem natura dedit[a],tamen ante quirites
Pallerem uacuos facinus committere,abhorrens
Detegerent fortasse meum spectantia crimen
Lumina, tam miro naturæ ex ordine traxit
Ars illos,illis ut forma simillima,uitam
Non negei ex primo,tam quid mirabile uisu.[b]
Inspice,subtus habet bellum,uictoria pugnæ
Cæsaris in patriam,uincentis gloria,[c]uicti
Exitium,uitamq́;,tenet,finemq́; coegit[d]
Pars ea cæsareum,stricto furit altera ferro,
Scipio uiuaci monstrat carthaginis,igne,
Sceuius iniecto per magna palatia sceuæ,
Ima petit phaeton dilapsus ab æthere quidam
Angulus ostendit,sua fulmina iuppiter ardens
Proycit in lapsum,Diro dat nomina ponto
Ægeus nigræ cernens uenientia formæ
Vela,natans rapidas transit uiolentius undas
Leander tacitæ cernens q̃ nota lucernæ
Lumina,datq́; salo[e] phrixi germana furenti
Seq́; suum nomen,monstrat pars tertia,cœlo
Dum ruit aurato trepidans uectore profundum.
TERRIF*Icant quæ cælsa nimis uertigine mentis.*
Signa tegenti habet uelum[f] tecti omnia cœli,
Hæcq́; domos præstant planetis,tempore currunt,
Qui sibi composito, quas non domus illa figuras
Obtinet a manibus pingentum grandia genti?
Cuncta decent,ubi uasa nitens quibus esca paratur,
Pinguiaq́; ingenti portantur edulia luxu.
Atq; ea quæ uirides seruant cum fructibus herbas
Allectant oculos,primo quos magnus ab orbe
Mercator grauida uexit,cum sorte,carina
Fœlici ad patrias,quam miris mercibus,oras,

a Natura dedit quia ars imitatur naturam in quantum potest.
Pallerem timerem.
Abhorrens timens.
Ex ordine per ordinem.
Vacuos.s.vita:nō viros.
b Visu ad vidēdū.s.ē.

c Gloria triumphantis Cæsaris.
d Coegit conclusit.s. cæsaris gesta:& suā mortem. Altera.s.pars mōstrat q̃ scipio furit viuaci igne iniecto. Sæue magnæ. Ordo est.altera pars mōstrat q̃ scipio cartaginis.i.africanus fuit iniecto igni sæuius crudeliter:sæue.i.magne carthagini.

e Salo mari.
Dat suum nomen & se.
Vectore ariete aureo.
f Velum opertum concauū tecti tegentis omnia
Hæc.s.signa.
Qui.s.planete. Pingē-tum grandia quas figuras domus illa non obtinet a manibus pingentū grandia genti,
Vbi vasa.i.culina.
Ordo.
Cuncta loca decent.s.decet locus vbi vasa sunt quibus nitens esca parat̃ & pingula edulia portantur luxu ingenti atq; ea que seruant virides herbas cum fructibus placent oculis.i.horti.

Omne genus siluæ: genus omne ferentis ad usum
Mortalis uitæ uiget hic, ubi læta uirescunt
Hesperidum diro uiridaria tuta dracone.
Quod sibi sit natale solum quid quæris? olympo
Angelicis deiecta choris uenit impia, ab alto,
Mens ingrata deo, turpe & mens horrida dirum
Parturit hoc monstrum, uano & nutritur honore,
Multiiugi materq; doli est: cui lucifer atrox
Iungitur, ut coniunx tumidæ, si plura supersint
Mortali, quæ digna sacros mercantur honores
Parturit[a] inuidiam, sed ne subdatur iniquo
Imperio alterius, tanquam regina potentum,
Format auaritiam, si non sua iussa timentur
Ira furit, si uota nequid sæuissima, tristis
Accidiam generat, telluri ut flamma potentes
Incutiat uires, oritur de corpore uortex,[b]
Luxuria hinc ortum recipit, sex germina uento: &
Spermate progenuit scelerata superbia, fluctu
In stygio compressa graui, cum tartara[c] uidit
Lucifer horrendus, multis horrentia monstris,
Infernum: & matrem diram natæ, horrida terrent
Monstra deos cum matre truces, quæ enixa puellas
Gauisa est subito fumosa superbia partu,
Se populum formasse suum, docet omnia, monstrat
Imperium quod bulla tenet, latasq; cauernas
Et stygios uirosa lacus, cocytus in unam
Lapsus auaritiam nigro compressit amictu,
Nascuntur furiæ, pariter sociantur, & istis
Affines, retinent mores, ui sanguinis, atros,
Hæ natæ, hæ neptes, has dira superbia seruat,
Has amat, his uasti monstrata palatia regni,
Lætantur turpes, turpi dira agmina centro,

a ℭ Parturit inuidiam superbia cum plura supersint que mereant honores: sed ne superbia subdatur parturit auaritiam & habendi cupidinē ne indigeat alieno adminiculo. at si non timētur sua iussa parturit irā sed cum neqat implere votū suum parit accidiam sed vt ardor superbie incutiat suas vires gignit gulam: a gula vero exit luxuria.
b ℭ Vortex gula hinc ex gula. Ventos & spermate end,
c ℭ Cum tartara cum lucifer descenderet de cælo apud stygium flumen superbiam compressit & generauit peccata capitalia preter luxuriam, quæ ex gula orta ē sic luciferi neptis. Natæ terrent luciferi turpes filiæ postq; ortæ sunt sua deformitate terruerunt infernum: & matrem & deos. Monstra appō est. Bulla ampullosa superbia vt bulla. & aquæ tumor inflata vel cito peritura vt aqua. Virosa veneno infecta. In vnam filiarum superbie. Furiæ nascuntur ex auaritia.
Sotiātur iunguntur peccatis capitalibus suis inter is istis affines. & retinent mores atros virtute sanguinis, quo & moribus assimilantur. His .s. filiabus superbie monstrata sunt palatia vasti regni. Dira agmina appō letantur turpes filiæ turpi antro.

Tali igni stimulata suum proserpina[a] *monstrum*
Incitat ad luctam, cocunt, hinc gloria tetro
Nascitur, hæc quæ uana foro mortalibus ægris
Dicitur a cunctis, maiori in laudibus igne[b]
Se tollit genitrix, nata, quæ uertice compta
Tota nitet, genitisq; suis pallatia cœli
Esse suam patriam uentosa superbia dixit.
Asserit et latus totum quod continet orbis
Esse suum, non iura alius nec possidet alter
Partem aliquam regni, regina superbia dixit,
Ipsa feror[c] *cœli, uastæ telluris, et alti*
Æquoris, ostendamq; magna potentia nostra est,
O natæ, at natæ tumido tolluntur honore
Materno, et cupiunt teneras[d] *ascribere terras*
Imperio audaci, uanæ de more, puellæ.
Tum stimulant matrem centrales linquere sedes,
Peruersas cum fama boni peruenit ad aures
Natarum[e] *erroris, iuuat ergo exire puellas*
Partibus infernis, humanum uisere et orbem,
An uerum quod fama canit, nam prima sororum
Inuidia assumpsit uolucres damnabilis alas:
Et pallens erebi liuor sua tela minaci
Sanguine fœdauit, proprias tum dira sorores
Conscelerat liuore truci, quæq; inuidet auræ,
Corpora quæ uiridis nutrit uiuentia terræ.
Discedunt mala turba præit, sequiq; parentes
Dura premunt proprijs cœtu uestigia longo,
Ne maneat uiduata tamen domus atra malorum
Alta[f] *mali genitrix: et rerum sæua cupido,*
Luxuria: ac ex igne furens in gurgite mixtis
Seminibus genuere ferum, cui cerberus, atro
Ore canem fame est, tris natus hic ore trifauci
Latratus

a ℭ Pro serpina incitat luciferum ad coitum hinc oritur vanagloria.
b ℭ Maiori igne maiori honore superbia erigitur propter inanem gloriam. Nata propter natum que tota splendet vertice .i. capillorum ornatu pre ceteris filiabus.
c ℭ Feror, dicor regina cœli & terre.
d ℭ Teneras florentes. De more .s. puellarum, Puellæ nominatiuus est.
e ℭ Natarum erroris .i. pecati superbie matris. Iuuat delectat. Visere ire ad videndum. An verum .s. sit. Inuidia prima bonis mundi inuidit. Miserabilis quia primum fuit mordax. Minaci sanguine suo liuore inuidia sua tela fedauit. Liuor inuidia. Auræ mundo .i. quæ vidit in mundo. Premunt sequuntur.
f ℭ Alta genitrix superbia doli mater alta superba ex superbia. auaritia. & luxuria. Luxuria & igne endi. Cupido rerum furens. Mixtis seminibis .s. harum.

Latratus mundo rabidus coniecit opaco,
Intremuit mortale nemus: cum fluctibus, undæ
Consonuere omnes, uigilem liquere maligni
Custodem inferni superasq; uenitur ad auras.
At primo satus ille charon[a] *uada liuida seruet,*
A matre hic habuit, nullam & transferret iniquus
Absq; ulla mercede animam, materq; cupido[b]
Hæc fuit, hanc stygium compressit arundine flumen
Vndosum[c]*, & uiridi cœnosi gurgitis ulua,*
Vt uenere, uident oculis noua munera mæstis,
Hunc solem, clarumq; diem: uaga flumina mundi:
Et terras, tractumq; maris: cœlumq; profundum,
Tum pisces innare freto, miscere choreas
Delphines, uidere pares in gurgite uasto
Iungere se paribus, minimosq; fugare potenti
Neptunni imperio pisces, uidere canorum
Tritonem gradibus[d] *resonans quem buccina palmat,*
Et pennis uolucres liquidos transcendere campos:
Atq; lacus equitare uagos, mirantur & omnes,
Dulcia compositis mirantur gramina campis:
INSOLITVM *miramur enim, formosa rubere*
Poma uident, durasq; nuces, & floribus auctos
Quamplures, rubet ille placens, argenteus alter
Æmulus argento est, flauum sic tertius aurum
Aspectu ostendit proprio, miscentur & uni
Extremi, & medij, sic uult natura, colores.
Arripiunt mentes sterοpum tot pulchra nefandas,
Mirantur molem & montes: & montibus herbas
Nascentes, uarios herbis mirantur odores:
In tenebris quia cuncta ferunt, putredine, uermes
Verq; uident: tempusq; nouum sine frigore: & æstu,
Aerijs & mella iugis riuescere cernunt,

a ℭ Nascitur charon ex auaritia quæ illi precepit nullam animam transuectare absq; naulo. quam compressit. stygium flumen:
b ℭ Materq; cupido. s. charontis.
c ℭ Vndosum quia motæ arundines videntur vndam facere.
d ℭ Gradibus. s. dignitatis. Liquidos campos per aera. Equitare aliquas aues innare lacus vt anates anseres cignos & halciones. Omnes. s. dee infernæ. Auctos. s. campos. Ille flos rubet. Argenteus candidus ad æmulationem argenti. Aurum aurei coloris. Extremi colores. s. albi. & nigri quia sunt aliqui participantes albedinem. & nigredinem. Medii vt crocei. virides. & rubei. mèdii. n. sunt inter albedinē & nigredinem. Mentes nefandas dæmonum. Molem & montes endi. Feruntproducunt.

Saccaron & niveis sudat quod arundo medullis
Mirantur, gustantq; parum, cibus alter ab illo est,
Tartara quem mœstus tribuunt, læta omnia mœrent
Esse huius mundi sunt prima hæc pabula[a] diri
Criminis, ut mundi simili tristantur honore,
Inuidiam comitare dolor, quæ mœret amæno,
Extendunt aciem primo uiolentius orbi,[b]
Viderunt præclara magis, q; thessala tempe,
Esse loca ad lunæ frigentem proxima sedem,
Elisyi cæduntq; lares, ut grecia mendax
Disputat in centri ripis, atq; omnia mundi
Clymata non talem producunt partibus hortum,
Hic terre paradisus erat, longe[c] omnia fulgent,
Irradiant meliore, alysq; in partibus, ethra,
Postponunt quæ uisa prius: diræq; puelle
Cum tumida regina[d] erebi crucientur amaro
Orbis in intuitu, MAIORA minoribus ergo
Imminuunt uires: minus ac a lampade lumen
Quæ magis aucta fugit, cædunt sic sidera phœbo,
Excelsum spexere iugum: sublimia uertex
Æquabat conuexa poli, cui cinthia præses,
Hos miseri[e] fecere gradus ad regna tonantis.
Lætantur repetamus ait regina dolorum,
Empyreas sedes, nostrum est quodcunq; uidetur.
Respondent, repetamus enim, repetamus olympum,
Quippe parant aditus scalæ, VIA lata uolenti est.
Et se fœlices aiunt, prædixerat orbem
Sidereum[f] genitrix: & cæca superbia diris
Natabus iactat, cuncta hæc quæ continet orbis,
Esse sua, aut sursum splendent ubi sidera: uel sol,
Aut ubi terreno gaudent florentia cultu,
Seu mare, uel tenui uento penetrabilis aer

Maiores

a ℭ Prima pabula inuidiæ sunt ut tristetur pingui proximi. Honore venustate.
b ℭ Primo orbi paradiso terrestri.i.honoratiori.& orienti. Violentius violenter sine moderamine. Proxima ad sedem lunæ.i.alta.
c ℭ Longe valde meliori.ethra hoc est lumine:
d ℭ Regina erebi.i.cum dira superbia. Imminuunt quia lumen maius offuscat minus. Minus fugit lumen minus fugit a lampade quæ magis aucta est.i.quæ maior est. Sublimia conuexa quantus plura'is est. Cui cinthia præses cœlum lunæ æquabat vertex paradisi terrestris. Præses præest
e ℭ Hos miseri dæmones dixerfit hos esse gradus olympi.
f ℭ Orbē sidereū supbia mater predixerat esse suū & omnia quæ in mundo sunt iactanter dicebat esse sua.

Maiores, q̃ sint, uires efferre superbi est.
Ergo illuc pergamus ait, quo munere[a] *nostras*
Possidet has partes alius? quo iure? quis ille est?
Ingrediuntur iter, simili mirantur honore
Bassarides, furijs pulsæ, & uiridantia læta[b]
Transiliunt, strident intorti crinibus angues:
Confusæ accelerant: fugiunt animalia: abhorrent
Hos uultus spectare truces, uestigia[c] *sentes*
Pressa malos linquunt sterop ũ, & genus omne nocẽtũ
Herbarum, genitrix miratur maxima tellus,
Sol radios cæcatq; suos, suspiria magnum
Magna habet & cœlũ: uel ab orbe feruntur ad orbem
Extremi gemitus, pater hæc tristantia sensit
Magnus adam primus, sed non cognouit hic expers
Cuiuscunq; doli, quem nulla momorderat atri
Cura mali, nullusq; dolor, sed sola uoluptas
Casta dabat lætum, nec dum timor a dibus ingens
Criminis exierat. PARIVNT *cõmissa timorem:*
Et peccata timent iustas a crimine[d] *pœnas.*
Ad primos uenere gradus, fœlicior orto est
Hesperidum. quem, dextra iouis plantauerat, idem
Herbarum dedit omne genus, cum fructibus omnem
Arboream stirpemq; suis, rutilantia cernunt
Scalarum in gradibus miro sua munera dono,
Hunc[e] *aurum: preciumq; sequens tegit arte sequentem*
Alterni sumuntq; uices, ad cornua flammæ
Gemmarum lucent, cristallus, uel smaragdus,
Asterites: lumenq; mouet, lux ambulat intus
Corpore commoto lapidis, micat astrion, ingens
Orphanus ac adamas carbunculus, atq; cylindri
Hincinde arborei fœtus, nec defuit ulla
Quæ caneret tunc carmen auis,[f] *quæ pasceret herbas,*

a ℂ Quo munere, quo beneficio.

b ℂ Læte velocis. Viridantia camporum.

c ℂ Vestigia vbi furiæ pre munt vestigia spine oriuntur & venenosæ herbe hinc sentes primo ortũ habuerunt. Genitrix tellus. Suspiria ventos. Ab orbe ab oriente ad occidentem. Pater adã sensit hæc tristantia quia sol obscurauerat radios & bestiefugiebant. A Edibus quia multa sunt peccata & multisq; caussis oriuntur. timor seruilis timorem criminalem.

d ℂ A crimine post crimen quia fur post furtum meretur suspendi. non autem ante commissum timent peccatores pænã quia a malo arcerentur.

e ℂ Hunc.s. gradum. Precium sequens hoc est argentum. Sequentem .s. gradum hoc est secundum. Alterni vnus scalarum gradus erat ex auro. alter ex argento per vices sic cæteri gradus per ficiebãtur. Ad cornua in angulis graduum, erant lucentes gemmæ.

Quadrupedum spes circum sua mœnia cordis
Ingenui [a] *tantum diuis errabat in aruis.*
Et delectarent primos ad uota parentes,
Cum primos tetigere gradus, [b] *horrentia tanti*
Monstra poli, mox cuncta choro [c] *timuere minaci*
Infernæ partis uiso, faciesq; nitentes
Occuluere suas, cœlo data munera, gemmæ,
Nil deerat, quodcũq; [d] *iuuat, plena omnia pulchro*
Sunt ibi conspectu, decet hæc placet illa uenustas,
Rupibus & latices riuescunt undiq; ab altis,
Qualia cecropio desudant balsama fonte,
In fluuios crescuntq; suos, compagine, [e] *riui.*
Hæc cuncta inspiciunt incultæ moribus, atræ
Erroris matres, uiso dolet inuida proles,
Et rodit liuore sibi præcordia edaci,
In uolucres [f] *dirumq; iacit, q̃z fœda, uenenum,*
Inq; feras terræ, tali quæ sidere gaudent,
Vlterius scanduntq; simul radiantia tempe
E ualuis uidere truces, ubi gloria mundi
Tota erat: & nostros pariter uidere parentes.
Regnabant domini terrestractusq; profundi,
(Omnia subiecit pedibus: qui cuncta creauit
Iuppiter ipse suis) quacunq; ex arbore fructus
Carpebant, negat una [g] *suos, sic iusserat author*
Ne comedat deus, intus erat mors atra petenti
Virtutis, uitijq; tenens, hec creuerat arbos
Noticiam, uarijs adam sed lentus in umbris,
Hac nullum præbebat opus sibi sumeret escas
Vna satis fuerat, nouit præcepta superbus
Lucifer, & proprias monet hic ad callida neptes
Ante fores horti, primeui criminis atræ
Consedere duces, mortemq; parentibus æquam
Inferre

a ℂ Ingenui cordis qualis lepus. dama non autẽ lupus.
b ℂ Gradus tanti poli. s. paradisi.
c ℂ Coro minaci uiso furiarum auiculę siluerunt. & gemmæ obscuratę sunt. Data munera appõ est.
d Quodcũq; omne illud iuuat inibi vigebat nihil quocumq; iuuat. i. nihil ex iis quæ iuuant. Hæc venustas hec pulchritudo & illa. i. omnis pulchritudo mundi
e ℂ Cõpagine cõiunctione riuorum fiunt fluuii. Atræ matres peccati filiæ superbię. Inuida proles hoc est inuidia viso re visa.
f ℂ In uolucres inuidia cruciatur q̃ aues gaudẽt tali aere temperato. & quardrupedes læte pascũtur iuxta mœnia paradisi Tempe loca thessala sunt. quæ pro paradiso voluptatis ponuntur vbi ager est pulcherrimus varijs refertus arboribus auicularum concentu mellifluus. iugis vndiq; se attollentibus.
g ℂ Negat vna. s. arbor scientiæ boni & mali. Mors atra erat intus comedenti. Hec arbor tenens notitiam virtutis & vitii. i. boni & mali creuerat. Lentus ociosus. Præbebat adam sibi nullum opus prebebat vt sumeret ex arbore scientię boni & mali. Hac ex hac arbore. Vna satis. s. arbor uitæ. Neptes furias siue filias. Ad callida ad dolos. Duces atræ criminis. Æquam æqualẽ causam qualẽ lucifer tulit.

Inferre hæc miseris,tumido liuore,minantur,
Prima mali genitrix,[a] dedit & lasciua cupido
Inuidiæ imperium,sic quod uorat omnia mundi
Crimen auaritiæ,rapidum gula præbuit ensem.
Liuor [b] edax primum contectus ab arbore patrem
Falleret,& traberet iustis in tartara pœnis.
Irrepsit,[c] primosq; acuit,tela horrida,sentes,
Pungeret archigenem calide,præcinctus,inermem
Imperium fecere unum,tum callida ad artem
Fallendi miseros, aciem molitur iniquam
Inuidia, imperium sumens, circumrotat angues
Crinibus horrentes sæuis, & sibila dantes,
Atq; caput totum fremit & spumosa ueneno
More furentis equi,sic sola ex omnibus una
Ingreditur serpens[d] terræ fœdissima portas,
Libertas aditus inerat latissima portis,
Et missos reuocare pedes,uidet impiger ardens
Ad mortem mamona[e] trucem sub frondibus æuam
Curarum expertem solam frondentis oliuæ
Alterius tegit umbra patrem,quos sola uoluptas
Arboris,& uarÿ fructus retinebat inertes,
Fœmina cognouit,[f] prona est labatur amaros
Impleuit mamona sinus,tentaret ut illam
Arte,dolo,primam quia non disrumperet arcem[g]
Induit anguigenam uulpino pectore formam,
Lubricus arboreo serpens sua corpora cultu
Implicat,apparet frondoso uertice uultus,
Virgineumq; caput,placidos ut compta,capillos
Fœmina,sicq; uagos ridebat pendula crines,
Os,erat humanum pectus,sed cætera serpens,
Aggreditur[h] ferale animal, quæ pronior astu
Peccato immergi,tali sermone puellam,

a ℂ Prima genitrix.i. superbia lasciua cupido inanis gloria.
b ℂ Liuor inuidia.
c ℂ Irrepsit sub quandã arborem ante ianuam paradisi. Calide feruenter. Imperium unum quia omnes filiæ superbie dedere potestatem liuori vt deciperet adam. Calida inuidia. Caput totum circumrotat serpentibus.
d ℂ Serpens,participium est a serpo serpis. Sola una .i. una sola ex omnibus quæ uim omnium habebat.& uires
e ℂ Mãmona impiger ardens ad exitiũ primorum parentum uidet æuam curarum expertem sub frondibus oleæ per quam quietitatem dicit. Alterius.s.arboris.
f ℂ Cognouit lucifer pronã esse fœminã ad lapsũ
g ℂ Primã arcẽ quia nõ potuisset sic fallere adã
Anguigenam, secũdum uulgi opinionem.non tamen idram.s.ut os haberet uirginis ille serpens
Caput.i.apparet tantum
Vt compta sicut apparet fœmina comptos habẽs capillos:sic placebat habẽs eos pendulos, & tenui aura motos.
Os aspectus suus erat humanus sed per ceteras partes corporis erat serpens. implicuerat enim preter faciem totum corpus intra septum ramorum,vel post corpus arboris ne uideretur quia de formæ fuisset spectaculum. Ridebat placebat.
h ℂ Aggredere.s.illã q̃ ẽ pnior immergi pecato

a ℭ Ve iussa parua iussa. Ferant.s.iussa iouis qui huius arboris sacris fœtibus interdixit. Ore minaci.

b ℭ Obtundit obtruncat pennas iussu & timore ne vestra virtus suis viribus surgat ad sidera.

c ℭ Lenti occiosi & pigri. Miseret.s.me,tonātē priuasse vos hoc fructu, non iure,sed solo iussu. Verbo præcepto. Nil iuppiter deus & natura nihil agunt frustra. Facit hoc arte.vt ardentius rapiatis. Vexat priuatio est causa appetitus. Aperto libero:& soluto.

d ℭ Ignota est vsui communi.s.amborum. Vsu pro vsui. Lingua vbi est gustus. Calidus festinus:& feruens. Modico risu.i.subridens Quibus pudicis.i.simplicibus.

e ℭ Instas repugnas.

Cognoui o uirgo,summi uæ iussa[a] tonantis
Quo uoc ferant uotum,sacris qui fœtibus ore
Arboris istius sæua cum morte,minaci
Interdixit:habent folijs præcepta latentem
Ista dolum proprijs,hæc credere nascitur error,
Obtundit[b] ne uestra suis super æthera uirtus
Viribus adsurgat,iussu & formidine pennas.
Quæ præcepta iouis? quid non poma inclita lenti[c]
Sumitis? hic latitat perfecta scientia rerum,
Fare,age,quid tardas? miseret priuasse tonantem,
Non iure,at solo miseros uos munere uerbo,
Hos fructus cur arbor habet? NIL *iuppiter author*
Nil natura sagax frustra produxerit orbi.
Hæc homini.non danda feris,si cætera? cur hæc?
Non dabit hic homini? facit hoc,ardentius,arte
Vestra manus rapiat. VEXAT *priuatio mentem*
Vt cupiat quodcunq; sibi præcepta negarint
Cui mulier,nostris cuncta hæc subduntur aperto
Viribus imperio,uoluit sic iuppiter,arbor
Hæc tantum ignota[d] est cōmuni fertilis usu.
Hanc facinus uiolare manu:tum lædere morsu,
Et mors est tetigisse quidem,quid sumere lingua,
At coluber contra,calidus parat arma,uenenum
Instruit,ut pereant:modicoq; ad callida,risu
Incipit:ô miseri,quibus est non una pudicis
Simplicitas:erratis enim:quid tactus? & oris
Morsus obest? uiuax tango:nec morte solutus
Occumbo,hos fructus,& idem si morsus ab ipsa
Carpseris euenict:tangas impigra:quid instas[e]
Carpe manu:& morde:comedat,ferq; ipsa marito,
Hic latet omne bonum,cuius si sumitis esum,
Dijs similes noscetis opus uirtutis,& atri

Criminis,

Criminis, hoc[a] borum perfecta scientia fructu
Clausa latet, nec mortis erunt præsentia diræ
Vincula, dant lætam poma hæc cœlestia uitam.
Inuidet & uestro facies diuina profecta[b]
Sume igitur quodcunq; iuuat: uanumq; timorem
Pelle tibi, MORA[c] longa boni nocet ipsa moranti.
Audiuit latitare bonum, pulcherrima uidit
Poma oculis, suaues gustu fœtusq; putauit,
Porrecta petit ipsa manu: nam proxima oliuæ
Arbor erat morum, propter palentis oliuæ
Munera notitiæ, genitrix se uiuere sensit,
Nec turpes mors atra pedes impellere nouit,
(Non manibus, tantum uetuit ne prenderet ore,)
Credidit inuidiæ, nec se confundere morsu
Fœlicem uitam, fructum uiolauit amaro
Dente sacrum, placuere tibi præ dulcia ligni,
Attulit & socio lignum: mulcetq; maritum,
Vt comedat sermone pio: se dente fatetur
Hoc fregisse prius, sed adhuc tamen æthere uesci,
Indoluit genitor magnum hæc præcepta tonantem
Imposuisse humeris, atq; hoc priuasse feraci
Munere doctrinæ sic hanc soluisse iubentis
Vincula, nodosi formidans uulnera uerbi,[d]
Hæc instat: stimulatq; uirum: fructumq; serenis
Laudibus extollit, nudatq; latentia pomo,
Nec lætare uiros, melior sed uita resurgit
Arbore demorsa, si quis demorserit illam,
Nos dijs & similes erimus: poma accipe coniunx
Dixit, & extensa patri[e] uenerabile donum
Porrexit genitrix, MAGNA est temptatio sexus,
Fœminei, genitor dubitat: timet ipse: cupitq;
Mordere adlectans pomum, quod tangit, idemq;,

a ❡ Hoc in hoc.

b ❡ Profectu profectui.
c ❡ MORA nocet lucano nocuit differre paratis. Putauit quia que pulchra sunt bona esse iudicantur. Arbor notitiæ morum propter. i. iuxta. Ordo est.
Nam quia arbor notitiæ morum proxima affinis oliue oleæ erat iuxta munera oliue. Non manibus verba poetæ sunt: nõ .n. iussit deus vt lignum scientiæ boni: & mali nõ tangerent manibus. sed tantũ ne comederent hec modice memorie addidit mulier. AEthere vesci hoc est viuere.

d ❡ Verbi præcepti.
Nodosi ligati.
Formidans vincula: pœnas.
Hec letor. læto inficere.
Arbore ex arbore
e ❡ Patri. s. humani generis. nõ æuæ refertur. qa sequitur genitrix.

Ore parum lambens, labijs[a] *dedit oscula iunctis,*
Haeret & ille tamen, comedat, seu ueta iubenti
Opprimat hic parens, tamen haec obiecta morantem
Instimulat, QVAE pulchra placet, quid pulchrius illo
Hic amor, hic timor est, iterum pulcherrima coniux
Alicit ad morsum, moerenti fronte maritum,
At prece[b] *succumbit uoto, tum credit amanti,*
Extendens dextram recipit mortale uenenum
Humanae formae genitor, quod uulnerat esu,
Moestitia uxorem, rapuit ne redderet atram,
Mox sensit peccasse miser, serpentica uirgo[c]
Delituit rapido lapsu: sociasq; reuisit
Hae laeta cecidisse[d] *hominem, diuina relinquunt*
Consita, reginae uelut ipsae, ac omnia complent
Mundi regna truces, proprioq; fauore triumphant.
Errore humano, stygios, & tartara laetant
Peccato tenebrosa, lacus primae agmina[e] *gentis*
Lurida luciferi, uentosa superbia & inflat
Pectus inhumanum, tumidas & separat alas,
Vt regnet late: postquam uictoria praepes
De nostro huic dederat uanum genitore triumphum,
IN uictum uictor gaudet: miserere cadenti
Iuppiter & toti coeli clementia mundo,
Aegritudo aminae nata est, turpissima labes,
Ad prauum surrexit item inclinatio culpae
Ad nihilum ducens miseram, corruptio uitae
Tum uitium, languor, corrupti corporis, & lex
Membrorum pariter, summiq; in carne tirannus
Imperij, carnis stimulus, putere dine fomes,
Iustitiae in misero tum magna carentia sanctae,
Atq; hominis tandem miseri derisio, praui
Daemonis & risus, nostrae & contentio formae,

At

a ℂ Labiis iunctis: osculantis more.

Parens obediens. Iuuant delectant. Illo. s. fructu.

b ℂ Prece propter preces vxoris. Voto vxoris. vel appetitui & suo desiderio qa & ipse appetebat pomum. Humanae formae datiuus est. Genitor. s. humani generis. non formae quia deus fuit.

c ℂ Virgo serpentica qa puellae faciem induta erat ex vulgari opinione

d ℂ Cecidisse. s. a statu gratiae ad statum doloris quia amouit se a statu innocentiae ad statum commissi. Velut ipsae reginae essent. Proprio fauore quia inter se tantum gloriantur. Errore. i. de Laetant hilarant. Peccato primae gentis. Agmina. s. peccata: & furiae tales.

Ordo est.

e ℂ Agmina lurida luciferi. i. furiae: & peccata laetant laetos faciunt stygios lacus: & tartara tenebrosa peccato. propter peccatum primae gentis. i. primorum parentum. Inhumanum: i. crudele. Separat extendit. i. superbia uentosa inflat furias in hominem. & audet. & extendit alas suas vt late regnet. De nostro genitore. Huic. s. superbiae.

At pater, æthero lapsus[a] precordia iussu,
Se nudum nuda sensit cum coniuge, magnum
Errorem cognouit item: mox turpia latis
Cœlauit fici folys, & densus in umbras
Aufugit latitans iusto commitatus opacas,
Atq; pauore truci, subitam sanctissima pugnam
Cognouit ratio, tela hic nequissima corpus
Hæc in se capere ipsa uidet, quæ ingrata[b] tonanti
Vana petens, hominis uoto subiecta maligno
Quippe repugnãit. GENVIT *trãsgressio mortem*
Peccare est transcire modum: transcendere[c] metam,
E solio miserum cognouit iuppiter alto
Præceptum fregisse suum, quem uoce benigna
Stas ubi? maiestas cœli rogat alma,[d] propago
Vilis humi? timet ipse magis pater omnibus unus,
Et magis ipse latens reddit responsa tonanti.
Te audiui: & uocem timui, mi iuppiter, æquam,
Sum nudus: nudumq; pudet: miserere precantis.
At deus: en quis te nudum; & monstrauit inermem
Vestibus? & docuit folys te turpia latis
Condere? ni uetitum, nulla formidine, lignum
Quod male sumpsisti, demulsit sponsa maritum
Primus ait genitor, lateri[e] formata mariti
Quam mihi iunxisti, pomum prior ipsa momordit.
Iuppiter at matri cur hoc uaga fœmina, serpens
Me decæpit, ait, nostri miserere, precamur,
FAS *parere deo. nec iussa capessere, dixit,[f]*
Turpe nefas: mortale nefas, miserere cadentum
Hæc eadem pater ipse rogat, suspiria corde
Multa trahens: iterat peccaui iuppiter, heu me
Peccaui miserum. MAGNA *est clementia cœli*
Causa fuit serpens, sponsæ[g] si ascribitur error,

a ℭ Lapsus precordia finec.
In vmbras aufugit.
Densus & comitatus pauore .i. plenus timore.
Hec ipsa ratio cognouit corpus capere cõtra se tella nequissima. hic tunc

b ℭ Quæ ratio ingrata .i. vana petens repugnauit deo. Voto .i. sensui nam ideo hic poposcit uana quia sensualitati obsequuta fuit.
c ℭ Transcendere siqdẽ peccarẽ trãsire lineas. qa peccatum est transgressio mandatorum dei.
d ℭ Alma maiestas cœli Rogat interogat.
Propago vilis humi.
Quod causatiue non relatiuæ nisi ꝙ
e ℭ Lateri ad latus.
Demulsit non decepit nõ seduxit. quia sciẽter peccauit adam. Paulus ad timotheum. Adam non seductus est mulier autẽ seducta in preuaricatione fuit.
f ℭ Dixit .s. æua. Iterat hæc eadem rogat adam .i. iterat peccaui.
g ℭ Sponsæ si æua peccauit fuit serpens causa.

a ℭ Canoro alta voce.

b ℭ Mihi a me.
Deuota maledicta.
Inde deinde. Alia lege: quá ét deus arcet tacat. i. corripiens alia lege qua colubrum damnauerat. Praua vocatiuus est.

c ℭ Post flatus post suspiria quia prius dixit tibi sint suspiria.
Guttæ lachrimæ.
Pluuiæ luctus.
Tristitiæ genitiuus est.
Confecta. s. sis.
Virgineum lutum. i. ad s.

d ℭ Turpes cauernas.
e ℭ Gladius. s. igneus circumuolat mœnia: & mœnia paradisi delitiarum sunt flammæ viuaces rutilo igni.

Serpentem uocat ipse trucem præcone canoro[a]
Iuppiter & misera damnauit lege draconem.
Terra cibus, pes pectus erit, tibi fœmina & hostis
Perpetuus, decepta caput premet ipsa superbum,
Sis proles deuota mihi,[b] uocat inde parentes.
Iustitiæ primas trepidans capit æua sagittas
Corripiens alia, quam, lege diespiter arcet,
Partus erit tibi praua dolor, cumulentur & atræ
Ærumnæ, dorsumq; tibi sine fine, labores
Incuruent: sucre dat item post pondera pondus,
Subq; uiri imperio fies: dominetur & ipse,
Serua eris, hic dominus, tibi sint suspiria, mœstæ
Post[c] flatus guttæ assiduos: pluuiesq; feraces
Tristitiæ, & pauido semper confecta timore.
Virgineumq; hac lege lutum diuina minatur
Maiestas, maledicta graui tibi terra labori,
Pane tuo uescerise enim sudore parando,
Et tribulos: sentesq; graues tibi germinet ipsa,
Te donec tua terra petat, tu uiuida terra es,
In terram uerteris item, sed crimina pœnis
Digna suis fuerint: non conuenit usus amœni,
Crimine qui campum uitio fœdauit amœnum.
Pellibus hos uestit nudos, qui bruta sequuti
Moribus, amissa ratione, animalia fiunt,
Mox exire iubet miseros: & quærere sedes
Vallibus: & timidos turpes[d] habitare cauernas,
Et lachrimis præbere cibum sua brachia uentri,
Glandibus: & siliquis uesci, trepidare furores,
Omnia nosse pati, SEQVItur quia pœna reatum.
Hi flentes liquere larem: pallatia cœli
Obserat & cherubin: gladius[e] circumuolat, igni
Tum sua sunt rutilo uiuaces mœnia flammæ.

Libri Secundi Finis.

ARGVMENTVM III.

Tertius ad lachrimas commiſſo errore parentes
Impellit:queriturq́; parens cum coniuge primus,
Hæc eadem mœſtas depromit corde querellas,
Quos ferus aggreditur dæmon,ſe & ſeparat adam
A ſibi dilecta,pariter dolor,omnia narrat
Primæue[a] *conqueſtus humo ſic diſſona concors*
Quæ prius amborum fuerat,de more,uoluntas,
Hi ſimul & coeunt:primo uiolantur & ortu,

a ℭ Primæuæ humo oratius principem limum dixit ode. xi. primi carminum.

IOANNIS MARIÆ VELMA-
ty bagnacaballi ad Dominicum Reuerendissimum ostiensem episcopum, Cardinalem tranensem christeidos liber tertius incipit.

a ℭ Qui thalamo æther ignis.

OSTQVAM *primi homines thalamo[a] cessere superbo*
Iustitia eiecti, cui stat pro mœnibus ether,
Insurgunt luctus, nec non suspiria ab alto
Pectore funduntur, nec habet quem crimine[b] pungant,
Se tantum iusta taxant, sine fine, querella,
Ii fecere scelus, nulla uirtute coacti,
Tentauit serpens, non ad commissa cocgit.
Nam grauis haud[c] miserum uiolat temptatio quemq;
Liber homo est factus, nec libertate creatum
Iuppiter imminuit, quicquid regina[d] uoluntas
Appetit, hoc faciet, sic qui peccare ruentes
Vocibus ingenuum replebant aera mœstis.
LONGA *boni gemitus generat priuatio summi,*
Ingemit hinc genitor, dolet & pulcherrima mater
Fœlici depulsa gradu mora parua dolores
Lætitiæ compos peperit, sic crimine[e] lapsi
Mœnia lata foris cernunt, iterumq; recepti
Sperabant habitare larem, priuatio cuius
Excruciat, uidere leues ascendere flammas
Mœnibus altisonis, & cirunducere muros
Candentes, pauidi timuere incendia, & ambo
Spe uacui, fleuere simul, lachrimæ omnia mœstæ.
Vt pretio uidere gradus, & lumina gemmas[f]
Reddere solari radio, gemuere, coruscas,
Hos gemmis liquere uagos, quos condidit omnis
Thesaurus

b ℭ Crimine accusatiõe. Pugnant accusent. Sine fine assidue. Virtute vi: & violentia.

c ℭ Haud temptatio ẽt magna non violenter quempiam cogit, ẽt inermem & vilem quia omnes sumus liberi.

d ℭ Regina quia voluntas in regno animæ sceptrum tenet. Peccare peccauere. Ingenuum inuiolatum. Gemitus quartus est, nam priuatio summi boni generat gemitus. Mora parua compos lætitiæ.

e ℭ Crimine nõ a crimine sed causatiue propter crimen. Sperabant. s. priusq; cernerent flammas paradisi mœnia obducentes. Altisonis propter incendii crepitum. vel propter aquas a paradiso voluptatis decurrentes.

f ℭ Gemmas corruscas solari lumine reddere splendorem. Hos. s. gradus.

Thesaurus, uiuaq; poli faber optimus arte
Finxerat, ad calcem ueniunt: sunt omnia sentes:
Et tribuli: quercusq; graues: sine frondibus ulmi,
Non glandes: non poma uiden.: non sentibus uuas,
Nonq; nuces: tantum flores: & floribus herbas
Inspiciunt uirides: tangunt: olet illa: manusq;
Altera discruciat: refugit sua dextera, duros
Offendunt[a] *lapides, augentq; dolore dolorem.*
Hæc tantum uidere[b] *prius: tormenta ferebant,*
Non ea lætitiam tribuunt quæ fœtibus aucta,
Insuetas sensere faces, dum cinthius urit,
Et rapidum solem creuere occludere cursum,
Et tenebras aperire sinus, horrentia noctis
Tempora terrificant miseros, sub nube, parentes,
Cuncta silent. quod terra tenet, quod in aere cursus
Dirigit in uotum tenui sic garrula nusq̃
Garrit auis, querulas tantum fœdissima uoces
Bubo parit, ꝓpriũ & uolitans quæ a uespere[c] *nomen*
Sumpserat, & spetie genus ignorabile dira,
Terret adã: sponsamq; magis, TImor omne timẽti ẽ.
Credere posse malum, & fieri iubet unde quietis
Fons uiget, at timidos peccato hic omnia turbant,
Vmbrat quidem fruticis, uel si moueatur arundo.
MVLTA *facit pauidũ, qui uult tutare timorem.*
Audiuere lupos, miseri timuere, minaces,
Apparetq; iterum serpens: non uirginis ora
Amplius ostentat, buffo turpissima campis
Saltitat, & multi serpunt animalia uirus,
Omnia terrorem pariunt, absentia lucis
Territat ipsa magis. tandem conuitia amatæ
Coniugis ipse[d] *refert. uetitum ꝙ subdola pomum*
Obtulit: ut lucis foret hic deiectus amœnis,[e]

a ℭ Offendunt reperiunt
b ℭ Videre prius. s. hec quæ nullam afferebãt lætitiam. s. arbores sine fructibus. Tormenta dolores mentis. quia soliti erant videre arbores cum fructibus variis in paradiso. Videre tenebras aperire suos sinus. i. apparere.
c ℭ A vespere & illa auis quæ suum nomen sumpsit a vespere. Genus ignorabile hoc est genus hominũ ignotum terret parentes. Omne timenti. i. timido omnia pariunt timorem quietis pacis. i. timor iubet timidus credat posse dari malum etiam vbi est pax. Fons quietis quies plurima. Hic. illic.
d ℭ Ipse adam inuehitur in æuam.
e Lucis amenis paradiso terestri.

Sol ubi perpetuus:frigus,[a] nec senserat ignes,
Omne absens nocuũ,timor omnis,at umbra ministrat
Quæ officiunt, miser inquit adam,quæ gloria molli
Complacuisse uirum? PRONA *est fœtura puellæ*
Fœmina commissi mulier[b] tu preuius error,
Errorum materq́;simul.tu causa doloris:
Quis comes adiunctus lateri? SVB *dulce uenenũ est.*
Præstabat formasset adam,sine coniuge,solum,
Quam deus huic lateri comitem iunxisset iniquam,
Plus aloes:q̃ mellis inest,mora paruula dulci
Longaq́; nox tenebris pessum comitabit[c] euntes.
Ipse gemens simili iactabat talia uerbo
Archiparens uultum sublatus:& ora sereno.
At genitrix contra:cur te tua crimine,coniunx,
Fœdauit turpi?si quo conamine nullus
Commeret iniuste,trahitur nec ad impia uictus
Quis commissa miser,pluto:[d] nec tartara cogunt,
Nec deus ad facinus,minus est hæc fœmina compos
Virtutis tantæ,tentari nescia,& expers
Ipsa doli,tu dulcis amor:tu lumina uitæ,
Tu mihi dimidium cordis,tu preuia lampas
Absq́; errore uiæ,si qua est,quocunq́; feramur
His pedibus tentanda meis,non rideo,si fles,
Par dolor ambobus,par & labor omnibus aruis
Ambobus ueniet,triplici ratione dolores
Augentur miseræ,sed te pœna unica tantum
Extorquet,tactu solum morderis ab uno,
Prima[e] ego tentaui,patior pro crimine pœnas,
Tristitia mœretq́; tua,cui detrahis,uxor:
Quid si gauderem:quid si mihi cinthius author
Luminis aug. ret lucem?tibi luna tenebras
Occultata daret misero?tenebræ omnia nobis

a ℭ Frigus accusatiuus.

b ℭ Mulier vocatiuus est tu es error preuius. Prestabat melius erat. Quã comparatiue : nõ relatiue.

c ℭ Comitabit pessum eũtes,vt se precipitent. Simili verbo simili sermone. Archiparens primus parens sublatus vultum cælo. Quo aliquo. Commeret peccat. Quis nec aliquis victus vi trahitur ad peccatum.

d ℭ Pluto nec deest. Virtutis violentiæ. Nescia tentari.i.quæ prius non fuerat temptata & quid esset temptatio ignara. Si qua est lampas vel via aliqua. Tentanda est via.

e ℭ Prima ratio quia prima tentaui. Secunda ratio patior pœnas. Tertia ratio vxor mœret

Æquali

Æquali terrent [a] miseris præcordia uelo,
Non tibi nox:mihi clara dies,speremus amantes
Illius imperium,qui dat:qui uulnera & aufert,
Qui nos effinxit:terra te è uirgine patrem
Ex te me natam,dein nos coniunxerit ambos
Cōnubio [b] primos.QVIS nō faber optimus arte
Quod fecit defendit opus?si perdere uellet,
Non finxisset adam,nec me tua uiscera,mundi
Conditor æthereas costa duxisset ad auras.
Interea occeanis sensim prodibat ab undis
Luna nitens,toto cingebat circulus orbe
Inter candentes argentea corpora phœbes,
Perspicuus stellas,dum solabatur amicum
Dulcis amans,& nata patrem:tum sponsa maritum,
Nectar & ore gerit rogitans,mox lumina [c] lumen
Suspiciunt terrena sacrum,flexiq; potentem
Ambo deum supplices fletu,& singultibus orant:
Hanc pater extollit uocem.TV iuppiter author
Sideris æterni,terræ omniparentis,& alti
Gurgitis,& gemina cœli penetrabilis ala:
Altera si nulla est commissi pœna,rubente
Deiice me telo:peccaui iuppiter.hæc me
Quam mihi iunxisti comitem,blandita nefandum
Compulit ad morsum uerbis,q̃ dulcibus,uxor,
Sed decepta prius uafro demulsit,ab angue.
Grande quidem facinus:peccati pœnitet,an te
Pœnituit fecisse hominem?sic perdere tentet
Humanum tua dextra genus,ui fulminis ambos
Tu deus aut perdes,alios facturus? & orbem
Augebis,nostri generis uel semina quercus
Seruabunt,homines passim nascentur & ulmis?
Si totum perdas hominem, cui terra parabit

a ℭ Terrent.s. tenebræ.

b ℭ Connubio primos rationem ergo hoc factū est hominum caritate.
Tua uiscera a ꝑpō.
Duxisset alias traxisset.
Inter candentes stellas.

c ℭ Lumina terrena hoc est parentum oculli.
Lumen.s.lunæ.

Fertilis arboreos,[a] *si qua & sunt semina, cultus,*
Tam lætas segetes: latis & munera campis
Sol cui, quem solem dico, sua lumina prestet,
Et soror: heu forsan restabit bestia terris,
Terrarum sola hæc, fructus frugalis & hæres,
Grande iterum motura malum, seruabis utrumq;,
Aut æuam tantum: minima sit fœmina culpæ,
Quid sine pulchra uiro mulier: sine uirq; puella,
Est oculus qui luce caret. sine gressibus & pes
Iuppiter aut manuum uiuens sine munere corpus,
PARCERE *magnanimi est, qd si delebis*[b] *ab orbe,*
(Stat manibus mea uita tuis) quos feceris orbi.
Hic fletus: longasq; preces protraxit, ut altas
Noctiuagans intraret aquas: & lumen in undis
Clauderet: ac alium uellet sibi quærere mundum
Cinthia, qui contra partem miratur eoam,
Tum magis exclamat genitor, miserere dolentis,
Lumina quid condis: quæ nunc solamina prestas,
Iuppiter, heu grandis miseris mortalibus error,
Nunc uetitum gustasse cibum, sine uectibus, atris[c]
Mortibus exposui faciles e cardine, ualuas.
Contempsi præcepta miser, sine fine dolendum est,
Quo ferar in tenebris: & quæ fera dira uorabit
Me sitiens: gelidæ seu quis mea corpora terræ.
Condiderit: tremulo mea fæda cadauera ponto
Forsitan abdentur, magnis cibus[d] *aduena, phocis,*
An iuuat errantis tenebrosa in funera tardos
Acceleret mors dira pedes: me destinet orco,
An potius commissa luam, nec gaudia nostris
Hospita sint laribus, QVÆ *iusta ex crimine fertur*[e]
Pœna dolenda minus. nec me mea deseret uxor
Quin pœnæ patiatur onus, quæ protinus omnem
Impleuit

a ℂ Arboreos cultus arborum fructus. & si semina sunt, cui nascentur segetes,
Hæc.s.bestia. Fructus frugalis terræ. Motura malum propter serpentē: potest etiam intelligi ꝓpter brutorum bellum.
b ℂ Delebis.s. illos quos feceris orbi.s.adam & euam.
Intraret & hoc apparenter quia tam breui non potuit spacio. Qui.s. mundus. Eoam orientalem. Contra.i. occidentalem plagam sed hoc factum est in illo hemispherio: propter altos mōtes. non enim tam cito luna celatur quando in nocte apparuerit.
c ℂ Atris mortibus aperui portam iuue.sa. prima hinc subitæ mortes.
d ℂ Cibus aduena ap̄p̄ō non suus. alienus a cibo piscium. iuuat delectat diu viuam infœlix.
Destinet.s. vt.
e ℂ Fertur datur.

Impleuit clamore locum, sua pectora plangens,[a]
Allidensq; manum manui: te segnius, inquit,
Pœna minor uexet, triplex mensura laborum
Inuadat miseram, fas uexillaria culpæ
Pœnarum uexilla ferat: sic iuppiter ardens
In me omnes uertat, uacuam uirtute, sagittas
Coniuncto, sua tela, teno, mors atra cruentas;
Acceleret cum falce manus, si forte luantur.
Commissa cum morte truci, quid peius in orbe est?
Iuppiter aut longam, pœnarum carcere, uitam
Extendat misere, MAgna est uindicta, dolores
Assidui longos ducant mortalibus annos
Quos[b] *mors æqua necat. grauior sit apolline cōiunx,*
Et mox nocte dies, tibi sol, tibi lucida phœbe,
Me tua torquerent nimium tormenta, dolores
Si paterere graues, quanto grauiora minantur
Ferre iugum, tanto collum nectetur aratro
Pronius, adde faces in me: modo mansuis adæ
Non memor extinguas patrati criminis, idem
Qui sublimis habes lati regna omnia mundi
Parce precor, saluesq; uirum, ne gaudia, tristis
Efficitur, turbaret enim quæ pectora lætant
Coniugis, ipse miser, perit hic: ne perdat amantem,
Ipse minus peccauit adam: peccauimus ambo,
Demulsi seducta[c] *uirum: luat impia serpens*
Suplicia hausurus, lentos qui crimine & astu
Decepit miseros latitans in fronde parentes,
INcautum laqueo facile est inferre latenti
Hunc serua: me dele solo:[d] *tua fulmina ab alto*
Discrucient auido miseræ præcordia raptu,
Siue ignem patiar, rapiar seu fulmine, pontus
Aut nostrum bibulis corpus deuoluat arenis,

Euæ ploratus.
a Plangens percutiens.
Inquit. s. eua.
Segnius tardius.
Ardens iratus.
Sua tella appo est.
Quid peius. s. morte.
Assidui dolores.
b Quos. s. dolores.
Necat finit. Apoline so-
le coniunx luna. i. dies sit
mihi nocte peior. & nox
die grauiore.
Adde faces i me dūmodo
tu mitis sis immemor pec
cati & extinguas faces in
adā. Nō memor criminis
Ade datiuus est. Lætant
lætitia afficiunt sensus
est adam ne me turbaret
tristis efficitur.
Gaudia coniugis.
c Seducta a serpente.
Lentos ociosos. Ser-
pens hausurus qui quāuis
haberet os puellæ tamen
ponit in masculino quia
fuit demon in fronde re-
cte quidem in mundi va-
nitate.
d Solo a terra.

Aut lincum noua preda ferar, uel ab æthere uultur
Sentiat incuruo[a] mea fœda cadauera rostro,
Me forsan rursus tentans, mala bestia, serpens,
Inscia cui bibulas porrexi protinus aures,
Pascetur diro corpus perfusa ueneno.
Hanc iterum uidi: sed non sibi uirginis ora,
Consimiles secumq; solo sua pectora raptant,
Vt præcepta iouis: toto sic corpore serpunt
Meq; iterum miseram linguis inimica trisulcis
Excruciat: diri iactat tum tela ueneni,
Aspera cuncta[b] mihi, miræ sint omnia pœnæ,
Non tamen ex omni, iubeant sic numina, parte
Dicar ego infœlix: si sit sine nube maritus,
Si sibi clara dies: mundi nisi[c] iudicet author
Sexus utrunq; cadat, nec uir: nec fœmina uitam
Ducat in humanis: repleantq; animalia mundum,
Quæ æterna ratione carent: si nubila culpæ
Vanescant: comis uenias, misereris:[d] utrosq;,
Mox ab utrisq; pie fundentur odoribus aræ,
Parce precor: Viuatq; precor, uescatur & aura.
Nec tantum[e] pietatis erit mihi sæpe petendum.
Aurora occeanis roseo surgebat ab undis
Aspectu, flauos monstrabat ab æthere uultus,
Solq; uagus sensim[f] uenientem ex æquore uisum
Præbebat: fugiunt ardentia sidera lumen,
Auricomi fulgens oculi qui illuminat orbem,
(CÆLAtur maiore minor quia lumine lampas)
Vertit in hunc faciem primus pater, æua gementem
Compressit uocem admirans rutilantia solis
Corpora, de tenebris facie reduxisse serena,
Lætantur: spem pacis habent: & uota tonanti
Orantes soluunt: sanctas & odoribus aras,

Ac

a Hic inuo valde curuo compositum est. Mala bestia appō est Inscia simplex Perfusa corpus. sinec. Ora non sunt sibi virginis. Solo per solum. Vt precepta .s. fuerunt.

b Cuncta .s. sunt.

c Nisi author mundi velit delere hominem de terra. Vtrunq; sexus neutro gener̃ auso. i ternario suo. Vesta: ceres: iuno sexus muliebre, sorores sed hic sexus est de cōmuni vsu.

d Misereris a miseror raris.

e Hoc tantū. hoc pietatis a me tantū petendū est.

f Sensim quantum ad humanum intuitum. Visum. qui fulgens

Accumulant:fundunt ſuaues & dulciter hymnos,
Oraq́; dulciſona regnanti hac uoce reſoluunt,
Tu qui oculum mundi recludis iuppiter ingens[a]
Lumen, & e tenebris iuſiſti educeret ignem
Cinthius:omnimodo iuſte uenerabere cultu,
Cuncta mereс,qui cuncta regis,ſapientia cuius
Omnia conflauit,mire te hæc omnia fabro
Conſpicio:uerumq́; diem ſub apolline[b] *dicam,*
Et noctem diana regat,quam ſidera comunt,
Quam ſtellæ ardentes:ueniat lux apta labori,
Noxq́; quietis erit:uultus ſudore parandum
Fas reperire[c] *cibum:præſtabunt flumina potum,*
Vellera oues raptim,direptaq; tergora coſtis
Veſtimenta parent:thalamumq; in uallibus umbræ,
Nocte patens ſtratum preſtetq́; in gramine quercus,
Ne moriar uirtute famis,mihi lata poteſtas
In uolucres:cunctasq́,feras:ſi retia non ſint,
Inſtruar ingenio quali arte natantia,noſtro
Imperio ſubdam,ueniént ex arbore fructus,
Ignotæ haud nobis herba:cognoſcimus herbas,
Herbarum & uires,noceat:quæ proſit habenti
Ni te pœniteat me magne dieſpiter omnia
Hæc nudum docuiſſe hominem,ſint poma:uel uuæ,
Sint glandes:curuo ſudet ſubmiſſus aratro
Bos grauis:& campos proſcindam bobus inertes,[d]
CVNcta fames doceat,nec me natura relinquat
Auxilio,quæ pulchra docet,quæ turpia monſtrat,
Deſerat haud ratio:duo ſunt documenta:[e] *duo ſunt*
Lumina,quæ referunt,quæ ſint mortalibus apta,
Natura,& ratio:duo,quæ diſcrimina norint
Quæ bona:quæq́; ſecus:quæ ſunt uirtutis:& atri,
DISCERnit ratio quod crimen:& inclita uirtus,

a ℭ Ingens lumen appo eſt.
b ℭ Sub apolline nomina omnia rebus ſunt ab eo impoſita tametſi poſteri ſint uiſi rebus nomen impoſuiſſe.
In ſudore uultus tui ueſceris pane tuo geneſis.3.
c ℭ Reperire verbi confuſio pro inuenire & querere. Parent a paro paras.
Quali arte omni conatu.
Noceat quæ noceat & q̃ herba iuuet.
d ℭ Inertes non ſteriles ſed non cultos.non exercitatos.
Pulchra bona turpia .. mala.
e ℭ Duo documenta ſenſus eſt natura & ratio ſunt duo documenta homini & duo lumina ad proſequendum bonum & iuſtũ ad fugiendum malum.& vitium.
Quæ bona cognoſcunt diſcrimina eorum quæ bona ſunt & quæ mala q̃ ſunt virtutis & vitii.

Quod [a] iuuat a nocuo doceat natura nepotes.
Collibus interea radijs:crescebat & æstus
Solis ab ardenti tecto nascentis eoo,
Phœbus & insuetis urgebat corpora flammis
Amborum,mirantur enim:quæruntur & umbræ,
Ad quas confugiunt pulsi feruentius umbras
Natura,placidum sensere in corpore frigus,
Esuries:diraq; fame præcordia pungit,
Vmbra [b] nucis tectum primorum obscura parentum
Nux cibus:& dure miseris substantia quercus,
Castaneæ:tribuliq; graues:tristesq; lupini,
Sponte sua:haud culta pingui tellure recepti,
Pomorum & dubij [c] miro stimulantur honore,
Poma dabat regio:nondum uiolentia cœlum,
Nec terram fœdarat enim fera criminis istam
Tempus erat presens.NEC si,natura,necesse est
Defficit.in dubium tandem cecidere parentes,
Ne caderent in turpe nefas:uetita omnia credunt
Huius enim formæ quamuis cognouerat Adam,
Quæ fuit interdicta sibi admirabilis arbor,
Nec ligni immemores [d] fuerant,nec muneris atri,
Nec uirtutis item,delapsi ad tartara pœnæ
Depulsu misero,tamen ij uaga munera cernunt,
Et uoto quæ poma iuuant [e] feruentius optant,
Mirantur:munusq; sciunt diferre quod audent
Accipere.a primo:dextram ad pendentia tendunt
Securi:mox poma manum delapsa sequuntur
Oscula dant,fructumq; manu ter uentilat adam,
Terq; soror:pariter suaui lætantur odore,
Ora fames stimulat:timor arguit, omnibus horrent,
Tuta timent miseri:rursum dant oscula pomo,
At dira esuries:stimulis:calcaribus urget,

Igne

a Quod crimen ratio discernit. uirtutem a uitio Natura autem bonum.s. naturæ a malo.i.quod iuuat:& quod officit.
b ℂ Vmbra nucis fuit tectum.
c ℂ Dubij quia pomi esu peccauere. Honore pulchritudine.virg.i. ene.& lætos oculis afflarat honores. Idem in geor. Frigidus & siluis aquilo decussit honorem.
Violentia fera. Nec enim
Presens propitium.
Natura non deficit in necessariis.
d ℂ Nec immemores muneris.i.doni.nec atri.s.uitii.nec virtutis atri substantiuum sit. Ad tartara ad terrorem pœnæ.
e ℂ Iuuant delectant poma.n.quæ iuuant optant optamus delectabilia.

Igne[a] coquit:miseris pauidum fugit atq; timorem,
Ipsa moras rumpit segnes:uescuntur & ambo
Ore auido ætherei,diuinaq; munera fructus
Delectant: auidum quæ runtq; a flumine potum,
Fonte fluunt latices:tenui perlucidus unda
Decurrens bibulas riuus uersabat arenas,
Non uluæ:non iuncus erat:non canna palustris
Deformi extremas uelabant margine ripas
Herpillam uiridesq; rosas:& odora[b] parentis
Naturæ[c] ingenuum producit munera littus,
Lilia candescunt:longæuæ umbracula palmæ
Perspicuas solamen aquas cernentis inumbrant,
Et circum cantillat auis,si cernere dignum est
Dignius est roseis cuiq; sorbere labellis,
Ergo bibunt:repetuntq; uagas,a potibus,umbras,
Et quoniam miseri noctem,sine lumine:fletu
Insomnem duxere graui:sua membra reofluunt,
Somnus & ingenuos alte perlabitur artus,
In noctem & uertere diem,dumq; ipse parentum
Irriguus sopor altus habet præcordia,uiuax
Mens tamen humano fuerat de crimine patri,
Flebat adhuc,mœstum cernens in gurgite centrum
Letebo exurens:amploq; ex ore trifauces
Cerbereas:latrabat enim latratibus ardens
Tergemino in patrem crudelis cerberus ore,
At phœbi interea cælantur in æquore crines,
Incubat & tremulo statim nox humida ponto,
Et bruta in tenebris placidam petiere quietem,
Cuncta silent:gelidum uelat sua corpora frigus,
Inuoluit plus membra sopor,NOX apta sopori est.
Se rursum accingit serpens:sua tela resumit,
Fallat ut incautos fraude:serpentica formam

a ℭ Igne ardore .desiderio.

b ℭ Odora munera parentis naturæ.

c ℭ Est.n. natura omnium parens cuncta sunt terre munera quæ & omnium parens est. Longæuæ ratione naturæ suæ quia diu uiuit. non autem ad temporis.quod non habuit,rationem. Solamen cernentis appo est A potibus post potus. parentum.s. ade & æuæ.

d ℭ Cernens m æ.bii centrum exurens in gurgite & cernens trifauces cerbareas. Ardens feruens. Dormienti ade dæmon in humana spetie apparet

a Adam ſtimulatur a demone ſpe vana pacis cum deo niſi vxorem aut perimat:aut relinquat. Strata dormiente. Campis in campis. Mecum .i. incitat me ad iras. Ignobilis ignota.

b Aeuo temporis,pro lixitate in pœna. Honore pulchritudine. Sedet a ſedo ſedas.i.quæ odium remouerat.

c Per inania per aera aut per euaneſcens quando quidā euaneſcere eſt quoddā inane.
d Præcepta.ſ.dæmonis fingentis mendatia. Putredine deeſt.a. Suſpicit quia primo cum aperiuntur oculi,cœlum ſuſpicimus.

Fraus rapit humanam:memoriq́; ex ordine lapſum
Innouat huic dæmon,quem ſpe deterret inerti,
Cum ioue pacis adam,[a] *ſtrata niſi coniuge,curſum*
Ipſe fuga arripiat,campis uxore relicta,
Seq; iouem finxit,tanti quia cauſa doloris
Prima fuit:mortiq́; auidas primaria fauces
Recluſit:mecumq́; truces male ſuſcitat iras.,
Hæc indigna uiro:mœrens ignobilis orbem
Per uaſtum,priuata ſuo miſerabilis erret,
Digerat uſq;:dolum ueniam mereatur & æuo[b]
Pœnarum longo:uel ſi placet altera:perdas
Hanc uita indignam:miro formetur honore
Altera:quæ inuidiam ſedet:pacemq́; reducat,
Ad uirides iterum fœlix cumulaberis hortos
Fructibus:& fuerit nulla admirabilis arbor
Interdicta tibi,ceu fert ſententia,carpes
Munera:& æterno uiues fœlicius anno.
Surge ergo:peſtem fugias:aut percute ſaxo.
Saxum erat hic preſens,uita & priuabis iniquam.
Hanc priuare licet.quæ ſe damnare triumpho
Auſa fuit:uoluitq́; ſuum fœdare maritum,
Ergo putre amoueas a toto corpore membrum,
Ne totum infœlix tabo tibi ferueat atro
Corpus,& hæc dicens marcentia pectora ſomno
Excuſſit manibus:fallax & beſtia,ſurge
Intulit extremo,fugiens per inania,[c] *uerbo,*
Ter uiridi ſopitus adam de gramine membra
Excitat,exceptum ſomno ter gramina corpus
Suſcipiunt:tenet ipſe tamen præcepta[d] *fideli*
Pectore.fingentis turpi mendatia iuſſu,
Aſſurgit:digitiſq; oculos putredine purgat
Lumina cœlanti:nigras & ſuſcipit umbras,

Ingemit

Ingemit: & geminas tendens ad sidera palmas
Verba parit tremulo, nudus sua pectora, uerbo,
Tuq;, ait, o nostri genitor: qui noscis ab omni
Parte tuum, quod fingis, opus: cui[a] semita uaro
Sit depressa pede: recto uel regula gressu
Sit seruanda uia, qui ex ordine cuncta recensens,
Ante actum faciunda capis: precor, inspice mentem
Qualis adæ adsurgat: similis sibi præmia formæ
Et reddas, si iusta peto, tenebrosa quid umbræ
Vela parant tristes, iterantq; fidelia morti
Tempora[b] pallenti; nec adhuc pia lumina solis
Læta ego percepi facie, da cernere, uultum,
Aut phœbi: aut oculis argentea pectora phœbe,
Luminis usuram presta: quo iure pupilla est
Insita mortali capiti, DATA *lumina prosunt,*
Terrorem grauis umbra parit. mox iussa capessam,
Ecce uagas præclara comas dat cinthia cœlo,
Et passim magnæ spargit sua munera terræ,
Gaudet Adam nitido. comittemq; in uallibus idem
Spreturus tristatur enim: dein[c] nocte sepultam
Somno lenta gradu mulier, cum fletibus antro
Linquitur infœlix suspenso: & pœnitet alta
Verborum serie comitem fleuisse relictam,
Ergo silet: sensim graditur: ne suscitet, hæret,
Progreditur: retroq;, simul spectabat amator
Coniugis, ardentes seruatq; in pectore flammas,
Vsq; fluunt lachrimæ: reprimitq; extempore uoces
Plorantis gemitus: iterum ad sua pignora flexo
Respicit aspectu: parit & suspiria menti,
Fallacem tamen ipse dolum putat[d] esse tonantem,
Hinc timor egreditur: ne iussa ingentia temnens
Suplicij maiore gradu uexetur iniquus,

a ℂ Cui semina qui noscis cognoscis a quo semita depressa sit erratico pede aut a quo seruanda est itineris rectitudo. Mentem adæ qualis sit.

b ℂ Tempora fidelia morti .i. noctem & tenebras. Vsuram vsum. Quo iure propter quam causam .i. propter lumen dati sunt oculi. Cœlo .s. cœlo.

c ℂ Deindeinde & ob id quia nox erat. mœrebat adam vxorem dimittere Antro in valle miseriæ. Hæret dubitat. Ex tempore stati ex temporis condictione. Gemitus genitiuus est.

d ℂ Putat tonantem esse dolum .i. illum dolum parere qui fingit se tonantem. Timor hinc oritur Iniquus tanq; iniquus

Ne ruat a diuo, centri lapsurus, amore
In foueam ardentis, sine fine incendia flammæ
Passurus caue infernæ, sed coniugis ardor
Retrahit a iussu: timor[a] hinc, amor inde repente
Nascitur: & cruciant miserum de iussibus ambo,
Hæc metus in medium: quis non præcepta minacis
Obseruet mandata iouis? cui fulmina dextræ
Assurgunt: uibratq; manu, dum accenditur ira,
Hoc patet, expulso: culpa cui iuppiter atra
Nunc data regna uetat: placuit dare, displicet hortos
Ingrato donasse uiro: non dona merenti,
Fas[b] & iura uolunt absint data munera, lapsu
Præcipiti, primus doceat uim fulminis error,
Tormento maiore alium, si in uota sequentem
Plectendum, declinet amans se nectere culpæ,
Oppositum stimulabat amor: qui talia mœsto
Exardens fundit multa ratione timori,
Posse errare hominem conflauit iuppiter, errat[c]
Cui pietas monstranda foret? si criminis expers
Esset adam? minus est, pœna sic ipsa minori
Plectitur æua minor, patrati criminis æue,
Pondus enim, facinus quam quod commiserat adam
Maioris miseret, cur non pietate puellam
Adiuuat? auxilium, quod mi coniunxerat author
Amborum clemens, genus & quo semine surget
Humanum, quod si cupiat delere: quid orbi
Præfecit miserum, solus quem rexerit orbem,
Altera si dabitur: uel sit terrena? uel undis,
Aut igni conflata truci, quid in aere possit
Gignere? quod uiuat, non tam perfecta resurget
Vt caro nostra fuit: uiuens præponitur istis,
Si mage lapsura est: nisi sit sibi serua uoluptas
Peccandi

a Timor hinc.s.seruilis. Timor & Amor pugnant.
Hæc metus protulit.
Cui dextræ pro cuius dextre. Hoc patet.s.homini expulso propter atram culpam.

b Fas & iura volunt data munera absint precipiti lapsu.non merenti dona. Primus error.s.luciferi doceat alium sequentem errorē si amans declinaret in vota sua fiat vt liget se culpe puniendus
Sensus est.
c Error primus siue lucifери siue ade doceat quod maiori punitione peccator puniendus est qui se obligat culpe inobediens. quia cum quis semel ceciderit rursus cedens maiorem pœnam, meretur. vel si alterius exemplum habuerit. Minus est.s.n. pondus criminis æue quam peccatum quod commisit adam sic ipsa æua plectitur minori pena.
d Facinus peccatum patrati comissi. pondus magnitudo. Plectitur punitur. Maioris miseret.s.criminis vel ade qui maior est.
Auxilium a p̄p̄o, mi pro mihi.

Peccandi, uel sponsa polo descendat ab alto
Tunc ego seruus erotiouis & uiolabile uerbum,
Quo me rectorem magno praefecerit orbi,
An me iterum [a] *formet diuina potentia lapsum*
In sponsam, somno quid erit nisi formet eandem
Iuppiter ex carne hac, aeuam diuinus eadem?
Hac contentus ego: tibi quae sententia turpis
Obijcitur, confundis enim timor omnia demens,
Fas facis esse nefas: uili te e fomite crimen
In lucem aeduxit miserum, QVAE gloria uiuo
Fallere sopitam? fortassis imagine fallor
Falaci, serpens rursum mendacia finget
Credere consueto, quid si uaga somnia sint haec?
Somnus erat, somnoq; graui mens frigida compos [b]
Non fuit ipsa sui, spetie phantasmata turpi
Deludunt, quos crassa premunt uelamina somni,
His uerbis cogebat amor reuocare parentis
Propositum, sed turpis item pauor arguit, addens
Exemplum angelicae (cui multa audacia) formae
Mors fuit in lapsu, sentit quae incendia regni
Horrisoni, aeterno premiturq; miserrima telo,
Tuq; in iussa nimis (dixit timor impius) audax
Praemia quae meriti memoras, quid iuppiter aequus
Contribuit tandem? sanctis e partibus exul
Per totum infaelix erras miserabilis orbem,
Esto age: fallaces rursum complectere flammas,
Dulcis [c] *amor, cupido certa qui morte minatur*
Et flammam: exitium misero qui seruat amanti
Insequere affectum mentis, QVAE dulcia laetant,
Victus amor demum tacitis se se abdidit umbris,
Occulto & fugit sponsam, miserabile, cursu
Vir maestus, gaudetq; timor praecepta iubentis

a Me iterum .i. feminam ex me. In sponsam in mulierem. Lapsum somno dormientem eandem euam ex eadem carne. Hac .s. sponsa: hac eua. Vili te e fomite timor seruilis peccati filius & frater criminalis.

b Compos mens non fuit sui iuris. Deludunt illos quos crassa somni uelamina premunt. In lapsu angeli casus fuit ei mors. Quae forma angelica qui angeli in inferno cruciantur. Nimis audax .i. amor in iussa contra iouis praecepta.

c Dulcis amor quintus est irronice dictum. Insequere affectum mentis qui seruat misero amanti exitium & minatur mortem. Laetant laeto: & morte afficiunt. Cursu solicitudine abeundi.

Noſcis:& unde dolor referat ſine fine querellas,
Vna tibi tantum eſt,tantum tibi deſtinat una
Hos gemitus,diras inter uiuacibus umbras
Vulturibus deſerta,lupis aut præda futuris,
Æua [a] ego iuncta comes,cur non diſceſſimus ambo,
Lætitia,aut lachrimis hinc? huc ſi uenimus ambo,
Venturos moror ipſa lupos,mea uiſcera ſcerpant,
Aut fuluos in me uideo ſæuire leones,
Non abſunt tigres,urſi:noua præda ſuperbis
Sum data nunc brutis:pereo:ſuccurre ſorori.
Quid mala commerui? poſt interdicta tonante
Poma tibi? infœlix nocui:nocumenta dolores
Infandos pariunt:ſed cur non ignibus atras
Addis inique faces,pœnam cum ſanguine poſcens,
Te odiſti ſi noſtra fugis.duo corpora ab uno
Naſcimur:a proprio data ſum caro corpore corpus,
Cur ergo tua facta fugis,tua uiſcera,natam [b]
Sæue parens,miſeram refugis germane ſororem,
Sic ſponſam ſponſus,tria magna ligamina cogunt
Commiſcere parem pectus fugientis amorem.
Nec natura negat:nec me,qui iuppiter ex te
Hoc uetat effinxit:quia ſunt duo corpora ab uno,
Sic unum ſcit uelle ſimul.SED ſoluere turpe eſt
Quos deus [c] adiunxit firmo ſine crimine,nodo,
Te ſine quid faciam? ſine me quid perfide coniunx.
Solus eris? magno cum iam ſocientur in orbe
Bruta ſimul.paribuſq; pares iungantur amore,
Non tamen ex alio cretum [d] NOS dicimus unum,
Vt caro ſit carnis:nec habet rationis honorem,
Hæc natura regit:næc ab hac ſine lege docentis
Naturæ abſcedunt.naturæ detrahis,adam
Nec minus ipſe ioui,quia me ſcelerate relinquis,

a ℭ AEua ego ſum. Comes huius vie tenebroſe. Mala nominatiuus eſt. A proprio corpore a tuo. Ego caro.ſ.tua.

b ℭ Natam.ſ. fugis.tua viſcera appo eſt. Cogunt pectus.i. cor ade fugientis me commiſcere parem amorem. Nec iuppiter qui me effinxit ex te hoc vetat.

c ℭ Quos deus math.9. quos deus coniunxit homo non ſeparet. Sine crimine quia deus iunxit ſponſam cum ſponſo non interueniente peccato.

d ℭ Ex alio cretum ſenſus eſt vnum bruttum nõ ex alio bruto eſt ſicut æua ex adam vt iu bruto caro ſit carnis.ſ.alterius brutis nec bruta habent rationis vſum ſed tantum natura viuunt a qua minus diſcedunt tamen ſe amant ad inuicem. Sine lege non obſeruata lege nature.

Arguis [a] huic labem miseræ:sine crimine uiuunt
Bruta adam dicis,sic uota merentur ut optant
Iungere se paribus:nec sit discrimen in illis,
Ast ego commerui fateor, peccauimus ambo,
Non tamen expulsi uitaːtum uescimur aura
Ætheris,& placido depulsi uiuimus horto,
Cur me igitur quæris deleri ingratus ab orbe,
Qui nobis [b] communis habet quæ proferat usu,
Cuius erit mundus,modicum si nonstra supersunt
Corpora?cuius erit mens ut delapsa resurgat
Sponse iouis pietas?nobis diuina pepercit
Maiestas:sic parcat item uenerabilis adam
Coniugis errori,nec sic miserabilis erret
Deserte in siluis latitans,ubi lustra ferarum
Obseruant rapidas,damnosa cubilia tigres.
Grande quidem facinus uoto commisimus uno,
Grande bonum fiat:magni si erroris utrumq;
Pœniteat.pœnasq;simul patiamur amaras,
Commisso nec pœna minor,si possumus,angat
Nos miseros,ueniat diro prognata reatu
Pœna quidem,mala mater [c] enim,mala filia crescat
In sontes:fortiq; manu tum tela ministret
Iustitiæ,ut rutilo pretium purgabitur igni.
SIC sæua emaculant mentem tormenta dolosam.
Viuamus,sic iussa petunt,qui finxerit ambos
Sudore:& manibus tellus sua munera nostris
Culta ferat,partumq; mihi dira hora merenti
Augeat immenso,modo sim tibi iuncta, [d] dolore
Omnia sæua feram,nec erit quod quærat iniquum
Innumeris compressa malis euadere turpi
Æua fuga,tecum [e] uiuat,morietur & omnes
Hæc eadem tecum postq̃ compleuerit annos,

Hæc

a ℭ Arguis mihi peccatũ quod non est in brutis. Vt vota optant merentur iungere se paribus. Nec sit discrimen nec merentur inter ipsa sit his aliqua. Horto deest ab

b ℭ Nobis ad nostram vtilitatem. Vsu vsui & vtilitati. Cuius erit pietas vt anima surgat a peccato si statim morte puniatur. Pepercit quia nõ nocuit. Damnosa cubila appõ. Pœna peccati filia. Peccatum malum est: & pena mala fiat.

c ℭ Mala mater .s. est quod est peccatum: mala filia quæ pœna. Precium .i. aurum. Sæua magna. Iussa illius qui.

d ℭ Tibi iuncta in recõciliatione. Iniquum crudele q̃ eua q̃rat euadere turpi fuga

e ℭ Tecum moriatur postq̃ compleuerit omnes annos tecum.

Hæc inſcribantur noſtro pia carmina ſaxo,
PRIMVS[a] *homo, cui nata ſoror, cui filia coniunx,*
Hic iacet, ambo iacent, quorum concordia uitæ
Concordes gelido fecit poſt fata ſepulchro,
Legit adam, perlegit item, poſt lecta relegit
Carmina: quæ infandum[b] *miſero fecere dolorem,*
Ingemuit, faciem lachrimæ fœdare decoram,
Miſcuit & mœſtos, ſimul & ſuſpiria, luctus,
Intonuit ſpelunca caua teterrima caute,
Diffugere feræ, ſonitum[c] *timuere minaces*
Fornicis, hic echo ſtrepitum referente, leones
CVNCTA *hominem metuunt,*
Sola canis domino plaudit, blanditur & ipſi
Gannitu: ſequiturq́; pari ſub nocte dolentem,
Nunc præit, & lateri placide modo proxima torquet
Ora ſuo regi, nares modo prona ſagaces
Telluri incuruat, mœſto comes apta dolori,
Nec minus obſcuræ, duræ & canis ipſa miniſtra eſt
Fida uice in tenebris tandem comitatur euntem
Audiuit gemitus coniunx VIGILANtius *audit*
Ardenter quæ ſemper amat: uenit obuia:[d] *noctis*
Æua malis charo tenebris oppreſſa marito,
Offendit[e] *lapides: paſſus ſemel icta recellit*
Vulneris hæc expers, iterum lachrimoſa reſumit
Noctis iter: ſenſimq́; premit ueſtigia calce,
Incidit in ſentes, diuináq; brachia uepre
Vexantur: cernitq́; feras latitare ſub umbra,
Delituit pauitans uaſto ſua membra receſſu
Montis, amor prodire iubet, timor improbus urget
Celare: & duro ſe ſe commitere ſaxo,
Ecce uolat: reuolat pariter turpiſſima proles[f]
Quã tenera implumes membrana reſoluit in alas

a ℂ Epitaphium primorum parentum. Concordia vitæ quorum.

b ℂ Infandum magnum. Fœdare fœdarunt.

c Sonitum fornicis. Hic tunc virg. ii. enei. Hic regina grauem gemmis auro q; popoſcis. Ci. Hic ego multa ſimul cogitaui. Sub. per. Miniſtra ſerua.

d Obuia charo marito oppreſſa malis tenebris.

e Offendit reperit. paſſus quartus pluralis & icta percuſſa. Recellit retrahit. Pauitãs ſua mẽbra ſinec.

f Proles .ſ. illius quam .i. vſpertilio. Implumes ſine plumis.

Consceleramt mortale genus: caput ipse [a] doloris,
Non mea sit coniunx, tamen ipsa miserrima languet,
Ipse ego mortali uitæ sine prole superstes:
Et sine dimidio cordis: quibus ipse dolores
Narrabo: si morte luis commissa nefandos
Infœlicis adæ: quis me soletur in aruis
Errantem: sine luce [b] caput: miserere cadenti
Iuppiter, & celeres mortis frenato sagittas,
Si uiuat: si morte iacet. mihi redde, rogatur,
Rursus in uxorem clamat: lachrimatur, anhellat.
Palpat item, frigentiq; manus, sed corda calorem
Obseruant, sperat, fiat sibi uita superstes,
Interea prebebat equos aurora fugaces
Solis: & ipse diem rutila uectare [c] quadriga,
Tum facta est manifesta fides: q; somnus inumbrat
Pectora castiginæ, sine morte, profundius æuæ,
Miratur miranda parens sic uirginis ora,
Vt pia sopitæ cogatur ad oscula natæ,
Oscula dat pulcher pulchræ meliora sorori
Nectare, quod multis siculorum collibus hibla
Temperat, æthereo genitrix dat lumina cœlo,
Discutiturq; graui, miratur & inscia, somno,
Et non inuentum [d] mulier reperisse parentem,
Nec minus ipse pater gaudet, pro coniuge mœstus
Ammissa, inuenta pro coniuge suscipit idem
Gaudia: tum summo referunt solemnia patri,
In uallemq; pari genitor, uel mater opacam
Descendere gradu, multis quæ consita lauris,
Atq; ibi myrtetum serpit latera omnia collis,
Qui facit huic septum, medium sapit unda salubris,
Cernentesq; iuuat: [e] lento par gramina cursu
Propter aquas sedere duces, sub frondibus, ambo

a Ipse .s. ego ipse

b Luce .i. oculis.

c Vectare vectabat ipse sol.
Virginis æuæ, vt in tantum. vel q.

d Non inuentum re perisse. Solmenia grati as agunt patri. vel etiam. Huic. s. ualli.

e Iuuat delectat eur su. Duces feminis hu mani,

Seminis humani structaq; in fluminis ara
Littore gramineo, soluunt, cum fructibus, hymnos.
Atq; cibant tenui sua corpora fœtibus, esca
Arboris, & multo coeunt[a] *in ualibus æuo*
Ducere crudelem uitam, sperare salutem
Decernunt auidi duris in cautibus ambo[b]
Igne grauis pœnæ, donec pia dextra tonantis
Ostendat ueniæ signum, sic fletibus omnem
Impleuere locum: sonitant & uerbera palmis,
Obliquant ac ora humili manantia terræ,
Vsq;[c] *pijs lachrimis: nec se cœlestibus audent*
Credere contuitu laribus, uaga flumina & intrant
Nocte, sub humenti lunæ mutabilis orbe,
At repetunt sub luce solū, qua cinthius orbem
Oblustrat, genibus duras, pro crimine, cautes
Ambo præmunt, totumq; diem singultibus implent,
Et semel absumunt gemina[d] *sub luce, fauentem*
Ore cibum uitæ, mortem sine morte petebant,
Se uita indignos censent: qui crimine uitam
Consceleraret suam: pariter sine fine, reatum
Claudere[e] *tentarunt pœnis: uicibusq; frequentant*
Vulnera sæuitiæ duro triplicata flagello
At deus e magno diras pregrandis olympo
Esse manus cernens hominum: crudelibus horum
Vsibus ingemuit: cœlo & demisit ab alto
Mercurium, sedaret atras cum sanguine pœnas.
QVANDO quidē punire licet, nō tradere morti.
Angelus excelso delapsus ab æthere formam
Sumpsit hic humanam generisq; ante ora parentum
Astitit humani, quibus hæc sermone resoluit.
MAGNE pater, q surgis[f] *humo, uel ab æthere pdis,*
Terrigenum quid dira geris tibi uulnera culpæ?
Instruis

a Coeunt conueniunt.

Ordo est.

b Ambo auidi sperare salutem decernunt ducere vitam duram in duris cautibus igne grauis penæ. Igne, tormento.

c Vsq; assidue. Vaga vagantia. Cœlestibus laribus. Contuitu, oculorū visione. Sub humenti orbe lunæ.

d Gemina .s. in die & nocte semel tantum comedebant. Sine morte voluissent & mori & viuere respectu diuersorum.

e Claudere finire pœnis peccatum: & emaculare scelus. Ingemuit vsibus: mercurium .i. angelum. Parentum humani generis.

f Surgis humo quantū ad corpus ab æthere prodis quantum ad animam terrigenum terrigenarum diro flagello pro diri flagelli. pœnas minacis mortis æquare culpe.

Instruis & sponsam pœnas æquare minaces
Mortis: an hæc scæleri diro sint apta flagello
Flagra tuum delere nefas? tibi grandia sumis,
Non similis fit plaga doli: nec sufficit adam
Et minus æua potest: scelus hoc delere nefandum,
Hoc scelus æternum est: pœna at finita: dolorq́;,
Hæc inter, credatis enim, proportio [a] nulla est,
Credite ueranti, miseri pecastis: at ille
Cui fraus extructa est, pondus portabit amari
Criminis: & uetiti purgabit uulnera [b] ligni,
Sancta salutifero figens sua brachia ligno,
E ligno mors atra uenit: uitæq́; salutem
Ligna dabunt: fructum uirgo cum oblata tonanti,
Reddiderit furto ablatum iudæa nefando,
Ne fuge tu sponsam, neq; enim mendatia credas [c]
Fallere qui tentat miseros, serpentis iniqui,
Sub iouis aludens spetie: fuge querere mortem
Pœnarum mucrone truci: satis esse dolentem,
Pœniteat fecisse malum, seruetur & ordo
Humani generis, tua per connubia, longus,
Vxorem haud pellas: sancta hæc coniunctio, magni
Hoc iouis est uinclum: nec homo diuortia tentet.
Dixit: & aligeros, per inania, ad astra uolatus
Sustulit: & pauidos facies diuina parentes
Præcepto [d] : celeriq́; fuga, formidine liquit.
Hæc præcepta iuuant [e] ambos, tum iussa capessunt,
Hoc præter, natura homines stimulabat ad arma
Concubitus: nec feruor erat praui inguinis ardens,
Nil erat in uenerem feruens: nil sanguinis audax
Sed tantum generantis opus natura petebat,
At speties [f] diuina trabax stimulabat amorem,
Alter in alterius speculatur imagine, & ardet,

a ℂ Proportio nulla qa finiti ad infinitum nulla est proportio primo coeli & mundi.

b ℂ Vulnera ligni vetiti venit presens est.

c ℂ Neq; tu credas esse mendatia serpentis iniqui qui alludens &c. Fuge noli. Mucrone cruciatu pœnarum. Satis.s.est te esse do entem. Vinclum preceptum.

d ℂ Precepto sensus est angelus relinquit parentes formidolosos propter peccatum tale & fugam celerem.

e ℂ Iuuant delectant. Hoc preter.i.preter preceptum dei omnino natura impelebat parentes ad venerem & hoc quantum sat erat ad generationem non autem ad luxuriæ incentiuum.

f ℂ Speties diuina.i.venustas æue: & adæ. Diuina.s.a deo effigiata.

Ambo pares [a] forma: flamma ac uredinis ambo
Aspectu pulchri, cum magna intentio crescit
In formam, ASPEctu premitur natura uenusto.
Candet uterq; parens, coniunx in coniuge mammas
Miratur: duo poma rubent albedine mixta,
Æuæ atq; angelicum massa est argentea pectus,
Regula [b] uentre pari laudes lauedsq; merentur
Crura graui incessu, fabro sunt cætera miro
Admiranda nimis: sed quæ uaga munera texit
Natura ambrosiam uincunt: & dulcia mella
Pube nitet flaua locus ille: iuuatq; maritum
Ingenuos intrare locos: coniungere carnem
Et carni, nanq; una fuit, sic fabula narrat,
Fœmina mixta uiro fuerat: titania bella
Iuppiter expertus timuit grauiora duabus
Bella fore ex formis, ipsi quando unica simplex
Intulit exitium: iunctas sic dextera partes
Diuidit, ex una fiunt duo corpora carne,
Sic ambo adlectant, membris fulgentibus, ambos,
Hinc præcepta iouis magis hos strinxere uolentes,
Hinc quæ pulchra placent: nec amor differtur amore
In uenerem transfertur item: sancta oscula iungunt,
Iungit adam: repetitq; uices: iterumq; frequentat
Oscula pulchra parens, calidæ de more columbæ,
Ardebant in [c] uota alacres tentare, sed ambo
Herebant facinus quod iam natura petebat
Quodq; deus iussit: quoniam cecidisse, timorem
Incutit erranti, [d] pallent formidine: flagrant
Igne tamen ueneris: maiorq; impulsus amoris,
Quã timor [e] exanimet, MENtẽ pulcherrima cogũt
Obiecta: & stimulant proprios uiolenter ad usus
Humanum sensum, quanuis præcepta tonantis
Magna

a ℭ P.tes conuenientes quia in primo libro dictum est q; eua erat formosior.
Premitur premitur superatur appetitus naturalis venustate obiecta .n. mouent potentias.

b ℭ Regula congruentia membrorum merebatur laudes & crura: vel regula corporis. Miro fabro .i. deo. munera quæ natura uaga texit uincunt ambrosiam.

FABVLA

Iuppiter facto giganteo prelio vidit vtrumq; sexũ vni extimuit dicens. si vnius sexus gigantes tantæ virtutis fuerunt contra me quid erit homo habens vtrumq; sic diuisit alterum ab altero.

c ℭ In uota in desideria. Herebant dubitabant tentare facinus.
d ℭ Erranti qui errauerit
e ℭ Quam timor magis erat libido cocundi: q; timor commiscendi.
Obiecta cogunt quia obiecta mouent potentias nam obiecta trahunt humanos sensus ad proprios vsus etiã sine precepris dei quoniam faciunt vt obliuiscãtur mandatis & non cogitent ad interitum: præsertim si pulc[illegible]

Magna secus iubeant:amb'est [a] obliuio mentem
Praecepti:si obiecta placent,nec tartara,poenas,
Suppliciaq; et flammas uersant qui dira freqeuentant
Crimina,quae oblectant:quanto mage pulchra petunt
Quae [b] praecepta iubent:si contra iussa regentis
Optantur:natura cupit:delectat amantes
Quod pulchrum adsurgit:fiat quoq; iuppiter instat,
Ergo petunt iterum amplexus:atq; oscula figunt,
Oscula mellifluo labiorum orientia fonte,
Inq; uicem [c] roseos tangunt uredinis artus,
Pruritu:dulciq; ferunt ardentia uerbo,
Propter aquas fluuij,ueneris praeludia [d] magnae,
Atq; parant dulcem laeti uersare palestram,
Quae demissa fuit surgit caro pendula terrae,
Suspicit et coelum rubro contecta galero,
Tunc mage complexu coeunt duo corpora stricto,
Et mage tentat adam latices ructare salaces,
Dum cernit tumido quam mammae in pectore fratrant,
Ergo petit stygij genitor uiuaria fontis,
Atq; subit:sonuitq; cauo graue robur in antro,
Arua'q; sanguineo replentur semine:gaudent
Quod natura dedit:necnon pia iussa [e] tonantis
Impleri iussere uiro seruanda parenti,
Officium peragunt:surgunt amplexibus ambo,
Ambo ioui referunt meritos,qui iustus,honores,
Et grates dixere deo,qui nectare cellas
Naturae impleuit:rursum pia praelia tentant:
Suscipit et geminos mater pulcherrima foetus.
Semen idem diuersa facit:fit mascula proles:
Foemineum pariterq; genus:spes [f] apta futuro
Quod minus est clarum,timidam formasse puellam
Creditur:et leuius uolucrem finxisse maritum,[g]

a ¶ Ambest circum est obducit & ligat mentem precepti obliuio.
Versant considerant.
Quanto mage quanto magis homo inclinatur ad pulchra obiecta & ad eorum actus ad quos de us iubet sicut ad actus cócubitus.

b Quae quaitus plura lis est .i. quanto magis petuntur pulchra quae precepta dei iubent adimpleri si optantur ea quae sunt contra iussa dei.
Adsurgit natura appetit, & delectat amantes illud quod pulchrum adsurgit .i. quod uenustum exit tanto magis quam deus instas,vt fiat.s.precepto suo

c Inq;uicem tmesis est

d Preludia appositio est magnae ueneris.
Propter iuxta.
Fratrant tumescunt.
Gaudent.s. eo bono quod natura dedit.

e Pia iussa iussa precepta seruanda esse a viro seruanda esse a parente.
Impleri obseruari a uiro.
Nectar naturae et cellas nature. Pia domestica non nocentia.

f Spes appõ est.

g Maritum.i. marem. qui tamen eius & maritus fuit.

Sex'q; dies seruant in iacto semine lactis
Effigiem: reliquis'q; nouem de sanguine tractat
Semen, opus duodena[a] tenet, membra omnia uisco
Colligat: & reliquum tempus producit ad ortum
Hinc capitis uertigo ferit: grauis halitus exit,
Et stomachi lassatur amor: graue pondus in aluo
Persentit genitrix: calidoq; in pectore turgent
Quæ nimis adlectant mammæ: tum nescia partus
Hora uenit primi: genitrix miratur: & adam
Ante suum queritur, miseret[b] pietate dolentis,
Hortatur'q; iouis iussos ferat ipsa dolores
Tormento sic ipse graui præ dixerat atram
Esse horam partus: rapido quia lubrica morsu
Prima cibum rapuit uetitum: tum flexit amantem,
Hæc decepta uirum: falso & subiecta draconi
Tunc tremor in mēbris: & plurima fulmina crebris
Inuasere nimis prægnantem æuæ ictibus aluum,
Vagitus ac æua truces persenserat alui,
Infantum luctam'q; grauem: ter'q; inuida serpens
Obuia fit memoriter'q; est maledicta furore
Materno: cognouit enim graue fœmina diras
Hic[c] pœnas genuisse scelus: sic iure dolendum,
Augentur pœnæ uentris: constrata gemellos
Æua parit: minuuntur enim sæuissima partu
E gemino tormenta sibi: fit sedula nutrix
Quæ sua mater erat. CELEREM uiolētia claudū
Esse facit, sponsus'q; iuuat matrem'q;, satos'q;
Frondibus inuoluit pueros: & flumine purgat,
Non latices ex igne lauant torpentia membra,
Frigida sed tantum tetigit uaga fluminis unda,
Fascia nulla fuit: ne'q; enim lini affuit usus
Nec tela ulla manus matri lassauerat albas

Tradiderat

a Duodena. s. dies. qa duodecim dies fit membrorum consolidatio. Grauis dificilis & putidus. Nescia ignorata.

b Miseret dolenti æuæ vel miseret pietate dolentis: & afflicti imagine. Iouis dolores. s. quos ipse minatus est diceris. In dolore paries. Lubrica nimis credula. Falso actiue fallaci. Materno fœmineo.

c Hic, tunc, dolendum. s. esse.

Tradiderat natura modum. dat protinus æther
Signa mali: mœsta & pluuias dat iuno [a] feraces,
Fit sonitus: tonuere graui, tum flamina, ponto
Incumbunt strepitu: feruens totum intonat æquor,
Inq́; gemunt uolucrum species: terramq́; colentum
Tota cohors, natura mali dat signa futuri,
In spetie plorantis enim sic nascitur infans,
Nuntia [b] ploratus uox est motura querellas,
Vt cadat: e stricto latas seu fertur ad oras,
Aut quia de calido [c] tepidus processerat aluo
In faciem patriæ frigentis, siue q̃ arcta
Egreditur fossa: geminisq́; eliditur oris
Orchei fontis: seu luce exteritus expers
Luminis: aut pœnas plorat sensurus iniquas
In tenebris mundi, multi mox fœmina cultus
In spetie matrona potens, docet omnia matrem
Humanæ gentis, quæ sit factura, monetq́;
Infantem, quæ infantis erant, nec defuit unq̃
Ambobus. [d] natura fuit: uaga gloria mundi
Omniparens. comitata modis uariegata multis
Profluit unde cruor, nodo deuinxerat uno [e]
Os uentris, lini nondum confluxerat usus,
Nam genito lætatur adam, praui inscius æui
Quem uocat ipse chain genitor: nutritur & infans,
Nec minus ipsa soror perfecte tollitur [f] albo
Lacte piæ matris: nec sunt fastidia fletus,
Hoc natura iubet, natos seruare parentes,
EFFECTVM *sua causa fouet, tum semen arator,*
Inq́; uirum crescit: minus & præcepta parentis
Suscipit infœlix: genitor quem duxit ad arua;
Qua rerer [g] arte cibum: primæuæ & semina matri
Spargeret ipse manu, sic stant præcepta tonantis.

a Iuno aer. Tonuere flamina. i. venti graui strepitu tum incumbunt põto. Species. i. contenta sub speciebus. Inq́; gemunt tmesis.

b N fitia ploratus vox ploratus nuntia est motura querellas propter causas sequentes. Vt cadat seu plorat q̃ fertur ad oras latas a loco stricto: vt. i. tanq̃; cadat.

c De calido vel quia venit e calido ad frigus. Eliditur vel. q̃ strictis labris colidetur egrediens. Expers seu terretur luce. Pœnas vel diuinat infidi pœnas quas passurus est.

d Ambobus. i. matri & filiis. Fœmina multi cultus matrona potens in similitudine potentis matronæ docet matrem humani generis omnia quæ sit factura & docet infantem quæ naturalia sunt, hec. s. natura fuit. Appositiue vaga gloria mundi, variegata variis modis pictis, & comitata multis modis.

e Vno. i. solo.

f Tollitur nutritur albo puro.

g Quæreret. s. vt primæue matri. i. terre.

Forte, die quadam, patula sub fœmina quercu
Propter aquas fontis, tenui confusa sopore,
Pulchra iacet, quam uidit adam: somnoq; iacenti
Oscula confixit: sponsam compressit & adam
Concubitu:[a] *generatur abel fætura secundo*
Altera, sic proles magnum procedit in orbem,
Mitis abel: clare soror & pia proditur orbi.
Gaudia cuncta[b] *docent: labor est non improbus aue*
Tollere quos genuit, DVRAS *si conterit usus*
Corporis ærumnas, longa experientia primi
Enixam partum docuit tolerare sequentem.
Ignauæ haud liquere manus sua uiscera lustris
Degere: uel putri fossarum horrentia cœno,
Cælat ab arctoo,[c] *uentis spirantibus, orbe*
Infantes deffendit item, ne feruor adurat,
Ne esuriant: sitiantue cauet: ne mucor utrumq;
Inficiat, tussisq; obsit, uel cruribus ijdem
Vatraces fiant (tanta est clementia matris)
Iis chain inuidit: toruoq; inspexerat hirc quo
In fratrem, uultuq; minax: & perfidus ore.
Hunc stimulat persæpe manu, & pede pellit iniquo,
Hunc subsanat item, nasi sub imagine torti
Chara patris soboles fit cura parentibus ardens
Ne ruat in fratrem prima: & turpissima proles,
Bile tumens uitrea, CVM *re macrescat opima*
Inuidus: & uultu fatuus marcescat honesto.[d]
Quicquid agat pater: audet abel præponere fratri,
Crescit abel: cui crescit item cum corpore uirtus.
Creuerat ante chain: uitia & creuere maligno,
Conuocat hos q; parens: natas compellat & idem,
Voceq; nectarea consueta silentia rumpit,
O Nati, nataeq; meæ: mea uiscera: mundi
Mecum

a ℂ Secundo concubitu abel gignitur. Altera appositiue secunda fatura

b ℂ Cuncta nominatiuus est. Gaudia accusatiuus est. Docent demõstrãt. Tollere educare.
Si p quia primi.s.partus vsus enim minuit ærumnas corporis quoniam ex assuetis non est tanta passio. Et longa experientia primi partus docuit enixam tolerare partum sequentem.

c ℂ Arctoo septentrionali. Vatraces varicosi. Chain vna sillaba sit. Ore sermone. Sub imagine sub similitudine.

d ℂ Honesto honestato honoribus hora.primo sermonum saty.

Mecum participes, mecum tentate labores
Multiiugos: mecum pariter post nubila,[a] solem,
Perq; uicem fruges dent arua, ferantq; colenti
Prouentus: tardosq; ualens submittat aratro
Dextra boues: pecudesq; homini splendentia lactis
Munera: nectareo retrahat quoq; dona receptu,
NIL frustra natura dedit, sudore paranda est
Esca cibo: dominemur enim, namq; omnia nostro
Imperio subiecta iacent: si limpha placebit,
Limpha quidem, potus: sed nos si uina iuuabunt
Vua dabit latices pedibus compressa, potenti
Aut ui pressa manu:[b] quae uult, est nostra uoluptas,
Vos quoq; foemineae stirpis uirtute minores
Accipite haec animis: leuibus nec inania uentis
A mente abscedant, rapido ceu flamine floci
Raptantur: sudore graui nunc uiuite parto,
Pensa trahant uestraq; manus: & corpora lino
Velentis, lana pariter, non frondibus apta,
Ocia tollantur: non dat sua munera tellus
Ni bobus diuisa suis: lassata ligone
Fit glacialis humus: frigentia flamina perflant,
Frigida nox horret: mutantur tempora: cursus
Coelorum uarij: modo sol: modo luna: quietem
Nulla[c] sapit nobis, bene si comprendimus, hora,
Solus utrisq; labor: charisq; nepotibus instat
Commisso amborum quod uos in uincula nectit
Ergo omnes pariter sudent, peccauimus omnes,
Fas punire malos: serpens punitur, ab alto
Delapsi ad partes, flammis urentibus, imas
Angelici plectuntur item, pro crimine, uultus,
Vos mater diris oppressa doloribus orbi
Protulit: & misero ueniant sudoribus ade,

a Post nubila post labores experimini laetitiã.

Pecudesq; ferant. Receptu a receptaculo mella trahat manus a fauo. Nil frustra. 3. de anima natura nihil agit frustra.

b Pressa manu potenti vi septimus casus est .i. virtute. Voluptas quae vult est nostra.

Parto reperta sudore. Corpora non apta frõdibus. Diuisa .s. sit. Cursus .s. sunt varii Nulla hora.

c Vtrisq; nobis maribus & uobis femellis qa duo partes sunt .s. marium & feminarum.

Quæ sunt apta cibis & conuenientia uitæ
Ergo chain qui primus ades, qui fortior annis
Incole tu terram, curuo succumbat aratro
Taurus: & ingentes uertant sua robora glebas.
Quid pariunt peccata homini, fera uincla, dolores,
Esuriem: tristemq; sitim, formidinis auctum
Exilium, inuidiam, lachrimas, sine fine querellas,
Pauperiem, doxæq;[a] inopes, seruire iubenti,
Interitum lapsis, tot post tormenta, tenebræ
Suscipiunt mortis, quos dira superbia uexit
Per uentos uanæ, lasciua & flamina, doxæ,
Ergo laborandum, postq̃ commissa labores
Inculcant,[b] & quæ grauiora laboribus arui,
Ergo per hos uirides ad pinguia pabula, saltus,
Tu minor obserua pecudes: armentaq; pingui
Pasce minor campo, caueat pia cura luporum
Incursus: ubi pugna frequens, uictoria nulla
Contingit pecudi: tardo portabis asello
Pondera, præstabunt uictum siluestria nobis
Corpora: tum pecudes dapibus sua uellera iungent
Mitis abel tu sume pedum:[c] tibi mantica tergo
Hæreat: ad uictum serua quod conuenit, atq;
Supplicijs[d] magnum prius hic laudato tonantem,
Vos natæ: seruate patris præcepta iubentis,
Mollia lina colum retegant:[e] & stamina fusum,
Tela iugo incumbat, radius per aperta recurrat
Fila, premente pede, & retro secernat arundo,
Arguto & telam componat pectine uirgo,[f]
Subtili ac operetur acu: sua corpora uindex
In frigus sua dextra tegat: depellat & æstum,
Corporis hæc[g] serua est, quantum iubet alta uoluntas,
Sitq; domi custos mulier: mas arua rescindat

Vomere:

a Doxæ gloria.

b Inculcant cumulant.

c Pedum baculum incuruum.

d Suppliciis sacrificiis

e Retegant quia sæpe colus lino inuoluitur: & filo fusus.

f Virgo puella.

g Hæc.s.dextra.

Vomere: uel rastris: pascentem bucula campum
Intret: item pecudes: mortali & seruiat hero
Hoc genus: & praecepta ferat[a] *dominantis ubiq;*
Humani imperij: nec sit discordia uobis.
Vade chain. discedat abel, tum iussa capessat
Vestra manus: manus apta aruis: manus apta labori,
His dictis docuit tellus, quo munere: fiat
Fertilis: & laeto sua semina prodere campo,
Quae frumenta ferant, quae crassa legumina: lentes,
Quaeq; fabas dent arua rudes: uilemq; phasellum,
Quaeq; ferat regio primi[b] *callidissima mundi,*
Quaeq; cadentis equi: rutilum super aethera solem
Qui uehit: & medium regio quae continet orbem,
Atq; ea quae[c] *contra est stridentia frigora perflans*
Stellarum numeros docuit, tum robora, uires,
Virtutesq; suas, segeti quae turpiter obsunt,[d]
Quae prosunt, quod tempus item sementis: & unca
Falce dies[e] *messis: crescentia gramina campis*
Atq; manu extirpare suis, herbasq; fluentes
Luxuria: serere atq; graui, pro fructibus, agro
Arboreos, qui macra uelint: qui pinguia, truncos,
Arua sudes: qui saxa petant: qui lumina: & umbras,
An montes optent plantae an lata aequora: ualles
Siue magis poscant, foetus: praedixit & omne
Quod decet agricolas: cultrum: uomeremq;, trabamq;
In curuum fieri docuit, graue pondus, aratrum
Bobus: & instabiles plaustri uoluentis ad arua
Cum tauris aptare rotas: & figere rastros
Dentibus: & duro connectere sarcula ligno,
Vertere tum terras: ferrum supponere frugi,
Et premere inflexis humentes falcibus umbras,[f]
Quid faciat laetos adamus: quid temperet agros,

a Ferat precepta humani imperij dominantis vbiq;.

b Primi mundi.i. orientis.
Cadentis occidentis.
Qui.s.equus

c Quae contra septentrio.

d Quae.obsunt.

e Dies accusatiuus.s. docuit.
Lumina solem.
Graue pondus bobus appo.est.

f Vmbras.i. incidere ramos inumbrantes terram

Quidq́; urat læta arua nimis morientia sicco
Prædixit:bibulas ferroq́; cauare lacunas
Ipse,chain iussit:multæ ne messibus undæ
Proluuium noceat:duro dein frangere saxo
Farra:uel intritas[a] *cribro secernere fruges,*

a ℭ Vel etiam intritas ual de tritas.

Mos erit hic uitæ.tum facta silentia texit.

Vitæ uiuendi.

Suscipit ipse chaim patria fortissimus arte
Arma manu,intactæ quæ cuncta decentia terræ,

Suscipit manu arma terre quæcunq; sunt decentia, conuenientia ipsi terre.

Sic parens armenta sui,quæ mitia,patris
Iustus abel seruat:pascitq́; uirentibus herbis

Parens obsequens mitis abel.

Mitis inerme pecus:pecudes,cum uxoribus hircos,
Lactigeras nutritq́; boues in uallibus imis,
Dorcades,& damæ uolucres comitantur inertem
Cum pastore gregem:lepores & in arua fugaces,
Ceruaq; cum capris curuis in montibus errat.
Lanigero se gaudet equus miscere triumpho,

se miscere.

Saltat asellus iners,canis & blanditur eunti
Ad succosa gregi prono uillaticus[b] *ore*
Pascua,& hic pecudes campo comitatur ouantes,
Omnia læta suos ouibus dant pabula fructus,
Pinguescant,reddantq́; suo de fructibus here,

b ℭ Canis villaticus blanditur gregi eunti prono ore .i. capite & deflexa ceruice.
Campos deest ad.
Ouantes gaudentes.
Pinguescant .s. vt

Fert tellus segetes:distendunt ubera mulctram
Non olidæ inuite ueniunt ad mulctra capellæ,
Copia sed largi lactis mulctralia replet,
Gaudet adam,genitrix pariter uaga munera cernens
Et terræ & pecudum, phtongos,[c] *& dulciter himnos*

c ℭ Phtongos suaues.

Ambo canunt,laudesq́; pias dant ambo tonanti,
Lætus abel tanto iubilat pro munere:lætus
Ipse chaim q̃ terra serat:q̃ munera tellus

Laus terre.

Porrigat:& se se iactat stirps atra parenti,
Detrahit & fratri iaciens conuicia:fructus
Præponit telluris item,quos[d] *ubera mittunt,*

d ℭ Quos .s. illis fructibus quos ubera mittunt.

Incitat

Incitat & pugnam uerbis: rationibus addens
Argumenta suis, quod sit terra omnibus author[a]
Omniparens dicatur item caro facta parentum est,
Qua sine nil uiuit: quæ dat sua plurima uitæ
Munera: & omnigenam præbet uiuentibus escam,
Fontibus emanant latices: ceu corpore sanguis,
Hæc alit & pecudes: hæc magna armenta saginat,
Diuitias:[b] *tua regna tibi: populumq; potentem,*
Atq; ignis tellure latet: tum munus: & aurum,
Fertq; suas homini (splendentia munera) gemmas,
Adlectantq; oculos etiam sine fructibus arua
Herboso dum flore uirent: & uiribus almas
Herbarum quam[c] *terra meret ditissima laudes,*
Vnde domus, ni terra foret? quibus omnia fiant,
Hac lapides formantur enim, figulare ualemus
Hac etiam lateres, nobis ingentia tecta,
Non desunt resonæ. tamen hic, pro nocte cauernæ:
Sed teneant nos arua dic: sic iussa parentis,
Ergo meret tellus: magnarum præmia laudum,
At quid bruta[d] *miser? quorum præcordia terræ,*
Prona meæ tantum: nec habent nisi uiscera curæ,
Hircus olet: sus putet: ouis turpissima proles,
Taurus & ipse ferit, duro fera bellua, cornu,
Quem mea dextra domat: curuo & subnectit aratro,
Hos mea terra cibat, nostro depasta labore
Est ouis: & taurus: uili & cum coniuge, capre,[e]
Ergo ego sum maior: nostra ergo meretur honorem
Maiorem uirtus: posuitq; silentia doxe,[f]
Mitis abel contra: tantum sua iura tuetur,
Laudat oues: armenta simul, quæ milia pascunt
Se duce florentes, & pinguia gramina, campos.
Carne cibat: sic lacte hominem. sed uellere uestit,

a ℭ Author communis generis ouidio .4. fasto. optima tu proprii nominis author eris. Dicatur & dicatur Vite uiuenti. Corpore a corpore.

b ℭ Diuitias: sua regna. Populumq; potentem appõ. Tellure in tellure Munus & aurum end. Munera appo.

c ℭ Quã quantũ meret.

Sic pater adam iussit.

d ℭ Quid bruta. s. merent Cure ad curam. Fera bellua appo.

e ℭ Capre pluralis est.

f ℭ Doxe gloriæ sue.

Pelle pedes defendit item,mea munera prosunt
Dixit abel:læto pinguescunt stercore campi.
Qui steriles,pecudum caro q̃ mage fertilis exit,
Bruta quidem uiuunt:uegetos animalia sensus
Participant:a dulce nocens [a] animalia norint,
Improbat haud terram:terræ non detrahit almæ,
Non ait in terra serpens:turpissima buffo:
Et uermes:putresq́; ferunt fœt:re cloacæ
Turpia:fert spinas tellus,fitq́; horrida duris
Sentibus:interdum condunt sua pectora [b] uepres,
Obseruatq́; ferax confecta cadauera tellus
Deformi tabo:& sanie:si pulchra reseruat,
At tacitum iustus clipeo se texit honesto,
In fratris fera tela sui,dein protinus ore
Obticuit uocemq́;,piam sine murmure rupit, [c]
Sensit adam rixas:primi & conuitia fratris.
Æuaq́; rumores odij,q̃ mœsta,feraces
Audiuit:gemino retulit timor omne parenti,
Aduocat hos genitor:placido sermone remulcet,
Aut quærit mulcere chain,de fructibus alto
Ardentem uultu,nimioq́; tumore superbum,
Amborumq́; extollit opes:ne iurgia surgant,
Inuidiæq́; oriatur onus:graue pondus [d] habenti,
Hortaturq́; ad sacra duos libamina fratres,
Cognoscat factura suum:pietate parentem,
Qui dedit hanc terram:terræ qui iussit inerti
Proderet hos fructus:& uiuo munera limo
Funderet hæc grauida terrenis frugibus aluo,
Offerat ergo deo,si qua est clementia,fructus
Primæuos terre natis pia dextera,dixit,
Oppiperis [e] sacram reple tu fructibus aram,
Terreno cognosce,chain,tu munere cœlum,

Quo

a ℭ Nocens amarus ni. Alme terre matri terre & altrici. Serpens.s.est. Turpes cloacæ .i. fetide

b ℭ Sua pectora. Confecta tabo.

c ℭ Rupit uocē.i.facuit. Rumores feraces odii. Gemino parenti.s. ade & euæ. Aduocat ad se uocat. Superbum de fructibus terræ.

d ℭ Graue pondus appō nam inuidia est pondus habenti. Cognoscat deū hortatur ut. Viuo limo hoc est homini. Hæc.s.terra Dixit natis.

e ℭ Oppiperis pinguibus & affluentibus.

Quo sine nil terræ est, uirtus nascentis ab alto
Sidere declinat, quid enim?[a] nisi phœbus in aruis
Proderet ingenuas soror & sua cinthia,[b] uires?
Hos tamen æterni fœcundat gratia patris,
Cuncta suæ fecere manus, sua pluribus offer
Supplicijs dilecte chaim, data munera crescunt.
Tu[c] teneram prebebis ouem: tu carne litato
Nate minor: mulcentq; iouem præ cordia parui
Corporis, ADLE*ctant purissima corda tonantem.*
Erexere aras, uiuo de cæspite, colli
Arrident[d] frondes uiridi, uelamina, mirto
Decliuæ uallis: carpunt uirgulta diones,
Et phœbi ingenua uelant altaria lauru,
Turaq; legit abel, spirant & odoribus aræ,
Vilia dona chaim, lini dat semina magno
Pauca ioui ingrata, uanissima munera, mente,
Fumus ab oblata totam circumrotat aram,
Nec flamma illuxit: frater minor omnibus unam
Selegit gregibus, uilis candentibus, agnam,
Hanc pronus: terræq; humilis mucrone resoluit,
Extaq; supplicibus, toto cum corpore, palmis
Offert mitis abel: mox ignis ab æthere luxit,
Mox pia dona deus cœlo prospexit ab alto,
Qui prius hunc iustum uidit, sua dona uolentem
Offerre, AT *nil dona ualent: si ingrata[e] uolūtas.*
Mox sumpsit pia flamma dapes, tum protinus atrox,
Inuidia anguigeris repleuit crinibus atro,
Felle chaim: liuore chain: dein feruidus ira
Fraude uocat fratrem, frater crudelis, ad arua,
Tumq; chaim percussit abel uexatus crymni,
Sic pie[f] nodoso percussus fuste quieuit.

Libri Tertij Finis.

a ℭ Quid enim. s. esset.
b ℭ Et cinthia sua soror.
Gratia patris. i. honorem datum cælo & luminibus cœli, omnino prius erit dei qui omnibus uirtem prestat. offer deo sua quæ. s. ipse fecit. & tibi dedit. Supplicijs sacrificijs.
c ℭ Tu abel.

d ℭ Arident colli frondes.
Vellamina appō.
Diones veneris hoc est mirtum.
Munera appo.

e ℭ Ingrata. uiolens.

f ℭ Pie quieuit.

ARGVMENTVM IIII.

Quartus habet lachrimas: & pectora pulsa parentũ,
Se'q; chaim cellat, quem iuppiter ore minaci
a E. Rogat interrogat. *Encēto de fratre rogat,[a] tumulatur & antro*
Iustus abel: dirus'q; chaim cadit ipse sagitta,
Prædicit uentura pater: docet omnia natos
Doctus adam, sperans'q; polum migrauit ad orcum.

Ioannis

IOANNIS MARIÆ VELMATII bagnacaballi ad Dominicum Reuerendissimum ostiensem episcopum, Cardinalem tranensem christeidos liber quartus incipit.

ERTITVR in lachrimas
cœlum: uaga lumina titan
Obcæcat. radij noctem subiere
silentem,
Dat signa in tenebris splendentia
feruidus æther,
Dant sonitum nubesq; feræ tonis
truq; mouentur,
Terra fremit:[a] mugitq; solum: trepidæq; uolucres
Aera percurrunt totum, stridentibus alis,
Atq; metu horrendas trepidant habitare cauernas,
Bestia quæq; fugit: solito nec territa lustro
Tuta iacet: formidat humus[b] pro pe littus, & æquor,
Sola domus tacitæ iubilat miserabilis umbræ,
Quæ claro fit mœsta die: stupet inscius adam,
μηρ[c] stupet & genitrix tenebras incumbere terris,
Nulla docet ratio cœlum nigrescere tetro,
Corda pauor pulsat: tenebrosum deserit antrum,
Arua petit primusq; parens ubi uita[d] reliquit
Ingenuum crudelis abel, & repperit aruo
Vulnere confossum, capiti quod fuste refixit
Ter sub luce chaim scelerati teste reatus,
Vulnere mox oculis in multo sanguine lapsum
Cernit abel: tepidum spumantemq; ore cruorem,
Heu heu, proclamat genitor. prosternitur atræ
Pronus humi, & rigidos calcans complectitur artus,
Nate, manus quæ dira tibi læto abdidit[e] atro

a ℭ Fremit propter ventū.

b ℭ Humus formidat. Domus vmbræ infernus.

c ℭ μητερ te.

d ℭ Vita crudelis. Ingenuum abel. Aruo in aruo. Quod.s.vulnus. Refixit bis & ter intulit Sub luce teste scelerati reatus. Vulnere propter vulnus. Atre propter cruorem pronus humi atræ.

e ℭ Abdidit quæ dira manus abdidit leto atro vitam indignam honore & confecit vitam indignam formidine mortis .s. non merentem horrorem & formidinem læti.

Horrore indignam, & mortis formidine uitam,
Confecit? quid nate ioui tua debilis ætas
Commeruit? peccauit adam: te pœna flagellat,
Vmbrarum loca cæca petis. tu primus ab alto[a]
Crimine depulsus nostro: tu dira parenti
Tecta paras fili, perfers & nuncius orco
Crimina mandante stirpis confecta cruore,
Frater ubi est? cui cura tui commissa[b] parente,
Inflixit tibi nate chaim miserabile uulnus,
Qui tibi frater erat: dolor: ó dolor impie mentis
Angustæ, breuiato[c] meis, ne longius, annis
Procedat, uitam. longo compressa tumultu,
Sat mihi sit uixisse tenus, tenus ipse cruore,
Et nati uidisse necem, quæ pœna nefandi
Criminis ex adam: sicut diuina minata est
Maiestas, ligni morsu, mors horrida tardas,
In mea damna pia es? fateor peccasse: moraris?
Ipse ego si mortem meror: conuicta reatu
Præda malo celeres acue in mea corda sagittas,
Mille quidem mortes uideo: nec terreor una,
Vna satis tantum est, leniat una dolorem,
Quē nequeo[d] sine morte pati. MORS *uita dolētū est,*
Fœlici mors pœna uiro, dein plurima nēcto
Oscula conduplicat: fœdataq́; puluere siccat
Vulnera: & ad lachrimas elementa liquentia mœsto
Inuitat: fletuq́; feras & uoce querenti,
Antra boant, reboant iterum clamore supine
Conualles uasto, arrectas & protinus aures
Coniugis impleuit clamor: quæ parcita campos
Transilit: & uocem planctu lachrimoso sonantem
Arrecto aspectu: bibula miratur & aure,
Ad loca delicti uenit: loca plena doloris,

Cernit

a Ab alto mundo. Crimine nostro.

b Commissa cura a parente est.

c Breuiato uitam annis meis ne ipsa compressa longo tumultu procedat. i. diu uiuat. Tenus cruore.

d Quem nequeo pati viuens nisi moriar. Necto, Isabel filio.

Cernit & ingenuum confossum tempora natum,
Puluere & aspersum fili caput, hei mihi, mater
Exclamat: lachrimæq; fluunt per uulnera nati,
Et nullum solamen erat, medicamina pœnæ
Nulla quidem miseris. lachrimæ sunt omnia mœstæ,
Cordibus & sentes sunt omnia: & omnia uepres,
Omnia flammarum pœnæ distenta [a] superbæ,
Nulla quies, mors sola quies, si accederet, ergo
Nulla quies: miseris auget dolor ipse dolorem,
Compellant clamore chaim conuitia iactant,
At miser in tenebris latitat contectus in umbra
Speluncæ, & patriam fugit, [b] sibi conscius, iram,
Corpus abel humeris referunt mœrore parentes
Aspersis: suauis [c] fundunt & odoribus herbæ,
Officium faciuntq; pium: dant tura sepulchro.
Laudibus & tumulant defunctum corpus: & himnis
Aere uitali: desunt nec carmina saxo.
IVSTVS abel [d] iacet hic fraterna morte peremptus,
Humanæ pars sexta perit æquissima gentis,
Intonuit geminis mala fama sororibus atræ
Sortis: [e] & impleuit mœstas rumoribus aures
Inuidiæ in fratrem fratris ui: & cæde peremptum,
Hæ flentes tacitos incusauere parentes,
Qui diram tacuere necem: qui funera [f] fratris
Iustitio priuata suo: tum proxima consors
Temporis in partu, pœna torquetur eodem,
Quam dira alecto seeua & proserpina multo
Instruxit liuore trucis: furiosa sororem
Pæderet ingenti saxo: uel callida fuso
Insontis [g] tenui inocuos terebraret ocellos,
Cuius frater abel fratrem confecerat atro
Fuste chaim, obtutu iactabat lumina toruo

a Distenta plena. s. sunt flammarum pœnæ superbæ. i. magnæ.

b Fugit præteritum est.

c Suauis herbæ. Fundunt corpus.

d Epitaphium abel. Perit pro periit & longa est.

e Sortis casus. Rumoribus inuidie in fratrem peremptum violenti cæde fratris.

f Qui funera tacuere. Iustitio fletu. In eodem. i. quæ nata fuit in eodem partu cum abel multum cruciabatur.

g Insontis sororis. Cuius. s. sororis. Obtutu obtuitu.

Mœsta soror nactis atq; oculos uertebat iniquos[a],
Innocuæ, canibus rapta, & male sana sorori
QVID non ira facit rabido uexata furore?
Ira furor breuis est, furor est insania turpis.
Hanc[b] compellat adam, fraternæ filia cædis,
Quæ pia (quæ lachrimas: luctus: suspiria mœsto
Pectore fundebat, sæuos & tecta dolores
Corde gerens vultum macie: liuore:[c] ueneno &
In similem, poscebat opem, qua traderet orco
A prauo ingenio, inuisam, cum fraude, sororem)
Filia quis furor est? & quæ te insania raptat
Filia? quid fatuo laceras turpata dolore
Cor patris? & fletu mœst æ genitricis amaro,
Et mordes liuore tuam, sine fraude,[d] sororem?
Quid miseræ[e] cũ fratre chaim? mea cura parenti est,
Tu mea cura sequens, deme ipsa dolore dolorem,
Nos deus excruciat: mala nos maiora meremur
Morte pij fratris: tum dextra fratris iniqua,
In magni præcepta iouis de errore cauendum est,
Ne rursus maiore gradu, de iure, ruamus
Criminis: & summo uertamus[f] terga tenanti,
Missuro orbeis laribus: qui iussa superbo
Crimine fœdarint, mundum, & præcepta regentis,
Desine flere: sat est fratrem fleuisse sepultum,
Sic iussit qui iussa prius dedit illa parenti,
Ne raperent uetitum nostra ora nocentia pomum
Et nobis: uobisq; simul: tum uerba coegit
Pectoris in curuis laribus latitare silentis,
Consuluit nescire torum: depellere charos
Coniugis amplexus: & se uitare dione
Spumigenam uenerem, natiua incendia,[g] natam,
Displicuit mors dira piæ nocitura parenti,
Perpetuam

a Iniquos inimicos. Innocuæ sorori. Canibus .i. furiis rapta.

b Hanc sororem abel. Filia quintus est. Quæ pia. &c.

c Liuore odio. In similem in sororem. Qua ope.

d Sororem sine fraude .i. insontem.

e Quid tibi miseræ cũ fratre chaim. Mea cura parenti est .i. mihi parenti. Maiora morte & dextra chaim .i. maiora mala meremur q̃ mors abel. & q̃ dextra chaim qua abelus fecit sarculo. Cauendum est in futurum ne ruamus contra iussa iouis facientes maiori lapsu

f Ne vertamus terga tonanti missuro illos qui fedarint crimine superbo iussa: & precepta regentis mundum. Nocentia nobis & vobis Consuluit statuit ducere vitam celibem.

g Natiua incendia naturalia appõ est. non obstat φ ponat veterem dione natam. deinde dicat spumigenam quia poete has veneres confundunt sic de mercurio. & aliis diis. Ordo est adam cõsuluit decreuit uitare venerẽ spumigenam dione natam. Displicuit æue φ mors dira fuit causa φ adam diu volebat stare sine ea.

Perpetuam seruaret adam, sine coniuge, uitam,
Amplexus fugeretq; suos, TOT flumina pontum
Incurrunt: multo satur est nec flumine pontus
Quas uomit absorbet tellus miserabilis undas,
Fœmineos sic plura locos pungentia tela
Inculcant: stigij satura est nec gurgitis orca,
E summo interea pietas, comitante caterua
Virtutum, cœlo terras uisura, cruore,
Immerito aspersas, mœstos delapsa parentes[a],
Alloquitur: gemitus patrum miserata seueros
O genus humanum: manuum factura tonantis,
Diuina deprompta typo: quæ lurida pestis
Vos agit in lachrimas? passis[b] quæ uerbera palmis
Pectora discruciant? magno resonantia cœlo;
Fingebat nescire malum (quando omnia nouit)
At pater in gemitu trepidans pallentia rauco
Ora manu lambens decreta silentia soluit.
Heu diuina cohors, miserum me, sacra propago,
Quis mihi solamen tribuat? quæ terra lituras
Suscipit in lachrimis? si detur copia patri
Pro nato, fontalis aquæ: succurrat[c] amaro
Luminibus mœstis, cæcidit qui fraude dolosi
Fusse chaim, diuina chaim facturus ad aras
Supplicia[d] æterno: languenti pectore parca
Munera parua manu terræ de frugibus aræ
Obtulit: oblatis & nunq̃ flamma reluxit,
Mactat abel teneram, uilis candentibus, agnam,
Pinguis erat: primo surrexerat ungula mense,
Mansuis ac aræ fuerat, ceu prona tonanti,
Ense cadit. delapsa foco diffundit odorem
Victima: sidereo tandem consumitur igni,
At furor indomitus, tristis genitura,[e] malignæ

a ¶ Pietas parentibus.
Factura appõ est.

b ¶ Passis apertis.

c Succurrat .s. vt patri amaro copia lachrimar si Qui abel dolosi .s. chaim.

d Supplicia sacrificia.

e Genitura appõ est. Furor inuidiæ filius.

a ℭ Potens.f.furor.
Perimit.f.chaim.

Inuidiæ:stimulatq; chaim:ipsiq; ministrat
Arma potens:[a] *perimit,perstricto fuste,pudicum*
Sæuus abel:stygio fratrem demittit & orco,
Hæc angit me causa potens,quis tristior unq̃

b ℭ Vna sola inuidia.
Perimentem participium presens pro preterito.
Hic abel.
Ille chaim.
perit periit.
Primi reatus,uel nos primi.

Adam crit?& miseros odij uiolentia torquet,
Vna[b] *duos perimit:mærens & liuida natos*
Inuidia.pariter perimentem,& fuste parentum,
Hic uitam iustus multo cum sanguine fudit,
Ille animam turpi scelerauit crimine:uterq;
Ergo perit:merito surgunt suspiria,fletus
Accelerant lachrimas,gemitus uoluuntur ab imo
Pectoris arcano:si nos uexilla reatus
Extulimus primi:scelus & deforme parentum

c ℭ Piat expiat abel morte sua parentum scelus
Peruius assuetus.
d Amplius adã uenerit
Pectine pectinatim.
Depresso genu.
Iis.f.articulis.

Morte piat[c] *genitus geminos quis talia cernens*
Temperet a lachrimis oculos,ubi peruius error
Ducit ad infernas patrati criminis ædes,
Amplius[d] *in uenerem noscendæ coniugis adam*
Venerit,ut gignat,si primum semen abhorret
Vitales auras,& ligna ardentia flammis
Adytiunt geniti:nocuit,pecasse parentes,
Flebat hic,articulis inter se pectine iunctis,
Depresso ijs non ulla genu solamina carpens,
Cui pietas induta humili,sate uirgine terra,

e ℭ Sin finon fin autem homo non ille est.i.homo non est homo sine libertate.
Nil agis superbo iubentis imperio in tua facta.

Hæc reddit:tu liber homo:tibi libera proles,
Sin[e] *homo non ille est:ni sit sibi laxa uoluntas,*
Nil agis astrictus,sæuo in tua facta iubentis
Imperio:pariterq́; nihil tua germina promunt
Inuite:haud ullo coguntur ad impia uinclo.

f ℭ Quot capita tot sententie tot usus.hoc est tot operationes quæ sententias sequuntur.
Voluptas humani generis.

QVOT[f] *capita instabiles,tot p discrimina mundi*
Insurgunt mentes,& erit uariabilis usus
Viuendi:& certo non uno fine uoluptas
Corporis humani proprios direxerit actus,

Omne hominum uulgus studia [a] in diuersa feretur.
Hic uallem, cum rete canes, currentia ceruos
Armenta, incenso, capiat, seruabit [b] amore,
Ille arua inflexo pronus proscindet aratro,
Tertius ad termulum, curuatis nauibus, æquor
Portabit merces latum, cum mercibus orbem
Visurus: uanos aliquis tentabit amores,
DIVERSI diuersa petent. non una uoluptas
Ergo erit in uobis, paria & non præmia, bellum
Qui uolet, accipiat sæui terrentia belli
Vulnera, qui pacem pacis solamina [c] sanctæ
Iniuste qui nectus abel redolentia cœli
Dona habeat, fœlix æterna pace fruatur.
Temporis a [d] multo, digesto crimine pœna
Arborei fœtus nostræ pietatis amaro
In genus humanum, (sic stat sententia) iussu,
Sentiet infernos, frater qui perfidus, ignes
Fuste dedit fratrem diro, tua uiscera, læto,
Pœniteat: ni forte sui sine fraude, reatus,
PARCItur in miseros, quorũ mens prona potenti est
Pro uenia: pro pace ioui: sin tartara: & æstus,
Sentiat horrisonos: diræq; incendia flammæ,
Hoc mea iusta comes nudo in scelerata mucron.
Præcipit, hoc aliæ cupiunt seruare pudicæ
Virtutes: & ut una suo non detrahat unq̃
Imperio alterius: sed sit connexa potestas,
Cætera turba fremit: [e] mœsto & discedit ab antro
Inuentura chain: miser hic latitabat in umbra
Dumosi nemoris, multæ, ut [f] fera lurida, siluæ,
Horrisono inuentum quem sola astrea tenore
Compellans: ubi frater? ait. qua in parte moratur?
Armentis qui læta chain [g] noua pascua latis

a Varia hominum studia.

b Seruabit obseruabit vallem. Amore studio. Armenta appõ est. Capiant. s. vt canes capiant.

c Solamina. s. accipiat Abel qui iniuste occisus est.

d A post multum temporis .i. post passionem christi. Fetus genitiuus est .i. partus Digesto deleto crimine pœna s. fetus arborei. Amaro iussu nostre pietatis erga humanum genus quod tamen pium fuit quo ad hominẽ. sed amarum quo ad mortem christi. In erga vir. eneidos accipit in teucros Cice. offi. i. videndum est ne non satis id quod apud platonem est in philosophos dictum est. Tartara & æstus endi. Iusta comes .i. iustitia In scelerata in flagitia.

e Fremit cõsentit virg. s. talibus illioneus cuncti simul ore fremebant.

f Vt tanq̃ fera chain latitabat in siluis. Quem inuentum n.

g Chaim vocantis est his latis agris læta pinguia.

His tecum præbebat agris, custode relicto,
Dic age cur pecudes non ulla in ualle morantur?
Pars nemora alta petunt: pars flumina curua retentant,
Nulla quies pecudi, nec ibi stat limphagus[a] ardens
Pastor at ipse lupus: pecudes non iussa receptant
Humanæ uocis, trepidant sub matribus agnæ,
Dic ubi frater abel? cui protinus inuida proles,
Forsan ego custos fueram: & tutella minoris
Ipse ego sim fratris? quo uult: qui liber oberrat,
Duraq; qui gemino retinet pede uincula nusquam,
Huic dea, proclamat iusti uox sanguinis ad me
Vlciscar quem fuste, chaim,[b] demiseris orco,
He heu commissum maius grauiora minatur
Vulnera respondet: nec ait perimisse: nec idem
Peccaui infœlix: sed desperatio tantum
Armauit liuore chaim: tum protinus addit
Sim data præda feris: cœlum mihi, maximus æther,
Aura leuis: pontusq; simul fera prælia tentent,
Viuentum genus omne petat mea pectora morsu,
Degam ego per siluas, mea nec consortia siluæ,
Nec fera sæua uelit: neget & sua pocula flumen
Terra cibum fugiat:[c] moriar sine morte: fugentq;
Quæq; creata chaim: quis me infælicior alter
Vnquam erit in toto: magis & miserabilis, orbe?
In tenebras uertatur item prælucidus æther,
Sitq; die nox atra magis, phlegetonta parabis
Summe deus misero sceleri non ulla medella est,
Nulla salus seruata chaim, flamma impia tantum
Ossa urat scelerata chaim. feruentius ignes
Mens[d] ferat ardentes, hec sint solamina: tandem
Me perimat quicunq; uidet: clementia desit,
Dixit: & ad rapidos celeri se parcitus amnes
Contulit

a Limphagus canis lupum comedens.

b Chaim vocantis est Desperationem chaim Respondet. s. chaim

c Fugiat neget. Fugent a fugo gas.

d Mens anima magis excicietur æterno igne.

Contulit:in praeceps ut se daret exul ab ipso
Hunc furor inuasit tristis:proserpina torquet,
Tisiphone,alecto cruciant:saeuitq; megera
Hunc reliquae rapuere deae phlegetontis iniqui:
Inde loco,[a] *ac aliae cessit prudentia turpi,*
Et dea,[b] *quae gemino liquidas contemperat undas*
Urceolo,herculeum domitat quaeq; illa leonem,
Nec minus ensitenens:pietas ibi nulla:recessit
Uirtutum decus omne decens:dolor improbus arces
Occupat humanas:& pestis lurida:liuor[c]
Impietas inimica bonis:discordia mendax,
Inuidia,& rabies:furtum:dementia,rancor,
Et tremor in labijs:macies:mens efferа:nusq;
Tuta fides,odium,tum torui luminis atra,
Ingenij & species:error miserabilis:ingens
Pauperies.QVI pulchra fugat,fit turpibus hostes.
Et mala cuncta chaim miserum comitantur euntem,
Terruit at rapidus miseri pauitantia gurges,
Exanguis,fluuij uisis exorruit undis,
Retraxitq; a morte pedes.TImor[d] *omne timenti est,*
Consuluit siluas:ac antra horrentia:cautes
Esse sibi,[e] *dum uita,lares,perfunderet artus*
Uitali uirtute,suos:& uiuere raptu.
FVRTA *decent segnes:uitae quibus horrida uirtus,*
Terra quidem misero uictum perfusa[f] *negabat*
*Sanguine fraterno.*COELI *cui gratia desit,*
Quam mage telluris decrit pia copia magnae.
At repetit diuina cohors,ubi maximus adam
Primus in orbe parens questu antra:& saxa[g] *canoro*
Replebat:natae pariter:mage flebilis uxor,
Pectora:& ora simul multo suffusa rubore
Se dabat in lachrimas,& post solamina:patri

a Turpi loco pruden-tia recessit.ac aliae uirtu-tes a turpi loco.
b Prudentia.
Temperantia.
Fo titudo.
Iustitia.
Pietas cũ alijs uirtutibus.
c Liuor appõ pestis lu-rida.
Inuidia & rabies end.
d Timor naturalis.
e Esse sibi lares.
Uiuere raptu consuluit.
f Perfusa fraterno san-guine tanq; excomuni-cata.
g Antra & saxa endi.

Coniugium carnale iubent:nec fœmina iniqui
Dira chain totum repleant crudeliter orbem,
A ueteri sed surgat adam,stirps mitior orbi,
Vnde homini cælestis eat[a] latura salutem,
Læta parat genitrix uiuo de cespite,iussu
Tura focis:sanctæ spirant & odoribus aræ,
Exilit:& circum diuino altaria cantu
Æua nimis iubilans:stimulatq; ad sacra maritum,
Sacra ioui referunt:& mox in uota uoluptas
Surgit:& inuictæ recolunt præcepta parentes
Naturæ:stirpemq; ferunt,ut prima,gemellam,
Progenuit,fætura,duos,uoluentibus annis
Natos cum proprijs genuere sororibus ipsi
Quamplures:mas sponsus erat:sed fœmina coniunx,
Sic populos auxere ioui,cum patre,nepotes,
Nullus erat discors:concordia sola regebat
Primorum sub lege patrum:maioribus æuo
Parebat qui ætate minor:uita inclita tandem
Patris adæ,a natis[b] multo processerat anno:
In dorso curuescit enim,subeunte bacillo
Dextra regit corpus:genibus tremit:ora situq;
Pallescunt:rigidæq; manus:dolor ingruit:[c] horret
Frigore iam totum corpus,pituita fatigat
Pectus adæ:ac optat uitæ natura calorem,
Mors acuit celeres,horrentia tela,sagittas,
Innouat & serpens iterum noua prælia,ad undas
Vt scopulus durescit adam:nec tela:nec iras
Permeuit crudelis hidræ,[d] RApit ipse uolentem
Dæmon:& incumbens nolenti inglorius armis
Circunstant nati cariosum tempore patrem,
Hic petit a summo summæ pietatis oliuum[e]
Cœlorum fabro:ueniamq; meretur obortis
Pectoris

a ¶ Eat ueniat. Vnde a quo adam veniat stirps cœlestis .i. Cristus laturus homini salutem sed nō de semine chaim. Læta iussu .s. virtutum in adam vt procreet filios. Aræ de uiuo cespite. In vota contra vota: Præcepta nature sunt vt coeatur. Inuictæ inuiolabilis: inuincibilis. Vt prima fætura progenuit duos. Voluentibus volubilibus. Nepotes rectus est auxere populos. Nullus erat discors cum patre.

b ¶ A natis post habitos natós.

c ¶ Ingruit augetur. Optat calorem ergo deest calor. Horrentia tela appo est. Nec tela: nec iracendi.

d ¶ Hidræ dæmonis qui iam serpentis formam sumpserat. Inglorius .s. est.

e ¶ Oliuum pietatis oleum misericordiæ.

Pectoris in gemitu lachrimis: dein uoce resoluit
Quæ latitant sub mente grauis: docet omnia natos,
Vt sileant uerbóq;[a] *iubet pater optimus, alto*
Materiam sermonis habet, sic talia fatur.
Iuppiter est factor cœli: ætheris: aeris: undæ,
Telluris pariter, crassóq;[b] *& corpore uiuunt,*
Et sine quæ sapiunt: cui credere uita, periclum est
De fabro hoc sentire secus, priuatio uitæ,
Vera salus trino iungi mortalibus unum,
Credentes uniq; iubet concludere trinum,
Et neq; personas fas sit confundere ternas,
Nec maneat diuisa trium substantia diuum,
Hoc ego, per mentem[c] *nosco quæ trina potestas,*
Quam sibi persimilem conflauit iuppiter æquam.
A nato persona patris distinguitur, atq;
Spiritus a primis persona dissidet, horum
Doxa erit æqualis: diuina æterna potestas
Qualis erit genitor, talem meditabere natum;
Talis adest ardor[d] *patrem sed nemo creatum*
Proferat: & germen: similis sibi tertius adsit,
Principium: mediumq; simul, simul unctio, grandis,
Est pater æternus, proles, dilectio, & horum
Non tantum æterni tris sunt, æternus at unus,
Immensi nec tres, solum proponimus unum
Immensum, immensus pater est, sic natus, & ignis,
Hic pater: hic natus: fons hic: deus unus: & alter,
Tertius & deus est, dominus, dominus, dominusq;,
Hic, ille, ac ille est, dominos nec dicere fas tres,
Nec dicas tris esse deos: pater omnipotens est,
Filius omnipotens, eademq; potentia dono,
Nec tantum hi tres sunt diuisi cuncti potentes,
Personam nos quamq; deum compellimur unam,

a ℂ Verbo præcepto, alto ex alto.

b ℂ Quæ. i. eorum quæ. Quæ sine corpore sapiunt. i. visibilium: & inuisibilium. s. angelorum. Cui deo credere vita est mors autem non credere.

c ℂ Per mentem. per animam. Hoc ego considerans animam similemq; deo faciens adam considerauit trinitatem personarum: & essentiæ vnitatē. A primis a patre: & filio Doxa gloria.

d ℂ Ardor spiritus sanctus.
Germen filius.
Tertius spiritus sanctus.
Principium pater.
Medium filius.
Vnctio spiritus sanctus.
Proles filius.
Dilectio spiritus sanctus
Ignis spiritus sanctus.
Fons spiritus sanctus.
Vnus hic pater.
Alter. i. filius
Tertius spiritus sanctus.
Dominus pater.
Dominus filius.
Dominus spiritus sanctus

a ℭ Crimen.I.est.

Et dominum, tris esse deos sed ponere crimen [a]
Est pater a nullo: non ulla creatio patri,

b ℭ Satus.i.filius.

Non idem factus: satus [b] *a genitore uenitq́;,*
Quem pater haud fecit, genuit, non ipse creauit,

c ℭ Ignis.s. sanctus.
Flammæ spiritui sancto.
Fonti spiritui sancto.
Satus unus filius unus.
Amorq́; spiritus.s.

Ignis [c] *ab utroq; est, sed nulla creatio flammæ,*
Atq; neges factum, sola est processio fonti,
Nanq; igitur pater unus erit, satus unus, amorq́;,
Ter deus: una tamen ternis essentia sacris,
Nil prius in trino hoc: non ille nouissimus horum,
Nil maius, nihil atq; minus. quæ glori patri,
Hæc eadem genito, coæternaq́; doxa ministro,
(Vt iussum est) igitur uobis sit ter deus unus,
Vnus ter: terq́; unus erit dominusq́;, deusq́;,
Sentiat hoc: æterna cupit qui gaudia mente,
Quicquid inest primo deus est (nec falimur) ente
Quicquid habet genitor nati uult esse benigni,
Personæ æquali pariter referuntur amore,

d ℭ Superæ oræ regioni superiori.

Solus amor superæ [d] *nunq̃ conceditur oræ,*
Nanq; in personis summa est concordia sacris,
Hoc unus: uult alter idem, tris, unica mens est,
Tres uidet ipse, deo se se dum cernit in uno

e ℭ Cum luce ingenii Trina figura.

Iuppiter, hic hominem trina cum luce [e] *figura*
Ingeniȷ conflat, toti quem preficit orbi,
Sed ruit ingratus summo delapsus olympo

f ℭ Traxit nos ad omnia mala.
Quæ mala omnia.

In præceps: uesterq́; parens secum omnia traxit [f]
Ad mala: uos ulla charos, sine lege, nepotes,
Quæ defecturum uastis bis cladibus orbem
Ostendent: flammis mundus rapietur: & unda,

g ℭ Lupa auaritia allidat.
Ignifero voraci.
Caro luxuria.

Vt lupa [g] *quæ ignifero mundi uorat omnia dente,*
Alliciat rapidas tormenti in uincula fauces,
Vt caro, quæ uenerem succendit ab inguine fœdam
Reprimat ignitas, extincta uredine, flammas,

Quidq́;

Quidq; superba fames? [a] *quid desperatio torquens?*
Quidq; alia hic peccata dabunt, uelut inuida proles
Torminis [b] *erranti: ua h mundo a crimine, cœlum*
Signa dabit: motusq; graues feret horrida tellus,
Horrisono turbata sonent ingentia fluctu
Æquora: gens genti ferro exitiosa minaci
Bella ciet: iustasq; dabunt mortalia pœnas,
Pectora: fraternis surget discordia uinclis,
Nullus amor patriæ: pietas & nulla parentum
Vim dabit in natis: sæuas tentare rapinas
Tantum erit ingenium: promittere multa tonanti,
At nullam seruare fidem: fraus omnia turpi
Fœdabit promissa dolo: quæ casta puella?
Quæ soror a simili [c] *fuerit seruata marito?*
Quæq; torum castæ dilecti coniugis uxor
Obseruet? ne ter putens ibi saltitet hircus?
Dira necem pariet consorti: & tela puellæ
Non minus exacuet coniunx, qui uincula nuptæ
Senserit alterius, cæco delusus amore,
Bella foris non atra parum. FERVENtius *urunt*
Ligna faces. quanto calidus mage proximat ignis,
Peccati portabit onus iouis unica proles,
Et mea sublimi purgabit crimina ligno
Iuppiter [d] *humanus: parcet pietate uolenti*
Nolentem uexabit enim formidine pœnæ,
IMPVNE *non atra hominum peccata uagantur,*
Nec uirtus mercede caret. uidet omnia grandis
Iuppiter omnipotens: [e] *sua quis celauerit? ille*
Nesciat? atq; manus fugiet mœrore tonantis?
Semper ubiq; deus bonus omnia iuppiter implet,
Totus hic in toto: totum pars quæq; iouemq;
Continet: est præsens iustis pius: arduus atris.

a ℭ Superba fames. i. superbia.
Desperatio. i. iram.

b ℭ Torminis tormenti
Erranti peccatori quid dabunt.
Proles tormenti quia inuidia est sui primum mordax.

c ℭ A simili. a fratre suo.
Marito ne prius. s. a fratribus violetur.
Hircus mentula a putoris & pilorum similitudine.
Pariet. s. uxor. i. vxor molietur necem in maritum & uir æque in vxorem.
Bella foris mala sunt: sed sunt intra domus septa grauiora quia propinquiora.

d ℭ Iuppiter humanus deus humanus.
Impune nullum bonum irremuneratum nullum malum impunitum.

e ℭ Omniſciens.
Ille nesciat. s. vt.
Vbiq; semper est.

Non ullus tegit ante ipsum sua crimina:quicquid
Prospicit a longe:meritis pia sidera:prauis
Tartara:iuditio sed quæ non iudicat æquo
Ippiter:ſe uultu sacer ille minatur utroq;
Ensis:& æqualem grandis defulgurat hastam,
A ioue & æquus amor (bene uiuite) cernit ubiq;
Si rursum mihi uita comes fœlicibus annis
Esset, & ad primos mihi uita resurgeret annos,
Indulgere mihi scirem si numen iniquo
Iuppi.eris æterni,tum uoto parceret:omnes
Atq; homines nescire malum:terræq; poliq;
Errare in patrem (si fas sit credere) sed fas
Dedignarer adhuc: Dirum mors improba crimen [a]
Tela feras,claro uiuas modo nectus olympo,
Pro ioue mors uita est:uinci uictoria:carcer
Libertas:miser hic:plenis ibi campus aristis,
Supremam uitæ nati [b] *uouete sororem*
In terris:ubi regna uigent æterna,puellæ
Imperio,ut læti primæ fiatis,eosdem
Extento iubeat missa uos deducier æuo,
Has ego tres uitæ,sic uos seruate puellas,
Iuppiter [c] *hanc primam finxit:natura secundam,*
Extremam peccata ferunt:concordia tresq;
In patre diuerso stabiles facit esse sorores,
Et ce leri uitæ producunt stamina fuso.
Quisq; igitur fugiat uestrum commissa,nec instar
Præduri secum faciat commertia calli,
Octo quippe gradus peccatum continet:hæc mens
Non assueta malo est,onus importabile primo,
Proximus ut graue sit:leue tertius:& minus ultra
Quartus erit:menti crimen sine pondere fiat
Mens si praua,gradu sit delectabile quinto,
Optatur

a ℭ dirū crimen est mors
b ℭ Natio nati vouete, capite extremam sororem vt fiatis læti Imperio primæ,& media soror iubeat vos deduci longo æuo Huc de tribus fatalibus vitæ sororibus.i.cupiatis mori vt semper viuatis.
c ℭ Iuppiter hanc primā Iuppiter dedit primam quia dedit vitam ade. Natura secundam natura dedit secundam quia creatus homo natura substentatus est. Peccata sed peccatum abbreuiauit vitam hoc quantum ad primum hominem.quia in aliis natura omnibus operatur. Primus homo fuit preter naturā quantum ad creationem.
Has ego scilicet seruo.
Octo gradus pecca'i sunt primus est vt peccatum importabile. secundus graue sit peccatum. tertius sit leue. quartus sit sine pondere. quintus fiat delectabile:sextus desideretur.septimus defendatur octauus vt hominem infatuet.

Optatur sexto: defendit septimus, atrum
Octauo infatuat, miserumq; ad tartara ducit,
Hanc animam, assiduo quæ sit torquenda flagello,
Arrigite ingenuas, hoc uos quoq; terreat, aures.
VNA *quies tantum dulcis: sed sæcula flammis*
Infinita malos feriunt seeuissima manes,
Hora breuis[a] *dulci: diro at protensa ueneno*
Nec uos decipiat cæci fallatia mundi,
Illaqueat qui crura malo, qui uertitur orbe
Dulcia promittens tristi conspersa lupino,
Stare ait hic fugiens, recipit, cum murmure,[b] *pacem*
Rixarum: risum pariter parit ipse dolorem,
Clara nigris miscet, donec præcordia fallat
Credentum tenebris, modica est quia gloria mundi,
Proditor hic, fallax. quid enim fallacius unquam
Esse potest mundo? plaudens magis ipse timendus
Quam nobis si dirus eat:[c] *sua uincula ponit,*
Nec minus hic mamon laqueos, ut retia ponto,
Rara dat ad pisces: ruit hic ingratus olympo,
Inuidus insidias homini, cum fraude, tetendit,
Vt ruat in in præceps: multas rapit ipse figuras
Ad multos mamona dolos. modo uirgine tentat,
Et modo nummorum uexabit imagine pronos[d]
Argento: specieq; boni: modo gurgitis alti
Ad lapsum impellit miseros, sic decipit author
Criminis incautos. DOCEANT *elapsa futurum,*
Ex alto miser ipse parens delapsus in antrum
Vos trahit in præceps, miseri,[e] *miser ipse, futuri,*
Nec minus est uobis, uestrum est quod cernitis omnes,
Et uisis maiora dabit pater optimus orbis,
Ni contemnatis uestro data dona, reatu,
Seth[f] *pius at patri lachrimis orditur obortis,*

a ℭ Hora breuis quæ s. quæ momentaneum est quod delectat æternum vero quod cruciat. plus aloes q̃ mellis habet.
Lupino amaritudine.

b ℭ Cum murmure rixarum.
Risum parit: & pariter dolorem.

c ℭ Eat veniat .s. magis mundus timendus est si blandiatur q̃ si dirus veniat: & crudelis.
Ponit .s. mundus.
Hic demon.
Varii modi tentandi demonis.

d ℭ Pronos argento .s. auaros.

e ℭ Miseri .s. estis futuri miseri.

f ℭ Seth patrem interogat.

Ergo pater ſemotus abis? quæ cauſa parentem
Cogit ad interitum? quid mors tam dira? quis horror?
Quoue anima hæc effuſa ruit? quæ manſio nobis?
Poſt mortem? quis finis erit mortalis habendus?
Quiſquis an interitu partes migrabit eodem [a]
Ad ſimiles centri moriens: quo ceſſerit unus?
Et quantum manſurus ibi, qui uixerit orcum?
Anq; orbis longo ſemper durauerit æuo?
Dic age? ni tedeat, nato quoq; parce moleſto,
Tunc pater ingemuit: geminasq; ad ſidera palmas
Suſtulit: & tardo ſermonem ponderat ore.
Nate parentis amor: nati, mea uiſcera, [b] *caſtis*
Auribus occidui doctrinam haurite parentis,
Virginea formatus humo: quo ſurgitis & uos.
Veſter adam, qui terra prius ioue frigida fabro
In terram uertatur item: ſic præcipit ordo
Naturæ: quod terra fuit reddatur eidem,
Ignis & in flammas redeat, quodq; aeris [c] *aer*
Fiat in interitu, ficti liquor æquoris, undas
Viſitet: hæc data ſunt elementa liquentia terræ
Corporis humani: tanta eſt diſcordia in iſtis,
Quattuor: ut ſapiant noſtræ diuortia uitæ,
Vt repetant hæc cuncta ſuos elementa priores,
Hinc diſiuncta lares: quamuis mortalibus arbor
Vitæ [d] *erat arbitrio, longum demorſa per æuum.*
Hæc ducebat adam, donec manus aurea cœli
Ad cœlum duxiſſet adam pietate tonantis,
Æternum uixiſſet opus quod flauerat author
Orbis: at in terris degens ſine crimine, tandem
Senſiſſet mortis celeres hæc uita ſagittas
Natura: [e] *& mortalis erat: ſed nate reatu*
Mors citius, quæ iuſta, [f] *pedes celerauit amaros,*

Altera

a ℭ Eodem interitu. an quiſquis eadem morte cadat. i. eodē genere mortis, & omnes migrent ad eundem locum, Manſurus. ſ. ſit.

b ℭ Mea viſcera: appō eſt Caſtis obedientibus: & non vacillanti auditu. Quo a quo. ſ. adam. Qui terra. ſ. fuit. Eidem terræ.

c ℭ Quod aeris, quod ꝑtinet ad aera: Fiat aer l hominis morte Liquor ficti æquoris. i. compoſiti. Elementa liquentia ignis. aer. aqua hec data ſunt corpori humano quod e terra compoſitum eſt.

d ℭ De arbore vitæ.

e ℭ Natura ablatiuus eſt

f ℭ Qui iuſta. ſ. eſt hora. lib. car. od. 3. poſt ignē ætherea domo. Subductū macies: & noua febrium, terris incubuit cohors. Semotiq; prius tarda neceſſitas. Læti corripuit gradum.

Altera causa fuit:calor hic minuitur agendo,
Decoquitur: multo tandem sic interit ictu,
Et mors atra rapit corpus miserabile,rursus [a]
Infecta est hæc nostra caro,peccauimus omnes,
Quis uideat cum carne iouem? mens [b] *deserat ergo*
Hoc corpus:repetatq; polum,data uenerat unde
Corporis huic moli,purgata labe sub umbras,
Sed magni pietate iouis:mors illa duorum
Quam bene iunctorum fili,diuisio fertur,
Quæ [c] *dicta ratione datur,MORS uita bonorũ est,*
Carceris obscuri finis,tum crimina mortem
Fecerunt:tamen ipsa nihil:priuatio uitæ est,
Tantum horror nobis fragili discedere ab orbe,
Et stigios habitare lares,pro criminis ortu [d]
Hæc anima infernas habitat,post funera,partes,
Donec eat qui nostra suo peccata piabit
Sanguine:si iusta est,magnum remeabit olympum.
Si turpis deuota manu loca cæca fouebit
Non lota pro labe,iouis:non altera nobis
Mansio,de fine incertum est,quo fine cadendum
Sit generi humano:nec ubi,nec tempus amicum est,
Vt referat quæ scire cupis:modo febris adusti
Conficient corpus subito feruore calores, [e]
Et modo uexabunt torpentia frigora flammis
Pectora legitimis [f] *humana carentia,sæpe*
Ense cadet mortalis homo:modo gurgite uasto
Gaudebit mors dira homines rapuisse natantes,
Aut igne in cineres hominis uertisse cruorem,
Hic alacri raptatus equo,ille horrentia læti
Tela ferat [g] *summo iacta de culmine testa,*
Toxicaq; insurgent:magniq; uenena pericli,
Herbarum uiresq; truces,miscenda maritis

a ℭ Rursus item.

b ℭ Mens anima.
Quis videat,deus non vi-debit me homo & viuet. Augu. anima mea cur illã immarcessibilem gloriam cernere non potes,certe est infirmitas corporis.
Pietate iouis non meritis suis.

c ℭ Quæ.s.diuisio datur propter superiores causas
Vita bonorũ est: & finis mors obscuri carceris

d ℭ Pro ortu criminis.

Vbi anima habitat.

Eat veniat.
Si iusta est.s.anima.
Deuota maledicta.
manu iouis.
Varius monendi modus.

e ℭ Calores adusti.

f ℭ Legitimis naturalibus.

g ℭ Ferat patiatur.

Pocula sulphigero demittunt protinus orco,
Quos statim immersos diro damnabit[a] auerno
Crimine[b] deformi, gula quot, q̃ uasta, sepulchro
Addicet miseros, & quot calor impius inde
Læto eneruabit: nec ubi moriatur habendum est,
An prope cognatos: tepidæ uel coniugis armos
Innixus decedat amans, seu silua receptet
Interritum, triplici pereant seu corpora ligno
Aeris incertum[c] est, subtili pendula tecto,
Sub cœlo, quis tempus habet: sub sole: uel umbra
Hic cadat: an iuuenis: puer ille: uel ille senectam
Aspiciet curuatam humeris, cariosus obibit
Natura[d] sine febre cadens, ut poma minori
Impulsu delapsa cadunt sine pondere sica
Cortice, seu tumido semen marcescat in aruo[e]
Concussum modico uentris sua uincula tactu,
Aut oritur, uix lacte semel nutritus adibit,
Non ergo interitu quisquis decedat eodem,
Ad partes moriens nec descensurus easdem,
Et morte: & tenebris quem desperatio clausit
Sentiat hic stygias, tormenta horrentia, partes
Sulphura cum tædis: ubi dant incendia diris
Manibus: & cruciant, ubi nulla redemptio uitæ,
Nulla reuertendi spes[f] ad cœlestia nutrit
Mersorum in tenebris pariter præcordia: & igni,
At quos pœnituit pecca asse: ingentia dantur
Tormenta hic si pœna minus suffecit eunti,
Diuersis diuersa locis, sint frigora: & ignes,
Donec ligna dabunt: & ligni pœna salutem
Ammissam ligno, sed si decedat amaro
Pœnarum gemitu[g]: uel & hic perpessa dolores
Senserit innumeros longum uexata per æuum

Hæc

a ℭ Dammabit. s. mors

b ℭ Crimine quia dixit auerno quo itur pro pter peccata. Inde ex gula. Vbi moriatur homo.

c ℭ Incertum est an cor pora pendula sub tecto aeris pereant ligno. Sub sole in die. Sub umbra in nocte.

d ℭ Natura naturali cur su.

e ℭ In aruo' i aluo matris Concussum sua vincula si neced. aut moriatur in al no matris in semine aut iam creato filio: aut sta tim natus. Quo anima separata ua dat. clausit pro clauserit Desperati damnātur pro cul dubio.

f ℭ Nulla spes nutrit præ cordia mersorum in tene bris & igni ēndia. Dantur. s. illis quos hic in mundo si peccati pœna non fuit sufficiens ad ma culæ deletionem. Eunti morienti. Penitentes saluātur dige sta pœnitentia.

g ℭ Amaro gemitu. i. ille qui passus fuerit multos dolores in vita in morte sua ibit ad limbum inibi māsurus ad liberationem a mesia

Hæc anima in tenebris limbo latitabit opaco,
At ueniet uenturus, opem qui inferna piabit
Sanguine: & horrentem proprio spoliabit auernum.
SCIRE [a] *dei tantum magni est arcana futuri.*
Extento, ut quantum mundus durauerit æuo,
Noscatur, uacuas quando repleuerit arces
Lapsorum in barathri rapidas pro crimine fauces
Elato: [b] *an'q; iterum surget uiuatior hidra*
Alter homo: cum iam totum combusserit orbem
Iuppiter: aut idem ueniat cum patribus adam,
Vel iudex tantum partes impleuerit ambas,
Æthercam meritis: infernam'q; auxerit aulam
Supplicio ignotum est, sunt hæc præcordia regis,
Qui regit imperium mundi, quem protulit idem, [c]
Non ueniet mortale genus, durissima proles
Amplius excidio formæ: qua uiuit & audet,
SOLA *dei cura est: solum bene uiuite, magno*
Omni animo seruite ioui, qui mente superbos
Eleuat [d] *interitu: at'q; humiles ad summa reducit,*
Sidera, legitima trutinat deus omnia lance,
Tum qui [e] *uerba prius mæsto, nec uana, parenti*
Fecerat, hic repetit miti sermone salubrem
Doctrinam: patrem'q; rogat, quæ iussa receptant
Grandis in amplexus animas iouis? impia quæ sunt?
Ne ruat incautus spreto, per deuia, calle
Virtutis lapsans, MINOR *est fallatia cauto,*
Cui pater: o fili quæsita prioribus hæc sunt
Grata magis: quia sancta nimis, quæsita'q; prosunt,
Mens [f] *ad summa mali rapiet se inferre superbo*
Fratribus imperio uires: & subdere gentem,
Comprime uentosam: nihil est ut frena relaxet
Ingenti seruire deo: quam lutea claudit,

a ℭ Scire futura dei est, Vt noscatur.

b ℭ Elato crimine.

c ℭ Idem. s. rex
Non ueniet hic assertiue dicitur hominem amplius reuersurum ad animæ interitum.
Solum tantum.

d ℭ Eleuat deprimit interitu ad interitum.

e ℭ Qui. s. seth.

f ℭ Mens mali ad summa ad alta. Superbo imperio ablatiuus est.
Rapiet se vires inferre fratribus. Comprime ventosam mentem relaxet. s. vt ipsa mens non repugnet seruire deo.

Et terrena domus, TERRA est mortalis ubiq;
In terram uertetur item: quis seruus in orbe?
a Hic pro ille.
Hic [a] nisi qui turpi retinet præcordia cœno
Conscelerata miser, parto quis regna triumpho
Tuta regit? regisq; sacrum sibi uendicat omen,
b Hostes truces appō est. Vitiosa res vitiosas. De victoria sui ipsius.
Quis superat uitiosa, truces [b] fortissimus hostes.
Ille igitur sæuo gentes qui uertere ferro
Quæret: & hostili cupiens hostilia uultu
Pectora deleri. rapiet ui regna potenti
Magna manu: sua uota prius præmat, omnia miro
Vicerit auxilio sua sola potentia, soli
Tantus honor: sibi fama: sibi uictoria pugnæ,
c Seruili ad differentiā seruitii liberalis: & non coacti quale mancipiorū est. Vincentia vincere solita.
Quid iuuet infrenas seruili [c] in uincula, gentes
Subdere seruitio? curuo & uincentia eundem
Tradere colla iugo? MAGNA est uictoria culpæ,
d Iuppiter hos omnes fecit tangit causa efficiēs genitor confusæ dictum pro factos Terra auxit Ecce causam materialis. Diuine formæ causa formalis. Quilibet ad mortem causa finalis insurgit.
Iuppiter [d] hos omnes fecit: pater ipse minoris,
Qui magni est genitor: nulla est distinctio patris,
Sic estis uos patre pares: terra omnibus auxit
Corpora: diuinæ nec erunt discrimina formæ,
Quilibet ad mortē properat, MORS omnibus unus
Finis erit, mortalis homo est. quæ causa superbum
Erigit hunc? tumidam fas ergo in uincula mentem
Nectere, DANT humili superbas cœlestia sedes,
Siq; auri miserum uexat scelerata cupido,
e Taxat auaritiam.
Discat auaritiam [e] spreto frenare metallo,
AVRVM pernities mentis: damnatio uitæ,
Perpetua rodensq; animam formidine cossus,
Non regit, at regitur, pretium qui sperat auarus,
Non suus. alterius bibit ille: sititq; bibendo,
f Nati vocantis est. Quæ superat miseris sudasse magno labori. i. est tantum insudasse quia nihil horum opus est.
Sat uictum legisse sibi, sunt cætera, nati [f]
Quæ superant, magno miseris sudasse labori,
g Lupam auaritiam.
Hanc igitur frenato lupam, [g] quæ plena resumit

Vsq;

Vsq;[a] cibos: nunq̃ satur est sibi uenter habendo,
Gurgitis ingluuies claudatur, origo furentis
Luxuriæ: exardens ad cultaq; edulia guttur,
PARVA *quidem natura petit, sic feruida uirtus*
Lumborum depressa perit, caro putrida pestis[b]
QVOD *iuuat hoc breue sit, sed q̃ uexabit iniquos,*
Nempe erit æternum, flamma est inimica sodali,
Quæ citat ad uenerem, fiant connubia: nullus
Frangat adulterio pactum sociale iubetur,
Connubio iunctis stabili iura omnibus ergo
Seruentur fraterna uiris:[c] *quia cura parentum*
Vos estis fratres uno prognata parente,
Ira suas ponatq; faces, FVROR *impius omnem*
Extincta ratione ebetat, fera bestia, mentem,
Vince iram fili, nec te strigosa molestet
Inuidiæ macies: si te maioribus alter
Diuitijs uincat, multo fœlicior auro,
Inspicit inuidia, si qua[d] *hic lucentia uultu*
Sint cuiq̃ toruo, cordisq; occluditur antro,
Gaudet ad oppositum, si quis uexetur iniqua
Sorte miser, sua pena, dolor, contagio fœda hæc
(Vt me deciperet) feralem instruxerat anguem,
Impulit ista chaim fraterna cæde parentes
Cogeret[e] *ad lachrimas, liuore infectus edaci,*
Sunt hæc iussa patris: sint hæc præcepta futuram
Omnibus in patria condonatura salutem,
Hæc uia[f] *mortali est, uitæ migratio amaræ,*
Hoc quod ego, commune datur mortalibus, uni
Prædico: non uni diuina parantur: & ignes.
Non tua pigrescant sacro præcordia cœlo
Ingenti seruire ioui, uigilantibus offert
Præmia: lucifugis tetras parat ipse tenebras,

a ℭ Vsq; assidue.

b ℭ Putrida pestis.s. est. Iuuat delectat quæquæ momentaneum est quod delectat æternum vero quod cruciat.
Inimica sodali hoc propter adulteria.

c ℭ Viri o mariti seruentur fraterna iura omnibus iunctis.
Cura prognata appō est vno parente.
Ponat aphæresis est.
Fili seth.

d ℭ Si qua hic .i. aliqua in mundo sint cuiq̃ optima. Gaudet tristibus.

e ℭ Cogeret.s. chaim.
f ℭ Hec via, beati immaculati in via.
Hoc quod vni dico omnibus dictum sit.
Non vni soli parantur cœli. Nec vni tantū flāme
Pigrescant admonet ignavie vigilantibus offert ecclesia.
Surgite vigilemus.
Venite adoremus.
Quiā promisit dominus
Coronam vigilantibus.

Iustitia[a] & sit fida comes, prudentia nulli
Desit, & urceolis liquidas quæ temperat undas,
Et ne commereat[b] firmæ sint robora menti,
Hoc ego legaui cunctis, hæc regna paraui,
Omnibus, hoc uobis: uestrisq; nepotibus ingens
Offero legatum, fiat super omnia tandem
Quisq; memor[c] læti, paruo hic conduximus orbem.
Ecce inter lachrimas: inter præcepta parentis,
Atq; pÿ legata patris, lux luce refulsit
Æthereæ: & tote in tenebris resplenduit antrum.
Obstupuere omnes, uox corporis auribus hæsit
Nuda[d] fui, quid, chare pater, tam serus ab orbe
Discedis? quæ tanta mora est? quid corporis usus
Hic[e] animæ confert? animæ nisi turpe grauamen,
Mentis & id tenebra est, sensus caligo: potentum
Formarum species, homines illudere crassos,
Præmia quæ[f] speras genitor, si tempora differs
Mortis? & hic fugias quæ nulla potentia possit,
Et ualida uitare manu, teterrima clades,
Carcer item graue corpus erit mortalibus ingens,
Nulla quies mentis: VITA est mortalibus atrox
Pugna, senescentum uita est, quæ[g] fortibus est mors
Dura nimis, genitor uenias: & uincula rumpe
Corporis: hic satis est mansisse, fugatia sunt hæc,
PVNCTVS enim tantū uita est quæ fine paratur.
O pater, occidui nimium labentia mundi
Sat complesse nouem mortalis sæcula uitæ,
Rumpe moras genitor: te nostri obliuio cæpit,
Nec dum læthe tetigisti flumina ripæ,
Sum qui nectus abel. qui prima morte peremptus
Fœdaui patrios, lachrimis manantibus, orbes,
Et mecum mea chara parens, gratissima coniunx
Te

a ℭ Quattuor virtutes cardinales.

b ℭ Commereat pæcet. s. mens sint robora quæ est fortitudo.

c ℭ Memor leti ecle. in omnibus viis tuis memorare nouissima tua.

d ℭ Nuda fui quæ amor dicitur.
Abel patri morienti ait
e ℭ Abel inuehitur in corpus. & etiam.

f ℭ Quæ. i. mortem.
Et etiam.
Carcer ingens.

g ℭ illa res quæ est mors fortibus dura nimis. i. iuuenibus est vita senibus.

Te tua cum nato felici in morte moratur.
Coniugis ad nomen genitor subrisit: & ægrum
Erexit, cum uoce, caput: tum talibus inquit,
Chara[a] mihi coniunx: & tot comes una laborum,
Venisti tandem multos optata per annos,
Et tu cura mei, superum qui surgis ad orbem,
Iustus abel, cum matre tuo noua gaudia patri
Accumulas. reddant merita: pia sidera grates,
Pro tanta pietate, manent immota fauore
Præmia digna tibi. pius hic amor exeat orbi
Per famam, & populos, mea te benedicat:[b] & alti
Dextra iouis, benedixit abel pater omnibus adam,
Tunc seth, cum reliquis, patri, quæ indigna repellit
Causa patrem, ne nos moriens benedicat? & una
Vna omnes cum pace pater sua grata relinquat
Pignora, quando uno hoc gens hæc prognata parente,
Nulla nec inuidia est: iusto si hæc premia fratri
Des genitor.[c] maiora meret, ne, oratio nostra est,
Degeneres facias, petimus, benedictio fiat
Communis, commune bonum es, communis & omni
Qui sumus hic, genitor, tunc per suspiria uocem
Alta trahens adam: geminaq; ad sidera palma
Erecta, hæc infit, magni qui conditor orbis
Iuppiter:[d] humenti qui me tellure potentis
Formauit uirtute manus, spiramina massæ
Qui insuflauit item, fœlicis premia uite
Aurea det uobis, clarus sua lumina titan
Pandat & auxilio uitæ. tum cinthia crines
Nocte suos pariat: nox & fœlicior alma[e]
Luce die ueniat: sic nocte beatior & sol
Terra paret fruges: & sit sine labe iuuentus,
Et senium fœlix: & mors sociata beatis

a ℂ Adam eux & abel. Vna sola.

b ℂ Adã benedicit abel pater. qui. s. est pater omnibus. Seth quæritur. Vna simul.

c ℂ Oratio non ab eo quod est oris ratio quia ratio habet primã breuẽ sed tanq̃ sit verbale ab oratum oratu.

d ℂ Iuppiter qui conditor est orbis. qui me &c. Iuppiter nominatiuus est. Humenti tellure. Manus patriũs est. Aurea præmia premium essentiale q̃ est beatitudo.

e ℂ Alma luce nox sua alma luce sit die felicior. Sol. i. dies sit melior nocte ita vt bonum semper augeatur. Paret a paro paras.

Spiritibus: benedicta dies qua uiuitis omnes
Vnanimes, sine fraude simul, consortia tanti
Cœtus: & uestri semper pia doxa[a] parentis,
Sit benedicta manus. quæ uos benedicat: & omnes
Deflexi terræ lachrimis lætanter obortis,
Suscipiunt humiles pacem, proni oscula figunt,
Pars pedibus: pars multa[b] genis: pars brachia pandunt
Natorum patris miserum uelantia corpus,
Suspirant: & corde gemunt: cur nostra relinquis,
Seth ait o genitor? quæ causa indigna dolenti
Te mihi diuellit genitor? cur deseris acri
Armenta hæc mordenda lupo? cui credita puppis
Exitio sorbenda truci temone relicto?
Prælia dum miscet feruens horrentia pontus,[c]
Omnia mergantur facile est: noua præda marinis
Piscibus, hoc certum est, fiat. pater unice, clamant,[d]
Cur tam lætus abis? an non tua cura nepotes
Non nati? ut cæcum tam læto uiseris orbem
Corde pater: si te tangit charissima coniunx,
Si te iustus abel: & non hæc cura momordit,
Pœna tamen nobis, sine te pater unice, uitam
Ducere: sed si stet sententia firma tonantis
Vt ponas[e] hoc carnis onus, quæ dura uoluntas
Oppugnet præcepta iouis? tibi iuppiter aulam
Præparet æthercam, durent dum sæcula, fœlix
Sis pater: & nostri miserere: nec immemor: & nos
Ante deum genitor precibus, si oratio[f] prodest.
Assiduis defer: pronos ad uincula miti
Suscipit amplexu, tum facta silentia claudunt,
Hinc pater[g] exiguam sensim de pectore uocem
Depromit, mœstosq; humili sic suscipit ore,
Vos omnes nati nostro de semine, cuncti

a Pia doxa quia gloria patris est filius sapiens.

b Multa magna. Pars natorum. Suspirant pulmone. Gemunt corde.

Acri lupo.

c pontus mundus iste.

d Clamant certum est & hoc fiat.

e Ponas deponas Dura inexorabilis obstinata.

f Oratio ab oratum oratu non ab eo quod est oris ratio, ratione metri.

g Adam filiis & nepotibus moriens.

Cura mihi: si corpus abit: mens uiuida nunq̃
Deserat hos genitos, & pignora [a] chara, nepotes
Sic placet altisono: sic stant sua uota, tonanti,
SERIVS. *aut citius, nobis, ut finis eundum [b] est,*
Corporis humani, naturæ & iura receptant
Hæc præcepta iouis: nulla ratione dolendum est
Quod placet æterno: sola est compassio carnis,
Quæ uana est, ut bulla tumens, me me ipse peremi,
NEMO *fleat qui sponte perit. post talia tandem*
Sermonum in tenebris, digesto fine, quieuit,
Cui uitam coniunx libamine [c] traxit ad orcum.

a ¶ pignora chara appō est.

b ¶ Eundum est nobis, vt finis quia finis nostri corporis est morti animæ autem frui deo.

c ¶ Libamine osculo osculata est æua adam & sibi attraxit animam.

Ioannis mariæ uelmatij bagnacaballi Cristeidos Liber Quartus explicit.

ARGVMENTVM V.

Quintus habet lachrimas: saxo[a] tumulatur: & antro
Corpus adæ: genitorq́; uetat, tum terra recepit,
Effigiat geminasq́; tubal, ex arte, columnas,
Quis[b] cantus gracili uarios, & carmina ferro
Commisit perfecta tubal, pater ille canentum,
Et medio mortalis[c] humi concreuerat orbi
Turpe scelus, generiq́; furit tum iuppiter ardens
Humano: superosq́; uocat fit concio, gentem
Perdendi humanam: totumq́; effunditur æquor,
Digesta lætantur aqua, dein dulcia cantant,

a ℭ Saxo: & antro etiā.

b ℭ Quis quibus.

c ℭ Mortalis humi. i. hominis, medio orbi. huic mundo qui est medius inter cœlum, & infernum.

Ioannis

IOANNIS MARIÆ VELMAtij bagnacaballi ad Dominicum Reuerendissimum ostiensem episcopum, Cardinalem tranensem Christeidos liber Quintus incipit.

VLTORVM genitor,[a] postq̃ discessit ab orbe
Aeris: infernas & adam concessit ad oras,
Tota cohors planxit: parioq; recondere saxo
Mœsta parat corpus: festa & uelare cupresso,
Sed monuit seth umbra patris: ne membra superbo
In tumulo cælaret adæ, quem terra potenti
Compleuit formata manu, terra[b] inuida rursus
Suscipiat, feralis item nec membra cupressus
Velet adæ, qui iterum post tempora multa redibit,
Multiplicis[c] quercus rutilo uiuacior igne,
Æterno æternam signat mortalibus æuo
Hæc arbor[d] mortem: non ista regerminat ullo
Acta mori ferro: uires nec secta resumit,
Surgat[e] ut in similes, uiuentia germina, ramos,
Ergo omnes[f] nati rastris, ut iussa, nepotes
Incumbunt, terræ pariter, terrentia cogunt,
Quamprimum fodere solum: uiridantia ferro
Abscindunt: caueam comunt: & odoribus implent.
Dulcisonos cantus recinunt: & carmina cuncti
Cantillant, fecitq; modos pater ille canentum,
Et pia metra tubal,[g] qui mox ut senserat orbem
Lapsurum flammis, & aqua, quæ pessima clades,
Prima foret mundo: geminas ex arte columnas

a Multorum genitor quo ad eos quos ipse genuit proprio semine ante obitum suum. & quantũ ad genus, & gignendi primam originem.

b Terra formata in formam hominis reducta Manu virtute.
Feralis quia secta nõ pullulat.

c Multiplicis quercus .i. lignis additis.

d Hæc arbor .i. cupressus.

e Surgat deest vt. germina appõ est.

f Omnes politice: non logice i. multi.
Vt iussa cogunt.
Terrentia.
Viridantia .i. ramos virentes scindunt.

g Tubal pater canentium.
Senserat pa[illegible] nouerat.

Nescius,[a] effinxit: solidum quarum altera marmor,
Altera terra fuit, nostri dixere bitumen
Esse tenax, fluuias[b] posset contemnere flammas,
Marmor ut obstaret subitis uenientibus undis,
His cantus gracili uarios: & carmina ferro
Inscripsit perfecta tubal, ne posterus artem
Nesciret, diuæq; liquor, uel perderet usum
Flamma nocens artis, docuit quam malleus ictu
Multiplici, incubuit rigidi cui dextra tubalchim,
Hic primus ferrum domuit. cerealiaq; arma
Mortales docuit feruenti educere massa,
Nec dum[c] mauertis feruens horrentia fornax
Tela dabat miseris, tantum cultoribus agri
Usus erat: finemq; manu seruauit eundem
Hic faber: hæc ætas[d] erat aurea: nulla uoluptas
Regnandi: sed quisq; suo sine litibus ardens
Officio contentus erat, de lege, labori
Naturæ, parebat enim minor ipse regenti,
Bruta coercebant tantum: pecudesq;: bouesq;,
Pro quorum sinuosa Iabel tentoria fecit
Tutella: secumq; domos deferre minores
Mortales docuisse patet: ne perfidus auster
Funderet hos denso, uentis perflantibus, imbri,
ET quia diuersi[e] faciunt diuersa. uoluntas
Non eadem cunctis. aliqui sudore parandum
Esse magis dixere cibum q̄ tollere furto
Scilicet infantem: grauida torpedine multos
Segnities: multosq; furor[f] sine lege domabat
Carnis: & ex lasso cupiebant uiuere uoto.
Sic tandem omnigenos, diuerso limite, campos
Metiri capere homines: & prodere[g] segnes.
Peccauit fattura iouis, sine crimine magni

Diuina

a ¶ Nescius quæ clades prima esset ignorans. an ignis an aquæ.
b ¶ Fluuias fluentes.
Bitumine fabricauit colũnam vt obstaret igni. alteram marmore, vt obstaret aquæ.
His in his columnis:
Carmina musicam & cantillenas notauit.
Diuæ diuinæ vsum artẽ.
Nocens participium est.
Tubalchim p tubalchaim
Quis primus ferrum excoluit.

c ¶ Hæc dum fornax dabat tela sed fuit tantum ad vsum rusticorũ ferrũ.
Finem eundem seruauit. s. vt ferrum tantum seruiret campis non militiæ.
d ¶ AEtas aurea.
Ardens labori.
De lege naturæ.
Regenti. i. maiori.
Pro quorum tutella.
Minores descendentes.

e ¶ Diuersarum voluntatum diuersæ operatiões & actus. i. de generatione & iiii. meteorum.
Magis melius.
Tollere nutrire.
f ¶ Furor carnis & voluntas terret.
Lasso dissoluto.
g ¶ Prodere excludere: manifestare.

Diuina conflata manu, q̄ turpius[a] *eror*
Esse potest reliquis, sceleratæ & crimina massæ
Enormi commissa uiro, ratione relicta
Humanum uiuebat opus, rapido æquore uortex
Atq; gulæ: ingluuies genti dominata nefandæ
Luxuriam pepertit: nec erat discrimen in illis
Aut soror: aut neptis: uitio seu mascula proles
Esset in interitu diuinæ in corpore uitæ,
Sola gulæ mens uasta fuit, post prandia centrix
Vafra petebatur, rapidus post inguina uenter,
Iuppiter ingemuit: cordisq; dolore superbum
Pœnituit fecisse hominem: tum protinus omnes[b]
Conuocat in uerbo, præsentia numina, cœli
Cœlicolas: sceptroq; sedens orditur ab alto
Insignis: cuncti, de more, silentia seruant.
Dijq;, deæq; omnes uestro dilecta parenti
Pignora, uirtutes quarum mens nostra uoluptas,
Arrigite his animos: nec uos sententia pœnæ
Terreat immensæ, quæ formidanda fideli,[c]
Quisq; repugnantem uidit cecidisse tonanti
Luciferum: & lapsu cæcas habitare cauernas,
Obscurasq; domos crebi: uæ h iussa neganti
Omnipatris, qui uota iouis contemnit: & ipsum,
Hæc alijs exempla dabunt tormenta futuri
Supplicij: infligam prauis si uulnera, dixit,
Et formidabunt[d] *diuinæ in uincula legis*
Surgere qui tumido trutinant sua uerba palato,
Sæua leena pauet catulo, fera bestia, cæso,
Et leo mulcetur, uiso post terga flagello,
Nonne magis catulus trepidet si uerbera dextræ
Dira leena ferat? nam quæ tutella[e] *minorem*
Deffendet: si magna cadunt: si lucifer alto

a ℭ Turpius aduerbium est.i. Quanto magis possunt peccare posteri.
Et crimina possunt esse turpia a magis fedo commissa.
Humanum opus, homo ab homine descendens. quod erat opus hominis.
AEquore feruore. vortex reuolutio.
Vite diuinæ animæ creatæ ad imaginem dei.
In interitu ad interitum.
Rapidus venter.i.gula.

b ℭ Omnes cœlicolas in verbo in præcepto.
Præsentia numina appō.
ab alto, a principio lapsus insignis sceptro.
Dilecta pignora vestro parenti.
Voluptas.i.lect.

c ℭ Fideli quæ etiam timenda est timore.s.filiali
Væh neganti iussa omnipatris.
Væh illi qui contemnit.
Hæc tormenta.

d ℭ Formidabunt superbi surgere in nodos: & legis ligamina.
Fera bestia appō.
Post terga.s.heri.
Trepidet trepidare deberet.
e ℭ Quæ tutella quomō erit minor securus a fulmine si maior percutitur magnitudine.s.virtutis.non mollis quia sic altiora magis feriuntur.

E cœlo cecidit,primo fuit ergo timendum
Humani generis patri QVIA lapsa [a] futurum
Prudentes,quæ facta docent.peccauit & adam
Cuncta sciens,eiectus adam sunt mœnia flammæ
Fructiferæ quæcunq; domus:genus horrida tellus
Humanum lassat magno suffultu labore,
Nec minus humanæ carni subiere dolores
Multiplici tormenta [b] modo:sed uiuitur usu
Peiori:SÆVVS sæuo mage sæuit honore,
Assiduo cæsus durescit & ipse flagello.
Fuste chaim confecit abel: quem cæcus ademit
Nescius,arte lamech,certæ [c] sine fraude,sagittæ,
Multaq; præterea nigro scelerata ueneno
Facta mouent animos:& me iurasse fatentur
Cæsurum subitis orbem:nec pœnitet,undis
PRAVA [d] nimis proles hominis.quæ pronior atro,
Quàm nitido:peccare magis,quàm surgere lapsu;
Delectat miserum:sic quæ uomit ille,resumit,
Decreui delere hominem,tum protinus omnem
Impleuit clamore locum rutilantis olympi
Mœsta nimis pietas,passis quæ flexa capillis
Ante iouem miseris pie pro mortalibus orat,
Magne pater diuum:sator & mortalis arenæ,
Nam mea quæ [e] uirtus? ad quæ mea brachia tendunt
Robora?patrato,pereunt,si cuncta,reatu,
Magne pater diuum frustra perflaueris orbem
PARVA mora est homini uitæ si destruis unda
Viuentum gnus omne,solum quod pascitur ingens
Iustitia & tantum rigidas teterrima uires
Peccanti.exacuit tum formidanda sagittas,
Magne parens hominum:si nulla potentia nostra est
Cur habitem cœlum?cur hæc distinctio nobis?

a ℭ Lapsa facta preterita. Eiectus.s.est
Quæcunq;.i. omnia mænia. Horrida in comparatione paradisi deliciarū quæ est domus frugifera quia inibi cuncta bona.

b ℭ Tormenta appō est.
Sæuus superbus.
Sæuo magno.

c ℭ Certe infallibilis nescius ignorans inibi esse chaim arte sagittæ arte sagitte certe:non nesciuis arte.
Facta scelerata nigro ab effectu.
d ℭ Praua.s.est.
Lapsu a lapsu.

e ℭ Quæ uirtus.s.est.
Vite genitiuus est.
Pascitur deponens est:
Ingens solum.
Teterrima peccatori non ex natura sua.
Peccanti peccatori.
Nobis.s.est.

Si nostra uirtute pares:[a] comissa requirunt
Tormenta: at magni bonitas punire tonantis
Dissuadet: eæ eo satis hæc sæ uisse profundo.[b]
PARCERE *magnanimi est: miseros punir superbi,*
His dictis: suffusa oculos diuina nitentes
Assiduis lachrimis pietas surrexit: & imo
Pectore cœlicolis coram uirtutibus ardens[c]
Ingemuit: nimio nec non confecta dolore.
Tum uero ensitenens: prauis tetterrima: iustis
Grata nimis: sæuo[d] profert de pectore, uirtus,
Humanæ uitæ interitum: nec pauca minatur
Humano generi: sed erat contentio magni
Ponderis ambabus: nisi facta silentia diuum
Sancta forent: clausitq; suas prudentia uoces,
Talia quæ cunctis: uos ô clarissima proles
Vsq; iouis, quæ magna iouis secreta fideli
Pectora seruatis: quid enim contentio prodest
Quid uelle? & quid nole iuuat? sententia prima est
Deprimere hos, qui bella uolunt: seruare sequentes
Vota iouis: punire malos: & tollere[e] iustos
Ambrosia, a primo peccauit lucifer ortu,
Lucifer eiectus cœlo,[f] punitur auerno,
Cætera spirituum magno pars consona regi
Lætatur cum rege merens stipendia belli,
Tum commisit adam: miti punitur & adam
Exilio: peiora meret qui in uota tonantis
Sancta ruit. dirusq; chaim deliquit: & idem
Interit admissa transfixo corde, sagitta,
In tenebras ceciditq; miser: pars illa superstes
Auxilio est seruata meo: sic iura regentis
Præcipiunt. legesq; dei, fœda omnia mundi
Sunt nobis delenda freto: gens munda resurgat,

a ℭ Pares. s. summus.

b ℭ Profundo in luciferum.

c ℭ Ardens dolore qui latet in corde.

d ℭ Sæuo magno.
Grata virtus.
Profert manifestat interitum humanæ vitæ.
Ambabus. pietati & iustitiæ. Diuum diuarum.
Vsq; assidue semper.

e ℭ Tollere muniret

f ℭ Cœlo deest. e
Auerno deest in.
Commisit peccauit.

a Ingrata valde grata.i. vidi.cognoui bonos & malos.

b Chari nepotes cũ matribus seruentur a subitis undis.

Vidi ego quos uirtus irato ingrata[a] tonanti
Commendat:quos turpe scelus prostrauit auerno,
Est noe uir iustus,simplex:seruetur ab unda
Hic tantum cum prole sua,fidissima coniunx,
Et nati:nataeq; suae .chariq;[b] nepotes
A subitis seruentur enim cum matribus undis,
Nam uelit hoc pietas:& sit demersa profundo
Caetera pars mundi,placeat,quae punit iniquos
Iustitiae:sic gens,digesta labe,tonanti
Grata renascenti surget uiuacior hidra,
Ergo sciat faciunda noe,tum protinus alto
Nuncius é caelo,cecinit quae facta michael,
Quae a summo decreta ioue:& secreta reclusit
Pectoris aeterni:q; sint mergenda tonantis
Omnia sub caelo iussu sua sola superstes
Chara ioui soboles fuerit,tumq; ocyus arcam
Precipit adfingat cuius tutella reseruet
Humani generis semen:genus atq; uolantum
Quadrupedum pariter:nec sint praecepta iubentis
Vana seni iussit,relegit mox aera penna
Praeco iouis uolucri,faber & non segnis ad arcam
Hic caepit praecepta dei,dolet ipse ruina
Humani generis,sed cum sibi parcat & omni
Dextra iouis domui natorum, mitius omnem
Fert mundi paenam,sola est intentio ab undis
Se,& saluare suos rapidis:facta arca recepit
In numeris distincta locis bruta omnia caeli,
Telluris pariter,sic quae uiuentia possent
Pascere multarum caelauit semina rerum
Ipse noe:terraeq; genus quod conderet aluo,
Ludebat feralis homo:sacrisq; relictis,
Quisq; puellares tacita sub nocte choreas

Ductabat

Ductabat,fraus omnis erat,uenus omnia tactu
Fædarat:turpisq; cara crudele tenebat
Corporis imperium,primos[a] *ubi suscipit ortus,*
Ac ubi sol recubat:nec erat pars dextera mundi
A labe immunis:nec quæ é regione tuetur,
Solares æstus:quæ nunc regio africa fertur.
Sparserat omne nocens, cœnum mortale uenenum,
In sua pruritus totam,ceu germina,carnem,
Et quæ mortales contagio morbida cunctos
Inficit excidio uitæ. MORS *atra recurua*
Falce metit mortale genus tum tota sepulchrum est
Terra potens passim rurali effossa ligne.
Interea uocat ære duces[b] *delapsus aquarum*
Vertice stellifero iussu iouis ipse michael,
Nilus[c] *enim celeri primus præcepta reflexu*
Suscipit,& lætum promens á gurgite uultum
Intendit patulas horrendis uocibus,aures
Præconis cœli,currentia flumina secum
Magnus habet proprij commites per pinguia cursus.
Indus item ganges campo formosus amœno
Decurrit parens scythica delapsus ab alpe,
Euphrates armenus aqua frugalis,& auro,
Currit ad imperium:meander:phasis:& esser
Eulcus,fœnix,glospes qui tardus arenæ.
Impiger accelerat segnes per inania cursus,
Iordanis dinomen:item gemmosus idaspes,
Eridanus:nar albus aquis:cidrinus:& bister
Ac flumen rhenum,uultu quod cernit amico
Gallia:sic tygris toto qui cognitus orbe,
Timbraq; troiani non segnis gloria campi,
Et simois:fontes pariter sensere tonantis
Iussa dei:magniq; lacus:nigræq; paludes,

a ℭ Primos vbi.in omni parte mundi genus corruptum erat.
Pars dextera septẽtrio ab orientis respectu ad occidentem. Quæ eregione videt solares æstus.
Cœnum mortale.i.homo in sua germina in suos filios.sicut pruritus in totã carnem & morbida contagio quæ.
Excidio ad excidium.
Falce metit.i.dum contagio regnat.
b ℭ Duces aquarum.
c ℭ Nilus.totius orbis maximus fluuius.
Ganges indie fluuius pregrandis.
Euphrates babilonis fluuius.
Meander qui ad uada meandri.
Phasis colchorũ fluuius.
Esper secundum aliquos vbi nessus obiit.
Euleus in medis ortus. messopotamiã percurrit.
Fœnix thessalie fluuius ẽ
Glospes fluuius est bithyniæ propinquus.
Iordanis dinomen a ior. & dan.
Idaspes per parthiã latus fluit in indiam
Eridanus italie fluuius de quo Virgi.
Nar sabinorum fluuius.
Cidrinus fluuius ianeorũ & cerasmorum.
Ister fluuius qui & danubius.
Rhenus fluuius gallie ex lepontiis.
Tygris armenie maioris fluuius.
Timbra fluuius troianus
Simois troie fluuius.

a ℭ Lati æquoris brachia cetera maria

Occeanus totusq; fremit:sua brachia lati[a]
Æquoris ardescunt fines exire:per agros
Cursare,ingenti fremitu:striduntq; furore,

b ℭ Trepidant timent propter estum occeani. Onus. vndæ .i. multas aquas. Vnde genitiuus est. Aquilo pluuialis.

Et trepidant[b] feruore graui,sæui amphitrites
Nubifero stridente notho,furit impius auster,
Atq; aquilo pluuialis onus,sine legibus,undæ
Proycit ex alto:uoluuntur ab æthere nimbi,
Et trahit ingentes celsis è montibus ornos
Vnda ruens,summo,saxosi uertice montis

c Nothi genitiuus est. Duro saxo pro duri saxi.

Saxa fremunt stridore nothi.[c]tum sibilat aer,
Et micat horrendum crispanti lumine cœlum,
Intonat ac æther:& duro fulgura saxo
Mœrorem incutiunt:non tuta animalia lustris
Procumbunt in nocte graui demersa sopore,

d Vnguibus .i. pedibus ab aere ab imbri.

SEGNIBVS imitit celeres timor unguibus[d] alas
Bruta fugam quærunt.locus est nec ab aere tutus,
Bos mugit:tauri fugiunt:& bucula matrem
Nescit:amor nati pigrescit ad ubera lapsi,
PRO se quisq; timet:uolucres & in aere mortem
Horrentem fugiunt:resonas habitare cauernas

e Celsa eleuatas ad sidera.

Conantur,celsasq;[e] petunt ad sidera turres,
Pars cadit horrisono,pluuysq; cadentibus,austro,
Pars subitis tumulatur aquis,quam feruida ponti

f Pars pulsa freto tumulatur. Vis ponti. Turre in turre. Flamen uentum.

Demersit uis,pulsa[f] freto,pars turre teguntur,
Ludentes sensere homines undantia terræ
Flumina:& horrisono flamen spirare profundo,
Et cœlum magnos effundere nubibus imbres,
Pertimuere nimis.nec sat rationis habebat
Quisq; timens uitæ,uult hic exire:sed unda
Ante domum rapitur,summi fastigia tecti
Ille subit:nutatq; domus,ui sternitur undæ,
Et trahit ingentem secum prolapsa ruinam,

Exclamant omnes:nec erat qui liberet[a] illos,
Et nequeunt exire domos.nec stare sub ipso
Tectorum imperio, tota & tremit horrida tellus,
Flumina conualles implent:a sede ruuntq;
Cretosi montes:nulla est ibi mansio tuta,
Nox fugit[b] umbrifera:& titan super æthera fusos
Ostendens radios,diuina pericula monstrat,
Vt nubes terram uelent:uidet impia mater
Quæ male natorum docuit præcordia,natos
Inuolui subito,dira hæc spectacula,ponto,
Porrigit hæc dextram nato,succurat eunti.
Hanc quoq; uis raptat fluuij,natat æquora tigris,
Curuus & in patula delphin depræhenditur ulmo,
Non lintres:non conca potest seruare ruentes
Fluminis[c] in lapsum,saxo franguntur operto.
QVIS potuit uitare iouis teterrima sæui
Tela nimis?uel quo fugiat peccator in orbe?
Tota freto tellus tegitur:sola arca superstes:
Et quos hæc retinet uitæ tutella futuræ,
Quæ erigitur,dū crescit aqua:& perlabitur æquor.
Iustitia:[d] & pietas operata,abdantur iniqui:
Et pueri saluentur aquis,a labe parentum,
Cuncta noe submersa uago cum pinguia ponto.
Cerneret arua senex,lachrimis suspexit obortis
Ad cœlum:summoq; ioui tum uocibus inquit.
Humanum mirare genus.qui mittis ab alto
Fulgura cum pluuijs:& sæuo[e] grandine,cœlo,
Demissas nimio terres,qui fulmine terras,
Securi nusq̄ miseri,quid dira minaris
Vulnera?quid meruit terrenum pectus,ut unda
Mergeret omne genus?quid enim mihi uita superfit?
Demerso per magna salo mihi sæcula mundo?

a Liberet q.liberaret.

b Nox fugit lucescit.
Diuina a deo missa.
Vt quamuis.
Mater uidet filios mergi.
Hæc sunt dira spectacula.
Succurat deest vt.

c Fluminis,in lapsum currentis aquæ.
Nimis sæui ualde irati.
Quo ad quem locum.
Illi quos

d Iustitia & pietas.deus semper iustitiam administrat cum pietate submersit quippe adultos & homines iustitia.propter peccata sua.
Infantes autem pietate,ne in scelera parentum caderent magis puniendi.
Hoc orat.

e Sæuo diro,irato.
Cœlo aere.
Demissas humiles.

Qui sibi labentes deduxit flaminis annos
Protractus[a] modica liquido perfunditur hora

a ℭ Protracta flaminis.

Flumine, quid saeuis? quid erit mihi iuppiter aruo
Prostrato à diris, cuius dape uiuitur, undis?
Piscibus unda domus:[b] terra est mortalibus aula,
Qui pietas, qui noster amor, sator orbis, & alma
Spes hominum, omnipotens homini succurre cadenti,

b ℭ Domus. s. est. Qui. s. tu qui. Omnipotens vocatis est. Alma spes. s. causatiue.

Da lucem in tenebris, caedat caligo, serenam
Quae lucem rapuit miseris mortalibus atrox,
Te patrem ostendas genitor, data praeda profundo
Nos sumus, ô genitor, miseri, succurre, perimus,
Praeueniat, ni dextra iouis, qui format: & idem
Destruit. integra rursum componit & arte,
Quae fuerint distracta prius, potes omnia grandis
Iuppiter: & reliquos adam, pater ipse nepotes
Fecisti dominum terrae, lateq; regentem,
Tum maris, & coeli, posset dominarier[c] omni

c ℭ Dominarier domi-nari.

Quod foret in mundo, sed cur sententia, curq;
Vota iouis uoluere secus? foret esca marinis
Piscibus, hic[d] magni dominus ꝙ maximus orbis,

d ℭ Hic dñs. s. homo.

He heu. quid cerno? miserum me: flete nepotes
Hanc orbis cladem: quid erit post funera nostrae
Prolis? ut hic uacuum miseri uiuentibus orbem
Cernamus. iuuenes ubi sunt? teneraeq; puellae,
Hubera lactentes pueri[e] fratrantia, dulces
Delitiae matrum? tot sunt ubi, quaeso, labores?

e ℭ Pueri lactentes ubera fratrantia dulces delitie matrum vbi sunt.

Sunt ubi florentes colles? tot flumina passim
Per ualles herba teneris currentia ripis,
Tot constructa manu? tot bruta mouentia cursus
Per placidos homines nimium adlectantia, campos,
Veris ubi innocuum tempus? uenerablis aestas,
Frugifer autumnus? plenis cum fructibus annus?

Tristis

Tristis hiems, deformis hiems confecit honorem,[a]
Atq; usum mundi: cœli plorate: lituras
Ducite per'q; genas oculi, amisistis id horæ
Quod uobis placuit,[b] *multum adlectantia uestram*
Arua quidem lucem. flete hic: succurrite nostro
Assiduis lachrimis latitanti in corde dolori,
Mors ubi? quid solus uasto cum coniuge mundo,
Et natis restem, me dele hinc iuppiter: adde
Obsessis pelago: mœrorem & finiat atra
Morte noc, uel sole meos penetrabilis illo
Impleat hos aer oculos, qui illuxerat orbi
Ante fretum: & pluuias: & quæ tegit omnia nubes,[c]
Iuppiter accurras mœstis, lachrimæ omnia mœstæ
Intus erant: tum bruta atras mœrentia uoces
Fundebant: miseret superos: tum protinus ethra
Illuxit cœlo: bicolor'q; attollitur arcquus,
Insedit semi ipse rotæ qui maximus orbi est,
Hic'q; homini fœdus pepigit, sibi reddere terras,
Et latices siccare truces: & promere pacem,
Decrescunt undæ: surgunt & ab equore montes,
Admisit raucum sinuosa per æquora coruum
Ex arca genitor[d] *stirpis, mœrore, future,*
Sentiret quæ dira foris foret ipsa ruina,
An grauis unda magis toti decresceret orbi,
Euolat. & circum damnata cadauera ponto
Inseruit uentri. fœdo'q; cadauere turpis
Pascitur oblitus[e] *tutellæ corporis arcæ,*
Expectant omnes: nescit feralis & arcam,
NATVRAM *quæcunq; suā quæ facta sequunt',*
Pura columba gemens iussu secat aera pennis
Grandæui patris, celeris præcepta capessit,
Mox reuolat, ramum'q; gerit signantis[f] *oliuæ,*

a ℭ Honorem venustatē vsum vtilitatem.

b ℭ Quod placuit. i. pulchritudinem mundi.
Arua. s. amisistis.
Nostro dolori latitāte in corde.
Adde. s. me.
Noe finiat merorē morte

c ℭ Et ante nubem quæ nubes.

d ℭ Genitor futuræ stirpis. i. noæ.
Deest vt, foret esset.

e ℭ Oblitus arcæ tutelle appō.
f ℭ Signantis significantis pacem.

a ℂ Noua magna. Munere propter munus.

b ℂ Dant signa ex signis cognoscitur quod futurum est prescire nomen est & accusatiui casus.

c ℂ Monti in monte.

d Iuuat delectat.

e Hac luce pro illa luce .i. propter illam lucem de lapse. Fecere ramos esse sedilia.

f Pascere .s. iuuat. Viuentia terrae cuncta mortua fuerant. sic & coeli aues: & pisces pariter.

Æthercam pacem rostro, noua[a] munere, surgunt
Gaudia, pacifero cunctis, qui carcere clausi
Arctantur uitae: sperant solamina longae
Pacis: & horrisono maerentia pectora luctu
Priuari. DANT signa[b] boni praescire futuri.
Extulit immensam omnipotens ad sidera dextram,
Expulit & nubes diras: radiosq; reduxit
Solis: & afflantes iussit discedere uentos,
Æquoris atq; fragor cecidit: tota aequora tandem
Tuta silent: montiq;[c] sedet tutissima celso
Arca hominis salui, cuius patuere fenestrae
Captantes rutili radiantia lumina solis,
NAM iuuat[d] oppositum cum iam cõtraria caedunt:
Exardent animi caecas exire latebras,
Molle lutum uetuit: tantumq; hac luce[e] uolucres
E lapsae a tenebris: fecere sedilia ramos,
Incaluit tellus, tepide sudare lacunae
Cœperunt, fulicae notas & scire paludes,
Sidereq; exarsit: limusq; recanduit aestu
Ætherei solis. calor & tunc putridus humor
Temperiem sumpsere suam, iuuat ire per auras
Quae uolitant pennis: putres[f] & pascere campos,
A uita cessere sua uiuentia terrae,
Aere quae uacuo tenui uescuntur & aura,
Immersa a subitis animalia protinus undis,
Nec minus & pisces periere cupidine magni
Ventris: & ingluuie per multa cadauera tracti,
Liberat ergo omnes natos: & chara nepotes
Pignora: sublimi a fluctu seruatus in arca
Ipse Noe omniuaga: prudens cum uiderit undas
In proprios migrare lares, tum gaudia surgunt,
Oscula tum figunt terrae: modo gramina quaerunt,

Et modo saxosum cupiunt inscendere montem,
Quisquis adhuc trepidat:sacræ succensio[a] mentis,
Ne iouis herculea surgat uiuacior hidra
In genus humanum:minima & nubecula terret,
EXCVSSA a rapidi semel ut præda ore leonis:
Vsq; timet mortem: moneant elapsa futurum,
Interea concors pietas:& cætera cœli
Sancta cohors terras una uisere[b] iacentes,
Vt mœstos uidere noe plorare nepotes
Amissam stirpem:uacuum et uiuentibus orbem,
Prima modum pietas:prima & solamina sumpsit
In genus humanum.MVLtum solamina prosunt,
Vita animi solamen erit mœrore cadentis,
Mortales dictisq; dea hæc solatur amicis.
SÆVITIAM quandoq; parit clementia diram,
Magna quibus mens est in freno uiuere uoto,
Nec metuunt quicq̃:nec quæ uentura malignis
Prospiciunt:semperq; putant albescere cœlum,
Non tenebras sperant,[c] oculis oblata sed ipsi
Esse putant tantum:nulla & prudentia:nullum
Consilium uitæ miseris:nec sana futuræ
Mens ibi.uæh cæcis:uæh uæh mortalibus,arcto
Iuppitris oblitis iussu.per sæua trahuntur
Fulmina spirituum lapsus:[d] & dira parentis
Exilia: & multæ strages miserabilis undæ
Sint exempla malis:quid enim?peiora minatur
Dextra iouis:manes habeant post fata,profundum,
Qui,dum uita comes,magnum spreuere tonantem,
Arbitrio & uoluere suo producere uitam
In luxu:tetrosq; dies occludere[e] cœno,
Sum pietas comes ipsa iouis:nec,grata tonanti,
Desero iustitiam:iusta hæc comitatur eundem,

a ☙ Ne succensio .i. ira mentis sacr eiouis pro sacri iouis.

b ☙ Visere viserunt. Iacentes,humiles. Vna simul. Modum solandi.

c ☙ Sperant .i. metuunt acyrologia est putant tantum esse quod vident qa modice prudentie sunt.

d ☙ Lapsus nominatiuus pluralis est. Dira exilia parentis & strages miserabilis multæ vndæ sint exempla malis Manes habeant.i.q̃.

e ☙ Occludere excto mori in peccato. Nec desero.

Hos tamen obseruat uirtus prudentia, cunctę
Chara dei soboles sumus: & contentio nulla est
Inter nos, punire malos: seruare fugantes
Turpia: quę'q; gradus magno complectitur ęquos
Cum ioue: multiplici uirtutem crimine quam non
Offendit mortale genus? caro noxia uitę [a]
Labe pudicitiam fœdat: mens stulta, futurum
Quę sapit: & ternas circunspicit integra partes,
Iustitiam qui aliena rapit: mihi detrahit atq;
Immitis: regem'q; deum, sine lege superbus
Vindictę [b] irritat: sed quę tam dira cupido
Ducit ad interitum, modico solamine, mentes?
Pręcepti immemores? quid uos, pars terrea, centro
Pręcipitat? quid dira fames seruire palato?
Hinc ueneri tam fidus honor? fama obruta flammis
Quid iuuat & lętas furto obseruare rapinas?
An miseri ęternos uiuendo ducitis annos?
An non mortales? an tantum corpus in orbe est,
Non anima, at solum uita est bene uiuere luxu?
Vel tantum tellus, aut quod tegit omnia cœlum?
Sic necubi manes, rapidis & tartara flammis
Non urant, sit nulla quies a funere [c] iustis,
Heu miseri. totiens quid me torquetis iniqui,
He heu. quid surda pręcepta excluditis aure.
Nam dolor iste meus, tristi superatis aceto
Ambrosiam, qua tollo [d] deos, cęci omnibus estis,
Nulla mali uos umbra tegit: scelus omne remissum est,
Quod fuit in uobis ultrici è montibus, unda
Delapsa: & rutilo deiecto fulmine, cœlo, [e]
Extincta est sitis omnis aqua, ui iudicis alti
Audendi in fratres & debellare superba
Carne pudicitiam: iaceat frenata libido,

Amplius

a Vite animę.
Labe propter labem.
Stultus prudentię.
Raptor iustitię.
Crudelitas pietati.
Quę sapit. i. prudentia.
Ternas partes .s. pręsens preteritum & futurum
b Vindicte ad vindictam.
Solamine delectatione.
Mentes animas quia minima delectatione damnamur.
Fames desiderium.
Furto cum furto.

c A Funere: post funus Sensus est tantū creditis quod videtis sed non esse infernum nec beatitudinē .s. q̄ mali non crucientur post mortē nec boni beatificentur itaq̄ moriatur anima cum corpore.
d Tollo nutrio.
Nulla vmbra. i. nudi estis omnes.
Mali. i. peccati.
In vobis in genere humano.
e Cœlo ab aere.
Sitis desiderium audendi

Amplius adsurgat promissum occludere olympum:
Et cæcos aperire lares:& dira profundi
Tormenta:& cæni rapidis incendia flammis,
Sat mitem irritasse deum:dare [a] fulmina terræ,
Et turpi ingratos homines afflantia nigro,
Et quæ [b] urunt nimia mœrentia corpora flamma,
Et quæ discutiunt intacto obstantia molli
Dura sibi .tandem meliori uiuite forma,
Nusq; abero:commissa meo ni protinus obstent
Offitio,uobis noceant nec dira,maligno
Corde nisi adflectat uitio peruersa uoluptas,
SOL A *homini commissa nocent,sua lurida mors est.*
Nec minus huic uitæ libertas,[c] uiuite cuncti
Vt iouis est uotum:non hospes ab hospite captus
Fraude cadat,cæco non interceptus amore
Consceleret quisq; chari connubia fratris,[d]
Ira cadat nasomeq; sit mens inuida:sed pax,
Tunc deus inter uos(si nulla superbia regnet)
Quæ ruat in uotum [e] magni,læsura,tonantis,
Fratribus & uobis quæ non placitura negantur
Haud a'y quisq; cupiat dare,gratia nulla est
E cœlo.si nullus amor præstatur amico.
Dixit:& aerias pietas elapsa per auras
Et cœtu comitata sacro petit ardua tempe
Thessala:& hic placidam fixit pulcherrima sedem.
Vna [f] alie fecere lares:ne mundus ad umbras
Tenderet admissi,seruantes limina portæ
Interitus:uotisq; suis spiramina uitæ
Sufflabant homini:mortalia corda regebant
Afflatu:[g] in terris mens nulla coacta:salubri,
Liber homo:si clara ueli:si turpia,captet,
Libertas ubicumq; uiget:nam sidera:centrum

a ℭ Dare vt daret.

b ℭ Et quæ tria fulmina iouis tanguntur .s. denigrans comburens et transuerberans.
Obstantia.i.solida.
Obstantia sibi.
Molli ablatiuus est absolutus.
Protinus statim:quia peccatum statim opponitur gratiæ. Nec dira noceant id est nusq; abero ne dira no.

c ℭ Vera libertas est nõ peccare non ast ea quæ in seruitutem ducit.

d ℭ Fratris proximi.

e ℭ In votum contra votum.
Quæ negantur non placitura.i.
Quæ vos nõ vultis aliis nõ date.hoc enim naturæ Præceptum sit.quod tibi non uis alteri ne facias.

f ℭ Vna simul.
Deæ regebant mortalia corda.

g ℭ Afflatu salubri.nullus cogebatur ad bonum sed a uirtutibus incitabatur in terris quia cuncta libera erant homini.
Libertas vbiq;

Quam mage mūdus habet: quæ sit placitura tenenti,
Iuppiter: est liber: nec non quæ in pace triumphant
Cum ioue, uirtutes: non ut ruat ipse: nec ipsi
Angelici uultus: liber tum lucifer atro,[a]
Non tamen hic luci: sed homo amplexatur utrumq;
Nil hominem cogat. poterit seruare quod optat,
Altera sic ætas cepit quæ argentea[b] *fertur*
A nobis: multum minor est quæ ætatis: & auri,
Tum genitor grandæuus ait mortalibus: orbis
Qui secum hæredes magni, præcepta tonantis
Seruemus. qui dira malis: qui candida iustis
Præbet: & exarmat sua magna potentia fortes,
Viribus eneruans ingentia corpora forti,[c]
Commissa pro labe manu: sed uilia magno
Robore consolidat: multo nec munere,[d] *iustus*
Flectitur hic iudex: satis experientia cunctos
Admoneat, si uera loquor, mortalibus autem
Ocia[e] *uana fouent pœnæ commissa futuræ*
Fomentum: sed enim nostro eradamus ab orbe
Ocia, quæ mentem scelerant turpissima lapsu,
Viuamus sudore manum, labor omnia uincat,
Terra ferax non sponte dabit, sine semine, fructum,
Vt prius in prisco fruges effuderat aruo,
At quia nos pia dextra iouis seruauit in arca,
Huic humiles de mente pia fundamus odores
Virtutum: sacroq; ioui faciamus ad aras
Et uitula: & teneris mortales ungnibus, agna,
Semb reuoca cum uoce feras: seruetur & ordo
Supplicij, dent cuncta suum uiuentia munus,
Quæ uiuunt pietate iouis. tum uoce canora
Sub magno imperio uiuentia corpora cogit[f]
Semb patris antiqui, cocant ad sacra, tonanti
Quam

a ☙ Atro ad malum: non ad lucem.

b ☙ AEtas argentea. AEtatis. & auri end. & est abusio constructionis .i. quæ est minor. Noe filiis.

c ☙ Forti manu.

d ☙ Nec munere Dauid bonorum nostrorum nō indiges.

e ☙ Ocia fouent commissa. Fomentum appō pœnæ futuræ. Ocia turpissima.

f ☙ Cogit constringit. Coeant de est vt.

Quam primum facunda deo: nec pennae: nec ullum
Quadrupedum genus ipsa [a] fugit praecepta parentis
Corporis humani: uolat haec: uolat illa: resedit
Tertia ramifera recinens mitissima lauro,
Cinnama portat arabs, casiam fert unica foenix
Vimq; aloes q fertur [b] auis. pipere aucta potenti, et
Ture repleta: similesq; boni deuexit odoris
Ad sacra laetantes hominum praecordia fructus,
Munera iuniperi turdus cumulauit, hirundo
Nil habuit quod ferret amans pietatis: et arcae,
Ore refert tantum summae pietatis amorem,
Pura columba gemens ramum frondentis oliuae
Fert arae. festaq; tegens altaria fronde
Obducit [c] rapido circum loca sacra uolatu:
Psitacus aerios dulci modulamine cantus
Eructat: sic pica loquax: et acantilis odas,
Et suaues philomela modos: petit ardea coelum,
Et reuolat delapsa solo: [d] sic passer: et omnes
Cantillant. habitae laudes pietatis, et aras
Vt possunt sanctas gestu uenerantur, honorant,
Nec minus humentis properant animalia terrae
Ad sacra pro modulo, uel pro uirtute potentis
Naturae, et laeto promunt sua corpora cursu,
Inuigilant araeq; iouis, quam mirtus, oliua,
Laurus item, pinusq; uirens, hedereq; sequaces
Velabant: grandisq; suo uestibat amictu
Palma super, propter [e] liquidi gratissima fontis
Pocula, congesto tam grandis uictima ligno
Bucula, quae primum formosa impleuerat annum,
Ac ouis offertur cultro iugulanda seuaero,
Tum pater insontem gemino de gutture uitam
Effundit spargens tepido congesta cruore.

[a] Ipsa praecepta parentis.

[b] Quae fertur auis unica aucta. s. altaria. Similes fructus. Laetantes hilarantes actiuum est propter suauitatem odoris.

[c] Obducit altaria. s. rapido volatu circum sacra loca.

[d] Solo ad solum.

[e] Propter. iuxta ligno pro lignis grandis in virtute.

Ligna Noe: dein metra canunt diuina uicissim
Sed tamen ipse prius: natiq; sequentia dicunt.
Noe. MAGNE *pater cui primus honor debetur in orbe*
Accipias quas fundo preces, qui conditor orbis.
Filii. *Summe decus cœli: terræ omniparentis: & undæ*
Fundator: spes nostra uirens: & norma salutis.
Noe. GLORIA *cœlicolum (nostræ fiducia uitæ)*
Vota cape, & ueram facias sperare salutem.
Filii. *Grandis amor diuum: trepidæ & concordia mentis:*
Hunc capias sacrum (si nostra merentur) honorem.
Noe. TV *pater omnipotens: iudex iustissimus ipse es,*
Et pietas sincera homini: si pœnitet atri.
Filii. *Tu uita es, si iustus homo: si pessimus, at mors,*
Mens nostra hæc, si recta, pius: si lurida, uindex.
Noe. PARCE *precor: succurre precor, succurre cadenti,*
Et populo audacem linguam compesce futuro.
Filii. *Inspice qui magnum fecisti iuppiter orbem,*
Quam celeri lapsent uitio mortalia cursu.
Noe. CHARA *mihi pietas, mundi spes unica lapsi,*
Orbis amor: releuet cœno tua dextra iacentes.
Filii. *Te sine terrifico mortalis uita profundo*
Mergitur: & nigra mens hæc perfunditur umbra.
Noe. INFVNDAS *pietatis opus sine lege, ruenti,*
Te sine tantillum cœli mens nulla meretur.
Filii. *Sit tibi cunctifero perfectæ gratia laudis*
Sit tibi perpetuo uictoria magna triumpho.
Noe. SINT *tibi luciferi manibus spolia ampla superbi,*
Nec tua dextra malo parcat sine fine ruenti.
Filii. *Sis pater ad radios: tenebris dira ultio: claudant*
Si uitam turpi, moriturq; reuersio cœno.
Noe. TRINVS *es, ac unus, trina est tibi gloria: & una*
Tu pater: hic genitus: persona est tertia nexus.

Atq;

Atq; omnes fecere diem modulamine festum.
Donec frugalem tegeret nox humida terram,
Et magis irriguos suaderent sidera somnos
Viuenti in terris, fruitur quod [a] sole corusco:
Non tenebras quæ dira [b] petunt: & cæca frequentant
Indigna ad radios rutili consurgere phœbi,
Ergo omnes strauere graui sua corpora terræ,
Vilia sed postquam sanctæ conuiuia mensæ
Compleuere simul, quorum seruata per undas
Dona fuere: cibus, [c] sed non bellaria regum,
Pemmata uel dulci siculæ sibi nectare ripæ,
Altius incumbunt somno uiuentia terræ,
Dormit item genitor, sed non pia cura reliquit,
Cor patris exardens speciem seruare [d] nepotum
Viribus humanam: naturæ & cresceret usu
Gens multa in longos, paucis mortalibus annos,
Et quo [e] non summo uitijs sua terga tonanti
Verteret infrena hæc pœna langueret, & atri
Vltrici sceleris. SEQVItur quia noxia noxam.
Ecce autem irriguo dum mergitur ipse sopore
Visus adesse sibi, primusq; & maximus adam
In longos fletus: atq; his sermonibus uti,
Chare mali generis genitor: mihi lucida proles,
Prouida mens patris, dicto hoc nec fallimur, adæ
Grata mihi soboles: salue tutamen in arca
Humanæ carnis: dignas quæ uiuida grates
Lingua tibi soluat: qui non præcepta parentis
Fregisti, nec turpe nefas, iniuria [f] cœli
Commissum est: serua has arcano pectore uoces
Heu me mœrentem nimium: cui cura salutis
Seminis humani fuerat commissa, tonantem
Deliqui in magnum: trax it q; infecta ruinam

a Quod.s.viuens.
b Non quæ dira.i. do nec sidera suaserunt somnum viuentibus sub sole .i. versantibus in die. non autem viuentibus & nocte oblectantibus quæ tantum vigilant ad raptū
c Fuere cibus posset & legi cibo sic. Quorum dona fuerunt seruata cibo ad cibū sic in primo exemplario doctor fecerat. Pemmata bellaria & tragemata sunt esculenta sunt ad irritandum gulam quæ melita esse consueuerunt.
d Seruare spetiem humanam viribus.i. virtute nepotum.
e Quo.i. vt pli. neq; id feci quo tibi molestus essem.
Vitiis propter vitia.
Sceleris atri.
Noxia pena.
Noxam culpam.
Abusiue tamen quia noxia culpa est, noxa autē pena.
Adam Noe.
f Iniuria appō est.

a ℭ Sata viruis atro noſtri ſanguinis.

b ℭ Si pro quia.

c ℭ Domum mentem. Negantur ſuperbo. Formidare merentes iuſtitie eſt: ſperare merentes opus eſt pietatis. Genitus Noe. Genitore Adam. Vel &. Oppreſſo hoſte humane nature. Vota & ſenſus end. Noſtrum eſt peccare loquitur ac ſi eſſet ipſe hō Sit pro eſt.

d ℭ Omnem mortalem humum.i. omnem hominem. Mortalis arenæ hoc eſt hominis.

e ℭ Cuncta rectus eſt & ſubſtantiue ponitur. Officia ſeruilia quartus eſt. Sua brachia ſua ſer uitia. Mentis animæ Cauſa propter cauſam. Poſſint deeſt vt. Hæc.ſ. terra viua.i. vt corpus poſſit ſeruare hanc animam diuinam.

f ℭ Vitale eſt hoc.i. vtile Hoc eſt periclū ꝑericuloſum quod homo naturaliter fugit.

Poſtera gens noſtri uirus ſata[a] ſanguinis atro,
Pœnitet haud quæ m̄q; patrati criminis atri,
PENA *malum ſequitur, peiori & uiuitur uſu,*
Diſcruciant peccata patrem: ſi[b] exempla parentis
Suſcipiunt duri proprio in feruore nepotes
Peccandi: & flammæ quercus cumulantur edaci.
Inſtrue mortales magno ſeruire tonanti,
Atq; humilem ſeruare domum:[c] quia regna negantur
Cœlicolum, fatuo ſed ſtant recluſa ſuperbo
Infera: terribiles & formidare furores
Iuſtitiæ: pietatis opus ſeruare merentes,
Cautior ad lapſum genitus genitore triumphet
Naturæ oppreſſo humanæ, uel uinculet hoſte
Et uota & ſenſus: noſtrum eſt peccare, uoluntas
Libera mortali data ſit: tua uota mereri
Sola uelim: non hora breuis: non una miniſtret
Lætitia æternas, ſi ſit prudentia, flammas.
Cerne bonum diuini operis, quo iuppiter omnem[d]
Mortalem damnauit humum: quam prætulit orbi,
Omnia ſubiecit pedibus mortalis arenæ,
Rex homo cunctarum, præter ſublimia, rerum,
Regna poli: cœliq; uolens, nec fallimur, alti
Compos erit: nam cuncta[e] animæ ſeruilia præſtant
Offitia: & fragili præbent ſua brachia limo,
Cauſa huius mentis: retinet quam corpus alendum,
Cui tellus: cui pontus item: cui ſeruit & aer,
Nec minus ignis edax: quibus his pia ſidera conſlant
Virtutes, poſſint uiuæ dare robora terræ,
Hæc animam ſeruare deam ratione potentem,
Corpus habet quæcunq; iuuant: obſtantia nouit
Mens hominis: uelit hoc: neget hoc: uitale, periclum eſt
Quod fugit: heu miſeri lætas ſine ſemine fruges

Arua dabant:uitio[a] pictas conuersa dolori est,
Impune errantis populi:sudore parandum
Semper,habeto cibum:quæ conuenientia uitæ,
Vitæ hominis,tantum sequitur qui corporis usum,
Mox sudore para, pontus fœdauit:& auras
Fœdarunt tremulo submersa cadauera ponto,
Cautior ad uitam ueniat pro temporis usus
Conditione macra:tibi sic uiuatur in annos,[b]
Hoc inconueniens multa hic incommoda traxit,
Non aer purus,non sunt sine fraude liquores,
Terra sibi in noxam uirus mortale recepit,
Deteriora feret,minuentq; in corpore uires
Quæ præstant elementa homini,terra,æquor,& aer,
Ingenij uiuatur item,uirtute regentis,
Ne ruat[c] in præceps,uitæ concessa futuræ
Tempora uiuendi breuians mortalis abusu,
Et quia crescentis calor est concordia uitæ
Humida corpus alunt:paribus sociantur & omni
TEMpore,quæ simili sunt conuenientia forma.
Ne sanguis putrescat:habes quod uiribus hausti
Corporis incumbat:surgas:cape munera cœli,
Has uites:colliq; feras surgentis ad ortum
Luminis coi:crescent in munera thyrsos,
Hæc diuina tibi gladio purgentur acuto:
Ne in longum crescant ramos compesce fluentes,
Aut palo,aut latis commendas protinus ulmis,
Falce meras[d] uites,hæc dulci pocula musto
Præbebunt uitæ nimio sudore cadenti:
Haud ipse indigui:nobis meliora dabantur
Ad uictum,passim toto,nec fallor,in horto
Errabant uites:quid enim mihi defuit ante?
Ante scelus generis,[e] lac erit pia potio,uinum

a Vitio propter vitiũ errantis populi.
Semper parandum non semper habeto & quæ sunt conuenientia humanæ vite para sudore.
Qui.s.homo vsum vtilitatem. Pontus fœdauit.

q In annos pro temporis conditione.
Hoc inconueniens. dato vno incõuenienti plura sequantur.
Quæ præstant illa elementa quæ.i.terra,aer:aqua.

c Ne ruat .s. mortalis vitæ. Concessa futuræ crescenti.i.breuians tempora concessa.
Abusu uiuendi.
Calor quia calore uiuimus: humido nutrimur.
Paribus sociantur pares cum paribus bene iungũtur:& in habentibus simbolum facilior est transitus. Hausti exhausti quod incumbat uiribus debilitati corporis.
Munera appositio est
Ad ortum luminis coi.s. orientem uersum.
In thyrsos munera hec crescent.
p Meras purgatas. sudore labore.
Nimio multo.
Cadenti viribus carenti.
Nec fallor pro actiuo ponitur.
e Generis .s. humani pia potio.appositiõ est.

Quippe tibi:& senibus:neq; enim sine sanguine uites
Et suis:& torui uelit hæc tua terra leonis,
Simia detq; suum uiti iugulata cruorem,
Hos usus tua uina dabunt,si pota bibenti [a]
Offitiant,sed enim lætabunt sumpta decenter
Parce mero,NIMII dira est iniuria uini.
Ecce deus diuina dedit tibi dona triumphi,
Exhilara quæ mœsta mero præcordia ab undis
Elapsa:& talem iubila cecidisse tumultum,
Dixit:& in tenues lachrimans euanuit umbras
Par uolucri somno,leniq; simillimus auræ,
Surgit homo,cui somnus erat,pater ipse secundus
Humani generis,torpentia lumina somno
Expiat [b] infami digito,teterrima lustrans,
An uideat quenq̃, densis loca quæq; tenebris,
Hic tantum horrendas flatu feruescere siluas
Aspicit:& duras cautes:& concaua grandem
Antra,domum,[c] senior:magno & lucentia cœlo
Sidera:tum natos:& pignora chara,nepotes
Excitat,adsurgant,narrat sua somnia,cuncti
Mirantur:uitemq; uident telluris honorem,[d]
Tunc magis incumbit fidei:uera esse parentis
Occlusus somni tenebra quæ uiderat atra,
Hanc capit:hæc lachrimis fundat noua gaudia,obortis
Præcipiunt:uitisq; sacræ pater oscula figit,
Ostendit natisq; manu mirabile munus.
Armat & in meritas prius ora tacentia laudes.
O pater omnipotens:cœli regnator:& orbis
Qui pariter [e] terrena sapit:mens unica mundi,
Tartara qui terres:& qui sublimia donas,
Spes [f] hominum:nec uana salus mortalibus:omni
Tempore qui cupiunt ueram captare salutē;

a ℭ Bibenti pro qui biberit .i. si inebriatus quis fuerit.
Letabunt hilarabunt.

b ℭ Expiat purgat.
Infami digito .i. medio.
Lustrans quæq; loca teterrima densis tenebris.

c ℭ Domum appō est
Senior senex.

d ℭ Honorem appō.
Parentis .s. adæ vera esse somnia occlusus nox.
Noua magna præcipiuntur.
Fundat .s. vt.

e ℭ Et pariter regnator orbis qui terrena sapit .i. cœli & terre.
f ℭ Spes hominum .s. causatiue.

Quæ dona hæc, tam mira homini delapsa triumpho
Cœlicolum? nobis uitæ tam fida futuræ.
Vt pater[a] exposuit, mundi pia cura minoris,
Ne quid agam turpis: ne quid patiamur egentes,
Atq; inopes rerum: pater est: & cura nepotum,
Incolat ut[b] tenebras, tantum fera dindima seruant
Duritiem mentis: memor hic mihi nuntius orbi
Attulit has uites, diuinum munus, ut arua
Hæc habeant. collesq; ferat mea dextra tuentes
Eoos solis radios: & perferat ictus
Solares propago, parens ut iussit: & arte
Hic peragam præcepta patris: cape sarcula fili
Mi[c] parens semb: sic mea iussa sequatur iaphet:
Sit mora nulla tibi, fido parere parenti:
Cham patris imperium serua: latus occupet huius
Dextra iugi. & rastro figant tua robora terram,
Sol ubi dat radios: & prima orientia ab undis.
Lumina procedunt, QVAM mira est gratia solis,
Est anima in terris: cunctarum gloria rerum
Quæ crescunt terræ: præstantia munera sunt hæc.
Corporis ista salus: & uis mœrore cadentis[d]
Sanguinis humani: læto ergo incumbite uultu
Cœpto operi. nec uos lateat, labor iste iuuabit,
Sanguine per seriem triplici posuere sequaces
Infectas uites:[e] & in ijs mirabilis ordo
Arte datus campo est: ne quid proserperet errans
Incompte: & passim se circunfunderet aruo.
Digesto,[f] cessere operi, pater ipse, labore
Cum natis: iustasq; deo pro munere grates
Persoluunt iterum, replent & laudibus auras,
Vinea serta uiret. pingui tum fertilis aruo,
Gemmat[g] & in primo uere: & frondescit adulto,

a Pater minoris mundi appositiue pia cura.

b Vt quamuis.

c Mi pro mihi. Parens obediens.

d Cadentis deficientis senescentisq;.

e Vineæ plantantur.

f Digesto labore.

g Gemmat uinea in primo uere. i. in principio gemmat: in uere adulto frondescit. i. in medio in fine uero emittit fructus.

Et præceps teneros emittit, munera, fœtus,
Acria, dein dulcis replentur nectaris uuæ
Humenti succo: iuuat & seruare racemos
Luminibus placidis: & dextram implere botillo,
Miratur genitor: nati mirantur: & ipsæ
Vxores nouitate cibi: potusq; futuri,
Interea dum mira uident: dum dona tonantis
Obseruant fratres: ster de uallibus hircus
Exit ad interitum uitis: quæ fœta racemis,
Aggrediturq; fero caper hic uiridantia dente,
Semb [a] rapit arma manu: celeres & tela, [b] sagittas
Mortis: & horrentem tendit raptoribus arcum,
Turba sequens [c] prædæ siluestri exiuerat antro,
Transigit & certa uastantis arundine capri
Pectus: & hic rosei teneros aspergine fructus
Sanguinis innumeris rorauit imagine, [d] guttis
Subruffi: & nigrum traxit mox uua colorem,
Quæ prius alba fuit: magis: [e] & minus ater adumbrans.
Exierat sanguis tumidas ut spargeret uuas:
Sic magis hæc: minus illa trahit fœdata colorem:
Mutauit speciemq; sapor, quæ faucibus hirci
Tacta fuit rigidum sumpsit uiolata saporem
Fœtore hircoso, doluit natura [f] capellas
Ingenuos temerasse cibos: quæ irata coegit
Hoc genus horridulas ederet, sine pondere, frondes,
Et succi pascente magis pinguedine [g] uentrem.
OPPOSITAS [h] *peccata luunt mortalia pœnas,*
... gula ieiunet, petyt qui dulcia amaro,
Vexetur, longo damnetur carcere liber,
Qui cupit ad uitium lassare incautus habenas,
Hæc eademq; ferant peccantia membra dolores
Iustitiæ sic ordo petit, quæ regula mundi,

Nec

a ℭ Semb perimit hircũ.
b ℭ Tella appõ est.
c Sequens nomen est.
Certa infallibili.
Hic.s.hircus rosei sanguinis aspergine.

d ℭ Imagine similitudine subruffi sanguinis.

QVARE
Alba uua nigrescit.
e Magis: & minus tanto intensiorem nigredinẽ & remissiorem traxit uua quanto magis: & minus aspersa est sanguine
Quæ.i.uua quæ.
f Natura irascitur.

g Et sine pinguedine succi melius pascente uentrem.
h Oppositas penas peccata patiantur nam gulosus ieiunet: qui uoluit dulcia patiatur amarum qui uult esse liber damnetur perpetuo carcere. liber qui.

Nec tantum placuere capre:sed & aeris uuæ
Melleæ cepere feras:[a] *placet omnibus arbor*
Nectaris,hinc[b] *igitur uini ficedula fructus*
Carpebat:carpebat apes:simul agmine turdi
Viscera pascebant:passer:picæq, loquaces,
Tunc canis ipse comes fidus mortalis arenæ
Exoptat QVÆ grata[c] *labor tutare uolenti*
Et plures quæ optata iuuant.uigilatur ad uuas
Voce,armis,terrore,atræ nouitate figuræ,
Frondibus & palea congestæ ad tempus adultum
Carpendi ambrosios,grauida propagine fructus,
Venerat autumnus thasiæ[d] *quo tempore dulces*
Sumpsere ambrosiam:fœlix & temperat hybla
Arboribus quæ poma suos in floribus ortus
Fundarant:genitor gaudens,pia dona racemos
Decerpsit:gustauit item:tum gaudia surgunt
Grandia,tum lachrimis,iubilo diuina canoro
Pectore cœlicolum sublato ad sidera uultu
Eructans regi nulla ipse silentia fecit,
Naturæ genitor,cœli faber optime,uiuax
Cœlorum uirtus:cunctarum & regula rerum,
Omniparens:[e] *summumq; bonum:quæ forma salutis,*
Gratia magna homini facta est,cui summa pepercit
Erranti pietas:& adhuc cumulauit honore,
Et fructus bonitate cibo:nec deserit unq̃
Hæc,nisi desidiam:diuina hæc munera,sunt hæc
Mellifluo[f] *demersa lacu,delapsa triumpho*
Cœlorum,angelico tandem dignissima cætu,
Grande ministerium uideo de collibus istis
Exire,& nostræ frumento incumbere uitæ,
Protinus in natos profert præcepta,racemos
Falce putent:calatos repleant:& dulcia cuncti

a ℭ Feras aeris aues irretite fuerunt ab uuarũ dulcitate.
b ℭ Hinc hac causa quia dulces erant uuæ.
Agmine turmatim.
Turdi pro sturnis ponuntur.
c ℭ Quæ grata labor nõ difficile est seruare quæ grata sunt & pulchra: & quæ omnes appetunt.
Terrore terriculamento nouitate figure quam solent rustici auibus in aruis palo erigere ad fugã.
d ℭ Thasiæ a thaso insula postea denominata a thaso filio penicis quæ insula est in mari ægeo.
Temperat poma quæ arboribus datiuus est.fundarant ortus suos pia dona appõ.
Iubilo iubilatione.
Canoro pectore.
Regi cœlicolum.
Eructans diuina.

e Omniparens regula
Quæ forma salutis.s.est.
Erranti qui errauerat cibo ad cibum.
f Mellifluo lacu.
Triumpho cœlorum.
Cætu angelico.
Frumento auxilio:& materiæ per similitudinem.

Alterno pede uina premant:& uase recondant,]
Mox subeunt præcepta patris:calatisq́, sinistras
Viminçis cinxere suas:& dextera ferum
Suscipit,ac tumidos condunt in uase botillos
Lætantes nouitate cibi:sed sæpius auctum
Vuarum imminuunt cumulum,dum lecta uoraci
Gutture[a] *deglutiunt.Q VIbus oblectamur auemus,*
Dulcia musta lacu calcatis,calcibus,uuis
Vsq; fluunt.conditq́, cado pater optimus alto,
Ac prius hic pecudem iusto mactauit inermem
Ipse ioui dignasq́; dato pro munere grates
Soluit:& immersit dulci præcordia musto
ALITIVNT *q̃ grata sibi*[b] *ter sumpserat haustu*
Immodico pater ipse merum:lætissimus exit,
Mentis & exanguis facta est obliuio sanctæ:
Tum cecidit multo mersus sua membra sopore.

a ℭ Gutture,deglutiunt gbus,nam glutio habet primã longã.iuue.qualis tunc epulas ipsum glutisse putamus.
Alto magno.

b ℭ Sibi ad se.sibi non noe sed generaliter ad se grata.

Ioannis mariæ uelmatij bagnacaballi Christeidos Liber Quintus Explicit.

ARGVMENTVM VI.

Vina patrem ſexto tumulant: cham ſpernit iaccho
Obſeſſum: genitorq́; ſatum [a] *maledicit: abitq́;*
Deriſor patris: ſequitur fidiſſima coniunx,
Vmbra chaim apparet, timet illa: monetq́; ſuperbum,
Conficiat fratres ferro: repetitq́; tenebras,
Fitq́; occiſorum princeps: narratur & omne,
Omne ſcelus mundi: tenditq́; euphratis ad undas.
Mors ibi cæca noe perimit, fit luctus: & inde
Cham cædit: moriturq́; miſer: ſed ad impia nembroth
Surgit, & ingentem babilon dat mœnibus urbem.

a ℂ Satum cham pro nepote chanaam.

IOANNIS MARIÆ VELMATIJ bagnacaballi ad Dominicum Reuerendissimum ostiensem episcopum Cardinalem tranensem christeidos liber sextus incipit.

RREBAT radijs totum fulgentibus orbem
Phœbus: & in medio spargebat lumina, cursu
Fœlici: & lassum stabat pecus omne sub umbra,
Cum pater irriguo fusus præcordia somno,
Monstrabat quod turpe dedit natura parenti,
Pulueris illapsus cineri: genibusq́; supinis,
Ronchisono stertebat item spumantia naso,
Impuro eructans uina ipse miserrimus ore,

a ℭ Propter iuncta.

Forte amens genitus propter[a] genitoris inerme
Cham tenuit cursum resonantia in antra, cadauer.

b ℭ Opus generantis uirile membrum effectum pro causa ponit.

Vt uidit generantis opus,[b] subrisit: & alta
Subsanat ceruice patrem: mordaciter urgens
Turpe patris facinus naso contractus adunco.
Semb uenit: & pariter sequitur prædulcis iaphet,
Vt fusum uidere patrem: suspiria ab imo
Pectore traxerunt: & membrum seminis ambo

c ℭ Ne turpe ne turpiter uideret membrum nudū. Leui lino texerunt. s. nuditatem patris ueste qua induerant se leui lino. Sine lege sine ratione. Mersum imperio uini

A tergo hærentes, nudum (ne turpe[c] uiderent)
Texerunt, qua ueste leui sua corpora lino
Induerant: fratriq́; ambo conuitia iactant,
Qui subsanarat mersum, sine lege, parentem
Imperio uini: fuerant sua robora nondum
Nota sibi, oblito quæ iam mandauerat adam.

d ℭ Pota multum. i. inordinate,

POTA[d] nocent multum, prosunt q̄ sumpta decenter

Æthereas

Æthereas,inter conuitia,somnus ad auras
Se tulit,[a] *horrisonos fugiens,genitore relicto,*
Clamorum strepitus:& uitæ redditus almæ
Lumina contorsit:natis tum talia fatur,
Quæ uerba inter uos? quæ tanta insania uocum,
Quæ uos[b] *arripuit? rabidæ concordia rixæ*
Cur uacat? unde error? patri quæ,dicite desunt?
TVRPE *decus fratrem mouisse incendia fratri.*
Turpe malum,carnem cruciat quod sæuius unguis,
Dixit:& in lachrimas uerba hæc sunt uersa fluentes,
At prior in uoces semb uerba nocentia fratri
Proycit, & fratris nudat commissa parenti.
Tunc pater in genitum,tendens ad sidera palmas,
Hæc ait,& patrios fugit patientia mores,[c]
Cham genitus q̃ grata mihi deuota propago est.
Seruorum cham seruus eris: maledicta[d] *parentum*
Seminis hora,tuos quæ tunc generauerat artus,
Semb tibi rex: mitisq; datur,cui paret,iaphet
Quorum seruus erit,cham multi criminis audax
Oblitus præcepta noe. COMMISSA *sequuntur*
Haudquaq̃ immeritæ,peccantis præmia,pœnæ,
Tunc pater eiecit sanctæ uirtutis inermem,
Fœdaret reliquos sua ne contagio fratres,
SEPE *pecus pecudem maculat,quæ morbida,puram.*
Mox miser arrepto,cliuosi tramitis arcu,
Carpit iter:secumq; pari fidissima coniunx
Progreditur passu:primum[e] *fugit impius orbem,*
Orbis & in medias properat turpissimus oras.
Iam solis magnæ cædebant lumina terræ,
Phœbus & oceanas rapidis fugiebat ad undas
Non deses raptatus equis:& montibus umbra
Deciderat:uolucresq; suos,animalia,[f] *nidos*

a ℭ Se tulit somnus ad auras quia euanuit: & noe expectus est confratrum uocibus: quia somnus clamore propellitur.

b ℭ Quæ uos arripuit. s. insania,
Dicite patri quæ desunt,
Carnem unguis .i. inter vnguem & carnem vt fertur prouerbio.

c ℭ Mores patrios quorum est filios benedicere. cham genitus. s. chanaam.

d ℭ Maledictio filii est patris & e contra.
Hora seminis parentum.
Mitis iaphet cui cham paret. Quorum erit seruus.
Audax multi criminis.
Commissa accusatiuus est
Pœnæ nomintaiuus.
Præmia,appō.
Inermem. s. cham.

e ℭ Primum orbē or'ētē
Turpissimus uitiosissimus.

f ℭ Animalia q̃ fuerant nidos suos hoc est lustra & uolucres quæ fuerant nidos suos.

Quæ ſierant terræ, cum tetra è nubibus atri
Vmbra chaim[a] *uenit formis comitata malignis,*
Quam flamma diſtenta truci ructauerat etna,
Intremuit coniunx: nec uox è faucibus exit.[b]
AVFERT *uerba timor: nox & parit ipſa timorē,*
Tota[c] *timens poſt terga ſuo ſubiecta marito*
Incumbit lateri ſic alæ inixa ſiniſtre
Tota tremit: MVLIER *uani eſt fœtura timoris,*
Cœu uiſo, fugit, agna lupo: ſed protinus audax
Cham pauidæ accendens animum trepidantia nuptæ
Corda alit[d] *audaci, timeat ne ſponſa, fauore,*
Cur, ait, horreſcis? tecum comes ipſe potenti
Defendam te, chara,[e] *manu, cerne arma: ſagittas,*
Atq; arcum, durumq; mihi, quem protinus, enſem
Dextra geret, ferietq; hoſtem: ſola umbra uidetur,
Corpus ubi eſt, tu uana times: SENTI*na timoris*
Fœmina, quid dubitas fido cum coniuge coniunx[f]
Chamq; ait exclamans: nobis quæ turpis imago
Offertur? diræ facies, & inutilis umbra,
Quid quærunt ſecum? quæ diræ & noctis abortus?[g]
Fare age: mortalis non es? fera dindima ſeruant
Quæ tumido periere ſalo? iuuentia liqui
Corpora communi (quæ ſunt rationis) in antro.
Dijq; habitant cœlos: tamen hæc oſtentat imago
Humanam ſpeciem, quamuis circundata nigro,
Certe aliquid,[h] *quodcunq; illud: quid prodere, quod ſis,*
Voce fugis: tu facta prius? q̃ horreſcere tentes,
Me quicq; adycies: ſic nuda ſedilia ſaxo
Hic faciam: ſeditq; prius, dein protinus uxor,
Voce chaim tenui, tacita ſub nocte, uocauit
Cham patris imperium fugientem: & talibus infit,
Sanguinis ingenui conſors: comes ipſe laborum,
Quem

a ℭ chaim genitiuus eſt.

b ℭ Exit pro exiuit.

c ℭ Tota timens ſubiecta ſuo marito incūbit lateri.

d ℭ Alit corda. Fauore audaci.

e ℭ Chara vocatiuus eſt.

f ℭ Cōiunx vocatiuus ē.

g ℭ Abortus noctis q̃ tam turpe ſit vt noctis filius videatur & abortum turpe illud ſpectaculum vocat.

h ℭ Aliquid .ſ. eſt. quod cumq; illud .ſ. ſit. fugis nō uis. Quam horreſcere: .i. q̃ tentare poſſis me horreſcere: tu prius facta mihi adiicies q̃ ut timeā eſt enim modus iactandi ſe inter iactatunculos.

Quem satis obseruo, ne quid sine lege, parenti[a]
Officiat, serua magni quæ filius adæ,
Dixerit: & pigeat nunq̃ uersare tenaci
Mente, noe genitum quæ sint præcepta cadenti.
Cham, genus hoc cæptum longos augere nepotes
Prospicitur: & seriem uiuentis originis æuo
Consulit immensam longo: natosq; docebit
Quæ fuerint elapsa parens, documenta uidebunt
In patribus faciunda sati, dein facta sequentur,
Ergo erit exemplum genitor, quodcunq; decenter
Fecerit aut praue: VICTORIbus omne pudicũ est,
Omne nefas uicto, sed quæ tibi doxa fauebit,
Si fratrum tu seruus eris? si seruiat uxor
Vxorum ancillis fratrum? tua chara, tuorum,
Hoc turpe est audire nepos,[b] *compendia mundi,*
Vincat honor mundi, primo quid uilis ab orbe
Hunc fugis o demens? en hæc tua gloria? fratres
Te referant uicisse tui? sume ocyus arcum,
Multiiugo & grauidam telo, de more, pharetram,
Prælia cum rapidis tentas durissima damis,
Qui uerbo nocuere tibi, tua dextera telo
Finiat æthereâ sic fructu corporis aura
Non mage uescantur, q̃ quem mea robora fuste
Confecere rudi, diro & dimissimus orco,
Hæc tua sit laurus: sin tu uilescis: inerti
Pectore: uel rapido mergas te flumine, ab alta
Caute: uel oceanas properes mergendus ad undas,
Vel miser in tacito fias comes improbus antro
Buboni, lucem fugiens, aut conscia silua
Dedecoris sit sola tui. tua nesciat uxor
Extremam[c] *partem ueneris, ne frigida proles*
Exeat à pauido, totum quæ repleat orbem

a ℭ Parenti affini iampridius amicos & parentes si malos alexander reperit aut puniuit.
Sine lege abre: & sine cã vel multum vt est mos loquendi usualis.
Nunq̃ pigeat genitum noe tenaci mente versare
Noe a noe.
Cadenti cham ruenti.
Cæptum inceptum.
Faciunda.s. ab ipsis filiis.
Sequentur.s. filii.

b ℭ Nepos vocatiuus est vocat chaim cham nepotẽ vt magis ad ea quæ iubet alliciat
Compendia diuitias.
Demens vocatiuis est.
Vilis nominatiuus.
Durissima perseuerantia.
Cum quando. Damis datiuus
Finiat illos qui.
Fructu fruitione vel usu.
q̃ ille quem.

c ℭ Extremam partem.i. coitum.

Semine marcenti. SERVVS timor exit[a] ubiq;
Et mensæ, & strati fidæ nimis atra sodali[b]
Displicuit uox iussa chaim, ne coniugis arctos
Perferat amplexus, SENTINA libidinis uxor,
Cætera neglexit coniunx, an perderet: an non
Confratres ferro, uel cham nequissimus arcu.
Hæc præcepta chaim q̃ magna minantia mortem
Dixit:[c] & aereas lapsus consultor in auras
Delituit: terrasq; petit, fera dindima partes,
Orchei petiere dei, quibus esset ab oris,
Qua uectus regione chaim? quæ causa tenebris
Mouisset cedisse feris? quid fertur in orbe
Viuentum? medio forsan si uenit ab orbe?
Qualis & hic numerus miseris mortalibus esset?
Amplius an nigras mortalis uisitet[d] umbras?
Ille: ego per medium mundi mœrentibus axem
Descendi: ac inter miseros bella horrida moui,
Narrauit totumq; chaim: contagio multa est:
Criminis? accensæ fiunt incendia flammæ,
Copia uiuentum minima est: sed dissona mente
Vsq; parant augere lacus: & uisere manes.
MOLLE genus terrena caro, diuersa uoluntas
Effectus gignit uarios, non unica mentis
Inseritur cuicunq; homini connexio: proni
Sunt hominis tandem sensus ab origine terræ
Quisq; cadit per se nostri sine sentibus orci.
TERRA petit terram, magis hæc impulsa ruinam
Sentiat infœlix, hac lege referre triumphum
Nostra manus poterit, si non torpescimus hosti,
Ergo chaim fecere ducem: qui tela furentum
In mortem alterius gestant, & tartara ditant
Ocisorum animis, habeat uexilla triumphans

Iure

a ℂ Exit erumpit timor qui est seruus iis quos timet.
b ℂ Sodali mensæ, & tori idest vxori.
Vxor. i. mulier.
c ℂ Dixit chaim hæc præcepta.
Consultor .s. chaim qui consuluit.
Petit petiit.
Terras partes appō est.
Esset. s. vectus. i. vnde venisset.
Mouisset. s. illum cecisse recessisse ab inferis.
d ℂ Visitet visitaturus sit Ille chaim respondet.
Mœrentibus ad mœrentes descendi. Trinæ interrogationi respondetur .i. iui in medium orbem vbi erat cham.
Contagio ad id. s. quid fertur referenda est.
Copia minima, qualis numerus.
Lacus. s. infernales.
Diuersa voluntas diuersarum voluntatum. diuersæ operationes: & actus.
Vnica vna mentis connexio est homini qualiscunq; ille sit quia sumus ad propositum.
Sine sentibus sine diaboli inuitamento.
Proni gen. viii. proni sunt sensus hominis ad malum a principio: vsq; ad finem.
Terra homo terram peccatum iuxta illud statuerunt oculos declinare in terram & hoc impulsu materiæ.
Hac lege hac ratione.
Magis hæc impulsa si hō cadit p se quanto magis impulsus. vel a mundo: vel a demone.
Ducem principē furentū uriosorum in hostes.

Iure chām, dixere dei, regat ipse nocentes,
Pellat & in uitium quo mars furiosior[a] audet,
Interea cruciabat honor præcordia fratris
Deuoti, ambiguam uersabat in omnia mentem
Perderet an parens chari pia germina patris
Præcepto inferni, meritas uel pectore pœnas[b]
Conderet arcano, nec ligna infunderet igni,
Hæc sibi (qui quanuis dirus) tamen altius alto
Corde gemens, lachrimis miserum se, flebat obertis
Non texit si ignaua manus genitoris honorem
Exilium merui, soloq; infamia risu
Aucta mihi misero est, quid erit si intenditur arcus
In fratres? delebit enim mea semina grandis
Iuppiter, & toto iustus me pellat ab orbe,
Sat semel errasse est, semel offendisse parentem,
Solus ego in geminos[c] bello concurrere fratres
An possim? LEX iusta iuuat ratione potentem,
Deprimit iniustum lata est magni area mundi,
Conuenit omne solum, nulla est diuisio in orbe,
Commune est quodcunq; datum uiuentibus, aer
Terra, fretum commune mihi, ceu piscibus æquor
Quæq; feris tellus, auibus qui iuppiter[d] istis.
Ergo igitur capiamus iter fidissima coniunx,
Est locus aerio tangens sublimia colle
Ætheris, hic placidam propter uaga flumina siluam
Prospitio, quæ grata oculis, locus ille duorum
Sit domus, atq; optata quies, genus atq; nepotum.
Diuertamus, iter forsan fortuna secundet
Quos stimulat mutare locum domus altera, mœstis.
Ingrediamur, ait, siluas, spelea ferarum,
Sint ubi uiuaces fontali gurgitis undæ,
Et propria uiuamus ope, illic omnia uitæ

a ℭ Furiosior abusiue quo.s.uitio.

b ℭ Parens præcepto pia germina.i.fratres suos Patris.Noe.
Inferni uel obediret patri infernali.
Meritas passiue dido uergiliana .4. eneidos meritumq; malis auertite numen. Si pro quia.

c ℭ In geminos in duos Potentem ratione passim fertur iustitia adiuuat habentes rationem.

d ℭ Iuppiter qui hoc est Aer.
Sublimia ætheris.
Hic pro illic propter iuxta.
Genus principium & locus. Nepotum descendentium.
Secundet mœstis.

e ℭ Vbi sint fontali obiecta.s. Ope propria.

Naturæ uirtute,puto data commoda nostræ.[a]
Inde loco cessere ambo,nam currus eoi
Fuderat auri coma terras tunc luce iacentes,
Vt magni ripam uiderunt fluminis altam
Ornatam arboribus:dixere cubilia sint hæc
Cham miseri:sedemq́; suam fluuialis arena
Suscepit:fecere larem[b] *sub frondibus orni,*
Siluestres fecere casas:quibus horrida[c] *quercus*
Struxerat atlantes leui sexangula ferro,
Gramina demissum sinuoso in margine culmen
Fluminis extendunt:modicum natura petebat,
Silua sibi præstabat opem:uaga flumina potum,
Creuit ibi proles,& cham lasciua propago,
Chus[d] *prior á patre est,cuius præcordia nembroth,*
Atq; alij creuere sati,de cespite uiuo
Errexere sibi uillas,data commoda rebus
Suntq́; suis:populoq́; plaga est ea plena feroci.
Forte per euphratem,longo pascentia tractu
Venerunt armenta patris uastantia ripas,
Et siluas:magnosq́; boum,læta arua,labores,
Chamq́; sub imperio uirides ad pabula campos.
Semh pecudes:crassasq́; boues & agebat iaphet,
Natorum sed turba sequens ad uota parentum
Parebat sine fraude suis maioribus,omnes
In noa pendebant:[e] *baculo quem dextra regebat,*
Cui gemino titubante genu (defecerat annis)
Planta pedis nimiæ uix recte hærebat arenæ,
Fluminis immersæ latis pro tempore ripis,
Hunc neptum pia cura senem tollebat:[f] *& omni*
Officio præbebat opem:uelut anxia mater
Infanti:admota quem lactat prouida mamma,
Ecce canes latrant,totus mox intonat ether,

Antraq́;

a Vitæ nostræ. Sol equi solis.

b Orni fecerunt larē. c Horrida umbrosa. Leui polito quercus sexangula.

d Chus chaim filius. Villas domos. Sunt fuerunt ea talis. Labores appō est. Virides ad pabula.i.prata virentia.

e Pendebant intenti atnis propter annos.s.noe Cui planta pedi suis defecerat annis parenthesis.

f Tollebat alebat.

Antraq; latratus capiunt:& ad æthera mittunt
Clamores, trepidant currentia flumina uastos,
Hinc[a] timidæ cessere feræ: uaga transilit arua
Cerua rapax, lepores fugiunt: & inermis ad ornos
Dorcas: & in densa latitant animalia silua,
Hinc:[b] atq; inde canes animos ad tala remissos
Pertentant: & bella ciunt, hylæus[c] hylactor
Pamphagus: atq; dromas, labros, cum lælape leucon
Pœmenis & uigilans pecudum tutamen: aello
Tũ canache: similesq; furunt: chamq; arma ministrat
Arma, arcum: pharetram: calamos euphratis acutos,
Cætera turba furit, falacibus impia saxis,
Thesalicas mox ira deas, & pugna furentum
Turbauit: mitisq; sibi concordia missa est,
Hocq; fuit pietatis opus: quæ cuncta resarcit
Vulnera: quæq; pio lustrat mœstissima uultu,
Ante omnes genitor lachrimis grandæuus obortis
Progreditur: tremulaq; manu, cum uoce, diremit
Fraternas acies, factoq; silentia signo
Iussit: & aerei dedit ipse sedilia saxi,
Lassatis longe[d] membris per flumina ripæ,
Hæcq; suis: audite omnes: audite parentem,
A' quo tota orbis proles: & uestra propago.
(Vtraq; pars numerum demirabatur utrunq;)
Vos omnes uno manantia flumina fonte
Estis: & ex uno nascentia corpore membra,
Ipse ego principium uestri: deducitis omnes
Hoc a patre genus, caro sit[e] de carne propinqua
Educta in spetiem chari genitoris eandem,
QVÆ membra alterius non sint miserata[f] dolentis,
Cum pœna incuruat marcentes corporis artus,
Tum genitor cham uoce monet, declarat eundem

a ℭ Hinc ob hoc.
Rapax velox.

b ℭ Hinc ex parte filiorũ noe. Hinc ex parte filiorum cham.
c ℭ Nylæus siluestris υλη silua.
Hylactor latrator υλακτω latro.
Pamphagus.i.totum comedens dromas currens δρομος cursus labros impetuosus dicitur leucõ canis albus λευκος album dicit.
Pœmanis pastoralis ποιμην pastorem dicit.
Aello impetuosus aella procellam significat.
Canache a strepitu nomẽ sumpsit καναχη strepitũ dicit.

d ℭ Longe ualde.
Per flumina ripe.i.per ripam fluminis.
Demirabatur ualde mirabatur.
Vtrunq.s.sem & cham.

e ℭ Sit pro est.
f ℭ Miserata additione vocalis pro miserta vel verbũ pro verbo.paulus. Si aliquod membrorum patitur cætera membra compaciuntur.
Tum præterea.

Esse sibi natum placido cui talibus infit
Sermone, & dextra propter se[a] in saxa reduxit,
Hic sedet, ambo sedent, omnes & iussa morantur
Iussa pii patris, genitoq; hæc pauca proteruo,
Cham quid tota cohors diro furit effera dente:
Quid struis in patrem, quæ bella insana parenti?
Quæ nunc arma paras? furor hic quæ incendia voluit?
Hoc erit hospicium? sic hospes ab hospite mentis
Suscipit ingenuum? frater sic fratris amorem?
Sic pater a genito? fili, non arma ministrat
Impius in toruum: non ipsa leena, leonem
Atra[b] leo, lupus ipse lupum defendit: & armat
Corporis auxilio: nec bos boue sternitur, OMNE
Quod datur á simili trahit hic, de lege, fauorem
Naturæ, iuuat ipsa pares: fouet atq; sequentes.
Te quæ iura mouent, fili? quæ causa nocendi est?
Fratribus: & proprium telis uexare parentem?
Nate patrem nescis? quæ tanta obliuio patrem
A genito amouit? quæ tanta amentia natum
Perdidit? ut patri genitus, præcordia,[c] patris
Tenderet insidias: ó cœli: ó terra polorum
O deus extructor: uana ó fiducia nostri
Sudoris, falsi si talia[d] præmia mundi,
Te te persequeris fili, cum dira minaris
In patrem fratresq; tuos, aduerte quid instet,[e]
Filius in patrem moueat si bella, pericli,
Dixit & articulis humentia lumina tersit.
Tunc genitus cham uoce patrem compellat iniqua,
Incompte: & rabido citat hic sermone parentem.
Quid tibi commerui genitor? sim seruus ubiq;?
Erraui innumeros, dimensis montibus, annos
Pauper: & hi fratres, terræ cumulantur honore,

a Propter se iuxta se.

b Atra arma: Armat dat audatiam. Hic in animalibus. De lege naturæ. Ipsa natura iuuat pares quia similitudo est causa amoris.

c Præcordia appō est.

d Talia præmia. s. sunt

e Instet. quid immineat. quid periculi sit.

Ipse

Ipse ego mendicus, duro cham solus in antro
Eiectus latitat: nec sol: nec luna cadenti,[a]
Huic possunt prodesse homini, mihi nubila semper
Tempora succedant misero, sed mitis[b] *iaphet*
Cuncta habeat: semh iustus item redolentia pratis,
Quae q; iuuent natos: & pignora grata, nepotes,
Quae mea cura boum iure hoc concessa paterno?
Dic ubi sunt pecudes? facta est obliuio nostri
Sola sed inuigilat tua mens, noe, fratribus, ergo
Ipse ego mendicus multo peregrinus in orbe
Degener: iniustus: uariae mala bestia linguae,
Da mihi quod nostrum est: nostri ne tela nepotes
Hoc iure incurrant. sic te, sine[c] *fraude, parentem*
Agnoscam: & ueterem charo cum sanguine rixam
Delebo e medio, liceat mihi uiuere nato,
Me modo progenuit tua si substantia natum,
Quas igitur pro parte boues? quae armenta minori
Mi pater heredi tribuis? uix uerba reliquit.
TANTVM *auri rerumq; potest uesana cupido,*
Surrexit cum fratre lauan,[d] *nec defuit assur,*
Semh genitus, patruo cupido conuitia iactant,
At contra, chus uerba uomit terrentia famam
(Hircoso inflarat pallens discordia cornu)
Ardentes trepidis aciesq; instruxerat armis,
Ni subito comitata patrem prudentia partes
Sumpsisset, magnamq; sequens concordia matrem
Haec super imperium, baculum, sine uoce, senilem
Erexit pia dextra noe, uox heserat aequis
Faucibus: & nimio fuerat compressa dolore,
Rursus ad arpocratem[e] *baculo, pater ipse secuero,*
Depresso sermone redit, tum lumine toruo
Plena uiris hasta minitans circunspicit arua,

a ℭ Cadenti ruenti in peius.

b Mitis irrisio est.
Iustus aeque irrisio.
Cuncta .s. mitia.
Pratis in pratis.
Iuuent delectent
Iure hoc .i. tuo iure paterno.
Mea cura .s. est .i. vbi sunt boues. & armenta quae dedisti mihi iure hereditario.

c ℭ Sine fraude sed bonum & iustum.
Charo ficte dictum.
E medio e communi facultate.
Minori viliori: & minoris portionis.
Mi mihi.

d ℭ Lauan & gomer filii fuerunt iaphet.
Assur autem semh.
patruo .s. cham.
Cum fratre cum gomer.
Chus primo genitus chã vomit verba incõpte loquen.
Hircoso putido.
Trepidis festinis.
Ni .i. nisi concordia sumpsisset imperium super haec: & silentium imposuisset cum matre prudentia

e ℭ Ad arpocratem ad silentium.

Cuncta ſilent. genitor gemituq; exordia ſumit
Talia, ducebat ueterem prudentia linguam,
Neſcitis filij: patris ſi filius [a] hæres,
Vos omnes noſtro prognati ſanguine fratres
Eſtis: & ex una trabitis radice fluentem
Naturæ imperio, uitam: pater optimus omnes
Eſſe pares opibus faciet: qui ſanguine [b] nullum
Diſcrimen patiuntur: habes tua munera iapheth
Et tua ſemh, noſtro uobis, ſine fraude, labore
Parta: licet ueterem, ſic ſtant mea uota, laborem
Haud ego diffugiam uobis dare partibus æquis,
Parte pari accipiat quæcunq; armenta ſequuntur,
Poſtq̃ frugalis facta eſt diuiſio terræ,
Ergo habeas hæc arua procul, quæ limite longo
Solis ad exortum tendunt ſua brachia, conſors
Sit tua progenies terreni muneris: & ſemh [c]
Hæc armenta tibi uitam comitentur euntem,
Cham medium ſeruabis iter: quà cinthius ardens
Collibus: & fluuio: multa & ferueſcit arena,
Hos ouium defende greges: totidemq; capellas,
Hosq; boues curuo iungas, tibi munus, aratro,
Occiduas cum patre ſuo iaphetica proles
Obſeruet partes: ubi ſol uaga lumina condit,
Sicq; pares [d] fiant uno qui ſanguine, rebus,
Diſſideant nec amore ſati: paſcentur iaphet
Hæc armenta pio: [e] ne me pia deſerat unq̃
Dextra iouis: nam parua mora eſt, ut colligat artus
Terra ſenis [f] fragiles, & iam peregrinus in oras
Patris adæ accerſor: uocat & fidiſſima coniunx,
Defecit natura parens: calor ipſe reliquit
Oſſa: nocet phthiſis: [g] gemit halitus, omnia ſordent,
Lipiſcunt oculi, fauces ſicantur, & atra

a Si filius ergo heres.

b Sangine ſanguinis. Vobis ad veſtram vtilitatem noſtro labore.

c Semh uocantis eſt. Euntem fluentem. Semh orientem. Chã meridiẽ habuit Iaphet occidentem. Munus appõ eſt.

d pares fiant rebus q pares ſunt vno. ſ. eodem ſanguine.

e Pio iaphet deeſt a.

f Senis. ſ. mei. Peregrinus. ſ. in mundo quæ eſt via ad patriam: vel peregrinus. i. nouus hoſpes quando ero in tenebris.

g Phthiſis pulmonis exulceratio ex pituita a capite diſtillante.

Ora rigent macie, nares pituita[a] fluentes
Fœdat: & insano cibus est noua pœna palato,
Vix manus & baculum gerit hæc, uix crura retentant
Instabili deserta[b] gradu ui corporis, herbam,
Cuncta dolent, pedibus non ire: quiescere corpus
Nec ualet, insurgunt pauido mœsta omnia somno,
Nox grauis: atq; dies grauior: mors una resoluet
Vincula: & elapsos terreni carceris annos,
Hæc[c] sola à rapidis soluet præcordia curis,
Quid mihi cum mundo? quæ nobis gaudia? tantum
Mordaces[d] curæ, gemitus, suspiria luctus,
Lis mala, nulla quies, nec amor, discordia, fraudes
Liuor edax: mœrorq;, doli temptatio uani,
Inuidia, horrisonæ per tot discrimina causæ,
Ac fraterna lues: contagio[e] magna nepotum,
Bella dehinc tumido surgunt horrentia marte,
Quid mihi cum mundo? calor hic, modo frigus inertes
Reddit: & exanimos humani corporis artus,
Peruigil[f] & cuiq; surgit labor improbus arti,
Dira fames, pluuiæ: nunc grando increuerit, orbem
Et modo puluereum prægrandi turbine perflant
Flamina, fluctisonum terræq; irascitur, æquor,
Fluctuat irato sæua & discordia ponto
Sæpe arcam petimus timidi, ne flumina terram
Rursus aquis superent: altis & montibus undæ
Incumbant, fractis terreni fontibus arui,
Iuppiter æthereum quamuis promiserit arcum,
Fœderis: & uiridem ramum frondentis oliuæ
Gesserit optata mitis cum pace columba,
Quid mihi cum mundo? spes nulla: incendia mœsti[g]
Corporis: horrendæ mortis spectacula, tandem
Nulla quies, mors sola quies, tum sidera cernens

a ¶ Pituita morbus ex catarro proueniens grece phlegma.
b ¶ Deserta a ui corporis Corpus pedib' nõ potest ire nec potest quiescere. Vna sola
c ¶ Hæc.s.mors.
d ¶ Mordaces curæ citrarum proprietas.
Liuor inuidia.
Inuidia odium: causę rominatiuus est.
e ¶ Contagio appõ. Hic in mundo.
f ¶ Peruigil labor & improbus cuiq; arti.
g ¶ Mœsti infirmi.

a Orat Noe.

b Quæ viuentia .s. sunt .i. iis finem imponis quæ sunt viuentia.
Quid, ad quid, mortalibus inter mortales.

c Siccãtur humore & aret sine succo sanguinis.
Atq; membra noe arent cum sint.

d Euanuit umbra.
Mortuus est Noe.
Proximus cælo .i. iustus.
Atous inocens dicitur.
Catarus filius Iaphet alter pastor patruelis. atoi & purum dicit.
Campis per campos.
Liber solutus: sine cura.
Ludebat componebat cãtus.
Solutus sine corpore.
Qui .s. carcer.

e Ferat producat pudicum est mortalibus.

Ingemuit,[a] uocemq; graui de pectore traxit
Grandæuus genitor:summoq; hæc pauca tonanti,
Iuppiter,altisono qui cuncta animantia iussu
Perficis in species, & quæ uiuentia[b] finem
Imponis,quid me miseris mortalibus ægrum
Protrahis ut uiuam? carie conspersus ad umbras
Sponte sequor priscos,quantauis morte,parentes,
Hanc animam fragili soluas à carcere,grandis
Iuppiter:& nostros concludas fine labores,
Iam satis est uixisse tenus,cumulasse nepotum
Ingenti populo terras:siccantur[c] aniles
Humore:ac arent succo sine sanguinis artus
Annorum longo,nec sint mendacia,tractu,
Atq; operum nimio cum sint defecta labore
Membra noe,multosq; miser tulit ipse dolores,
Sola salus mors una mihi:quæ meta dolentum est,
Dixit:& ut tenuis,ridens euanuit,[d] umbra,
Tunc quidam seruabat oues in montibus altis
Proximus hic cœlo,puero cui nomen atous,
Semb genitus:pastor catarus patruelis & alter,
Carpebat flores:& candida lilia campis,
Interdum tenui liber ludebat auena,
Interdum dulces ructabat amabilis hymnos,
Ambo ætate pares:similes uirtutibus ambo,
Ambo simul uidere senem:quibus,ille solutus
Carcere terreno:mentem qui uinculat:inquit,
Viuite felices pueri:seruite tonantis
Imperio,lis nulla ferat[e] tormenta, PVDICVM
Subdere flammigeros animi mortalibus ignes,
Ira nocet menti:pietas durantia mollit,
Noxia peccatum sequitur,dat uiuida doxam
Virtus:è medio,ueniat concordia uictus,

Hæc

Hac uirtute uigent pauca:& cumulantur amore,
Plura sed oppositum [a] *minuit:ratione paratis,*
Quenq, licet uescit:non pro ratione uoluntas
Crescat in arbitrio, FACILIS *damnatio uitæ* [b] *est.*
Lucifer:& magni cœtus iam cultor olympi,
Delicijs cecidere suis:qui crimine summo [c]
Inflati æterno posuere obstacula cœlo,
Et cecidit communis adam pater, optimus adam
Humani generis genitor:tum filius audax
In fratrem:tum totus aquis:& fluctibus orbis
Obrutus interijt primorum errore parentum.
Vos ergo prohibete minas:& dira tonantis
Tela:nec insanum uomitent præcordia uentum,
A' uobis [d] *nam uestra salus:& uulnera pendent,*
Venturum est commissa suis cumulentur amicis,
Vt pietas:ut uera fides:& gratia:uel pax
Abscedant:fatuum fugiat prudentia mundum,
Amplius & fatuo uirtus inseruiat orbi.
Væ tamen erranti commissi iniuria, fletus
Addet:& infœlix multarum angustia rerum
Coget ad interitum miseros, sine lege, tonantis
Viuentes, iusto fuerat quæ imposta nepoti [e]
Vt populo ferat ipse suo:cham natio iustos
Opprimet:á subitis tandem quæ concidet undis
Oppræssa:hæc toti uoluit dominarier orbi
In linguas confusa sibi:dum mœnia summæ
Ignotas fierent subter cœlamine turris
Lunari, ni uirgo iouem sanctissima mundo
Parturiat:culpa cœno sine fine cadendum est,
Sed mors unde orta est, uentura est uita:parauit
Fœmina lætiferos delapsa in crimina fletus,
Fœmina uitalem referet, uirtute triumphum,

a ℭ Oppositum quæ est discordia.
Licet quemq; vesci.
b ℭ Vitæ animæ qua viuimus.

c ℭ Summo crimine.
Cœlo æterno.i.deo communis pater.
Aquis & fluctibus aquis fluctuantibus.

d ℭ A vobis vestra salus & mors dauid anima mea in manibus meis semper.
Amicis.i.peccatoribus.
Vt in tantum q.
Vel etiam.

e ℭ Nepoti suo.i.moysi. cham natio.i.ægiptii opprimet iustos.i.credulos iudeos qui tandem obruetur in mari rubro.
Oppressa.s.ab undis.
Hæc natio voluit dominari toti orbi.s.natio chaldeorum in ædificatione babilonicæ turris.
Confusa sibi in linguas prophetis cuncta sunt præsentia culpa propter peccatum cœno infernos

a Quādo hæc .f.erunt.
b Vita viuatior hidra
Et qui.i.illius qui.

E ligno mors atra fuit, uiuacior hidra
E ligno adsurget (quando hæc,[a] prædixerit alter,
Hactenus adidici) fuluo rutilantior auro,
Vita[b] resurgentum uitali sanguine fabri
Orbis: & auricomo qui dat uaga lumina cælo,
Fatus hic aligero petyt tenebrosa uolatu.
Mox adam elapso terris fuit ipse nepoti
Obuius: & præssa ducens in tartara dextra,
Contulit hospitium: iuxtaq;[c] in sede locauit
Se pater ad læuam, simili magnumq; parentem
Humani generis multa cum laude uocauit,
Cui genus humanum dederat q̄ grandis alendum
Iuppiter: á subitis: arca, & iustissimus undis
Seruandum: toti fuit iste uicarius orbi
Progenitor, destructor adam, seruator at hic est,
Multæ laudis erat nouus[d] hic in sedibus hospes,
Primorum qui sancta iouis præcepta parentum
Seruauere pij, postq̄ pater optimus adam
Commeruit, mundiq; patrem dixere penates
Carceris obscuri, contra quos protinus undæ
(Dixerat ijs dæmon uitam clausisse parentum hunc)
Misere in tenebras, q erat, dixere nefandi,
Proditor humani generis, tum sanguinis osor,
Interea rediere domum, prædulcis atous,
Et Catarus: mirantur enim quæ dixerat umbra,
Quo magis accedunt, fletus magis ingruit horror.
Corda magis trepidant, rigidusq; in corpore sanguis
Diriguit, subita membra & formidine pallent.
Non audent uocum causam tentare, sed ardet
Cuiq; animus narrare[e] suis, quod patribus, actum est,
Vt patrios tetigere lares, mœstissima cernunt
Cuncta domi, uolucresq; uident, animalia cæli,
Quadrupedes

Iuxta se.
Pater adam ad leuam ad sinistram iuxta leuā cū multa laude. s. quod & ipse esset pater humani generis.

d Hic pro ille in sedibus primorum parentū. Pii iouis postquā. s. post peccatum primi parentis seruauerunt iussa dei: q̄a isti fuerūt in limbo ubi tā tum pœna damni erat ad tempus.
Contra e contrario nefandi quos unde miserunt in tenebras dixerunt q erat noe proditor humani generis: & humani sanguinis spretor.
Dixerat iis demon, parenthesis est. hac de cā quia non reduxerat omnes in arca
e Nrrare suis patribus.
Lares deest ad
Animalia appositio.
Grandis freti.

Quadrupedes mœrere ſimul, quos leſio grandis
Nulla freti oppreſſit, rapida ſeruauit ab unda
Arca ſed aerij natitans animantia[a] *tecti,*
Replebat bos arua ſuo grauis, & mugitu
Aſſiduo quærebat opem, pecus omne latentes
Pectore promebat gemitus, nec pabula campis
Carpebant mœroris oues formidine multi,
Defuncto querulæq; canes ſpiramine uitæ
Hærebant mœrore ſeni,[b] *lachrimasq; ciebant.*
Lugendi in canibus ſpetiem[c] *cernentibus atram,*
E ſocijs en una ſoror quæ ephſeuia, ocellos
Prodijt in fratres lachrimis ſuffuſa nitentes,
Hos totiens amplexa, patrem, clamabat, eundem
Sæpe reſumebat, mœſtoq; cadebat ab ore
Nec pater, & mœſtæ non ulla ſilentia uoci
Præbebat, ſed ſæpe pater, pater ipſa uocabat,
Et tandem mœrore graui, uixiſſe parentem,
Dixit, & horriſono fratres comitata ſacello,
Ecce, ait, hic[d] *genitor, fratres, clamauit, ab orbe*
A uita fratres iterum uocat, alma receſſit
Lux noſtra, & mœſtos fratres, pater optimus, omnes
Deſeruit, plorate poli, terra omnis, & aer
Defleat, & meritos tellus diffundat honores,
Quid mage deflendum eſt? quæ ſpes uictura cadenti
Amplius eſt mundo? uiuendi & regula noſtro
Imperio detur, grandis, ſuccurre, perimus,
Iuppiter, & noſtri accelerans miſerere precantum
Hoc opus eſt magni, magna hæc eſt cura, tonantis,
Chare pater, rurſum ſubmiſſo protulit ore,
Hæcq; oculos defleta pios, iam rauca reſedit,
Flent oculi, planguntq; manus, mœrentia plorant
Ora, tonant ſimul atra hominum plangoribus antra,

a ℭ Animantia.ſ. cuncta præter piſces.
Aerii tecti.i. aeris.ſ. aues. & terre.ſ. quadrupedes q̃ cuncta aere fruuntur.
Campis per campos

b ℭ Seni defuncto ſpiramine vitæ.
c ℭ Spetiem lugendi modum.
Ephſeuia hoc nomen ſonat piam.
Oculos nitentes ſuffuſa lachrimis.
Modum lugendi ſemellarum.
Pater hoc nomen pater non cadebat ab ore ſed ſæpe reſumebat.

d ℭ Hic aduerbiu n eſt
Fratres vocatiuus.
Fratres, pariter vocatiuus
Tellus terrena animalia.

Ad uoces rapidi currunt de monte leones
Bruta patris pariter miseret, mugitibus[a] implent
Sidera: mox curuis foderunt montibus altam
In tellure cauam,[b] iuxta gemantis oliuæ,
Et lauri placidam, ramis uernantibus, umbram.
Erexere aras geniti: pars fundit odores,
Pars oneri incumbunt humeris: & inane cadauer
Ferre parant: damnantq; trucem, pia germina, mortē,
Vt tandem uenere domum,[c] qua sæuior ulla
Esse nequit, mortis, summo, de more, soluto
Iustitio, fletus fecere silentia cuncti.
Eulogus ipse nepos, defuncti cura parentis,
In saxum, & montem lachrimans inscendit: & idem
Fecerat, admota cunctos mutescere dextra,
Tum gemitu: tum multa suo suspiria mœstus
Corde trahens: tergensq; genas sic plurima fatur,[d]
Plorandum est pro morte patris: sed parcite multo
Profluuio & lachrimis MEDIum sapit aurea uirtus
Extrema hæc uitiosa fero(prudentia nulla est)
Naturæ lex ista dex: sit labilis ætas:
Motus hic est rectus uitæ: qui funere finem
Claudit: & in terram tellus æffeta calore
Rursus it: & primam cognoscunt corpora matrem
Nonne calor minuitur agenes? minuitur agendo
Corporis ingenuus,[e] uiuentum humentia rerum
Dum coquit: & melius, quæ sunt uiuentia terris,
Lumina quæ æthereas possint conscendere sedes.
Est igitur mors æqua solo commune periclum
Omnibus: & certa est cunctorum meta laborum,
Obtenebrat[f] mentem fragilis caro, turbida nostris
Apparent diuina oculis, fert uincula corpus
Carceris obscuri, curuato ac alligat unco

Quæ

a ℭ Mugitibus quamuis rugiant leones.

b ℭ Cauam caueam.

c Domum mortis.
Cuncti fletus nominatiuus est.
Cura appō.
In saxum & montem end.

d Eulogus orat
Plorandum.f.est.
Profluuio & lacrimis end.
Lex.f.est.
Funere morte.
Motus rectus prima causa mortis.
In terram tellus secunda. causa.
Calor minuitur tercia cā.

e Ingenuus calor.i.naturalis coquit humentia rerum uiuentium.
Quæ sunt uiuentia quarta causa.
Non uidebit me homo & uiuet.
f Obtenebrat Aug. anima mea cur illam immarcessibilem gloriā cernere non potes certe est infirmitas corporis.
Alligat formam.i.animā.

Quæ regit hoc,[a] formam, procul á tellure potitur,
Quo caret in tenebris, oculi caligine mentis,
Digesta, ueramq́; ferunt pia funera pacem,
Horum cura mali si non fœdauerit annos,
Et requiem longo præstant mortalibus æuo,
Sic placuit qui cuncta dedit, sententia talis,
PRINCIPIO quæcumq; uigent, cum fine iugant,
Omne quod est sub sole uirens mortale, propinquat
Vt cadat interitu, sola uirtute perennes
Dicimur, hæc sola est terreno nobilis orbi
Quæ nescit diuina mori, sua mira sequentes
Æternat, ciues & diuo palmat honore.
CÆTERA sunt fraudes, uanæ & deceptio mentis,
Ergo iouis certo sint nostra[b] hærentia uoto,
Optemus quæcumq; iubet, fugiamus & ipsi,
Quæ negat omnipotens, uelle hoc, uelle illud, idemq;
Inter nos sit nole simul, pater omnibus ille est,
Cessit ab assiduo gelidæ pater ipse, labore
Imperio mortis, ceu uerba minantia mortem
Iupitris in primum, si contra uota, parentem
Morderet uetitum lignum, pomumq́; negatum.
Hic ualeat, longamq́; habeat post funera pacem,
Dixit, & ingenuam rupit[c] dulcedine uocem,
Ardet item fletus, clamor ferit æthera, currunt
Ad tumulum sparsis neptes, de more capillis,
Allidunt manibusq; manus, & pectora pulsant,
Diripiunt nitidos digitis, mœrore, capillos,
Vngue genas fœdant, tumulo dant oscula, turpant
Pulueris ora situ, nunc se amplexantur amaræ[d]
Alterno amplexu, hunc & curuantur in urnam,
Fit graue iustitium, tandem cessere sepulchro,
Et solum terræ iacuit putrere[e] cadauer,

a ℭ Hoc corpus, tellure a corpore potitur.s.bono quo.
Pia funera bene morientibus.
Et funera præstãt mortalibus requiem longo æuo si cura mali non fedauerit annos horum.
Talis sententia placuit illi qui.
Quæcunq; omnia quæ vigent in principium clauduntur fine.
Iugantur copulantur cum fine.
Terreno orbi.i. mundo.
Hæc sola.i.sola virtus.

b ℭ Nostra.s.vota.
Velle hoc.s.meum.
Velle illud.s.suum.

c ℭ Rupit vocem dulcedinem.i.dulcem finem fecit
Rumpere uocem est silere quamuis potuit ꝑ loqui.

d ℭ Amaræ amaritudine plenæ nominatiuus est.

e ℭ Putrere vt putreret a putreo.

Ad ripam rurſum fratres uenere dolentes
Funere:[a] ſic neptes chari genitoris: & undas
Euphratis: uiridiq; ſedent in gramine cuncti,
At ſenior ſemh uerba facit, ſtant auribus omnes
Arrectis, audire boni quid frater inerme
Proferat in uulgus: ſeruantq; ſilentia uocis,
Ille autem: hos una omnes radice, propago
Vna ſumus, fratres[b] uno prognata parente,
Creuimus in turbam, populi creuere, nec uno
Amplius imperio ferimur, diuiſio mundi eſt
A' patre facta prius. NEq; enim ſubiecta uoluntas,
Libera ſed cunctis humanos poſſidet artus.
Quiſq; ſuum, capiamus[c] iter: uel ſi placet una
Omnibus hic unam cingamus mœnibus urbem,
Atq; amor in populo fratrum ſeruabitur uno.
LAVDANDA *ē fraterna quies, cōcordia paruas*
Auget opes: minuitq; datos diſcordia campos.
Vix ea fatus erat: ſurrexit ad impia[d] frater
Infœlix cham uerba, minans diſtenta furore,
Me nullus falſa arte regat: quis maximus urbis
Rex erit extructæ? regnum tot ſceptra? nec æquum ē
Tot reges[e] nutrire lupos, tot paſcere uentres.
Nec regat æquales æqualis ſanguine truncus.
Ergo unus princeps: ſed non ego frater iniqui
Seruus ero fratris: non me pater egit[f] iaphet
Seruirem imperio: nec ſemh præcepta iuberet
Mi, patris imperium fugi: non frena momordi
Nulla quidem ſtrinxere meas in uincula fauces,
Semper ego liber, ſemp mihi laxa uoluntas,
Liber ego huc ueni, liberq; hæc arua relinquam,
Liber ero ætherea donec mihi perfruar aura,
Ipſe prius moriar: prius & me tartara claudant,

Imperio

a Funere morte genitoris. ſ. humani generis. non autem ad neptes refertur quia patruus ſiue auus diceretur.
Quid boni.

b O fratres nos homines prognati ex una radice ſumus: una propago ꝓgnata eſt ex uno parente.

c Capiamus iter quiſq; ſuum capiat.

d Ad impia. ſ. verba ſurrexit furore diſtenta plena.

e Tot reges lupos.
Nec. ſ. æquum eſt.
f Egit compulit me ut ſeruirem iaphet.
Imperio ad imperium. ſ. iaphet.
Vel ſeruirem imperio iaphet.
Mi pro mihi iubere ſemh præcepta.
Non nulla frena momordi: quia nunquam fui ſeruus. non frena tuli quanto minus parebo fratri. q patris cōtempſi imperiū.
Nulla. ſ. frena.
Mihi ad uotum meum.

Imperio alterius miser hic q̄ seruiat amens,
Chamq́; iugo sua colla ferat:[a] graue ducat aratrum,
Qui poterit magnis nare hic sine cortice in undis.
Quisq́; suum capiamus iter: monumenta parentis
Hæc data sunt nobis: & cætera turba secuta est
Verba patris genitũ. NAM *quæq́; simillima trunco*
Germina sunt proprio: nec abest à patre malignus
Filius in uoto: nec cætera turba nepotum,
Dum traheret sermone moram, de montibus umbra
Venit, & immensum tenebris sol occulit orbem,
Discubuere omnes mensis: uaga prata fuerunt.
Multorum herboso, q̄ grata sedilia, campo,
Pars uiles fecere casas de cespite uiuo
Frondibus in tectum[b] sparsis: pars fluminis alti
More ouium iacuere suis ad pabula ripis,
Cœna fuit uilis, uentosa legumina, fructus
Delapsi arboribus uento, uel poma bacillo
Excussa: & manibus mensæ collecta secundæ,
Nulla caro, non illa domus,[c] non abdita lustris,
Non plumæ, non piscis ibi fuit aptus edendi,
Pauperiem præbebat honor pro funere patris;
Mœstitia indignos lautæ dedit inuida cœnæ
Conuiuas, macræ primas ea lurida partes
Suscepit mensæ, quæ dispensauerat omnem
Pauperiem: mensisq́; toros petiere relictis.
Corpora[d] fessa graui fuerant torpentia luctu
Aureaq́; irriguos suadebant sidera somnos.
Somnus ubi à cœna mœstos inuaserat, illic
Ægra quiescebant cunctorum membra: uel altis
Collibus: aut siluis, bibula uel grandis arena
Fluminis, ut pecudes, passim dum strata per herbas
Membra cubant pratis: & corpora[e] pasta quiescunt.

a ☞ Feret det.
Sine cortice sine admini culo alterius hor. primo ser. saty.
Cætera turba sequuta est
Genitum genitorum.
Nec cætera turba abest
Occulit. s. absentia sua.

b ☞ In tectum substantiuum est. i. in tegumentum.
Pars iacuere in ripis alti fluminis, more ouium ad pascua.

c Illa domus genitiuus est. i. non fuit inibi gallinarum caro.
Non abdita lustris non ferarum leporis: & similium.
Non plumæ non auium
mestitia inuida dedit fecit eos indignos laute cene pro lauta ea. s. mœstitia.
Quæ mœstitia.
d ☞ Corpora torpentia graui luctu fuerant pro erant fessa.
Vbi postq̄.
AEgra mœsta.
Arena grandis fluminis . s. euphratis.
e Corpora. s. brutorum

a ℭ Vitibus a vitibus. Prototropa prima vina. Tortiua vina præla ex præssa.

b Gaudia & suspiria .i. suspiriola.

c ℭ Occuluit comas de præssa tenebris.

d ℭ Vaga placentia.

e ℭ Intentio memoria diluuii.

f ℭ Natura quia diluuiū fuerat deo iubente.

g ℭ Sperare pro sperabat .i. timebant.
Hic pro tunc.
A pluuia post pluuiam.
Et lux & luna: lux lunaris
Fragor strepitus
Arene fluuialis, vel fragor puluereus sanior tamen lectio sit arene fluuialis quia iuxta flumen erant.

Tempus erat, bromius teneras quo carpserat uuas
Vitibus,[a] & nitidis fluxere prototropa uasis,
Vina, depresso tortiua ingentia prælo,
Membra quiescebant dulci confecta sopore
Viuentum: nulla & mordebat cura nepotes,
Fusa sopprifero sed corda papauere cunctis
Gaudia[b] fundebant, pleno & suspiria naso.
MIRA quidem somnus mœstæ est obliuio mentis.
Mox polus intonuit, mox fulsit & æthere: siluæ
Ventoso timuere metu, mox luna tenebris
Occuluit[c] depræssa comas: & in aere frondes
Cœperunt uolitare cauce: furit auster: & ingens
Fert nothus oceanas, deiectis imbribus, undas
E cælo: surguntq; uiri: surguntq; puellæ,
Quisq; sibi trepidat: fugiunt uaga[d] flumina: montes
Exoptant, pueri plorant, armenta relinquunt
Per campos errare sucs, quibus arua: bouesq;
Et pecudes curæ fuerant: fit mentio tantum
Mortis, & horrisoni prælapsa intentio[e] fluctus,
Arcam omnes clamant: arca ipsa remotior altis
Montibus: aercam firmauerat ardua sedem,
Nil erat auxilij: uana atq; pericla timebant,
Has pluuias: dederatq; tonos natura,[f] potentis
Non mundo iouis ira nocens: POST lucida solis
Lumina succedunt tenebræ, post nubila clarum
Tempora tempus erit, uanum sperare[g] dolorem
Ergo ibi: nec tantū hic homines (sed bruta timebant)
A pluuia: & tenebris: & lux, & luna refulsit.
Inter ploratus: inter suspiria rumor
Ventorum cecidit, fragor & fluuialis arenæ,
Cesserunt pluuiæ, siluæ nec prælia rami
Commiscent: tantum magni decursus inundat

Euphratis

Euphratis tumidas intendens æquoris undas,
Lætantur:iubilant:gaudent ex omnibus omnes
Immemores arcæ:metuunt[a] *& habere salutem*
Perpetuam,cupiuntq; die simul ætheris ortum,
Præsserat hos somnus:gemitus fecere soporem
Et trepidæ stimulata fuge pulsauerat omnia
Ante ærumna metu nimium præcordia uili,
Ergo iterum sternuntur humi,sopor irrigat artus,
Cunctorum,& placida carpuntur membra quiete,
Vidit adam primum patrem sincerus[b] *iaphet*
Mixtaq; diuersis simplex miracula monstris,
Bestia corpus habens unum,caput extulit unum
Multorum hæc eadem capitum,multo urbibus ore,
Plura loquens uisa est longo teterrima collo,
Illaq; distribuit toti sua brachia mundo,
Miranti cui pauca pater prædixit in umbra.[c]
PRO ducet species q̄ multas auribus una,
Iuit & ad cæcum,perfecto ænigmate,centrum.
Iuit & ad stigias uitæ sopor[d] *inuidus oras,*
Tunc genitus super ista Noe miranda notabat,
Quid foret hoc monstrum:species quæq; auribus una
Acciderct,multas species latura superbas.
Dum uana ambiguo,uoluit discrimine mente,
Lucifer oceanis rutilans exiuit ab undis,
Monstrarat roseum fugiens[e] *aurora cubile*
Lunares præmissa comas solaribus astris,
Sole nouo:dum clara dies surrexit cois
Partibus,& tumidæ siluerunt fluminis undæ
Cum natis:horumq; satis genitisq;[f] *nepotum*
Dissonus á reliquis cham,summa superbia longum
Cœpit iter,qui dirus agens armenta:relinquit
Germanos:fratrum nec erat sibi cura suorum.

a ℭ Metuunt sperant acyrologia.
Die pro diei.
Gemitus fecere soporem præ lassitudine plorandi.
AErumna.i.
Lassitudo trepidæ fuge stimulata vili metu pulsauerat omnia præcordia.

b ℭ Visum Iaphet.
Bestia habens vnum corpus extulit unum caput hæc eadem visa est multorum capitum: & multo ore loquens plura teterrima vno tantum collo.

c ℭ In vmbra i enigmate Enigma.
Vna speties producet multas speties auribus quia vna lingua diuisa est in multas.

d ℭ Sopor inuidus quia somnus est imago mortis recessit ergo a iaphet somnus.

e ℭ Fugiens roseum cubile. Monstrarat præmiserat.
Præmissa solaribus astris quia solē antecedit aurora.

f ℭ Cum genitis nepotū. Summa superbia appō.

Fluminis ad lapſum tendit,tentoria ponit
Fluminis ad ripas:[a] poſtq̄ gregis agmen:& omnes
In longum produxit iter,ſudore,nepotes,
Iam miſer in multos uiuens proceſſerat annos.
ET quia principium retinent quæ,[b] fine labores
Naturæ occludunt,minimo uelut arbore uento
Poma cadunt rigida brumali tempore pelle,
Non aliter,ſine febre ſenem cecidiſſe parentem
Multorum errorum, meliori morte,putatur,
Non tamen inde perit fumoſa ſuperbia mundi,
Nec furor immenſæ liquit præcordia fame,
Chus erat:& reliqui quorum ſententia maior
Sæuirent mundo:mundiq; nepotibus audax
Imperium augerent:regerent & protinus orbem
Creuerat hæc rabies:& in his prior omnibus ardens
Rex erat altiſonans prægrandi corpore nembroth,
Omnia terrebat dominans,hic maximus orbis
Vir fuit:infirmæ [c] tenuit tria iugera terræ,
Pectore uaſtus erat,nigra tenus ubere barba,
Sparſus & ipſe comas:uiridi præcingere myrto,
Interdum & nigra tumidus ſua tempora lauru.
Martia & hic uergens oculos in tela rubentes,
Curſibus ac uelox:iaculoq; fugare fugaces
Arte feras didicit ſiluoſæ conſcius idæ [d]
Vt uidit creuiſſe homines:creuiſſe potentem
In numerum & populum:turbam,ditione tenaci
Altius accreuit ſceptrum: magis aura ſuperbum
Osq; dedit gentis:poſuitq; in corde,potenti
Subdere cuncta manu,ſublimi & uertice cœlum
Tangere:& aeriis occludere mœnibus urbem,
Altiſona uocat ergo ſuos ad litora,[e] ciues
Voce,fluentis aquæ,fuerat quibus altior ætas
Annorum

a ¶ Ad ripas iuxta ripas Sudore cum ſudore.

b ¶ Quæ retinent quæ habent principium occludunt & labores naturæ fine.i.finem habent naturaliter.
Minimo vento.
Rigida pelle rigido cortice quæ cadunt ſpontali caſu ſic nimio ſenio confecti homines ſine febri obeunt meliori morte q̄ mereret.
Inde ex hoc.
q̄ mortuus eſt cham.
Perit pro periit.
Maior.ſ.erat vt ſeuirent mundo quia ſere cuncti in hoc conueniebant.
Audax imperium.
Nembroth.

c ¶ Infirmæ imæ & humilis
Præcingere præcingebat
Martia tela.

d ¶ Idæ ſiluoſi montis.
Turbam potentem.
In numerũ et populũ end.
Altius ſuperbius.
Aura:& os gentis.i.aura popularis.
Potenti manu.

e ¶ Ad littora fluentis aquæ. quibus.ſ.ciuibus.i.uocauit ſeniores.

Annorum tractu, multa est reuerentia nembroth,[a]
Consedere uiri ripis fluuialibus omnes,
Tecta orni dederant, tribuitq; sedilia gramen,
Ille autem populo residens sublimior[b] *omni*
(Corpore qui maior, saxo consederat alto)
Hæc ait: ó proceres sanguis meus, utilis olim
Res erit: in lateres terram formare iacentem,
Materie & multos lapides formare tenaci,
Grandia circuitu circumducantur & amplo
Mœnia: tum sensim crescant pallatia, turris
Astra petat: nostrum surgat memorabile nomen,
Hic locus[c] *est sedis: terra hæc est apta locandæ*
Multorum imperio: quæ fœlix ubere glebæ,
Flumine tum tellus præstans: nec plurima desit
Gloria siluarum: uideor sentire salubrem
Aera: & herbosos brutis cognoscere campos,
Cuncta decent hominis uitam: solatia præstant
Rura oculis: satis est uarios tentasse labores
Per siluas per saxa uiri[d] *per deuia collum,*
Hic tantum sit nostra quies, labor utilis omni,
Omnibus hic placeat quod sit cōmune, DOlendum est
Quod commune malum: quid tantum errare per arua
Proderit? & siluas nulli laudabilis error,
Venturum est, errare uelint á semine quidam
Hoc miseri, á longo sertæ propaginis æuo,
Creuimus in numerum pueri, teneræq; puellæ[e]
Prægnantes: nequæuntq; senes graue[f] *ferre laborum*
Dura per arua iugum: camporum munera: fruges,
Atq; uagi nescimus opes, quæ gloria nostra est,
Multiplices errasse uias, uidisse tot orbis
Arua satis fuerit, licet his requiescere campis,
Et proprios habitare lares, non lustra ferarum,

a ℭ Nembroth datiuus ē

b ℭ Sublimior omni populo.
Consilium nembroth.
Olim in futurum.

c Locus hic aptus est locandæ sedi.
Multorum imperio. s. vt multis dominentur.
Præstans. s. est.

d Viri vocatiuus est.
Collum pro collium.
Omni. s. est.
Tantum errore nomen ē.
Sertæ propaginis similitudo est a longo æuo post multos anno.

e puellæ. i. virgines.
Prægnantes nuptæ.
f Graue iugū. i. pondus grande.
Vagi errantes.
Opes camporum.
His in His.

Sanguinis humani genus hoc:habitabit opacas
Ceruа fugax siluas,lepores dumeta leuesq́;
Obseruent:longosq́; ursi fera [a] bruta:recessus,
Stabit in urbe uirum populus decet aula puellas,
Arua feras,urbs alta uiros,umbrosa leones
Silua quidem lybicos,dona & sanctissima templis
Conueniunt,rapidis tendantur retia ceruis,
Dixit:& elato surrexit corpore nembroth,
Sermo uiris placuit,quorum mens altior annis,
Incubuere luto,lateres fecere tenaci
Materie:& magnam circundant mœnibus urbem,
Prægrandem babilona uocant,dein mœnia surgunt
In turrim,cupiuntq́; suis educere cœlo
Viribus:& uasti maior fit machina mundi,
Se deus opposuit:cecidit mens uana superbo,
Sermo prior periyt,nocet ipsa superbia cunctis,
Grandis & unigenæ [b] facta est confusio linguæ.

a ℭ Fera bruta appō. Populus multitudo. Virum virorum.

b ℭ Vnigenæ lingue quæ erat vnius idiomatis tantum.

Ioannis mariæ uelmatiy bagnacaballi Christeidos Liber Sextus Explicit.

ARGVMENTVM VII.

Septimus in mundi uarios dissem inat orbes
Cultores: magnæ quibus hæc confusio turris
Facta erat in linguas, facinusq; acreuit in orbe
Turpe nimis: temnuntq; uiros, mala germina, missos
A' ioue, sicq; ioui iustas fudere querellas
Virtutes: statuuntq; iouem coniungere terræ [a]
Consilio, quam uita regit, tum uisitat orcum
Angelus, huic fundit sidonia dido querellas.
Seq; æquam iactat matrem præbere tonantis,
Virgo iouis tandem genitrix iessea probatur. [b]

Statuunt consilio.
a Terre quá vita regit.
b probat approbatur.

IOANNIS MARIÆ VELMATY bagnacaballi ad Dominicum Reuerendissimum ostiensem episcopum Cardinalem tranensem cristeidos Liber Septimus Incipit.

a Lingua sextus est. Prima ab origine. genus uarietatem tot horas requirere gens illa disposuit & tot regna genti sue.i.populo suo quot lingue fecere genus: & sermonis uarietatem quod factum est.

b Nouum uel magnum: uel non amplius reptum Mens hominis homo p cliuatur peccato ratione materie & corporis incitamento quia corpus quod corrumpitur aggrauat animam.

Viuenti terre.i. homini.

ORDO

Illa res quæ est proxima terræ uiuenti magis est robore.i. plus potest aliis elementis.quamuis sit minus nobilis.s. terra plus potest in homine quam cætera elementa.

Vt quamuis.

c Faciunda sensus est neque quæ facienda erant. & quæ lapsura erant in malos usus fuerunt ignota deo.

Orbis.s.homo.

Duces decreuit deus dare duces quibus homo daret honoré.& omnis natio intenderet illorũ præcepta.

Duces ad iussa appositiue duces humane prolis ad iussa parentis etherei.

Motibus orbis mundi uitiis graui seuera & sua grauitate.

Sedenti mũdo in tenebris & morte .i. in ũbra mortis.

IAM Grandem babilona manu gens dira potenti
Formarat: rutilis turrimq; eduxerat astris,
Diffusa in uarias cum lingua [a] ab origine uoces
Disposuit prima, tot regna requirere genti
Quot linguæ fecere genus sermonis, & oras,
Non cecidit peruersa tamen, sine fine, uoluptas
Vsq; nouum [b] tentare nefas, crudescere mundo.
PRONA malo mens est hominis, telluris amore,
Robore uiuenti magis est quæ proxima terræ
Res ut clara minus: pars hæc terrena molestat,
Quottidie longos peius transitur in annos,
Semper & humani fumosa superbia mundi
Auget opus: uastæ nimium fiducia mentis
Vertitur in prædam: nec enim faciunda [c] tonanti,
Inq; usus lapsura malos ignota fuerunt.
Consuluit præbere duces, quibus orbis honores
Et daret: & quorum præcepta intenderet omnis
Natio: nec fines præcepti abrumperet ullus:
Misit abraham: natumq;, duces ad iussa parentis
Ætherei humanæ prolis: magnumq;, nepotem,
Qui uastum mundum regerent: & moribus orbis
Obstarent uirtute graui, qui lumina uitæ
Præberent mundo, in tenebris, & morte sedenti

Audiuere patrem pauci, credamus, abraham
Et minus[a] *á magno sertæ propaginis æuo*
Suscepere bonos, inter miracula, fructus,
Addidit & mosen, qui magna uolumina legis
Attulit in mundum, qui tot miracula mundo
In uirga ostendit, qui signa horrentia regi
Prodidit: & ducibus: saxo & sibi corde refugit
Credere: nec serpens mouit mutata bacillo:
Nec baculus serpens: non musca exterruit, orbem
Ægipti crucians: non rana: nec ipsa locustas
Ægiptus timuit: non peste excanduit atra,
Cor dederat durata silex: sed turgida[b] *tandem*
Æquora merserunt equites, dira ultio, magni
Iudicis: & totum sedarunt fluctibus æstum
Regnandi in miseros (qui tam uexarat apellas)
Vltrices undæ, tum libera facta potestas
Hæbreis: non seruus erat: nisi criminis, aser.
Peccandi haud cessit furor ille: inuaserat omnem
Dira lues mundum, uoto nec stabat in uno,
Saturnus diuinus erat, tirinthius alter
Rex erat in castris, diuina oracla petenti
Certus[c] *apollo dabat, iuno saturnia regnum*
Fecerat in populis, & troiæ irata fatigat
Troianos, quippe alma ceres mortalibus offert
Camporum prægrandis[d] *opes: ueneris'q; uenustas*
Sola fuit: multos'q; deos gens improba multis
Vrbibus aiebat,272 uituli creuere dolores,
Cum scalpta[e] *in saxo diuina uolumina moses*
Frangeret: & cineri uitulum mandaret, & undis
Funderet, erranti populo præberet & haustum,
Ne rueret, sine lege furens electus ad umbras
Inferni populus, geminas in monte tabellas

a ¶ Et minus suscepere bonos fructus propaginis sertæ a magno euo. s. isaac & iaco & descendentum ab abraam.
Regi pharaoni.
Saxo & corde, corde saxeo.
Sibi. s. moysi.
Orbem ægipti regionẽ.
Excanduit palluit.
AEquora merserunt exo. 14.
Dira ultimo appositio.

ORDO

b ¶ Turgida æquora appositiue dira vltio magni iouis merserunt equites.
Et vltrices vnde sedarunt æstum. s. cupiditatem regnandi in miseros iudeos qui æstus tam. tantum apellas vexarat.
Aser iudeus in commune idest iudei non erat amplius seruus egipti nisi peccati quæ peior seruitus.
c ¶ Certus infallibilis. & veridicus.
d ¶ Prægrandis valde potens.
e ¶ Cum scalpta exo. 31. cap. dedit dominus moysi duas tabulas lapideas dei digito scriptas quas confregit q̃a adorauerãt vitulũ exo. 31. iratus combussitq; aureum vitulum & vsq; ad puluerem contriuit. quem in aquã sparsit. & ex eo filiis israel potum ministrauit, & dedit.

Ipse sina impleuit digito, sermone, salubri,
Atq; dedit præcepta decem[a] *signata tabellis*
Omnipatris, quæ iussa homini diuina superbo
Non stomacho spernenda leui, tria prima tonantem
Inspiciunt: uiuum septem ipsa sequentia mundum.
TANtum unum uenerare deũ, nõ quattuor, aut tres,
Nec deus intersit deiuri faucibus ab re,[b]
Luce sacra uili cesset tua dextra labore,
Afficias & honore tuos, sine fraude, parentes,
Non perimas quenq̃, tetra & fugienda lauerna est,
(Quam populi fecere d·am rapientibus umbra)
Non mœchus, non testis eris pro munere fallax,
Alterius non nupta tibi, non hospitis & res
Optetur, magni sint hæc præcepta tonantis,
Sancta tulit moses populo præcepta superbo,[c]
More recusantum duras ceruice catenas,
Spernenti & rigido sine pondere pondera collo,
Nec quicq̃ pia iussa dedit: minus utilis ætas
Surgebat: ceruicis erat gens illa proteruæ,
Additus & mosi seruus, post funera tanti
Auctoris legum, iosue, clancore[d] *tubarum*
Qui cœpit magnam, delapsis mœnibus, urbem,
Purgauit qui triste scelus, quo iuppiter ardens
In populum tormenta daret, miserabilis arhaz,
Qui satus á charmo rapuit spolia ampla tenaci
E sacro distracta manu, clamq; hostibus urbis
Dantibus insidias, flamimis crudelibus hai
Succendit simulando fugam certaminis author
Qui fuit in pugna: nec se confidere bello,
Quinq; duces uicit regali sede potentes,
Vir fortis iosue, cuius præcepta fugaces
Solis equi: & tacita lunæ surgentis in umbra
Audiuit

a Præcepta decẽ exodi .39. tria prima tonantẽ inspiciunt q̃ sunt ad honorem dei.
Sequẽtia uero septẽ sunt ad proximũ obseruandũ
b Ab re sine causa quia licet iurare per deum in causa.
Vili a vili a mechanico.
Sine fraude propter patrimonium suum sed amore pio filiali non seruili.
Vmbra in obscuro.
c Superbo repugnanti & duro.
d Clancore tubarum iosue. in uoce dei iosue circuiuit ciuitatem hierico buccinis constrepentibus septimo circuitu & statim urbis mœnia corruerunt. & solo æquata.
Triste scelus iosue iussit iosue lapidari achaz vt purgaret israel de anathemate: & placaret deum q̃a achaz intulerat pallium coccineum. & ducentos siclos argenti. tegulamq; auream quinquaginta siclorum quæ omnia deo dicata erant in euersione hierico.
Miserabilis acham genitiuus est. i. triste scelus acham.
Quo. s. scelere iuppiter ardens erat ut daret tormenta in populum.
Qui satus .s. qui achaz satus a carmo rapuit ampla spolia distracta, rapta tenaci manu e sacro loco
Clamq; Hostibus vrbi .s. hai genitiuus est
Hostibus. s. israelitis qui succenderunt urbẽ iosue .8. Iosue per insidias cepit hai posuit enim longe

Audiuit facies: nec sol tentauit ad undæ
Oceanæ transire lacus, nec surgere ab undis
Oceanis phœbe, stellis comitata coruscis,
Longa dies fuit illa duci: nimis atra cadenti,
(Nimirum totus fama hac exterritus orbis)
E cœlo in pluuias: & saxo & grandine turpes,
Militiæ regum, quorum demissa potentum
Colla præmi iussit pedibus, quis prima potestas
Bellandi commissa fuit, dein stipite figi,
Hic macedam: regemq́; ferit mirabilis arte
Et pugnæ ingenio iosue, cui sidera magno
Et mage dextra iouis fautrix in tela fauebat,
Extremum clausere diem post talia summi
Fata ducis, grandis populo surrexit iudas,
Vir fortis iustus: patiens: in prælia & audax,
Et gedeon ad bella ferox, cui pauca uirorum
Adsitiens, amalech, madian superauit & hostes
Ad flumen selecta manus: iouis omnibus alma
Iudæis pietas, præsentia numina uultu
Conspicuo monstrabat amans: ut in omnibus ardens
Sanguinis hebræi: tamen hos durissima ceruix
Flexit in aduersum: recta, ne turpis apella
Prodiret: plebs cæca baal colit, impia turpe
Delictum accumulat: nec lege accenditur ulla
Ad mores: cultumq́; iouis: pro lege uoluntas
Norma erat in uotis: creuere incendia carnis
Renibus: ut raptu uellent connubia, uirgo
Nulla esset, tuta quæ tunc floreret in aula,
Vt strages uidere truces, bella horrida, pugnas
Innumeras: urbesq́; solo: tum incendia: flammas,
Æquatas: multosq́, dolo: & ad arma latentes
Insidias: fusumq́, nimis pro nocte cruorem.

ab vrbe militum insidias ipse autem ascendit cum multis ex aduerso. populus hai exiens persecutus est iosue simulantem fugam ita vt nullus in ciuitate remaneret: cumq; procul popularis exercitus eēt ab vrbe: illi die ciuitatē ingressæ illam succēdunt

Author certaminis. i. iosue.

Simulando fugam nec se confidere bello.

Quinq; duces iosue quinq; reges interfecit iosue: eosq; suspendit super quinq; stipites scilicet. Adonisedech regem hierusalem. Chan regem hebron. Pharam regem hierimoth. Iaphiæ regem lachis Dabir regem eglon. Hi quatuor posteriores fuerāt in presidium adonisedech timentem nimis iosue q destruxerat hierico & hai: & q gabaonitę cum israel federe coniuncti erant: frau lenne occiderent ab eis iosue. 9. capi.

Solis equi iosue præcipiente sol & luna steterūt donec vlcisceret se de inimicis suis cōtra pdictos reges quinq; sol enim nō tentauit occumbere. Et luna nō tētauit resurgere ad nocti obseq illa dies fuit longa duci iosue: sed teterrima cadenti exercitui illorum regum.

E cœlo in pluuias iosue dum pugnaret iosue cōtra illos reges deus pluit lapidibus & plures peremit lapidea grandine, q̄

Concubitus[a] *cum necta foret miseri hospitis hostes,*
Luxuriæ stimulo:captam quoq; fœderis arcam
Viderunt:his nulla tamen compassio regni,
Atq; timor nullus fuerat crudelibus ausis
Omnibus intenti,sæuarum more ferarum,
Viuebant uitam,doluit faber optimus alta
Grandis in arce poli:terræ & iustissimus ultor,
Non mores cessasse malos:non crimina magnis
Vrbibus imminui:ueluti hic a fonte[b] *minores*
Adriuos,uenisse,locis absentibus urbi,
Vallibus & modicis illuc,ubi fortis aratro
Parua manus stabat:pecudes & alebat inertes,
Omne nefas ardens totum repleuerat orbem,
E' cœlo uenit dauid,domus apta decoræ
Virtutis:diuina manus quem miserat orbi
Occiduo,hic esset mundo fultura cadenti,
Lux foret in tenebris,& secli forma futuri,
Virtute hic magnus dauid,quem iuppiter ad se
Elegit comitem secreti numinis:atq;
Narraret miranda iouis,per deuia,& agros
Cogeret errantes pecudes,alcretq; reductas,
In puero monstrauit iter,sibi grata futuræ
Ætatis diuina manus:cui pugna golian
Et funda:& saxo uictum mucrone fatetur,
Magnus honor pueri:magni cui gratia cœli
Aspirat:sanctaq; uirum pater optimus urbe
Donauit:regemq; unxit,qui ad pascua pastor
Ex causa ductabat oues:& pauerat herbis,
Quæ gregibus mirum miræ uirtutis odorem
Reddebant,floresq; uagos:& munera,fructus,
Huic tamen errauit semen.SINE crimine tanti
Iuppiter:& quos hic supræma sede locauit

Ammone

hostium gladio.
Militie cadenti saxo & grandine .i. grandine saxea in pluuias.
Colla premi iussit iosue iussit principibus sui exercitus imponerent pedes supra colla regum dein figerent illos in stipitibus
Macedam iosue eodem die cepit macedam urbem & peremit eius regem.
Arte:& ingenio endiadis est huic enim cœli & diuina manus fauebat.
Fata sumi ducis post talia clausere extremum diem uel fata clausere extremum diem ducis.
Iudas machabeus iud, primo.
Gedeon cui pauca manus virorum iudi .6. & iudi .7.
In trecentis viris qui lambuerunt aquas liberabo vos & tradam in manu tua madian.omnis autem reliqua multitudo reuertatur in locum suum fuerunt tantum trecenti uiri quibus gedeon uirtute dei superauit madian:& eius exercitum.
Recta sutа. Apella sine pelle circuncisus.
Baal iudicum .8.
Cultum ad cultum.
Vlla lege nec moisis. nec naturæ.
In uotis in desideriis.quia ferebatur uoluntate non lege ergo pro lege erat norma in uotis.
In tuta aula.
Vt quamuis.
Pro nocte concubitus.f. pro concubitu noctis transpositа dictione.
Hospes necta foret iudicum xix.leuite cum uxore sua

Ammone est compressa soror: quæ filia uatis,[a]
Filius ille fuit fraterna cæde peremptus,
Absolon, imperium: nulla formidine, patrem
Persequitur cupiens: dedit & cum sanguine pœnas,
Nec fœlix diuina manus quem fecerat olim
Fœlicem, uixit,[b] *nigranti turbine mundus.*
Extat: & horrisonos præstant horrentia fluctus
Æquora. SOLA quies superis, mortalis ubiq;
Et cadit, & surgens iterum, nisi numina,[c] *casus*
Suscipit, accelerent uiuas, & gratia uires
Rex[d] *quoq; deliquit, quem diua superbia lato*
Inflauit stomacho: quem renum incendia flamma
Vserunt succensa graui, mucrone corusco,
Incubuit dirusq; neci, lupus ille flagellat
Iuppiter at pecudes rapido, sub crimine, morbo
Regis, & illuuies populos inuaserat omnes,
Hac in strage minor gelidas mora traxit ad urnas
Innumeros: nullæq; dabant solamina uires
Sanandi: medicina suis autoribus obstat,
HVMANI[e] *non æqua pedes iouis arma minacis*
Vlla ausint uitare fuga, cum possit ubiq;,
Nam senium dauid rapuit sua lumina terræ
Condidit: & salomon patri successor ab omni[f]
Dicitur imperio primus: regnator & urbis,
Huic populi parent: mundi sapientia fertur
Terreni salomon, cui nulla ænigmata nodis
Dura fuere suis, qui sancta uolumina morum
Edocuit, mirisq; modis prouerbia dixit,
Hic magni secreta poli, magni ætheris orbes
Sciuit, & aduersis[g] *cœlorum cursibus astra,*
Quæ tellus, quæ pontus habet uiuentia: uel quæ
Vitali creuere anima, si credere dignum est,

hospitati sunt asene de monte ephraim in gabaa sed illusa uxor tota nocte a viris ciuitatis mortua est. quam vir suus in .xii. partes diuisit & in omné terminum israel misit. quod cum uidissent exclamauerunt omnes propter turpe facinus: egressi autem filii israel contra tribum beniamin eos omnes gladio confecerunt iudi .xx.
miseri hospitis infoelicis senis & merétis propter turpe facinus. & uiolétiá factá domui sue & peregrine.
A fonte sicut a fonte decurrit aqua ad maiores riuos sic ab urbibus ad rura longe semota uitia uenerunt.
Illuc .s. uenisse .s. ad loca urbi absentia: & ad modicas ualles.
Ardens uigens
Per deuia & agros .id est. per deuia agrorum aut deuios agros.
Cogeret congregaret.
Diuina manu .i. potétia sed pro potétia pietas ponitur monstrauit iter futuræ ætatis sibi grata .s. quæ eét sibi grata uita & ætas dauid.
Sancta urbe hierusalem.
Virum .s. dauid.
Vatis prophete dauid.
Ille .s. ammon fraterna cede quã frater absolon cõ fecit gladio .ii. re. cã. 13.
Nec uixit felix dauid.
Nisi numina & gratia .s. dei accelerent uiuas uires
Rex dauid.
diua superbia uel luciferi uel quia superbia se deam facit.
Rapido morbo.

Quæq; alios latuere uiros, patuere potenti
Ingenio, humenti cuius sapientia ab austro

a Reginā mathei xii.

Reginam [a] traxit, mirantem ænigmata, mores,
Doctrinam, uitæq; modum, problemata, sensus
Nectarei sermonis, item prouerbia, templi
Structuram, diuina etenim pallatia, regis

b Vrbē dei hierusalē. Sine dote concubinis. Cōnubioq; datas. i. vxores.

Diuitias, urbemq; [b] dei, tot munera, seruos,
Ancillas, charasq; tori, sine dote, puellas,
Connubio regiq; datas, uiridantia tantæ
Arua domus, cuncti generis tot fructibus hortos
Ingenio insertos, arte, & mirantia & inter

Inter corda mirantia dum miraretur.

Fœmina corda pauens humana silentia rupit.
Nimirum tibi rex maior sapientia facta est,

c Error solomonis.

Quam rumor nostræ, multus qui se auxerit auri,
Errauit [c] salomon fatuas erexerat aras,
Dysq; nouis pia tura dedit, prudentibus amens
Apparuit salomon, dum dira incendia uiuax

d Cæcus amore irritatus alit incendia in venis. vel dum cupido cæcus uiuax igne quo amantes urit alit dira incendia.

Cæcus [d] alit uenis: & tela cupido ministrat,
DECIPVla adlectās: & fœmina dulce uenenū est.
Escaq; mortales hic qua nectuntur ad orcum,
Rex quoq; decessit salomon: roboamq; ministrat
Imperium: geminasq; tribus tantum ipse coercet

e Seruitio obedientiæ ad seruitutem. Hieroboam idolatra.

Seruitio, [e] reliquas dira ditione refrenat
Hieroboam, creuitq; malum: discordia feruet,
Seditio, inuidiæ stimulus, mala cuncta superbis
Bella tumenti: iræ: uituli creuere dolores
Ingenti distenta dolo, quem fuderat ardens

f Primæuo templo .s. salomonis. Saxis & si. uisend.

Inuidia, & turpi fornax sanctissima propter
Munera primæuo [f] tunc concurrentia templo,

g Aduersa propter peccata ueniunt aduersa.

Deterior sed uita sequens, quæ cessit ab omni
Cælorum cultu, saxis, & prona figuris,
PECCAtis aduersa [g] uigent, delicta sequuntur

Carnifices

Carnifices:pœnæ:ferrum:fera uincula,& ignes.
Verbera,clamores,tum iurgia:mors'q;:pudor'q;,
Iuppiter iratus culto pro errore,[a] superbum
Cum tota babilone ducem [b] sanctæ intulit urbi,
Arma parant equites:& bella horentia gliscunt,
Obsedere urbem,[c] cœperunt mœnia,templum
Diripiunt,stragem'q; ferunt, cum sanguine:seruos
Hinc ligant:seruas'q; duces fecere puellas,
Sancta sacerdotes linquunt,sola arma reportant
In patriam belli laudes,& læta triumphat
Tota cohors,babilon'q; capit rumore trophæa,
Sanguinis hebræi referens spolia ampla secundo,
Hinc lachrimæ:hinc luctus,illic noua gaudia, quando
Hoste [d] hostem pugnat,quos sola superbia rexit,
Ac ueluti in uolucrem uolucris,cum mittitur altum
Acra stringentem gemina à mortalibus ala,
Nec fuit immunis babilon,ne crimine magnum
Fœdasset populum tantum confusio diuom
Creuerat in uarios,porrum hic:& pectore cæpas,
Ibida & alter amat puro,uel in æquore piscem,
Atq; canem coluit babilon,quæ euphratica tellus,
Rex in mente tumens operoso crexerat auro
Ingentem [e] statuam:toti & præceperat urbi,
Ad litui:sonitum'q; tubæ qui in corde superbus
Pronus humi non uota ferat:non pronus adoret
Effigiem,fundat'q; præces,fornacis in haustum
Ructantem flammas pedibus uoluatur [f] & ignes
In cœlum erectis:aura mittatur & orco
Ex ista: qua uiuit homo:sententia fallax
Hæc fuit in uerbo[g].DVRVM est cõtendere cœlo,
Et stimulum tentare pedis uibramine tauro,
Et fatuo impulsu,mollis ꝙ torreat unda,

a ℭ Pro errore pro idolatria.
b ℭ Ducem.i.regem babilonicum.
c ℭ Vrbem.s.Hierusalem
Duces fecere.
In patriam in siriam in babilona.

d Hoste babilonico.
Hostem Iudeum pugnat oppugnat quos.s.hostes babilonicum & iudaicũ
A mortalibus mititur.
Ne fœdasset ꝙ non fœdasset populum.
In varios.s.cives.
puro pectore toto corde quamuis deciperetur.

e Ingentem statuam daniel.3.ꝓceptũ nabuchodonosoris.

f Voluatur in haustum fornacis ructantem flammas & uoluatur in ignes erectis pedibus in cœlum & mitatur orco ad orcum ex ista aura qua uiuit hõ,
g In uerbo in præcepto Durum est in stimulum calcitrare actuum.8.

a ¶ Quis a quibus.
Ille pauit se uento qui nini senis tenuit pallatia pectore superbia.
Auctu quia urbem auxerat.
Quo crimine appō quod scelus.

b ¶ Peccasse hominem quia cum quis cognoscit errorem suum & dolet efficitur homo qui prius erat bestia.
Muneribus danielis .4. cap. peccata tua elemosinis redime .i. te peccatorē

c Confusam promiscuā
Spreto sacello.
Prenauiuendi.
Spiritus uoluntas cupidē

d Extructis mensis dapibus lautis.
Comunt ornant argento & auro miro artifice .miro artificio.
Magno templo .i. iouis.
e Domus ampla regis, ubi maior est in aulis suis impletur quæ iam susceperat ciues ad concilium.

Humectetq; ꝙ ignis edax, contraria sunt hæc
Naturæ, deus ipse potest, incendia flammæ
Fornacis periere uiris tribus æstus, & ignis,
Ac odor in pœna, quis [a] spernebatur imago,
Seq; tumens uento pauit, pallatia grandis
Qui tenuit ditione nini, ꝙ robore magnam
Aliger in uentum maiori & pectore: & auctu
Formarat babilona suo, quo crimine bobus
Amissa ratione suis se miscuit amens
Herbosos pascebat agros: & pabula: donec
Pœnituit peccasse [b] hominem, commissa refrenans
Muneribus, quæ danda inopi ueniamq; petiuit,
Extremum: clausitq; diem: se pace locauit,
Quem mala pœnituit tot commisisse superbo
Ciuibus exemplum commissi pectore: & urbi
Balthasar imperio succedit hic impius omni
Crimine fœdauit gentem, delubra prophanat,
Confusam [c] exercet uenerem, iusta, impia demens
Impia, iusta miser faciebat, ab ordine legis
Cesserat: ut spreto laxaret frena sacello
Viuendi: infandis & tantum intenderet aris,
Spiritus hunc neq; uentri parere nefando
Inuasit: regni proceres ad pinguia primos
Extructis [d] dapibus, lautis conuiuia mensis.
Inuitat: par nanq; pares trahit ipse triumpho,
Auleis miro diuina palatia pictis
Artifice argento comunt: ornantur & auro
Murorum facies: & regia tota coruscat
Lumine splendentis gemmæ, funduntur odores
Vndiq;: ceu magno fierent solemnia templo,
Conuenere duces regni, tota atria complent,
Et regis domus [e] ampla suis, ubi maior, in aulis
Impletur

Impletur, quæ iam ciues susceperat omnes
Consilio, populis cum iam regina triumphans [a]
Sanguinis antiqui sub regia tecta uocauit
Concilio: tonsisq́; ferunt mantilia uilis,
Dispensant ponenda toris, & singula ponunt,
Distribuunt cererem: præfertur aquaticus, esca [b]
Ante uiros panis tenui confecta farina,
Spongia cui cameras effinxit pontica paruas
Atq; onerant uario mensas, sine lege, lyeo,
Dant manibus limphas: cantant: & numen adorant
Carmine multiplici, bromium: bacchumq́; salutant.
Bacche ueni, liberq́ ueni, succurre bimater,
Mens iouis, huic nostro indulge mitissime uentri,
Lænei celebrate [c] diem festumq́; lyei
Architriclinus lautæ ad co uiuia mensæ
Dixit: & hoc bene sit pleno tunc protulit ore
Consedere uiri: loca quæq́; decentia captant,
Cuncta placent [d] hilarant simili præcordia cultu.
AD lectant quæ pulchra nimis præsto omnia mensis
Adsunt hic famuli: portantur edulia: carnes
Altilium: & siluas ad opus solaminis alui
Consuluere omnes: [e] nec erat, quod deesset, in aruis
Conuiuæ: in mensa dederat quoq; pinguia pontus,
Et flumen dapibus rapidæ non defuit aluo,
Quisquis & in dubia fulcit præcordia cæna
Dulcia defuerant nullæ bellaria mensæ
Nulla quidem meretrix: uenus hic promiscua templũ
Fecerat: enormi puer hic meritorius aulam
Arte frequentabat suaui conspersus amomo,
Cuncta relucebant, sed rerum ut magna niteret
Mensa magis: iussit sacri pia uasa sacelli
Afferri: & turpes [f] uina absorbere puellas,

a Triumphans populis. i. glorians.
Regina. s. semiramis conci io ad concilium.

b Esca appõ.
Farina tenui esca confecta.
Sine lege affluenter.

c Celebrate verba architriclini.
Dixit architiclinus hod bene sit antiquorũ mos persius saty.

d Hilarant. s. compotores.
Præsto omnia sunt.

e Omnes siluas consuluere quærentes animalia ad solamen gulæ.
In aruis nihil est in aruis quod deesset conuiuæ. i. omnia quæ arua habẽt. erant ibi: & hoc p genere singularium intelligitur non autem pro singularibus generum.

f Turpes uitiosas atq́ maior animi turpitudo.

Proh dolor exhorrent aures audire nefandum,
Inter conuiuas:inter compendia [a] *cœnæ*
(Nam multos traxere dies ad pinguia mensæ)
Apparet diuina manus:scribentis imago,
Et digitis scriptura tribus formata maligno
Balthasari,opposito fuit hæc sententia muro,
Manc, [b] *tethel,phares,uerborum uincula nodos*
Dissoluit daniel,& dura ænigmata regi,
Omnipotens tibi rex regnum numerauit:& illud
Compleuit:sic mane notat,trutinatus & ipse es:
Et minus hic inuentus habens sine pondere signat
Dictio facta sequens:refcrat tibi tertia phares
Diuisum imperium est,magno tua regna triumpho
Medorum medis dentur:uocemq́;secuta ioui.
Facta secuta iouis. PARIVNT *commissa furorē*
Præuenit ipse furor.bilem tormenta sequuntur.
Cirus enim horrisono tumidus præcordia fastu
Regnandi:nulliq́;potens seruire tiranno,
Consuluit [c] *babilona peti poscentibus armis.*
Assirios:magnaq́; manu comitatus,ad undas
Venerat euphratis,pro grandis imagine facti,
Gangis in innumeros distracti fluminis alueos,
Diuellunt flumen, rumpunt & mœnia:& intrant,
Militibus complentq́; uias:aditusq́; uiarum
Fortibus obseruant:peditum ruit atra cupido
In portas,uigilesq́; necant formidine tristes
Instantis pugnæ,ferit & pia sidera clamor,
Et mentes,hebetesq́; animos:quos dulcia lentos
Vina toris dederant:grauis & tumularat inanes
Crapula curarum:primo [d] *quia uicerat atros*
Assirius bello medos,dein gaudia mensæ
Struxit iners pugnæ,sed cum cernatur ubiq́;

Quos

a ℭ Compendia fines.
Cœnæ conuiuiorum.
Imago quæ erat imago scribentis.
Scriptura formata tribus digitis apparet balthasari
b ℭ Mane tethel phares difficile est inuenire harū dictionum quantitatem.
Dissoluit daniel.danielis
Omnipotens rex .i. deus.
Sequens dictio.s.tethel.
Signat significat.
Magno triūpho medorū
Vocem iouis .i. danielis diuinantis per dei spiritū
Commissa nam peccata incitant deum ad furorem deinde ad tormenta malis iniicienda.
c ℭ Consuluit decreuit.
Peti,capi,armis poscentibus assyrios.
Flumen euphratem exsiccarat enim prius gangem qui equum & formosum puerum absorpserat uolens in illum ulcisci, cuius facti imagine euphratem pariter in multos alueos diuisum exsiccauit & babilonem cepit.
Iustus & orosius.

ORDO.

Pro imagine grandis facti gangis fluminis distracti in innumeros alueos. diuellunt flumen euphratē.
d ℭ Primo quia vicerat assirius hoc conuiuium balthasar fecit habita semel victoria contra cirum oppugnantem babilona Ideo illum contemnens se uino dederat sed assirii cum audiuissent danielem diuinantem ruinam regis illum perimerunt ea nocte.

QVOS mundi exaltat fœlix fortuna fauemus,
Quosq; præmit p̃mimus, fugimus: sua uota negamus.
Videre assiry medos in bella furentes.
Senserunt diuinus item quæ protulit, armis
Exposci babilon medo lapsura superbo,
Esset [a] in interitu regis, dant terga tiranno,
Nocte furunt ciues magnæ babilonis, & orco
Sacrilegum misere ducem: uino ergo sepultus
Rex cadit: & multo lapsans in sanguine fudit
Vitam indignantem, cæcas & fugit ad umbras,
Grandis enim ut [b] babilon natura fortis, & arte
Nil flumen misero regi: nil mœnia prosunt.
Mœnia amica manus, turres sincera uoluntas,
O' reges: quid tela iuuant? nisi dextra potentis

a Esset dee est q.

b Vt quamuis.

o

Proyciat iaculanda uiris: quid mœnia: fortes[a]
Defendant ni cuncta duces, & tela repellant
Ecce cadit babilon ducibus spoliata superbis,
Arte ducum magnæ qui bella horrentia terræ[b]
Intulerant, urbi rapidus nec profuit amnis,
Deleuit circa manus. dira ultio,[c] *magni,*
Hostilem terram: babilon peccauerat ingens
Sed commissa sibi miseram traxere ruinam.
Non tamen hic fœlix tandem: sed uictor ad auctis
Insidias cirus pœnas cum sanguine soluit,
Hunc tomiris[d] *regina manu truncauit: & utrem*
Sanguine repleuit, regis caput atq; cruore
Mersit, & hæc referens uoces irata resoluit,
Nunc bibe quem bellis optatis cire cruorem,
Dirus dire obijt: non magna resumpsit easdem
Amplius urbs uires, babilon surrexit: itemq;
Hæc eadem cecidit multo fœdata cruore,
Nam quia multotiens[e] *cœlesti indigna triumpho*
Commeruit, commissa ualent: possuntq; ruinæ,
Tum magnis maiora malis mala turbine surgunt
Pestifero, gliscitq; animus noua prælia mundo
Incutere: & magnas extendere in urbibus alas,
Nulla fides: nullusq; timor, confusa superbis
Religio: credunt diuos seq; esse potentes,
Tura uolunt: hymnosq; sibi sua uota ferentes,[f]
Peccatis, hebræa manus deliquit: eisdem
Gens ruit ipsa tumens: modicum discrimen in illis
Peccandi babilon superis cur aspera diuis?
Quid troes fecere boni? quid roma potenti
Imperio? recti cretes[g] *quid? gnosia proles,*
Græcorum & reliqui? sitiens quidue africa? & orbis
Totus? hic in plures turpi fœtore cloacas,

a Fortes duces.

b Terræ .i. urbi.

c Dira ultio, ut dei missa ira appositio est. Magni .i. Iouis.

d Tomiris regina iusti.

e Multotiens commeruit .i. peccauit. Ruinæ ad ruinam inferendam peccata possunt Maiora mala magnis malis.

f Ferrentes dicentes laudantes sua vota ex voluntate sua manus sotietas. Gens populus gentilis.

g Cretes cretus pluralis gnosia proles appo.

Mergitur

Mergitur, & toto raptat sibi crimina cœno,
Infœlix igitur ruit alto á culmine cœli,
Hoc genus humanum, fraudes [a] *sua robora tantum*
Ingeminant: uirtusq; fugit: spes nulla salutis.
E tempe uidere deæ discrimina [b] *terræ,*
Et nisi cèlasset miserum patientia mundum, [c]
Astrea ignitas acuisset iniqua sagitas.
Vna omnes tum uoce fidem iouis, atq; deorum
Accelerant, unoq; simul diuo ore loquuntur,
Auxiliumq; cient: alto & suspiria cœlo
Exhalant, ac ense minax dea iusta furorem
Aduocat: [d] *& magno rapidum missura tonanti*
Alloquitur: tristiq; ferum dea concitat ore
Vade: uoca famamq; mihi duc peruigil ala
Multiplici, quæ iussa gerit, quæ plurima mundo
Facta refert, hæc uera canat mandata potenti
Cœlicolum regi (sibi quæ committo fideli)
Tuq; comes celerem pedibus comitabere diuam,
Diuina, & magno prægrandis epistola cœlo
Missa fuit quam fama tulit, quæ nuntia ueri,
Iuppiter, & nostri genitor, mens unica mundi,
Qui facta, & facienda uides, cui nulla teguntur
Crimina, & in tenebris carnis paucissima cæcis
Inspice multiplici fœdatum criminis orbem
Torpore: ut nostri turpis sit mansio mundi, [e]
Omne nefas uirtus, nulla est reuerentia templis
Nullus honor, sed fracta fides, spes sola ruinæ,
Solus amor rerum, sola est intentio ferro,
Perdere figmentum, quod iam tua dextera finxit,
QVOTI die longos peius transitur in annos,
Semper & humani famosa superbia sceptri
Auget opus, uaste nimium fiducia mentis

a ℭ Fraudes nominatiuus est.

b ℭ Discrimina pericula & discordiam.
c ℭ Mundū.i.hominem iniqua inimica hora.i. eam.
Fidem auxilium.
q.i.rursus.

d ℭ Aduocat ad se vocat Rapidum furorem ab effectu rapidum. ferum.s. furorē vocat iustitia eiq; præcepit vocet famam. quæ ferat epistolam deos Diuam.s.famam.
Cœlo magno.i. deo.
Veri.s.sillius quod portarat.
Paucissima etiam minime quæ uix apparent in luce

e ℭ Vitia mundi torpore putredine, virtus.s. est.
Spes expectatio.
Ferro violentiæ datiuus est.
Superbia.
Vaste nimium libere.

Vertitur in prædam:[a] *nec renum incendia*[b] *cædunt,*
Sed mage discruciant subiecta libidine membra,
Inde iræ[c] *accendunt flammas:& tela ministrant,*
Alter & alterius regno macrescit[d] *opimo.*
Virtus nulla uiget,totus putrescit & orbis[e]
Mœstitia in claros:& lumina candida,mores,
Seruitur uentri,[f] *uiget hæc intentio mundi*
Addere quod scelus est sceleri:peruertere mores
Naturæ:& penitus uitio importabile cunctis
Subdere se[g] *brutis:sponsa dormire relicta*
Cum sponso:prauas q; uices sub nocte silenti
Reddere concubitus:nulla est moderatio carnis,
A fratre est compressa soror:uiolentia multa est
Scit pater & natam,pauca est distinctio renum
(Prodere quod turpe est)fingunt uredine matres,[h]
Vt satient uenerem,dextra oblectantur iniqui
In facinus carnis,sola est intentio mammonæ,
Fœmineos tentare locos,explere quod optant
Quæ rebus nigris cimba aduectantur ab indis,
Ostrea quæruntur passim:quæ incendia lumbis
Accendunt:similesq; cibos:quibus inguina crescunt
Inquirunt miseri:senio uitulantur inermi,
Elisi calidis,nec sit distinctio rebus,
Miles an:aut miseri sit cultor:aquaticus horti,
An sacra turicremæ ferat hic multi inguinis aræ.
Tum scelus est[i] *saxis spreto seruire tonanti,*
Vasa manu,e templis rapitunt:altaria fumant
Nictylei:[k] *& ueneris:nulla est intentio magni*
Numinis ætherei,deus est optata malignis,
Vulnera nulla mouent:ueteris non pulsio patris,
Non mors atra chaim:toto nec ab æquore gurges,
Feruida cum magnum fuderunt æquora mundum.

Non

a ℭ Auaritia est.
b ℭ Incendia renum luxuria e.I.
c ℭ Luxuria ira est.
d ℭ Macrescit alter inuidia.
e ℭ Putrescit orbis accidia.
f ℭ Ventri seruitur ecce gula.

g ℭ Subdere se bruti .i. peioris naturæ quia bruta natura coeunt.

h ℭ Matres mulieres fingunt membra materialia ut uenerem expleant.
Quod turpe.i.turpe est dicere hoc quanto magis facere.
Que.s.res explere rebus at quanto magis comedunt calida tanto magis mouentur.

i ℭ Saxis idolis seruire.

k ℭ Nictylei.i.bacchi
Optata.s.uenus est deus malignis.
Mors chain cũ fuisset sagitatus.
Feruida æquora gen. 7.

Non cham[a] *dira lues, tetigit damnatio nulla*
Vrbis: & unigenæ neq; enim confusio linguæ
Terruit, & sicæ non terræ iniuria mentes,
Cum uictum arceret:[b] *non cœli ful'mina terrent,*
Non pluuiæ populos: subita & non pestis: & horror.
Non tonitrus: non motus humi: non signa tonantis,
Ii minus auscultant quæ uerba minantia terris
Incutiunt gelidum populis prædicta timorem,
Durescunt, ut quercus aquis, tellure sub ipsa,
Quæ[c] *multis tumulata annis lapis horrida nigro*
Fata uelut durus: ferro nec scinditur ullo,
Ni labor aduertat, miserum peioraq; fiunt
Corda hominum: frater fratrem confecit: & hospes
Hospite comprimitur: nulla est reuerentia patrum,
Quod sapit aggreditur, uitio mortalis iniquo,
Nulla mora in factis: modo sit locus aptus habendi,
Quæ sua corda ferunt,[d] *modica experientia ueri est,*
Furta placent: terrere bonos, si iustus in orbe est,
Sit minor ista manus: miseris miscere dolores;
Vrbibus: & rapidis homines iuuat oppida flammis
Addere: magna solo babilon prostrata iacenti[e] *est,*
Ter ducibus spoliata suis: peccauerat ingens,
Hæc quoq; mortales irato numine pœnas
Sustinet æthereo. PARIunt commissa ruinam,
Troia iacet: carthago iacet: iacet obruta flammæ,
Excidio deleta manu gens maura potenti[f] *est,*
Græcia tota gemit: romana potentia bello
Ciuili deserta ruit, discordia uincit,
Sanguine riuescunt colles: iam facta loquantur
Et populos docuere rudes in bella: necemq;
Non iouis arbitrio est hominis concordia, fortes
Disponunt sua uota: uolunt, pro lege quod optant,

a Cham. s. eiecti. genitiuus. gen. 9.
Vrbis. s. babilonis gen. xi.
b Arceret uictum. 3. reg. 17.
Genesis. 41. cap.
Non pestis. ii. reg. 24. cap.

c Quæ. s. quercus.
Velut durus lapis.
Ni labor aduertat. s. industrius.
Frater fratrē chaim abel. vel polinices & etheocles absolon ammonem.
Hospes hospite Ouid. Met. primo.
Sapit delectat.

d Ferunt optant.

e Iacent humili.

f Potenti. i. romana.

a ¶ Discrimine differētia

b ¶ Sequentem se prole .i. suam similem in spetie.
c ¶ Hospes interogatiue pronunciandum est. q. d. nec pater est securus a filio.
Sagita verbum est.
Impia comissa.

d ¶ Dū esca deficit aluo.
Mori fame.

e ¶ Velut serpens vivit q̄ in primo vere callida primam pellem deponit & peiorem accipit.
f ¶ Veniat. s. vt.
Morbo pœnæ hoc est cruciatu.

g ¶ Nascitur de prole iouis irrisio est tangere gentilium stulta opinio.
Sacra diuinitatem ferens.
Docta cum pallade irrisio est.
Faciebant palladem virginem sed hic mire fuit authoritatis qui Pallados meruit coniugium.

Fas nullum:nullum'q; nefas discrimine[a] cernunt
Sunt homines ad cuncta feræ:tum moribus,illis
Peiores:non una præmisse prole sequentem[b]
Bile tument homines,homines iaculantur:& unum
Telo alius pugnat:non hospes[c] ab hospite tutus:
Non pater á nato deus:ó deus argue mentes,
Suplicio diras:neca,& incute,pelle,sagita.
IMPIA,*si parcas:ueniam commissa sequuntur.*
Nosceris á nullo multis nisi uulnera morbis
Incutiant homines, telo uexentur & atro
Vi iouis irati,diram patiantur inertes
*Esuriem,*QVAM *turpe mori,dum deficit aluo,*
Esca:[d] fame:clamans rogat hic deus, ó deus,ille
Vota uomit suplex,aræ quoq; munus:& alter
Cerea dona dicat,tabulæ'q; argentea sanctæ
Membra tholo:& pictas suspendit dextra tabellas,
Nubila uanescunt si tempora,uiuitur usu
Peiori,funesta uelut[e] sub marmore serpens,
Tempore sub primo,primam quæ callida uestem
Innouat:eiecta iuueni magis atra ueneno
Pelle cutis ueniat[f] ,turpi deus incute morbo
Ergo homines pœnæ,fuerit tunc sanctior illo
Tempore mens hominum,paribus uel quilibet escis
Mortalis degat:mensura ponderet aurum
Siue pari:rebus superet non unus & unum,
Sede uigens celsa:pingui sub sidere censens
Se non mortalem:mens est altissima cuius.
Nascitur[g] ingenua iouis hic de prole beatus,
Sacra ferens secum,docta cum pallade iunctus
Coniugium duxit:ueneris:iunonis & alter
Filius est:fingit'q; nouos mens alta parentes.
Iuppiter in tauro est:gremio fit iuppiter aurum,

Et

Et uitiat claram præciosa fraude puellam,
Falluntur:creduntq́, homines,quod turpiter aures
Audire exhorrent in cigno & iuppiter albo
Compressit lædam:deus ipse deoida[a] serpens
Consceleratsfugiant aures audire nefandum.
A' belo traxere genus qui antiquius,illi
Maiores,aliqui gaudent q̃ origo feratur
A' danao cœpisse suum,primumq́; parentem
Humani generis contemnunt:iuppiter audi.
Ille quidem magni preclarus apollinis:iste
Herculis est proles:?terræ dexere gigantes
Esse satos:fingunt fluuios genuisse parentes,
Et stirpem ingenuam:cuius pater ipse?negaris
Esse sator cœli:terre omniparentis & author,
Et qui cuncta regis:uiui[b] plasmator & orbis,
Ergo nihil mundo es:doceas[c] q̃ criminis ultor
Iuppiter es generis:fingunt miracula genti,
Proh pudor & nullus noscit sua robora,mense
Quantula sint minimo diuisus,iuppiter ipse es.
Ergo deos plures:& numina plura uidemus,
Ergo fides nulla est:nulla & reuerentia cœli,
Ergo siles?uetita quem solus[d] ab arbore morsus
Exilio stimulauit adæ,qui gurgite uasto
Æquoris innumeras mersisti,& flumine terras
Omne genus uitæ,uindictæ & diceris arcus,
Incute uim flammis:deus ó deus[e] adde furorem
Iuppiter:ut pereant putri qui carne triumphant,
MAIOREM *maiora petunt commissa dolorem.*[f]
Scripsit:& ipse furor spretæ uirtutis olympo
Detulit hæc,magno misit quæ astrea tonanti,
Cum fama:& celeri uera est[g] hæc nuntia cursu.
SVMMA *tenent uerum:nulla est fallatia cœlo,*

a ℭ Deoida.i.proserpina quã gerce ... dicit,hanc iuppiter vt serpens compressit Oui. Met.
Maiores illi maiores, q antiquius traxere genus suum a bello,gaudent,
Feratur dicatur suum .s. genus.
Primum parentem.i.iouẽ
Ille preclarus est proles apolinis.
Fluuios parentes.
Magni herculis filius iteratio est iniuriæ.quæ supra .quãdo hoc pecatũ directe fit in deum.
b ℭ Viui orbis.i. hominis.
c ℭ Doceas ostendas.
Minimo mense.i. tpe.
Videmus sentimus.

d ℭ quem solus morsus stimulauit exilio ad exilium imorsus ade.

e ℭ O deus iuppiter.

f ℭ Dolorem pœnam petunt requirunt;& merentur.

g ℭ Est.i.fuit.

Porrexitq; ioui missas turbata[a] tabellas
In geminum curuata genu:faciemq; pudicam
Diuino demissa pedi:suspiria & auxit,
Lumina tum lachrimis suffusa nitentia obortis,
Accepit quæ missa pater,quæ tristis ab orbe
Fama tulit medio:sensimq; notata resignat,
Legit:& ingemuit,curuum rapuisset & arcum
Vindictæ:dirasq; faces:& fulmina terris
Misisset:nimio succensus[b] ab aure,furore
Perderet ut totum:sed nulla obliuio facti
Fœderis humano generi deleuerat æquam
Omnipatris mentem,REGVM promissa tenentur,
Tum pietas pro gente rogat,quæ ignita reliquit
Iustitiam,commitesq; suas:sæuumq; tonantem
Esse dea hæc uetuit:rapidas mitissima flammas
Ignea quæ tamen est,extinxit:ut imbribus ignes
In stipula cædunt:pluuia minuuntur & æstus.
Interea uocat ære[c] duces:atq; agmina:& auro
Cœlicolas superum cecinit qui bella michael
In steropes,magni pauitantia corda tonantis
Congregat & iussu,uolat aliger,intonat omnis
Cœlorum paries,misero sic omnia lapsu
Spirituum,terrentur enim,nec tuta quiescunt
Pectora iustorum,terrent exempla pudicas
Lapsorum mentes,VNVM sanctissima punit
Lex,monet & centum.cum sint præcepta regentis
Quam stabili seruanda fide parere necesse est,
Conuenere duces cœli,quæ iussa morantes[d]
Sint iouis æterni,solio rex sedit in alto,
Et dextra indicens[e] consucta silentia rupit.
Vos dij,uosq; deæ,quorum mens conscia nostri
Extitit,ut nunq̃ diuina arcana laterent

Pectoribus

a Turbata mœsta fama.
Demissa faciem diuino pedi.
Suffusa i.ipsa lumina accusatiuus est.

b Succensus furore nimio .i. multo misisset ab aure iacendi modus est.

c Aere & auro cecinit.

d Morantes expectantes.
e Indicens.s.aliis silentia,rupit silentia.
Dii angeli,Deæ uirtutes.

Pectoribus uestris, siue hic,[a] seu mundus egeret
Arte manus nostræ, quæ sunt dicenda tenaci
Suscipite hæc animo, nec uos mea cura relinquat,
Extruxi hæc præclara poli pallatia, uosq;
Regni huius ciues feci, mea uiscera, quorum
Pars una in facinus molles deflexit habenas,
Ignitas pœnasq; luit, fera tartara seruat
In medio mundumq; tuli florentibus herbis,
Æquore, & aereo comens uiridantia tecto,
Imposuiq; hominem, cecidit, cecidere nepotes,
Perfusi oceano peccantia pectora fluctu,
Quos[b] reliquos fecere manus pietatis amore
A magno immunes, dictu miserabile, ponto,
Ne rueret mortale genus, totumq; periret
Humanæ gentis semen, uanesceret aura,
In noxam traxere dies, & sæcula morbo
Fœdarunt, nullumq; sui, q̃ grande noceret,
Pœnituit sceleris, quamuis tormenta reatus
Punissent nullumq; iouis qui nuntius esset
Audiuere uirum, facta est intentio tantum
Ad scelus extremum, mox compleuere, malignæ
Quid iam mentis erat, nec uox, nec uerbera possunt,
Nec multum remouere scelus tormenta, nefandos
Nec terrere homines, adduntur culmina flammis,
Ignibus & paleæ, ligna & fornacibus, æstu
Fomitis,[c] imperium flammæ mage creuerit, aucti,
An rursus mea dextra furat? noua prælia tentem
Ignibus? aut celsos excædant æquora montes?
Humanum delebo genus, quod turpiter audet?
Atq; homini curtabo dies? & fœdere rupto
Irarum causas repetam? patris? atq; nepotum?
Fas nihil est, quod iura uelint, lex sola[d] nocendi

a Hic vt angelorum expulsio.

b Illi quos reliquos nostre manus. i. qui seruati fuerunt in arca traxere dies in pecatum & fœdarunt secula.

c Estu fomitis aucti imperium. i. augmentum flammæ magis accreuit.

d Sola. i. solum.

Ist habitus: quæ sola placent humana sequuntur
Pectora: luxuriam: raptus: fera bella, recentes
Suscepisse deos: & marmora secta per artus
Humanos: spreuere polum, dixere nitentem
Hunc oculum mundi solem præscire futura,
Hoc iouis[a] arbitrio est: iouis hæc arcana, quid ergo
Diuinant lapides? nec uos uentura potestis
Scire dei, diana feras dea docta fatigat
Perdere, quas aluit damas? & silua recondit,
Prœlia mars tractat? nec non in prœlia pallas
Descendit, largitur item subtilis, & ipsa[b] est,
Ingeny atlantis genitus, saturnus ab annis,
A saturo nomenq; habuit, uenus alma serenæ
Diua uenustatis, quippe est, deus unus, & anni
Ianus,[c] & innumeros fatui fecere penates,
Suntq; lares multi, fures & nocte lauernam
Sepe orant, neptunnus aquas, pluto ipse latebram
Inferni, & cancros habitat, proserpina iuno
Inferna est, bacchumq; uocant, & numen adorant
Herculis, & geminos terreno in uentre paliscos,
Iuppiter europen rapuit, pluit imbribus auri
Stupratæ in gremium, uenerem mars pressit, in antro
Mulciber indoluit, uarias sumpsere figuras
Dij, quibus in terris honor & reuerentia multa est,
Quæ capit e phœbo donat responsa sibilla
In folio digesta leui, quæ insania mundi
O cœli ciues? ubi nostra potentia ciues?
Dormit? an extincta est? multa indignatio mentis
Vexat, ut extinguam genus hoc mortale, potenti &
Corda superba manu. ponto mergantur, & ardens[d]
Fulmine deijciam terras, & uasta trisulco
Æquora, tum tenues rapidus diuerberet auras.

Huc,

a ℭ Hoc iouis arbitrium est tantum iouis vt communicet diuinandi munus aliis.
Dei nominatiuus pluralis est.
Docta perita perdere.

b ℭ Et etiam ipsa palas.
Genitus. s. mercurius.
Saturnus unde.

c ℭ Ianus est unus deus. s. inter alios.

d ℭ Ardens. s. ira.

Huc, illuc, sine fine notus, pallatia tantum hæc
Sint immota locis, ubi nulla superbia, falsi
Nullus amor mundi, nulla indignatio, & ira,
Corruat at mundus, centro terrenns & orbis
Confusæ horrisono terras immisceat omnes.
Interea diuina cohors florentia tempe
Quæ coluere, polum repetunt, & inania linquunt
Illa loca, & placida uirtute carentia regna,[a]
Cunctæ ergo irrumpunt cœlos, & adire tonantem
Festinant, uidere iouem, timuere seuerum
Et uultum in terris, & fulgura dira minantem.
Hæ tandem intrarunt, diui[b] *mirantur, in orbe,*
Atq; timent ne crimen onus ferat in iouis aures
Irarum, & stipulas cumulent, noua crimina, flammis,
At diuæ innixæ genibus, suspiria ab alto
Pectore longa trahunt, & tristia dicta reportant.
Iuppiter ætherei ruit alto á culmine cœli
Humanum, diuine,[c] *genus, clamatur ab imo*
Carceris obscuri, ueteres sensere parentes
Turpia terrenæ[d] *commissa, & crimina formæ,*
Digna luant pœnas, & facta horrentia terræ.
Ecce ætas[e] *creuit, postq̄ cessere maligno*
Ferrea ab orbe patres, uirtus temerata recessit.
Nuda, exul, deformis, inops, & nescia mundo,
Qui tantum terrena sapit, mortalibus ægra,
Diuisum imperium mundi, tot secula turpi
Crimine fœdarunt,[f] *non est qui consulet albis*
Moribus, & prudens lites hic sedat amaras.
Omne nefas trunco, fructu & descendit ab omni,
Crimine crimen agit mundi in turpissima crimen.
In precio commissa uigent, grauis halitus orbem
Thessalicum, & tempe putrenti inuaserat ore,

a Regna carentia hunc .s. mundum.

b Diui angeli. In orbe in circuitu. Onus irarum.

c Diuine iuppiter ruit a cœlo dum peccat.
d Terrenæ formæ Facta horrentia sensere.

e Ætas ferrea. Cessere recessere. Nescia ignorata. Mundo homini.

f Fœdarūt .s. homines. Hic pro illic. Trunco a patre. Fructu a filiis Crimen agit crimen crimine in turpissima mūdi idest accumulat.

Fugimus:& mundi medias cito liquimus oras,
Atq; senescentem uitijs:& ad infima mundum
Tartara delapsum:mundo succurre cadenti,
Nec quenq̃ mittas:urget præsentia regis,
Ni[a] *ruit in peius,ceca clamatur ab umbra*
Iuppiter ipse ueni,pariat[b] *sacra terra parentem,*
Monstretur pietas miseris,clementia portas
Recludat pietate poli,fera dindima nobis
Iuppiter expoliet,pax atria sola[c] *frequentet*
Regia cœlicolum:populo succurre cadenti,
Et patribus miserere pijs,tu solus & author
Sis uitæ in tenebris:tua sola potentia laudes
Has mereat:dixere deæ:tunc iuppiter inquit,
Audistis,cæca fiat quis clamor in umbra,
Et quæ mortales faciant contraria iustis,
Quodq; ruit mortale genus:quis finis habendus?
Quæ ratio est?seruetur enim?uel deleat orbem
Nostra manus,diuom quæ sit sententia posco,
Dixit:& ingenuam rupit[d] *clementia uocem.*
Ensi tenens in tela furit:mortemq́; minatur
Præsentem occiduo[e] *sedantem crimina mundo,*
Ni retrahat de labe pedes:commissaq́; pœnis
Expiet:& lachrimas fundat pro crimine longas,
Gratia[f] *nulla tamen fiat,sibi iuppiter aulæ*
Cœlestis nostræ:diuom quoq; doxa repugnet
Iis,quibus obriguit feruor pietatis:amorq́;,
Hocq; uelit pietas,miseris q̃ sepe fugata,
Vsq; ferant[g] *sontes ullo sine lumine damnum,*
Haud quaq̃ meruere polum,præcordia quorum
Se uento pauere leui:magnumq́; tonantem
Spreuere,& manibus uoluere inscendere cœlum
Dum struerent longam sublimi uertice turrim,

a Ni nisi.
b Pariat,aperiatur terra & germi.sal.
Portas poli.

c Sola atria regia. non sola pax. quia & aliæ in colunt uirtutes.
Populo .i.in mundo.
Patribus .s.in limbo.

d Rupit uocem siluit: clementia deus clemens.
Mortem sedantem.
e Occiduo non a cedo sed hic a cado ne[illegible] populi sitientis libiæ naso mo[illegible] nes spolient uel matium uiri ad prædam uolucres
f Gratia nulla illis fiat sed sua purgent facinora pœnis.
g Vsq; ferant iustitia ira tamu[illegible] at sententiam: prius dixerat nisi eos pœniteat & purget mundus commissa pœnis. hunc autem uult omnino damnari perpetua damnatione,& h[illegible] nimia ira succensa in malos.præsertim in superbos.
Manibus .s.fabricantio turrim babel.
Sublimi uertice ablatiuus pro genitiuo.

Da

Da mihi, da uires, da posse nocere maligno
Telluris generi: nisi colla tumentia calcem[a]
Et pedibus uentosa præmam præcordia iustis,
Fas punire malos, FAS est abrumpere fœdus
Rumpenti pro labe fidem: sedare[b] furores
Inguinis: & rapida miscere incendia flamma,
POENA scelus sequitur, sic stet sententia legis
Diuinæ, quæ falsa præmit: quia iusta sereno
Aspicit & uultu: tollitq; ad summa merentes,
Obticuit quæ tela manu gerit ipsa minaci.
Subsequitur pietas, oculos suffusa[c] nitentes,
Atq; genas lachrimosa suas humore lituris,
Hæc ait: haud meruit fieri qui factus in orbe est:
Qui non ante[d] fuit, iouis at clementia traxit
In lucem æthercam: posuitq; sub æthere primum
In terris: pietas iterum dominantis ubiq;
Subleuet a lapsu iouis & pia gratia seruet,
PRONVS hō ad casum: terra est q̄ errata resumit[e]
Angelici cecidere animi sine pondere terræ,
Et sine compulsu tenues,[f] sine corpore formæ,
Quid fragilis tellus faciat? quæ mortis imago est,
Auxilium ni forte sibi succurrat cunti
In scelus: & uitium, nostro quod surgat ab orbe
TERRA iacens impulsa cadit: miserere, cadentum,
Cuncta monēt[g] sceleri: fragilis caro: mūdus, & audax
Lucifer: & comites sceleris: bona cura, nefandi
Et stimulant obiecta magis, miserere, dolendum est,
Ergo homini succurre homini: succurre cadenti
Iuppiter: & mundum releua mœrere iacentem,
Non meruit: deus ipse meres succurrere lapsis.
Digesto obticuit pietas sermone tonantis,
Surrexit placido grandis sapientia uultu,

a Calcem, i. premam a calco as.

b Sedare. s. fas est.

c Suffusa oculos. Lituris. humore lachrimarum.

d Qui nō ante fuit. pervardus nec hoc ante promeruit qui ante non fuit.

e Resumit errata

f Tenues formæ sine pōdere terre. i. spirituales.

g Monent excitant scelera ad scelus. Comites sceleris ceteri demones. bona cura. i. magna obiecta q̄ mouēt potentias. Mundum. i. hominem.

Quam cuncti coluere dei prona ora gerentes,
Inq́; pedes demissa[a] *suos: dehinc talia fatur.*
Currit ad arma furens: & rapido cruor aestuat igne
Ensitenens: diuina, potens astraea superbos
Perdere, fumigero sua qui praecordia uento,
Atq; alijs aluere dolis:[b] *quis iura, uoluntas,*
Est lex: & ratio, tantum fuit ipsa cupido,
Meq; animis spreuere suis: comitesq́; tonantis,
Iustitiam: mitemq́, deam, pia uiscera[c] *summi*
Imperij angelicas, chara & praecordia formas,
Ius fiat: mundusq́; ruat, uox prima nocentis
Iustitiae: haec eadem fuerit uox ultima diuae,
At pietas pro gente rogat: uult omnia uitae
Saluari humanae: subiectis parcere, duros
Vnguento mollire animos: & flectere uerbo,
A' tenebris redimam patres: quos tartara seruant,
Ac eadem diros cupit ipsa reducere manes,
Empiream ad sedem (quanta est clementia) quanta
Dulcedo: & pietatis amor, discordia uosq;
Vexat: & ambarum fiat discordia concors,
Audite haec: & nulla meis dea dissona uerbis
Fiat: in ancipiti dabitur concordia lite,
Angelus errauit,[d] *pariter deliquaerat adam*
Commeruere ambo: sed quis tollendus ab aestu
Inferno: sermonis enim fit quaestio tanti,
Lucifer oppressus nulla grauitate[e] *reliquit*
Corporis, aetheream, quae mentem uinculat, aulam,
A' nullo temptatus item: se aequare tonanti
Ausus, & á magno miser ipse recellere lapsu.
Noluit audaces, ut uult clementia, gressus,
Mors fuit hic error: status & fuit ille ruentis
Luciferi: magnam traxitq́; ex aethere partem
Spirituum

a ℭ Demissa prona .s. ora deorum in pedes suos Cruor aestuat perdere.

b ℭ Quis quibus.

c Pia uiscera appõ. Et angelicas formas chara praecordia. Mundusq; ruat hoc ferisu etiam si totus mundus rueret propter iustitiam ruat: non pereat Iustitia. Nocentis ferientis.

d De lucifero differitur Pariter etiam.

Nulla grauitate corporis quae .s. grauitas uinculat AVG. Anima mea cur illam lins mircelfibilem gloriam cernere non potes certe est infirimitas corporis Ausus .s. est.

Spirituum: sceleris'q; fuit pars maxima tanti
Immunis: quæ parua manus,[a] *delapsa triumpho est,*
Quam plures cecidere simul commissa uolentes,
Solus adam bello milles: ui pressus iniqui
Ponderis: & stimulo uafre serpentis abiuit
A' iussu: uerbo'q; iouis scire omnia tentans,
Hoc enim natura petit: sceleris'q; nefandi
Pœnituit: fleuit'q; miser: casus'q; parentis
Humani generis tantum fuit error in adam,
Haudquaq; mors ille fuit: traxit'q; nepotes
A' facto absentes ad crimina fœda parentum,
Virgine sed dempta, cunctos, quæ mater habenda est
In mortis regione ouium qui pastor: & alma
Lux erit in tenebris: ergo est seruandus ab aura
Pestifera mortalis homo: qui in carne triumphat,
Ergo iouis fili[b] *tantum hæc prouintia fiat,*
Gloria quæ æterni, par est quæ patris imago,
Mortalem releuet, qui patris imagine factus,
Hic q; satus sine matre, ferat sine patre uocari
Filius in terris[c] *materna eductus ab aluo,*
Qui q; patris uerbum: fieret mortalibus idem
Sermo dei: & patri deceat se flectere natum
Orantem[d] *pro gente iouem, quæ á patre recessit,*
Non patrem genito deceat pro crimine multas
Fundere in orbe preces: magni sapientia cœli
Sanguine consuluit fragili succurrere mundo[e]
Humani mœrore iouis,[f] *delere cadentum*
Delicta in terris: nudare & tartara & orcum,
Cimereos patribus'q, lares, & promere portas,
Cœlorum'q, animis diuina palatia iustis,
Ante patrem genitus uitæ mortalis: & omnes,
Hoc onus assumpsit diuos: ui sanguinis atra

a ℭ Manus quæ delapsa est a triumpho parua est in comparacione quæ remanserat.
Quamplures.s.angeli simul consenserunt malo: solus adam fuit in pugna nec mirum.
Si victus quando plures cecidere.
Hoc natura petit appetit philo. primo metaphisicæ omnes homines natura scire desiderant.
Nepotes cunctos absentes traxit.
Quæ est habenda mater illius. qui pastor erit ouiū in regione mortis.
Lux.s.qui erit.
b ℭ Fili pro filii hæc prouincia hoc pondus hoc onus erit filii iouis quæ est gloria. & imago eterni patris.
Ferat patiatur.
c ℭ Nota quare magis filius q; pater etiam q; spiritus sanctus humaná carnem assumpsit.
d ℭ Orantem oraturū.
e Fragili mundo hoc est homini.
f Humani iouis.s.Christi.
Nudare tartara.i.amplius tot anime in inferno non mergentur vel non sint in potestate demonis animæ. vel purgatorium vbi animæ cruciabantur spoliare vel potius limbū quia animæ purgate ducebantur ad limbū vi virtute sparsi sāguinis amore telluris.i.hominis.
Ferre iugū onus assumpsit

Ferre iugum mortis sparsi, telluris amores.
Tunc gabriel fortis medio fit nuntius orbi,
Pro nato inueniat matrem: quæ moribus albis
Culta foret, maculæ quam paruæ, & criminis expers[a],
Ad iouis æterni uotum festina salutis
Norma foret, mortale[b] decus, q; ia gratia rerum,
Audierat gabriel infectum & moribus orbem,
Et uitiis, hesit nullam reperire puellam
Quæ genitrix foret apta iouis: sed mente reuoluens
Antiquas meruisse pium uirtutis honorem,
Tartara mox adyt: cæcas & uisitat umbras
Quæ elysios, ut scripta ferunt, prope flumina, campos
Cum maribus condigne[c] habitant: solamina ripis
Captantes fluuii, per prata uirentia, cursu
Labentis placido, placida dein uoce reuellat,
Quæ causa est petiisse iouis fera dindima magnum
Præconem: iustæ recipit, si casta puellæ,
Vlla erit esse iouis ueram, sine crimine matrem,
Hanc huic inuentam miro solamen honeri,
Concipiens, pariter pariens hominemque, deumque,
Lux erit in mundo, superum regina deorum,
Protinus ante pedes magni sidonia dido
Fertur: & ingenui numen gabrielis adorat[d]
In lachrimas & fusa graues, suspiria ab imo
Corde trahens demissa oculos, huic talia fatur.
Ipsa ego sum dido: nostro qua castior orbe
Nulla fuit gabriel: nec erit[e] quæ excedat amore
Virtutis: celibem fama & quæ possit elisam
Vlla sequi, ripas nam me constrinxit ad istas
Fama pudicitiæ. COELO est seruire triumphus.
Effugi sæuasque manus, dirumque tirannum
Ipsa mihi[f] nimium flamma crudelis hiarbam.

Et

a Expers parue macule etiam minime.

b Mortale decus. decus mortalium.
Moribus & uitiis moribus uitiosis endi.
Hesit dubitauit.

c Condigne nominatiuus pluralis.
Ripis in ripis fluuii labentis curso placido per prata uirentia.
Est fuit.
Præconem. i. nuntium.
Recipit promittit puelle iustæ
Sine crimine sine voluptate.
Hanc esse ueram matrem iouis.

d Adorat ueneratur qa solus deus adoratur.

e Nec erit ulla quæ excedat amore uirtutis elisam: nec ulla erit quæ possit sequi fama elisam celibem.

f Mihi crudelis.

Et uolui seruare[a] fidem, post fata, sichco,
Mantua, diuersum docuit: nasonis & audax
Musa nimis deme: cæco percussa furore
Dicor in æneam, fato uoluisse petentem
O Enotrias partes uri: & discedere cœlo,
Hos uisura lacus, ubi nulla redemptio captis
Ad superos remeare lares: nisi dextra tonantis
Soluat[b] ab exitio meritos: nugæ, omnia nugæ,
Troianos nunq̃ uidi, uix nomina teucræ
Ad nostras uenere aures incognita gentis,
Multotiens cum falce senex per sæcula tristes
Disposuit cursus, natos quos protulit ipse
Ore cibo sumpsit totiens, nec nominis ulla
Fama fuit nostræ troianis regibus urbis,

a ℭ Seruare obseruare fidē sicheo marito
Mantua maro mantuanus.
Audax musa nasonis.
Dicor ego pcussa dolore uoluisse discedere a cœlo ab aere.
Vri comburi
b ℭ Soluat liberet.
Meritos: merentes.
Nuge. s. sunt me occissam. s. amore æneæ.
Teucræ gentis nomina incognita.
Senex. s. saturnus. i. tempus.
Cibo in cibum.

Ilios ante fuit,[a] flammis & troia reluxit,
Humenti atq; æquata solo, quam regia dido
Ipsa foret: uel q̃ materno exiret ab aluo,
Si quæras castam, quæ me castissima tentet
Diue[b] pudicitiæ: fidam si quæris Amantem,
Quæ mage fida uiro? flamma consumpta rapaci
Mundo abyme fœda forem post[c] fata, sichæo
Connubio alterius, clari si sanguinis unam
Pro ioue uis matrem? multo præstantior omni
Sum[d] mulier: regina fui, ditissima coniunx,
A' ioue me dixere genus traxisse, priores,
Ex epapho: beloq; graui: uel agenore, phœnix,
Vnde genus tenuit: cui belus & alter, eidem
Nomen erat methres, à quo sidonia dido
Orta fuit fœlix genere, infœlicior omni
Fortuna generis, VANA est fiducia: uirtus
Nobilibus ni gestet opem, quæ sola superstes.
Sumq; parata mori, si possim sanguine gentem
Humanam purgare meo, si corporis usum
Rursus ego impetrem: cœli sim serua tiranno,
Qui me habeat matrem: nec tantum mater olimpi.
Nec mihi forma[e] meos præstanti corpore mores
Dedecet, ergo iouis, si sim sibi moribus æqua,
Mater ero: & fiam tollendo consona nato.
Cui gabriel: tua cuncta placent: sed magna tonantis
Esse nequis corrupta semel sub coniuge, mater,
Et superum regina deum, dein conscia mortis
Ipsa tuæ: ingenuam fœdasti sanguine uitam.
PERDERE se cuicunq; nefas: nam separat atrox
A' molli pietate manus. tibi flamma cruore
Supplicijs accensa pijs fœdata repugnat:
Et ne reginam gemina hac ratione pudicam

Turbaret

a ℭ Ante fuit troia: & humo æquata q̃. s. esset carthago & dido.

b ℭ Diue o diuine.

c ℭ Post fata. s. mea. s. ut irem ad sicheum pura.

d ℭ Sum. fui.
Ex epapho.
Priores dixere, a ioue epaphus a quo belus priscus a belo, agenor. ab eo phœnix. a phœnice belus. ii. q & methres a quo pigmalion & dido & anna.
Infœlicior infœlix.

e ℭ Nec forma mihi. i. mea dedecet meos mores
AEqua conueniens.
Tollendo educando.
Fiam deest si.

Turbaret,doctos coram uocat ipse poetas,
Naso uenit primus,primas capit ipse sagittas
Criminis:[a] & misero gabriel tormenta minatur.
Hic quia de tyria,fingens mendatia elysa
Scripserat:aenee fuerit subiecta potenti,
Et flammis combusta suis secessit ab aura
Aetheris:at naso doctum legisse maronem
Respondet.quartoq;[b] uirum uidisse triumpho.
Aencam caeco captum didonis amore,
Seq; uiro didicisse sua quod scripserat arte,
Affuit ecce maro doctis comitatus amicis,
Hic meus est naso,[c] docuit qui ficta magister
(Quam timuit ualidam numerosus ouidius iram
Numinis)huic gabriel quae sunt mendacia?nugae?
Qui simul errores teucri?quae flamma pudicae?
Distantes iungunt distantia tempora quos nam?
An simul aeneas,casta & sidonia dido?
Vos ego mendaces:pro poena criminis,omnes,
Arbiter[d] hoc statuit,tum coeli nuntius alti,
Proferrent tantum sacri mendacia uates,[e]
Miroq; de rebus canerent:modo credere dignum
Esset in humanis:famiam solatus elisam
Is dixit:miserum coniunx solare sicheum,
Pennigero haec oculis abijt sublata uolatu,
Indignata sibi:q; sit sua causa[f] doloris,
His hausis,hyppo matrum castissima abhorrens.
Sermonem oppressit:quae digna resoluerat ora
Ter:pudor & tenuit ter uocis inutilis ortum,
Perdidit haec eadem tremulo se prouida ponto,
Hac lege infecta quae sanctas sic poena puellas
Inuadit,q quaeq; dolo deuirginat acri
Virtutem eximiam:fugitq; obtecta pudore,

a ¶ Criminis accusationis.
Fingens componens.

b ¶ quarto in.4.aeneidos aeneam captum amore didonis quod tamen fingit contrarium quia dido fuit capta.
Viro a viro a marone.
c ¶ Naso.s.dixit hic est magister meus qui docuit me ficta.
Quam quantum timuit parenthesis est.
Teucri.i.aeneae.
Pudicae.s.elise.

d ¶ Arbiter.s.angelus.
e ¶ Quare poetae mendaces.
Is gabriel.

f ¶ Sua causa.i.causa sui doloris.
Abhorrens timens,matrum feminarum,hausis auditis
Pudor inutilis.
Hac lege hac ratione.

Ergo abyt[a] gabriel, magni cui sarra parentis,
Obuia fit coniunx, multis comitata pudicis,
Casta iudith, precibusq; pijs rebbeca petebat,
Maternum officium, cuius prudentia mundo
Lux fuit, & Iocli sanctum iubat omne futuri,
Confusæ tandem talami uenere pudici
Vna omnes, unaq; petunt, que gloria multa est,
Officium[b] generis, diuini numinis aluum,
Non deerat bona sabba choro materna petenti
Munera, romanæ pariter lucretia famæ,
Multa petens aderat cribro que fœmina raro
Hauserat ad templum castæ castissima uestæ,
Et que ex aduerso protraxit flumine nauim
Ostantem fragili, sola, & sine remige, zona,
Nulla iouis digna est materno inuenta triumpho,
Quæq; erat in noxa, mox regna silentia liquit,
Nuntius & rapido repetit uexata uolatu
Regna[c] malis mundi, tum circumuoluitur orbis,
Sol ubi luciferos oriens manifestat ocellos,
Atq; ubi deponit radios, ubi cinthius ardet
In medio afrorum, rigidas septentrio partes,
Atq; ubi frigus iners glacie dura æquora sistit,
Repperit hic uacuas solis uirtutibus oras,
Nulla fides orbi, nulla clementia, nullus
Stabat amor, scelus omne recens, noua crimina prisco
Addebat, superabat opus nouitate prioris
Delicti, & uirtute sequens deforme maligna,
Fama, & odor sancte diuum uenere puellæ
Præcopt, quæ lauta domus uirtutis, & ingens
Clarorum hospitium, mensa & sanctissima morum,
Stirps[d] dauid præclara nimis, tum sanguinis alma
Gloria iudei, magni dilectio mundi

Ex

a ℭ Abijt angelus a loco vbi erant mulieres gentilium.
Magni parentis .i. abrahæ cui dictũ est in semine tuo.
b ℭ Offitium generis .s. vt conciperent deum.
Bona docta.
Quæ cribro.
Que sola zona.
c ℭ Regna mundi a malis uexata.
Luciferos .s. oriens
Deponit occidens in medio afrorum meridies.
Frigus iners septentrio.
Hic in his partibus vel hic in mundo.
Scelus recens addebat noua crimina veteri peccato
Sequens scelus deforme superabat opus prioris delicti maligna vitute.

AVTHOR

d ℭ Dauid hoc nomen inueni cum prima longa apud prudentium & iuuẽcum & cum prima breui apud mancinellum prudẽtius vt genuit dauid alias & cum vltima longa vt in primo codice ego posuerim cum prima breui & vltima longa sic stirps præclara dauid hebrei sanguinis alma: & feci dauid nomen indeclinabile per diuum hieronimum dicentem cui nomen erat Ioseph de domo dauid iuuencus. Edidit hic Mariam dauidis origine Ioseph ma[illegible] tellus quem [illegible] laudo ait Grammaticus docuit dauid eẽ immobile semper: ego tamen mutaui sententiam secutus prudentium & quintianum nitamen ordo

Ex iesse hæc radice uigens: & uirgula miri
Turis: & ingenuæ perfundens arcula mirrhæ,
Latiuagum populis passim fundentis odorem,
Hanc mariam dixere suis: cui grandis ioachim
Ex anna extiterat genitor: summusq; sacerdos.
Iudæam ingreditur gabriel: humilemq; pudicæ
Visitat ipse casam: totamq; hærere tonanti
Reperit ingenuam: diuosq; expromere cantus,
Rite palestinæ gabriel fit nuntius almæ,
Angelicis cognata choris quæ grata beatis.
Virginitas decuit, gabriel quia nuntius esset
Atq; peræalis ferret connubia nimphæ,
Lucifer ad primum fertur serpente parentem,
At deus ad matrem medio perducitur almam,
Angelico, angelicis & gratia profuit huius
Hæc eadem diuina choris, feliciter actus,
Extimuit fulgore uiri: mirantis & instar
Vix potuit sua uerba loqui: tum nuntius ore
Mellifluo diuum diuina silentia rupit.
Vas figuli sine sode nitens: mirabile fictum,
Ægrotis aurora micans: domus apta locandos
Liberat ægipti ne dctq; tributa tiranno
Quæ genus humanum: nitidi lux splendida uitri.
Angelicos non lenta sinus ꝗ præpes abrahæ
Pascere fida comes: uirgo cui pareat ingens
Rhinoceron: regemq; [e] domans uirtutibus hester,
Fœmina quæ dragmam quærit: lux fulgida mundi
Luna suo perfecta globo: sol lucidus expers
Occasus: ac orbis amor: pia regula morum,
Stella maris: templumq; dei: portusq; salutis,
Absolon insequitur ioathan: [f] quem contegis alto
Extendens uelum puteo: fidissima pullos

nulla sit ratio aut breuitatis aut productionis magis mihi placeret breui ori dauid in prima syllaba. & in vltima, si tamen ibi vid' produxi fuit propter cæsuram q dauie faciat dauidis media aut longe ant breui non placet neq; dauidus dauidi somnia quippe videtur mihi.

Beatis. s. spiritibus. qua, propter quam.

Peræalis æbreæ: peræa enim est iudea vlterior. siue iudææ pars trans iordanem quanuis uirgo esset citerioris partis.

Viri. angeli formam viri habentis.

Extimuit admirata est.

Laudes virginis.

e ℭ Regem domans hester. i s.

Habens dragmam. Lu. i s.

Occasus patrius est.

f ℭ Iohatan detracta. s. ratione metri.

A' pauone tegens Mater, ramumq́; columba
Alma gerens clausis pacem signantis [a] *oliuæ,*
Fœderis arca tenens tria summa potissima regi,
Hortus conclusus, speculum sine labe, cadentum
Vita quidem in tenebris: cœ dit cui fœmina serpens
Salue magna deum proles, magniq; tonantis
Sponsa, iouis tu mater eris, neq; decipit error,
Terra quidem læta est, iubilat mare, sidera gaudent,
Angelico præclara choro noua gaudia surgunt,
Horrēdum pauet omne chaos, stupet orcus, & horret,
In limbo lætiq; patres, q̃ uirgo futura es
Absq; uiro magni mater iouis unica, serui
Qui formam accipiet rutilis delapsus ab astris,
Summa tamen retinens idem, qui sæcula purget,
Humanum atq; genus, non ergo [b] *exhorreat alti*
Numinis altisono tua mens quæ prouida uoto,
Tunc, mulier diuina, uirum nescimus, & unq̃
Mens erit ad lapsum mundana lubrica carnis,
Quo pacto fiam genitrix? cui nuntius, alma
Diuino tu nimpha deum castissima nutu
Concipies, hominis tandem tu nescia fies,
At uirgo summissa genu, sermone pudico,
Ecce ait ô gabriel q̃ iussu ancilla tonantis,
Ad uota hæc parere potens, & prona iubenti,
Sit nobis ut sermo iubet, parere necesse est,
Angellus & superas cœli remeauit ad auras
Lætus, & angelico gaudet, sine fine, triumpho.

a ℭ Si :nantis significan tis tria summa.i.tabulas. virgam manna quæ cũcta rectoribus conueniunt. Fœmina cui. Læti.s.sunt.

b ℭ Non ergo tua mens timeat quæ prouida est voto altisono alti numinis.i.dei. Mulier diuina Virgo Maria dixit. Ad lapsum mundanæ carnis nuntius.s.dixit. Fies nescia hominis alma nimpha uocantis est ca, stissima rectus est. Genu.quartus est. V eiussu tonantis.

Ioannis mariæ uelmatij bagnacaballi Chris
steidos liber Septimus explicit,

Argumentum

ARGVMENTVM VIII.

Nascitur is, qui semper erat, saluator & orbis
Panditur angelica uoce, & sua uita libello
Scribitur octauo, uero [a] *sanctissima uersu.*

a ¶ Vero versu. nullo figmento addito.

IOANNIS MARIÆ VELMATIJ bagnacaballi ad Dominicum Reuerendissimum ostiensem episcopum Cardinalem tranensem christicidos Liber Octauus Incipit,

ANCTA Palestinam mulscerunt gaudia nimpham,
Inuasit dulcedo dea, dum pneumatis alma
Gratia perfudit dulci præcordia tactu,
Quæ mea [a] deducat longos effičta per annos,
Hoc opus est operis liquido conclusio uersu,
A' corde est dilapsa pio mox sanguinis una
Gutta sacri:& magnum sensit genuisse tonantem,
Nec mora:membra decent:totum & formatur in unū
Quod fuit id massæ corpus generantis:& ordo
Membrorū apparet. CITO fit quod iuppiter audet,
Stella gerit solem:uitem sine pondere palmes,
Riuus aquæ fontem:fuit hic [b] & prole sequenti
Posterior:qui matre prior, mirabilis aures
Lectio pertundit, contento angustior aluus,
Compleuit pia uirgo nouem purissima menses,
Et nouies totidem phœbe repararauerat orbem,
Cum gereret magnum, uentris sine pondere pondus,
Et partus foret hora, deum quo funderet orbi,
Bethleem [c] iussa petit, domus hæc sua uirginis olim,
Iure fuit dauid, cuius sanctissima regis
Sanguine creta fuit, foret hæc descripta libello
Cæsaris ex iussu, totum qui iusserat orbem
Describi:sed tunc modice confluxerat urbi
Plebs-

a Quæ mea inuocatio est quæ gratia mea effictas meam compositionē extendat per longos annos.
Hoc opus, hoc est opus operis.s.conclusio. liquido, claro, non ficto uel. Hoc opus est conclusio operis.
Totum. id totum quod fuit masse generantis formatur in unum corpus.
Audet uult.
b Hic.s.Christus fuit posterior in humanis uirgine prole sua que ab ipso descenderat ideo dicit q & prior matre.i. uirgine.
Angustior.s.est eccl. quē cœli capere non poterant suo gremio contulisti.

c Bethleem lu.2.cap.
Foret.s.ut
Cæsaris.s.octauii.
Vrbi bethleem.

Plebs[a] multa: & totam peregrina repleuerat urbem.
Virgo fuit, sic sponsus inops, suffusa pudore
Non reperit pro nocte larem, non hospitis ullum
Obsequium: diuo tantum contecta sereno,
Infantem peperit: mox lucidus aetra refulsit,
Splendida tunc rutilos laetarunt sidera uultus,
Sed timuit deforme chaos: dein pura[b] tonantem
Detulit infirma uestitum carne triumpho
Ad praesepe boum: forte hic bos unus: & unus
Arcas asellus erat: magni fidissima partus
Cura[c] palestinae, comites hi uirginis almae,
Bos frugale animal: frugalis uita: feraxq;
Frugalis doctrina dei, qui carne triumphat,
Passio frugalis christi: portantur asello
Pondera: sic christus gessit cum pondere pondus
Humanae uitae: nostros & ferre labores
Sustulit: horrisono genus hoc protraxit ab orco,
Nulla[d] manus seruilis erat: non sedula nutrix
Infantem: sed sola suum pia mater amictu
Fouit: & intactae sponsus solamina nimphae
Praestitit heu foeno praegrandis iuppiter alti
Aetheris: & magni pro me faber optimus orbis
Nocte cubat[e], rex magnus item uilescit in herba,
Vt releuet lapsum terrae: & me sidere ditet,
Corda superba pati discant: patiantur auari
Esuriem: cuncta & ponant commissa potentes,
Apparuit pacem cantans pastoribus agmen
Spirituum: doxamq; deo: mortalibus aeque
Mentis: & ingenuam pacem cupientibus orbi,
Hac in nocte sacra fluxerunt balsama: eadem
Humana, haec bos uerba tulit (mirabile dictu)
Proficient segetes homines aenigmate duro,[f]

a ℂ Plebs peregrina: Fuit inops.

b ℂ Pura. i. uirgo.

c ℂ Cura ἐγγύς. comites .i. fuerunt. Quare bos fuit in partu Virginis. Quare asinus Sustulit passus est.

d ℂ Nulla manus. hiero. aduersus heluidium. nulla muliercularum sedulitas intercessit & mater obstetrix fuit. pannis inuoluit infantem in praesepio.

e ℂ Cubat in feno. Vilescit apparet uilis Ponant deponant. Mirabilia noctis.

f ℂ Duro difficili.

Deficient, simulacbra ruunt: tris ordine soles
Sunt uisi, & solem perfecti luminis unum
Coniuncti[a] fecere simul, quod creuerat orbe,
Corruit & templum pacis, quæ machina facta est,
Esset[b] in æternum, postq̃ prædixit apollo
Virginis ad partum, prius & non corruet ædes,
Humenti hæc æquata solo, dixere potentes.
Ergo erit æternum hoc, nulla compagine templum
Discincta, longosq; sacrum durabit in annos,
Virgo parit, templumq́; ruit: calce atq; tenaci
Quæ campacta prius: soluere ligamina muris,
Eluxit noua stella polo: dedit æthera lumen
Regibus in terris: regum quæ præuia regem
Panderet esse hominem diuina ab origine natum,
Lætantur reges: ueniunt ubi maximus orbis
Rex latet: & signum stellæ fulgentis opacat
Lumina: & ostendit lumen pro temporis usu,[c]
Auriferi præciosa tagi: redolentia turis
Dona[d] ferunt: magno & mirrhæ, tria munera, nato,
Qui fuit, atq; foret mundi rex maximus, idem
Inq; sui patris templo cum ture sacerdos,
Quemq́; decet saxo frigenti, & mirrha sepulchro,
Altera significent, aurum sapientia fertur,
Thesaurus sapientis erit mortalibus aurum,
Virtute & præcio redolens oratio tus sit,
Mirrha necat carnem, mirum quæ fundit odorem,
Credendum est hunc esse deum, qui natus in orbe est
Atq; sacerdotem, uitæ mortalis eundem,
Sic tria deferimus, pretium, tus, munera, mirrham,
Quæ simul hi reges fecerunt dona iacenti
In gremio matris, nec abest sapientia danti,
Exorat diuasq; præces, carnemq́; flagellat,

Nulla

a ℭ Coniuncti simul. q .s. lumen.
b ℭ Esset deest vt.
Virginis ad partum cor- ruet edes equata humenti solo.
Potentes .s. romani ergo erit tẽplum pacis hi æter- num nulla compagine dis- suta & durabit in longos annos.
Ethera nominatiuus est.
c ℭ Pro usu p utilitate: & tẽporis condictione.
d ℭ Dona mirrhæ.
Qui fuit rex. obtulerunt aurum tus & mirrham in auro vt ostenderetur re- gia potentia.
In ture sacerdotis venera- tio, in mirrha vero domi- nica sepultura.

ORDO

Est, referunt dona præcio- sa tagi auriferi ferunt re- dolẽtia dona turis. & do- na mirrhe nato .s. christo tria munera, qui fuit rex & esset rex maximus: & idem esset in tẽplo sui pa- tris sacerdos: & quem in frigẽti saxo mirrha decet & in frigenti sepulchro uel sit endiadis in frigẽti saxo sepulchrali.
Aurum sapientia.
Thesaurus desiderabilis in ore sapientis.
Virtute & prætio endia- dis est.
Redolens oratio per tus enim orationis suauitas intelligitur psal: dirigatur domine oratio mea: sicut incensum in cõspectu tuo mirrha necat, per mirrhã mortificatio carnis signi- ficatur eccl. pro certan- tibus aitmavius tus distil- lauerunt mirrhã. magis ta- men placet prior horum munerũ significatio .s. ue

Nulla fraude iouem quærunt, qui hæc munera portãt,
Inueniunt quod corde petunt, sine fraudibus, ergo
Hunc puerum herodes quærens non repperit: atra
Mente deum petijt: ceu[a] qui sub pelle latentes
Submissæ pecudis, pascunt in corde rapaces
Multa & fraude lupos, quærunt reperire tonantem
Vi præcis, haud possunt sancti mortalibus extra.
Aurora octauas cælo dimouerat umbras,
Sol nouus oceanis totidem surrexit ab undis,
Infantem temploq; ferunt: puraq; parentes
Mente sacerdoti tribuunt: & numen adorant,
Qui latet æde patris: tum circunciditur infans,
Creuit in orbe puer: secum sapientia creuit.
In denos: binosq; deus processit in annos,
In puero prudens, cuius sapientia, mirum
Magna, erat in populis, fama iam creuerat orbi,
Differit in sancto, multis mirantibus: idem
Nodosa: & cæcos docet, ac ænigmata soluit,
Ipse rogat: proponit item: multosq; flagellat
Ignaros legis, pueri sapientia præcox,
Vexabat pro errore[b] pudor, quia nulla putatur
Doctrina hæc humana ioui, tantum illa refulget
Vt puer, in templo, ne lex transisset ab illo
Obseruata minus, nec legem frangeret ullam,
Circuncisus erat: tamen hic iordanis in unda
Perfundi uoluit: sacras ut redderet undas,
Sacrarat terram pedibus: sacrauerat altum
Aera descendens cælo: dum spiritus albam
Suscepit. laudansq; satum pia uerba, columbam,
Protulit,[c] hic sanctis triginta impleuerit annos
Moribus: & duræ pandens miracula genti,
Iunxerat ipse sibi comites: uigilesq; magistros

In auro ostendatur regis potentia, in ture magnus sacerdos cognoscatur: in mirrha uero summi regis sacerdotis & hominis sepultura expectetur.
Eundem. s. esse mortalẽ.
Exorat sapientia q̃ est in auro exorat præces. i. impetrat qđ significat orationẽ quæ est in ture carnem flagellat intelligitur per mirrham corde uero non ficto.
a ℂ Ceu sicut hipocrite qui sancti hominibus exstra. latentes sub ouina pelle nutriunt in corde lupos quærunt q; flectere iouem præcibus: sed nequeunt dicente dauid iniquitatem si aspexi in corde meo, non exaudiet dominus.
Sancti, isti enim uolunt uideri vulgo boni.
Numen patris.
AEde in æde.
Sapientia creuit que in illo semper fuit uisa est crescere quia sensim manifestabatur.
Mirũ, quoddã mirabile
Differit & docet.
In sancto in templo.
Nodosa dificilia.
Rogat interrogat flagellat quia uerecundabantur
b ℂ Pro errore propter ignorantiam.
Ioui coram ioue, tantum solum.
Vt quamuis.
Nullam legem. partem legis etiam minimam.
Sacrauerat sanctificauerat.
c ℂ Protulit, & protulit pia verba laudans filium Math. 17. cap. hic est filius meus dilectus in quo mihi bene complacui.

Imperiȷ̃ regniq́; animæ, qui in paſcua iuſtas
Ductarent pecudes:& ab ijs in collibus hircos
Herbarum arcerent,[a] *horum commertia nusq̃*
Conueniant. PHOEBO *cum diſſonet umbra nitẽti,*
Hos docuit, quæ facta prius, monumenta ſalutis
Et fuerant tentata nimis ſudoris, ab ipſo
Sanguinis & prætio: docuit tentatio, ab orco
Accedens: hos nulla premat, tentatus ab atro
Dæmone perdomuit uires tentantis inermes
Obſtanti, NAM *multa poteſt pluto ipſe uolenti.*
Ii magna uirtute uiri: noua lumina legis,
Diuitias liquere ſuas, charosq́; parentes,
Perficerent ut iuſſa iouis: qui iuſſerat illos
Poſt ſua terga ſequi: docuit quoq́; multa ſequentes[b]
Pro æternæ mercede pati, præcepta ſalutis,
Non quenq̃ mactare uirum: non prodere fratres,
Periuros non falſa loqui: dilectio & hoſtis
Diſcipulis præoſtenſa fuit, quia iuppiter ortum
Luminis æquali[c] *phœbeæ lampados igne*
Diſtribuit mundo, pluit & ſuper omnia, nullum
Diſcrimen ſeruans: q; ſit bonus ille, ſed alter
Prauus: & in toto hoc nemo truculentior orbe,
O' pietas: ó dulcis amor: dare uulnera, & hoſti
Parcere, pro tenebris, radios præſtare nitentes,
Tum placidam populi uitare fugatius auram
Inſtruxit, ſed amore iouis prædixit agendum
Si quid uirtutis fieret, uana omnia mundi
Eſſe quidem docuit. SOLA *at cœleſtia durant,*
Regnare eſt ſeruire deo, bene uiuere morti
Offerri,[d] *lucrum'q; ſuas, uirtutis amore,*
Pellere diuitias: magno & ſeruire tonanti
Libertas. monuitq́; oculos purgare[e] *tenaci*
Feſtuca:

a ℭ Arcerent hircos. ab his ouibus.i.malos a bonis.
Horum.ſ.bonorum:& malorum.
Hos.ſ.apoſtolos.
Nimis ualde quæ facta prius: quia prius cepit facere q̃ docere.
Hos illos.
Accedens ueniens uoluit Criſtus tẽtari & uincere docens hominem præparatum eſſe tentationi ita tamen peruigil ut non ſuccumbat.
Inermes uires obſtanti q̃a debilis eſt hoſtis contra nolentem.
b ℭ Sequentes.ſ.eum.
Multa præcepta.

c ℭ AEquali igne math. v. ſicut & pater veſter cœleſtis qui facit oriri ſolem ſuum ſuper bonos & malos.
Hoc.ſ.malo viro.
Hoſti parcere qui dedit vulnera.

d ℭ Offerri morti pro deo eſt bene uiuere: & lucrum eſt diuitias ſpernere
e ℭ Purgare oculos mat. 7.luc.c.6.eiice prius trabẽ de oculo tuo. & tunc perſpicies ut educas feſtucam de oculo fratris tui.

Festuca:ut labem possit contemnere paruam
Luminis[a] alterius,neq; enim cœnosa reatum
Vnda lauat,maculamq; piat:que turpis & atra est
Dextra luto:nihil ergo aliis:qui loripes exit
Crure miser gemino,uitii gradientis,amico
Inferat:at tacito sileat sibi inutilis ore,
Quæ uultis faciant homines,pia dextera & illis
Hæc eadem faciat:naturæ instantis ad omnes
Præceptum hoc frugale fuit:quæ prima,secundæ,
Hoc etiam tribuit:sed quæ,uelut atra,negantur
Nemo uelit comiti:quæ uos tradetis,ab aruo
Illa feretis item:FRVCTVS sua semina norit.
Quam multa est doctrina deiuirtutis abundans,
Quam multa & pietas:pruritu horrentia purgat
Membra hominis:psoramq; suo clementia uerbo
Emaculat,sic magna fides fuit ipsa petentis
Sanauit seruumq; ducis:pietatis amore
Et fidei poscentis ope:uis sceropesq; fugauit
In porcos:magnumq; freti sensere profundum
Bruta sues immunda uiri:qui fœnoris expers
Non erat in tribubus.MAGNA est fiducia rerum
Que cruciat miseros:& multa flagellat auaros,
Crescentes comitatur opes amor anxius auri.
Sanauit qui membra tremens,sua corpora tantum
Fouerat in lecto:mentem & lustrauit auaram
Lumine candoris uitæ,mirantis in auro
Munera multa uiri,mundo qui uenerat,atros
Purgare,ad causam errantes deducere ab altis
Collibus,ÆGROTIS opus est medicina:negatur
Corpore qui uegeto refouet sua membra quiete:
Sanguinis & fluxum sedat:febrisq;,puellam
Auocat a mortis,uere quæ uixerat,umbra,

a ℭ Luminis oculi:uel corporis luminosi.
Piat expiat purgat dextra & neque dextra quæ tur pis luto purgat maculam.
Nihil vitii.gradientis.
Quæ vultis faciant .s. vobis math.7. oia quæcunq; vultis faciant homines vobis,& vos facite illis.
Instantis solicitantis quæ .i. Christus qui vt deus est prima natura secunde nature hoc præceptum tribuit.
Fructus math.7.lu.8.ca.
A fructibus eorũ.cognoscetis eos.
Virtutis operis
Pruritu horrentia membra math.8.lu.::.cap.
Clementia.i.Christus.
Psoram scabiem.
Vade ostende te sacerdoti mat.8.
Petentis .s. centurionis mat.8.
In porcos math.8.
Bruta immunda appõ est.
Multa multum.
Tremens membra sinecd.
Auaram mentem.i.matheum vocauit ad se illuminauit auaram mentem lumine splendoris vitæ viri mirantis multa munera in auro.
Ægrotis opus math.9.
Fluxum sedat math.9.
Quæ vixerat quæ vera erat mortua.
Math.9. Mar.v.

Audit[a] item surdus:mutusq; decentia fatur
Soluitur & uirtute iouis:qui obsessus ab orco,
Cœcus erat,lumenq;,dei pietate,recepit,
Liberat à ponto comites:sæua æquora nauim
Vexarunt:tunc solus erat tellure relictus
Saluator:fratresq; suos susceperat æquor
In trabe,quæ refluo fuerat uexata tumultu
Æquoris:& gelidum cuncti pauere timorem
Vecta rotis nox atra ruit,depasta[b] tenebris,
Incumbunt uenti,resonat clamoribus æther,
Intremuit malus:uelum diuerberat,austri,
Visq; noti,aduerso fundens sua robora cursu
Obruit unda ratem:remi franguntur:& atro
Turbine cimba nutat:submergitur anchora fluctu,
Ima petit deiecta mari,clamoribus æquor
Impletur,gelidæ tantum fit mentio mortis,
Vota ferunt:clamant pariter succurre,perimus
Iuppiter:& nostri tandem miserere,perimus
Christus at horrisonis labens apparet in undis,
Et pede transitur furiosa per æquora sicco,
Demulcetq; uiros placido,quibus æquoris,ore
Noxius[c] æstus erat:& sæua pericula mortis,
Voce loquens ego sum:regi confidite uestro,
Et mœstos reuocate animos:uanumq; timorem
Pellite:nec modica trepidans mergatur ab unda
Vestra ratis:fidei iactetur at anchora fluctu,
Carpat humum,rostro fundetur & ipsa tridenti,
Tunc mage clamarunt:tetram uiolentius umbram
Nocte timent rapidi uolitare per inuia ponti,
Clauiger at tremulo fretus se se obijcit alto
Proclamans ò christe ueni,succurre magister.
Ad te me iubeas expertem[d] innare pericli,

Proclamatq;

a Audit surdus marci. cap. 7.
Mutus luca. xi. math. xii.
Cœcus erat Ioan. 9.
Liberat a ponto. mar. 6. math. 14.
Fratresq; suos math. 14.

b Depasta plen[a].
Ether aer.
c Noxius iambus in tertia sede tam & si multi negent.
d Expertem pericli.

Proclamatq; iterum:rapimur,succurre,perimus
Fluctibus horrisonis:dextram porrexit:& curis
Fluctisonas iussit statim deponere uires,
Atq; iras sedare truces,parere iubenti,
Numina,si quæ[a] sunt,subitis placantur in undis,
Neptunnus,quem uana deum tulit esse uetustas,
Cimotoe & triton:deus & portunus honorant
Iussa patris summi,tenebræ pelluntur:in atro
Luna uaga apparet,radiat quoq; cinthia terras,
Apparent liquidæ famosi gurgitis undæ
Alta ubicunq; uides,sunt æquora cuncta pericli,
Maioris,si obscura tegit caligo,timoris,
Imminuit quem clara dies:seu lucida noctis
Lumina,ne cæco fundantur corpora fluctu,
Ergo per immensas placati gurgitis undas
Ergo,iouis magni comites quos[b] gratia fudit
Cognouere omnes:ucramq; uocare salutem,
Et portum repetens placidum perlabitur æquor
Diuorum puppis:proraq; obuertitur æquo
Curua salo,cœpere suos tunc gaudia:[c]portus
Mœstitiæ q̃ magna lares frigentis,in aluco,
Descendunt montana procul:mirantur & urbes
Conuales trepidant:noscunt miracula cuncti,
Leprosi:mutiq; ruunt:claudiq; feruntur,
Ducuntur cœci manibus:sinte ĉticus ipse
Fandi habet admissas,linguæ q̃ mollis habenas,
Qui cadit é uitio cerebri dementis,& omnes
Curantur:soluuntur item qui dente tenaci
Spiritibus rapti falsis tormenta luebant
Omne genus[d] morbi rapido possessa uolatu
Membra relinquebat,longo & consecta dolore
Corpora iussa dei fugiens seruabat ab ipso

a ℭ Si quæ sint loquit catholice nō poetice hic.

b ℭ Quos gratia magni iouis fudit.

c ℭ Gaudia cepere sensus & ordo q̃ magna gaudia in alueo portus cepere suos.s.comites vel discipulos.appositiue lares.habitacula,frigentis mœstitie.

d ℭ Omne genus relinquebat membra possessa rapido uolatu:& confecta longo dolore seruabat.s.omne genus morbi præcepta dei fugiens ab ipso deo præcipiente fugam.

Præcipiente fuga. NIHIL est leuis ergo potenti
Difficili imperio, consensu hic omnia solo
Perficit, humanam quamuis cœlestia carnem
Induerint, formamq; deus sic sumpserit istam
Iuppiter in terris, diuina potentia natum
Deseruit nunquam semper, quæ, & regnat ubiq;,
Quod iouis est, hominis christus præcordia[a] claro
Intuitu callebat: tenui: nuda omnia tandem
Fiebant, quæ corde latent: facienda nec ipsi
Nubila prospectu fuerant: pater ipse futuri
Christus erat: natura nequit quæ implere: potenti
Fecerat iste manu, claudus surrexit, in umbra
Prospicit & cæcus, fiunt miracula uitæ,
Quandoquidem mors atra fugit: deduxit ab orco
In tenebris clausam, putrenti corpore, uitam,
Hoc natura nequit: cædit natura potenti,
MAIORI ceditq; minor: deus imperat austro
In carne existens, horrentia & æquora uentis
Mulcentur: quod maius, item peccata relaxat,
Hoc iouis æterni est, fuit hic homo, iuppiter idem,
Mortalis poscebat opem patris astra regentis,
Diuinus præbebat opem mortalibus ægris.
Fama uiri tanti creuit diffusa per orbem,
Tum gentes miranda canunt, sermone potentem
Esse illum: factoq; magis cuncta ora loquuntur.
In tenebris lux clara nitet, concurritur ergo
Ad fontem, si quis sitiat: christumq; sequuntur
Oppida: & in christo sanctum pars numen adorant,
Demonium pars dicit habet: sic prælia surgunt
Sermonis: referuntq; auido diuersa fauore,[b]
A' prauis iusti, laudant pia facta pudicos
Corporis & gestus, sanctissima uerba, modestam
Viuendi

a ℂ Præcordia & secreta hominis, quod dei est, cognoscebat christus luc. x..
Facienda futura sciebat.
Prospectu ad prospiciendum ipsi christo non erát futura occulta.
Natura nequit natura nō poterat facere quæ Christus faciebat.
Vitæ in mortuis surgentibus.
Putrenti corpore putrentis corporis Ioan. xi.

b ℂ Fauore uoluntate.
Diuersa a prauis.

Viuendi normam, pietas[a] ubi plena, pudorq;
Gratia sermonum, doctrina, amplissima uirtus,
Omnis ubi grauitas: multa & patientia: mundo
Rara tamen: nunq̃ q̃; fuit: sapientia uiuax.
ET quia uera nocent contra commissa fatenti,
Et pariunt quæ uera odium liuore tenaci,
Cœperunt proceres[b] sanctæ regionis, & ædem
Seruantes: odisse bonum, noua prœlia iusto
Inÿcere: & uerbo christum mordere canino,
Cœperunt tentare deum, qui in carne latebat,
Sermone ut caperent: laqueos iactare[c] trudentes
Tendere: foderunt caueas: & retia ponunt,
In foueas cecidere suas in uincla coacti
Criminibus, QVAM turpe nefas latrare pudico est
Fœminæ[d] adulterium uulgant: celeresq; sagittas
Exacuunt: seruantq; truces in corde dolones,
Tela retorquentur: ueluti uibramine uenti
Acta: illos feriunt, duros qui fortiter arcus
Curuarant: sensim fugiunt, qui crimina taxant
Crimine deprensi. TVRpe est cum culpa remordet
Tergentem commissa acri minoida[e] aceto,
Hic spuit in cœlum, fœdus qui in crimina fertur
Inflatos mundi uento saluator apellas
Repperit: & magni scribas se dicere templi
Maiores: populo iussa[f] & grauiora iubentes
Credenti: qui magna darent doctoribus ædis,
Quam salomon struxit: multos & condidit annos,
Accubitus primos: lautæq; sedilia cœnæ
Prima uiri quærunt sanctæ uirtutis, honorem
Vt compti extenso pedibus lucrentur amictu,
Ausonia indutiq; toga, de more, quirites.
Submissa seruosq; uocant in uoce, clientes,

a ℂ Plena pietas. s. adiuncta effectui.

b ℂ Proceres uirtutū irrisio est.

c ℂ Iactare. s. cœperunt.

d ℂ Fœminæ adulterium Io. 8.
Exacuunt. s. in adulteram iudei.

e ℂ Minoida hoc est iudicem cum culpa remordet minoida qui fedus.

f ℂ Iussa grauiora math. 23.
Credenti doctoribus.
Cœnæ. mensæ.
Viri sanctæ uirtutis lucrentur honorem.
Extenso protenso.
Pedibus ad pedes.
Quirites irrisio est. i. iudei maiores.
In uoce in præcepto sub missæ uocis præ uerecundia.

Increpitant rauco tardos:& murmure tanto
Seruitio famulos:atq; impia flagra minantur,
Pinguia,ni disco referantur[a] edulia primis,
Atq; salutari cupiunt,nomenq́; magistri,
Exoptant:proceres dici:patriæq́; parentes,
Obseruatores sanctæ,& præcordia legis,
Dauid[b] stirpe sati:proles latoris,aaron,
Diuinæ legis,sancti q̄ uera propago,
Soluere seq; negant nodos,& uincula mosis
Legati ueteris,qui sancta uolumina uiui
Scripta dei digito didicit,docuitq; nepotes,
Hos quoq; primores argenti dira cupido
Inuasit:crudelis amor uexauit habendi,
Dira fames auri,sanctis animalia templis
Vendebant,sancta romana palatia in urbe
Vt fierent depicta modo pulcherrima miro,
Illaq; marmoreis essent compacta figuris,
Munera quæ castas flectunt promissa puellas.
Nimirum exoptant similes,[c] miracula genti
Adfingunt:populus miratur pendulus ore,
Ante domum templi,summissa uoce:soloq;
Ora humili depressa gerunt,diuina loquuntur,
Quam falsa ad fraudes ueteri hæc uulpecula[d] ritu
Officium fingens humili celebrare libello
Nescia & officij:bibulas tunc rara puellas
Retia conuoluunt:pestes,cum bella minantur[e]
Esuriem,diramq; sitim:uota aspera iungunt
Credenti:populoq́; rudi:dent dona sacello
Imponunt,sic fata[f] iouis pulcherrima templo
Dona iubent ferri,longo sermone minantur,
Implentur:sitiuntq́; magis cum plura reponunt,
Omne genus rerum cupiunt:nos crimine[g] multo

a Referantur .i. semel & bis.

b David stirpe:& cur non stirpe dauid nati.

c Similes .s. sacerdotes templi.

d Vulpecula appō.

e Minantur .s. sacerdotes. Dent vt dent.

f Fata voluntas pulcherrima optima.

g Crimine culpa.

Taxauit christus:tunc dira incendia uerum
Irarum peperit:mortisq; pericula regi
Hebrææ gentis:medico,qui uulnera charo[a]
Vnguine sanauit:fœtentia & ulcera mentis,
Veracem hunc uoluere graui depellere saxo,
Et dare præcipitem,saxoso é uertice,uitam
Surgentem in tenebris:clarumq; extinguere sidus
Luminis æterni,totum quod uisitat orbem
Splendoris radio:cuiq; nec deficit ardens,
Non abre[b] in terris dixit pastoribus ædis,
Lux ego sum mundi,mea qui uestigia firmo
Subsequitur gressu:nulla caligine:nullo
Voluitur imperio:cœcæ:ac errore tenebræ,
Liber[c] erit seruus,commissi & criminis auctor,
Si quis me sequitur longos hic uiuet in annos,
Quis mea[d] purgabit:si non sunt crimina:templi
Dicite pontifices,quorum præcordia sudant
Virtutum calido,diuulsis sentibus,æstu
Delicti:qui me secreti dæmonis esse
Dicitis:& facitis[e] comitem,mea gloria tantum
Est parere patri:fraudes & pellere cœci
Imperij:sum compos enim:sum cura paternæ
Mentis:& altisoni terræ[f] lux missa tonantis
Marcenti in tenebris:& turpi in gurgite:cœno
Et commissorum puteo:quia calleo patrem,
Quæ mea lux:qui misit item me luminis huius
Lampada,nec nostro fuerint mendatia uerbo,
Vos me nescitis,patrem neq; scitis:& unde
Ipse ego progressus:tantum caro:corpus in umbra
Iudicij uestri est,iterum latrare pudico
Cœperunt:dira lapides & prendere dextra,
Vt rabidi:sine lege,canes:actiq; furore

a ℂ Caro,precioso vnguento.
Mentis animæ.
Dare præcipitem Io.v.

b ℂ Abre sine causa.
Lux ego Io.8.

c ℂ Liber erit super qui seruus est & magnus peccator.
d ℂ Quis mea purgabit Io.8.
quis ex vobis arguet me de peccato.
Secreti particularis.

e ℂ Facitis asseritis.
f ℂ Terræ homini marcenti in tenebris & in turpi cœno,in gurgite commissorum,& puteo.

Percuterent[a] saxo diuinum corpus: & almæ
Authorem uitæ, cœlans se á plebe recessit,
More furentis apri, rabido quæ infecta uenenis,
Tum maior rabies creuit, ceu flamma relucet
Cum magis acta noto uolat & per inane fauilla,
Saturni sol almus erat, quod[b] tempus apellæ
Obseruant, talesq; dies ij sabbata dicunt,
Cœcus erat pauper materni uentris ab ortu,
Ante fores templi qui mendicabat, ab omni
Viuendi poscebat opem, miracula tantum
Et Christi[c] miranda petens, apprehenderat aure,
Viderat hic nunq̃, forte hac transiuit amator
Humanæ formæ, pro qua descenderat orbi,
Vt miserum uidit gemino sine lumine cœcum
Fare age: quid cupias? fiat tibi pauper: at ille
Fac domine ut uideam, quid enim, nisi cœcus ocellos
Exoptatur? tunc Christus opem de luce ministrat
Liuit & hic[d] oculos cœno, iussitq; natantes
Quo tendunt peteret, sacras, & tergeret undas
Rore sinus cœci sacrato luminis, alter
Luminis æterni, clarum qui præstat in umbra
Lumen, & é rigido uitam uocat ipse sepulchro,
Iuit, & hic rediit cernens, mirabile quoddam
Omnibus, & laudes coram reddebat, opusq;
Diuinum extollit, magni monumenta tonantis
Grandia,[e] & á christo nudabat facta potenti,
Sermone & uirtute simul, uox ista uenenum,
Atq; odiissentes peperit, qui sancta ministrant
Dona dei, patribus, magni & solamina templi,
Sabbata polluerat Christus, dixere ministri
Sacrorum, liuore iouem mordebat edaci
Turba sacerdotum. NIGRVM qa detrahit albo.

Sancta

a ℭ Percuterent. s. vt.

b ℭ Quod tempus quem diem.
Miraculum cœci nati. Io. 9.

c ℭ Et Christi miranda tantum miracula audierat & ipse petens miranda quæ est videre miranda audierat.
Forte respectu cœci non añt Christi qui cuncta stu dio non fortuna operabatur vt statim.
Pauper vocatiuus est.

d ℭ Hic. s. Christus. Peteret vndas quo natan tes tendunt.
Rore sacrato cœci luminis sinus, concauitates tergeret cœci luminis .i. oculi.

e ℭ Grandia substantiuũ est. i. grandes res.
Christo potenti sermone & opere.

Sancta prophanabant[a] humanis mercibus aula
Supplicia æternæ proceres, templumq; replebant
Nummorum mensis, ouibus, timidisq; columbis,
Et bobus, phanumq; leuis fecere plateas,
Tunc furor incessit christum, pro patris honore,
Et mercatores templo fune expulit omnes,
Excrucians quo cinctus erat, uerboq; coercet,
Hac ex æde patris diuina oratio[b] tantum
Nascitur, hic fiunt patriq; piacula, sed uos
Latronum umbrosam facitis, cum fraude cauernam,
Verus amor nummi stimulat uos, uera cupido
Lucrandi, ac opibus similes superare sodales,
(NEMO potest seruire deo, qui turpe frequentat
Numen auaritiæ: seruo[c] contraria sunt hæc)
Illi autem, qua hæc, lege facis? quis præbuit author
Virtutem hanc, ciues è sancto pellere templo?
Iis saluator ait, scribæ mihi dicite, cœli?
An terræ[d] uirtute magis baptisma dicauit
Ioannes? sit fas nunc respondere petenti,
Hebræi ambigua uincti tacuere catena,
Non ausi é cœlo sanctum baptisma fateri
Spreuerunt quoniam sancti uestigia, multis
Hærentes uitijs, pariter nec turpiter ausi[e]
Ex homine hoc uenisse sacrum, ne protinus illos
Fœdasset populos duro, cum sanguine, saxo,
Hunc sanctum tenuere hominem, sine numine sanctus
Iusserat in mundo nihil hic, iusta omnia fecit,
Et quia non ausint his respondere, nec ipse
Pandere quæsitum uoluit, sed protinus omni
Texuit[f] historiam, quæ dicta parabola, plebi,
Quidam erat, hic diues: uites plantauerat idem,
Vineaq; agricolis iam productura locata est

a Prophanabant mat. zi.
Supplitia sacrifitia.
Aulæ æterne.i.templi.
Proceres summi sacerdotes

b Oratio de huius qualitate supra satis.
Piacula sacrificia.

c Seruo contraria sunt hæc quia nemo pôt seruire deo & mamone seruo seruienti duobus contrariis.
Lucæ.zz. virtute potestate.
d Terræ ex homine.

e Nec ausi.s.sunt.
Sacrum hoc.s.hoc sacramentum baptismale.
Tenuere.s.populi.

f Lu.zz.texuit plebi.
Matth.zi.hic iste.pronomen est non aduerbium.

Nectar: & ambrosiam: dulces frugalis & uuas,
Mox abijt: longamq; uiam tentauit: iterq;,
Autumnus pressa[a] processit sordidus uua,
Tunc pro pampineo, sperans uaga munera, fructu
Hic misit seruos dominus, quos rustica proles
Confecit ferro, laticem ne redderet uuæ,
Misit item: reliquos pariter fodere[b] maligni
Vulneribus: tandem natum, sibi pignus amoris
Destinat: ac[c] elephas uiso, cœpere, cruore
Sæuire in genitum, genitoq; horrentia misso
Bella parant: natumq; necant: extraq; cadauer
Proyciunt, dominum tumulat nec uinea nectum,
Quid pater iis faciet cum uenerit? omnia perdet
Dixerunt: perdetq; malos male: destinet orco
Iustitiam peragat, uerum qui iusta probabant[d]
Hæc dixere iouis terreni, & iussa timebant,
Sæpius eiectus lapis hic, compago coegit
Mœnia delubri, uobis hæc regna ferentur[e]
Danda alijs, fructusq; feret data uinea plures,
Væh quem petra premet lapis hic, contritus obibit,
Pulsus ut á rapido cœli per inania uento,
In nihilum: uanosq; dies lugendus & horas
Perdiderit, cunctos tunc indignatio, templi
Dira sacerdotes, scribas, & legis adorta est
Doctores, quibus ille,[f] pater præ grandis, & author
Imperij, genito fecit conuiuia mensæ
Connubij, multosq; suæ præceperat urbis
Conduci proceres mensis, regalia læti
Prandia gustarent, alacres & pinguibus essent,
At qui inuitati fuerant, prodire negarunt
Ad regis cœnam, seruis sed uulnera iungunt,
Adyciuntq; neci miseros, camposq; reuisunt,

a ℭ Pressa vua q̄a sic pingitur sordidus.

b ℭ Fodere reliquos.

c ℭ Ac veluti.
Ceperunt sæuire vt elephas cruore viso.
Proiiciunt math. 21.

d ℭ Probabant laudabant iusta iouis: verū sed.

e ℭ. Ferentur. aphæresis est. obibit adibit in nihilū quem hic lapis rediget.

f ℭ Ille. s. dixit
Pater Math. 22. inceptum parabolæ author pregrandis imperii.
Gustarent. s. vt.
Prandium.
Idem.
Cœna hic.

Fama mali: mortisq; malæ perterruit aures
Regis: & admissis ducibus confecit amaros
Sanguinis authores, omnes & destinat orco,
Rex alios iussit duci, conuiuia regis
Summeret,[a] accitus cœnæ, indulgeret & aluo,
Atria complentur, regalia prandia fiunt,
Vna omnes læti comedunt, & uiscera complent,
Conuiuas cernat[b] regis præsentia mensis,
Ingreditur miræ diuina palatia cœnæ,
Hic erat infœlix, similem sine ueste decenti
Læticiam, nulla[c] replens præcordia, cura,
Rex ira accensus misero terrentia fontes
Verba tulit, cur ausus enim sine uestibus ipse es
Festiuis intrare lares, ubi regia mensa est?
Eia, agite, in tenebras miserum demergite, & orco
Mittite: ubi fletus, stridor, mors, pœna, dolores
Æternī: multis uox inuitantis aperta est
Ad cœnam: sequitur paucorum[d] electio, tandem
Vexati à uero fontes in carne tonantem
Consuluere[e] dolo caperent, sermonis & astu,
Atq; adeunt: Christum petunt, cum fraude maligni
An romanorum liceat seruire tiranno?
Censibus? ausonio ferre & sibi munera regi
Annua? sed cui nulla[f] latent secreta: monetam
Afferri iussit, quam magni regis imago
Ornabat, totum grandis qui rexerat orbem,
Iis saluator ait: cuius præscriptio? forma?
Cuius item uultus? facies? & imago tiranni?
Cæsaris ij referunt, quibus & saluator amici
Reddite quæ iuli[g] iulo, quæ cæsaris illi,
Quæ iouis atq; ioui, sua quisq; reponat, & arca
Condat, & exilio fugiens aliena recuset,

a ℭ Summeret deest vt. Accitus uocatus.

b ℭ Cernat vt cernat Decenti similem letitiam.

c ℭ Nulla cur i.

d ℭ Paucorum electio. Multi sunt vocati i pauci vero electi Math. xx.

e ℭ Consuluere consiliū cepere. decreuerunt vt caperent.

Petunt postulant: interogant an liceat dare censum cæsari math. xx.

f ℭ Nulla nulle res secreta adiectiuum est .i. nulle res fiunt secretæ.

Tiranni, domini,

g ℭ Iulli apocope pro iulii illi .s. cesari tam & si Christus non fuit tempore iulii cesaris sed tyberii fortasse fuit moneta iulii cesaris vel unus pro alte ro ponitur.

Iulus trisylabum est virg. iulius a magno demissum nomen iulo. sed hic bis syllabū fit ratione metri

In laqueos cecidere suos:fregere sagittas
In scopulum:saxumq; latens:nil profuit astus,
Nil quoq; calliditas dubij sermonis:& ira,
Ingentesq; minæ,nondum quia uenerat,atra
Hora necis,quam sponte ferens clementia,nusq;
Fugerat exoptant hominem saluare cruoris
Proluuio:ad terras cœlo descenderat imas
Omnipotens:sacrumq; polum dimiserat hac re,[a]
Seruilem accipiens formam,qua pertulit orbis
Pondus:& infirmo tulit hic medicamina mundo,
Post:pauci uenere dies,ubi maximus hospes
Lazarus ægrotat:cui nulla redemptio uitæ
Nec spes ulla fuit uitali uiueret aura,
Sic erat in fatis,uescens ut clara tonantis
Gloria fœlici fieret manifesta triumpho,
Pro fratre ad medicum geminæ misere sorores,
Christus erat solq præstans medicamina uerbo,
Distulit aduentum:fragili ut qui languidus esset
Cæderet à mundo:NEq; enim præsente fatigat
Corpora mors uita[b] formæ mortalis:& aufert,
Lazarus occubuit:iam quarta accesserat orbi
Aurora:& totidem claros lustrauerat ardens
Cinthius ipse dies,totidem soror ipsa diebus
Cinthia successit tenebris uaga lampada tetris,
Scilicet ut prauum corpus præberet odorem.
Post obitum uenit medicus monstrare potentem
Thesaurum cœli:defuncto & uenerat urbis
Magna manus sanctæ pullosa ueste quiritum,
Magnus eques defunctus erat,dum uita maneret,
Suscitat hunc christus sublimi uoce latentem
In tenebris:gelidæ pallenti & mortis in umbra
Hoc signum innumeros fidei[c] protraxit inertes,
Famaq;

a ℂ Hac re hac causa. Tulit hic.s.Christus i humana forma medicamina homini quamuis ut deus faceret mirabilia. Post deinde.i.post monetæ ostensionem ubi quando. Vescens aura vitali.i.viueret.

b ℂ Præsente vita.i.Christo. Formæ mortalis.i.hominis non quantum ad animam quæ est imortalis sed quantum ad illam corporis membraturam & organicam.

c ℂ Fidei ad fidem.

Famaq;[a] multiplices populis quod fecerat:alas
Expandens docuit christus,cuncta oppida:sancta &
Vrbs ruit,& multi diuinum numen adorant
In Christo:laudant[b] Christum:pariterq; sequuntur,
Falsidici trepidant:& confunduntur apellæ,
Diuersi diuersa ferunt:sed maior ubiq;
Pars celebrant:magniq; probant[c] miracula christi,
Protinus inuidia multis comitata colubris,
Excitat alecto:diroq; hæc addidit ore,
Quid pigrescis amans hebrææ gentis,inersq;,
Non capis arma manu tristi[d] frigentia morbo,
Non acuis sentes?non lurida tela ministras?
En tua gens periit,magno despecta tonanti,
Omne genus sequitur christum,plebs omnis adorat,
Hebræo generi rabido succurre furore,
Vipereis populum pascaris[e] carnibus:atq;
Iis ferruginea tangas rubigine dentes,
Et uireant sua corda truci perfusa ueneno,
Cura sit & Christi fumosum extinguere nomen,
Inuigilet,funesq; paret:fera uincula,ferrum,
Vltio succedat,magna est ibi gloria:uirtus
MAXIMA,ubi in magnũ quisq̃ se uindicat hostẽ,
Hæc dicens[f] rauco cecinit miserabilis ære,
Dixerat:& curuo fugit turpissima cornu.

Ioannis mariæ uerulatij bagnacaballi Christeidos liber Octauus explicit,

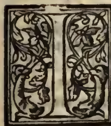
a Fama expandens alas multiples populis docuit quod fecerat Christus.
b Laudant.
c Probant approbant laudant.
d Tristi morbo.i.accidia.
e Pascaris deponens est
f Hæc dicens interdicẽdum ære.i.cornu.

ARGVMENTVM IX.

Nonus habet rabiem iudæi sanguinis, iras,
Consiliumq; diros'q, lupos horrentia dantes,
Verbera, derisumq; sacrifera uulnera ligni,
Et mortem Christi patres saluantis ab orco.

IOANNIS MARIÆ VELMATIJ BAGNACABALLI AD DOMINICUM REUERENDISSIMUM OSTIENSEM EPISCOPUM CARDINALEM TRANENSEM CHRISTEIDOS LIBER NONUS INCIPIT,

AM *quarta ebdoadis lustrabat lāpada terras*
Phœbus: & ad primum radios crexerat orbem,[a]
Dispuleratq; die tenebras, & flaua fugarat
Sidera, lætifero cum suscitat ære coæuos
Pontifices bdias: trepido & petit omnia gressu
Limina magnorum uolucris, feruentius omnes
Festinant properare domum scelerata caiphæ,
Consilia acturi, regemq; trementibus augent
Audacem senibus uoto: subsellia & implent,
Atria consilium rapiunt: mens effera uires
Damnandi audaces iustum sine lege, furentis
Armat: & arma parant sæuæ conuitia mortis,
Sede sedens celsus tandem sacer ipse sacerdos,
Indicit manibus consueta silentia cunctis,
Lætiferamq; uiris deprompsit pectore uocem.
Vos, quorum augere est sanctam cum legibus urbem,
Et uiolare nefas:[b] *quæ tanta audatia? leges,*
Ad nos diuino quæ iussa fidelia nutu
Deuenere pio spiranti numina mosi,
Quæ nulli manifesta deo, quæ gratia nobis?
Accipite hæc animis uerboq; imponite curas.
Res nostra hæc agitur, simus nec fabula uulgi
Curarum expertes, modicæ ad contraria mentis,

a ℭ Ad primum orbem ad orintem.
Suscitat impellit: congregat.
Bdias præconis nomen & illius qui citat ad cōsilium.
Trepido festino.
Augent omnes iudei citati ad consilium regem audacem senibus.
Damnandi iustum.
Vires furentis.
Parant conuitia arma sæuæ mortis.
b ℭ Nefas. s. est violare leges. quæ tanta audatia, s. quis audeat violentiam inferre legibus hoc dixit vt Christum taxet vt legis fractorem.
Quæ iussa quia leges iussa sunt diuina, venere ad nos nutu pio. i. diuina voluntate pia, quia ad salutem nostram data est lex diuina. nutu. s. spiranti numina. & diuinitatem moysi legislatori.
Quæ gratia qualis gratia admirantis est.
Nec simus. s. nos maiores fabula ut a uulgo derideamur.
Modicæ mentis, minimi sensus.

PRINCIpio[a] qui paruus erit, nisi concidat error,
Creuerit in numeras, longo post tempore, uires,
Principijs obstare licet: si dira timentur,
Dantur in antiquo, frustra medicamina morbo,
Cum ueteres fecere moras, ut gramina campis
Vlcera, quæ terre serpunt radicibus omni,
Cum uideat[b] lucere domum, quæ proxima, culmen
Prodere tum flammas, liquidis huic protinus undis
Sufficiat uicinus opem, ne transferat æstus
Illinc in patrium, & magna incendia tectum
Flamma leuis, uolucri par, atq; simillima uento,
Per tenuem quæ lata uolat, uelut aëra uentus.
Nulla hosti detur cumulandi copia uires,
Aggredere huc, dum parua potest, nam sæpe uidemus
Pœniteat lentas hosti imprudenter habenas
Immisisse suo, sola imprudentia captos
Præcipitat, quos dura premit uæcordia segnes,
Hinc uos consilio monui, hæc exordia quorsum?
Audite ô proceres, nec uana illusio fiat:
Vos mihi iamdudum, quæsti, fudistis amaras
De Christo, qui nomen amat sibi tale, querellas
Insuetam populo rabiem qui induxit, & æquam,[c]
Irarum & causas: plebem qui uertit, & omne
Vile genus uulgi: mihi nec minus ira molestam
Fœcundat flammam, ciues parete iubenti,
Victima pro multis unus moriatur[d] & omnes
Soluat ab exitio: nostros œnotria[e] muros
Bella petent, laxas homini si, ut cœpit, habenas
Inceptos augere modos, dimittimus, orbem
Congregat, & similes sequitur uir, fœmina, gressus
Omnia creduntur, soli sapientia perstat,
Amentes omnesq; uocat, uos expulit ira[f]

Percitus

a Principio. modicus error in principio est maximus in fine.

b Cum videat vicinus lucere domum proximã sue. & culmen prodere flãmas. huic. s. domu. subministrat auxilium ne flamma leuis illince domo sua transferat estus & magna incendia in paternũ tectum.

c Et æquam. i. æquum est vt populus rapiat furore in Christum.

d Vnus moriatur victima.

e O Enotria bella

f Ira. non iustitia.

Percitus à templo sanctam uiolentius ædem
Et iubet[a] æquari firmis à sedibus atro
In magna uirtute solo, feruentius ad tris
Hanc iterare dies sua mira potentia pollet,
Manibus, & miseræ fingit miracula genti
Propitijs: nostramq; docet mendacia prolem,
Hic ioue se natum uerbo mortalibus offert,
Ac se posse mori, uitamq;[b] resumere, mortis
Destructor, parcitq; dolis, uult condere leges
Ipse nouas, delet ueterem, non iuppiter ipse est,
Non iouis & genitus, genitum cœlestia uitant,
Hoc audire nefas,[c] & quæ uexilla feruntur
Ante uiros pugnæ, mentes, crudescite mentes
Errorem hunc fugitote nouum proh iuppiter, aures
Hoc sentire timent, iouis est satus[d] iste? iouisq;
Fulgur habet triplex? ciues, aduertite ciues,
Nos damur in prædam, sanctissima sedibus imis
Mœnia nostra ruunt, huius uestigia nutu[e]
Gens petet hesperidum, simili quæ nescia legis
Antiquæ, credetq; deo uerissima ficto,
Omnia quæ narrat uobis, & uiribus urbi
Consulite, hic præstabo uiros[f] ego primus, & arma
Insontem, diræ posuitq; silentia linguæ,
His dictis, ingressa chaum furibunda ministrans
Consilio, & secum geminas uocat atra sorores
Alecto, sequiturq; pares par perfida gressus
Inuidia, exacuit furias armata colubris
Sanguinolenta comas, bibulis & sibilat ardens
Auribus, ac torto mala personat omnia cornu.
Nec minus inuidia crescit, cui flamma[g] perurit
Omnia liuoris pinguis præcordia regni,
Communem quæ ingressa larem, quæ regia pernix

a ℭ Iubet æquari a firmis sedibus .i. a firmamento Io ii.
Manibus .i. demoniis.

b ℭ Vitamq; resumere Io. xi. qui credit in me et si mortuus fuerit viuet.

c ℭ, Nefas .s. est & nefas est audire q̄ spectacula offerantur romanis .s. vt vnus pauper congreget tot homines magis suis Nouum magnum

d ℭ Satus filius.

e ℭ; Nutu simili .i. demoniaco vt alii qui eum sequuti sunt.

f ℭ Viros & arma posset esse endiadis

g ℭ Flamma liuoris regni pinguis.

Tecta;suum uirus sufflatum liuida fiunt
Pectora pontificum,submisso & murmure tota
Tota domus reboat[a] ora & trepidantia pallor
Occupat ex ira;furiæ cœde uenenum
Non frustra sparsere suum:tunc maximus cybron
Exurgens,cui multa fides,[b] de iure senectæ
Excreat:& longam mulcet sua dextera barbam,
Hic grauis & residens coruino orditur ab ore,
Tu princeps:qui gentis honos,qui numina tractas
Templi huius,quiq; huius habes sacri ordinis anni[c]
Imperium:caput omne decens,nos membra,salutis
Hebrææ:da diue modum:si poscimus æqua,
Perdere:qui populum uerbo seducit & arte,
Hic lupus:hæ pecudes:nullus canis anxius urget
Latratu à caula:fœdumq; lycaona fido
Dente ferit,uox sola mihi,sum uiribus impos,
Heu iuuenes anni,[d] mens uiuida,corpus inersq;
Do mea,do natos,& si quid cana senectus
Consilij præstare potest,an cæca,uel isti
Surda uenit sceleri sancta urbs?en fascinat omnes,
Atq; tacent omnes:uellent,[e] uox faucibus hæret
Hiscere:sunt ueluti prius hic si uiderit audax
Nocte lupus:lupus est:rapido qui uortice inermes
Sorbet oues:miseras morsuq; ingurgitat uno,
Principijs obstate uiri:tum cætera,turbæ[f]
Si longa ualuere mora:si in corpore castra
Cœperunt morbi:non ulla medella resumet
Corporeas uires:augebit & ulcera cancer,
Ni ferus ignis honos ueniat:seu cura,salutis,
Nec tamen hic tacuit,sine lege,nec ordinis alter.
Forma erat:incepit pallenti feruidus ira,
Deberent clamare omnes:& prodere mentem.

Quæ

a ℭ Reboat iambus in tertia sede.

b ℭ Multa fides.s.erat quia senex.

c ℭ Huius anni,sacri ordinis imperium.
Salutis hebreæ caput.
AEqua si petimus iusta,da modum perdere illum qui verbo & arte end.
Hic ille.
Latratu fido.

d ℭ Anni iuuenes.s.iuuentutis meæ.
Do mea.s.facultates meas

e ℭ Vellent hiscere.
f ℭ Turbe vocatiuus est
Si cetera valuere longa mora.
Cœperunt morbi: tanq; in Cristo glorioso plura essent vitia seditiones plures in corpore in Christo.
Honos salutis nec tacuit .i.nondum hic tacuerat quando alter incepit.
Forma ordinis nō seruauit ordinem nec loquendi nec personarū,quia tunc non sua interrerat loqui hinc liuor attenditur hebræorum in Christum.
Omnes proceres.

Quæ sua sit, proceres: hac de re[a] firma cupido,
Horrisono[b] cogamur enim dare linthea uento,
Nauis & insano iactetur ab æquore, remis,
In scopulos pellenda truces spoliata, rudentum
Territa stridentum sonitu: trabs fracta: recurret
In timidam pupim, nobis miserabile pondus,
Et pontum: & nostras perflanti turbine terras,
Ac omnes uideamur aquas in gurgite uasto
Sulcare: & pauidi tumido dare uerbera ponto,
An mage nos uegetis obsistere uiribus omnes
Audemus: sanctum nostris & pellere tectis,
Qui ioue delapsus populo miracula pingit,
O mihi si uires, ó si mea uota sequantur,
Auderem barbam dextra fœdare bicornem
Vellere:[c] & ad multum, comperta morte, cruorem,
Nunc, omnes, nunc nostra salus, nunc arma feroces
Sumite, deiectum nostra graue pondus ab urbe,
Fas legem seruare uiri, fas perdere legi
Obstantes sanctæ, tela ergo ingentia ciues
Sunt forti capiunda manu, uix talia fatus,
Incœpere simul scribæ duo, uoce querellas
Diuersa in iustum, quibus alta silentia labris
Indicat arpochrates[d] admoto protinus ori
Indice, iussa timent cuncti, tunc temporis aures
Nec quicq; sermonis habent, ceciditq; tumultus,
Sacrorum, tunc primus honos in uerba resoluit,
Os nulla uirtute sacrum, paruoq; susurro
Corripit altisonas, ubi nulla modestia, uoces,
Consilium non auget, ait, sed uiribus impar
Vox æquata polo est, humili sermone quod optet
Singula uox referat, sintq; hæc secreta sibillæ,
In sensum uenere parem de morte iouis, quem

a ℭ Hac de re firma cupido hucusq; dixit ille. Horrisono ephron sequitur spoliata remis.
b ℭ Sanctum ironice.

c ℭ Vellere auderem
Omnes feroces: uel diu', sim.
Deiectum ad deiiciendũ graue pondus.
Fatus. Lest.
Incepere querellas.

d ℭ Arpochrates. i. cayphas qui habebat ius silentii.
Quicq; sermonis. i. tunc facto signo silẽtii a sũmo sacerdote. s. nihil aures audierunt sed cecid t querellarũ tumultus & vocũ
Nulla virtute nullius ualoris in bonum.
Vox æquata polo. i. clamorosa non aug t consilium. sed est impar viribus

Sancta palestinæ portarunt uiscera nimphæ,
In templo, dixere aliqui, delecta iuuentus
Hunc rapiat: torto dehinc brachia fune reuinctus
Ausonio commissa[a] duci denudet amaro,

a ℭ Commissa scelera. Turpe scelus appō. illi quibus

Tormine: mortifera sic pendeat arbore Christus,
Turpe scelus generi, quibus at mens altior intus
Eminet: & tandem seris fuit usus ab annis.
Festa[b] dies captum nimio, dixere, tumultu

b ℭ Festa dies, non in die festo. ne forte tumultus fieret in populo.

Nesciat in turba: præstabunt tempora tempus,
Ad nostras cum præda manus noua uenerit: atrox
Mors fuerit tentanda lupo, uis[c] prima dolosum
Cimerco præbere lari: sunt cætera frondes,

c ℭ Vis prima. s. est. Cimereo lari tenebroso carceri. cetera. s. vt torqueatur & perimatur facilia sunt est enim maius capere q̄ perimere. Inuectiuam in iudam.

Nec dum finis erat praui sermonis: & atri
Consilÿ, cum dira lues: deformis iudas,
Sordidus: infamis: mordax: reus: impius: anceps,
Hidra: furor: rabies: inconstans: helluo: præceps,
Sus: fera: lerna: canis: scelerum sentina: uenenum,
Noctua: sphinx: bubo: dipsasq́: ingratus: & error,[d]

d ℭ Error errorum.

Protheus, errorum: rabie ferus: anxius: audax,
Corde gerens pestem furto delapsus ab alta
Perfidus ambrosia, mediam non iussus in aulam
Concilÿ intrauit, genua & sua pronus adorat[e].

e ℭ Adorat loquitur.

Tu princeps, nostræq́, caput sublime salutis,
Et nostræ qui gentis honos, ueneranda potestas
Sanguinis hebræi salue, saluete priores,
Sum iudas, iudæus item (fas dicere uerum)
Discipulus sic unus ego comes integer huius,
Quem faciunt christum uulgo, qui numina sacro
Fida sinu retinet: reuocatq́; a sede peremptos,
Lumina dat cæcis, tamen hæc sunt omnia fraudes,
Sic ego credebam iuuenis, cui[f] uana uoluptas

f ℭ Cui mihi iuueni.

Sumpserat imperium, nec quid uirtutis habebat,

Carne

Carne ego: sic calido: generoso & sanguine cretus,
Erraui ut iuuenis: primo quo tempore carnes
Officium capiunt ad castra cupidinis igne
Currendi ueneris: nec tunc senis ulla parabat
Pars[a] *mihi uirtutem: sed cum prolixa capillos*

a ℂ Pars ulla senis.

Hæc coma parturijt canos de more senectæ
Et mihi barba tulit primos, mens effera cessit
Pœnituit fecisse malum, tum[b] *fama resedit*
Auribus in uulgo passim celeberrima nostros
Magnum hominem uenisse lares, cui numina cuncta

b ℂ Tum tunc resedit cū .s. essem iuuenis .i. hospiciū accepit in me.

Aspirant: uotisq; suis cœlestia præstant
Auxilium: superatq; alios uirtute prophetas
Antiquæ legis, iam fœda cadauera surgunt,
Ad præcepta poli parent, & in æquore fluctus
Flamina non spirant uenti, non inuida tellus
Denegat & fructus: tandem me falsa recepit
Fama boni tanti, secumq; per ardua uitæ
Compleui multos, recolens miracula, menses
Huius: & admirans quæ tunc miracula uulgo
Pandebat: tunc creuit[c] *honos: tunc blanda cupido*
Laudis: & in simili regina superbia muro
Castra uiro posuit stabili, putat esse tonantis

c ℂ Creuit honos .s. in christo & blanda cupido qui videbat ꝙ tota cum turba sequebatur.

Filius: & patrem proprium uocat iste tonantem
Hic aliam legem condens, caput abluit unda
Infantum: ac animas credentum flumine purgat,
Et quæ sancta fuit, ueniet nascentibus error,
Dedecus, & pueris, & circuncisio nulla,
Implicat humanas mentes, simul ipse pericli
Credebam incautus, sed postꝙ legibus obstat
Hebræis, dixi, ficta hæc: mendatia dixi?
Sancta quidem lex est: teneor defendere sacra,
Sacra patrum: & patrios mores, sine fraude tueri

En ego do uestris, dehinc uos punite dolosum
Si placeat, manibus, tantum qui demone præstat
Gentibus, & bibulæ fingit miracula genti,
Sed mea quæ merces? quæ uos dederitis ad illud
Munera opus ciues? perdam, ne pauper utrumq;,
Molle[a] quidem tempus, loca quæq; decentia nosco
Fallendi officio. cui talia fatur obortis
Lætitia princeps lachrimis, te sanctus abraham,
Te satus, atq; nepos, & lex sanctissima mosis
Purget ab offensa, pecudem tu suscipe templum,
Legitimum quæ errauit iter, quæ deuia colles
Transiuit, dumosq; truces per pascua, & endor[b]
Te iuda lætanter enim mea concio fratrem
Suscipit, & quod grata refert lætissima grates,
Præmia sunt numi[c] triginta & nobile iusti
Ponderis argentum, lucro sed gratia maior
Nostra sit in iuda, proprijs & sedibus unus
E' nostris sedeas, tibi sit fiducia nostri,
Et pete quodcunq; est, tua sunt hæc omnia; dixit,
Tu modo promissum serues, caramq; monetam
Protulit infido, mortalia munera, pambron,[d]
Thesauri cui cura fuit, mox proditor atræ
Signa dedit noctis, faciemq;, ac oscula tanto
Præmonuit iungenda deo: turbamq; sequacem
Exertam uult esse malo, non lancea desit,
Non galea, & non ensis item, nec dormiat ullus,
Discedam, tentabo uiam, discessit, & audax
Proditor á turba, sequitur quem dira proteruum
Tysiphone: spiratq; suum facta horrida uirus,
Et tunc torua magis, maior prouincia surgit
Ad socios redyt, sotys mirabile fingens
Commentum, miseræ[e] reperi conuiuia mensæ,

Cras

[a] Molle accommodum Satus isaac: nepos iacob. Colles per colles.

[b] Per endor per campũ infructuosum.

[c] Nummi & argentum end.

[d] Pambron a multa cõmestione nomen sumptũ.

[e] Miseræ pauperrimæ.

Cras pasca est, purum quæsiui pascatis agnum
Pro cæna, inueni, fallaci consona uerbo
Pectora crediderant comitum, nox quinta tenebras
Attulerat cælo, requiem genus omne animantum
Captabat, iudas: hic[a] solus in aere uiuax
Castra facit, parat ipse dolos, suspirat, anhellat,
Insomnem deduxit inops ad crimina noctem,
Quinta dies uenit, pasca est, celebratur ab omni,
Et uota in magno fiunt solemnia templo,
Magna dies aderat populo, quæ tota pudicis.
Declinat[b] sacris, turbam & partitur in omnem,
Candentem, & purum calchas uigillantibus agnum,
Ad partem pueris, mensæ non retulit escam
Promissam[c] scharioth: repetunt: mirantur & omnes
Consocij de fraude sui: conuiuia iussu
Lauta parant christi, NON deest cui dextra tonãtis
Seruit: & imperium præbens huic omne ministrat,
Pascalis fit cæna igitur: mensáq; remota
Discipulos lauit: prædixit scandala: panem
In corpus sacrauit item, fit sanguis & ænon
Discipulos pauitq; suo tum corpore: & idem
Sanguine potauit: uiridem & secessit in hortum
Trans cedron, cedron rapidus cum turbine torrens
Saxorum: & multæ fluctus lapsantis arenæ
Tris secum assumpsit comites præcordia sancta,
Mentis, diuini data sunt cui pondera templi,
Ioannem: fratremq; suum: tria lumina legis
Villa tenet reliquos: quæ sub radicibus alti
Montis oliueti fuerat lapidisq; tonanti
Ad iactum abscessit magno[d] fusurus amaro
Pectore uota suplex: sed iam secesserat ingens
Proditor: & falsi repetit pallatia regni,

a Hic tunc.

b Declinat .i. recedit ad finem.

c Promissam sociis suis iudas non tulit agnum promissum apostolis figmento suo.
Consocii sui patrius est cui .s. christo.
Scandala quod[i] tradendus esset: negandus & relinquendus a suis discipulis.
Aenon .i. uinum.
Rapax torrens .s. est cum turbine saxorum.
Cui .s. illum cui date sunt claues.

d C Magorlo ...

Percutit; & facili patuerunt cardine ualuæ
(PAR amat æqualem) quem circumplectitur omnis
Turba sacerdotum; solitamq; ex more, salutem
Quisq;[a] offert iudæ; propriasq; ex ordine sedes
Impleuere graues, narat q; uolentibus omnem
Hoc audire nefas, seriem, quo tempore, & hora
Arte agnus cum fraude simul, noua præda furentum,
Sit manibus capiunda suis, & cuncta coaptat,
Et referens hæc ore truci, facta omnia certent,
Non opus est uerbis, tempus breue, surgite ciues,
Hac illum nunc nocte dabo, sua crimina flammis
Digna quidem dixi, rursus ligna addidit igni,
In corpus panemq; suum sacrauit, & idem
Sanguis erit uinum dixit, porrexit & alma
Pascatis in mensa, dedit ipse sequentibus, atq;
Instituit sua sacra, aliudq; a dogmate templum
Antiquo, ritum mutauit, & ordine quodam
Implicat humanas mentes, crudescite cæli,
Rideat aut tellus, quis[b] nunc nouus author; & ordo
Naturæ, hic leges properat delere meracas,
Ergo manus[c] petat arma uirum, petat arma iuuentus
Clamq; ciete uiros, nec fas accendere cantu
Prælia; sed nostri tantum nox conscia facti,
Oscula, iam dixi, iungam memorabile signum,
Hoc erit in tenebris, ne sit deceptio formæ,
Alter[d] enim similis uult, nec regula fallax,
Ille idem facie; paribus tum conscius annis,
(DIFFICILE est obscura rato dignoscere signo)
Hora comes furti uocat hanc ad prælia turbam,
Et iam turba suas ad signa parauerat artes,
Tela; enses; parmasq; leues; & pectore curuos
Vmbones; multaq; graues rubigine patrum,

Ingentes

a Quisq; offert cupidi fuerunt audire iudam ob id prius salutarunt. Graues.s.uiri.i.primores Consilii quales scribæ: sacerdotes: non cerdones. non pistores. Hoc nefas.s.iudam.s. uolentibus audire hunc nefarium noua præda appo est.

b Quis pro quibus author est.

c Manus uirum pro uirorum.

d Alter.s. similis.

Ingentes galeas: & quæ sunt apta gradiuo,
At sudibus plebs uilis erat, uel seruula saxis,
Fustibus atq; armata suis, cum gente latina,
Quæ mauortis bonos: decus, & uaga gloria belli,
Hebream ducens aciem: trepidum ipsa[a] timorem
Sedabat pauidis: & corda tepentia turbæ
Excitat, atq; animos reuocat formidine lapsos,
Arripiunt leui latitantia lumina cornu
Pontificum famuli, paribus uestigia plantis
Æquabant iudæ timidi: & sua pectora curui,[b]
Euboico concussa uiro saturnia proles
Hærebat telis: & qui sua tela, ferebat
Ipse timens, se se multo metuebat apella
Horrore armatum, peditem sed dira latinum
Inuidia arcebat, uocem non senserat aer,
Venere ad fauces taciti sub noctis opacæ
Præsidio: psyches horti tum mœnia complent,
Ne fugiat minimas circum stant agmina, fossas,
Inq; ruunt pardi castum uiolentius agnum,
Oscula post falsi nimium fallatia iudæ
Insæuire libet, sua post mox terga reuinctus
Brachia: non modico feruore impellitur urbi,[c]
Vastus ouem lupus ore premit: desfensio nulla est.
Ipsa pauet demorsa, uelut constricta rapaci
Pura columba gemens, brumali tempore miluo,
Discipuli fugere sui: post uulnera turpis
Auriculæ: ingenti dederat quæ[d] clauiger ictu,
Ducitur ad lanium christus, pia uictima, fœdum:
Hanc rabidi, mala turba, canes, ut sanguine uentrem
Distendant, prædam ueluti quæ capta, sequuntur
Obducunt Christum, proclamat ad æthera uerpus
Prædicas uentura miser: da lumina cæcis

Romanorum laus.
a ℂ Ipsa gens latina.

b ℂ Curui sua pectora sinecd.
Hærebat viro euboico .i. latino concussa telis.
Proles saturnia .i. iudei q saturnini sunt.
Ipse apella timebat se ipse armatum.
Inuidia: odium in christũ faciebat iudeum esse romanum hoc est fortem.
Cõplent iudei & satelites mœnia horti psiches & ne christus fugiat agmina stant circum minimas fossas quia circundederunt hortum.
Pardi iudei maculosi.

c ℂ Vrbi ad vrbem.
Lupus hebreus.
Ipsa ouis demorsa.
d ℂ Quæ .s. vulnera.
Mala turba appõ est.
Hanc .s. victimam.

Cece magis:mutisq; loqui:nunc erige claudos,
Extinctis uitamq; para, da fontibus idem
Vina, cibum manibus tandem si iuppiter auge,
Disrumpas hæc uincla potens, qui trinus, & unus,
Aufugias uiresq; nouas, da uerba popello,
Matribus[a] & bibulis fingas miracula, uanas
Notus es inter oues, ouium prolixa uorago,
Sylla rapax, uasto cum uortice, dira caribdis.
Illudunt, crudo latus & cum pollice pungunt,
Et palma impellunt humeros, & calcibus illum
Infestant, linguaq; homini, canis appula diuo
Detrahit: auriculas asini quoq; mobilis albas
Vtraq; dira manus fingit, fœda ora potenti
Detorquent christo, tum balba nare loquuntur
In pecudem, ueteri post tot mala ducitur annæ,
Nam socer hic annas, sancti qui sacra caiphæ,
Grandia tractabat manibus, qui dixerat unus.
Hic pereat, ne tota ruat gens nostra ruinæ:
Occasura truci, nox horrida, & horrida iusto
Pœna hac nocte mala cæpit primordia fronte,[b]
Obscurate poli, & multos miserate labores,
Obtenebret phœbus radios, & lumina titan,
Sanguineas det luna comas: & lugeat æther
Sidera deficiant longo rutilantia fletu,
Det lachrimas[c] & iuno suas, sitq; horrida tellus,
Hæc tantum tribulis uestita: & sentibus uuas
Nesciat, & segetes, & munera grata recuset,
In freta non currant fluuij, neptunnia proles
Bella citet, multis multus furat æstus arenis,
Ferueat & tumidus uentorum turbine pontus,
Æquoris horrisonos paueant animalia fluctus
Quadrupedes tum bella cient, ceu tigris amore

Pertentata

a Matribus bibulis cito credentibus. Vanas stultas. Sancti ironice.

b Fronte .i. principio pœna cepit.

c Lachrimas .i. pluuias

Pertentata truci, libiæ dum sola per agros
Dira furit, lædit q; feras, atq; ore lacessit
Ad pugnam siluas simili compulsa furore
Sus ruit, ursa ruit uæ h quis erratur in aruis,
Cum uenus hæc stimulat stimulis animalia cæcis
Eructent sic cuncta suis suspiria mœstis
Pectoribus, doleant tristi uiuentia[a] corde,
Et quis uita comes nullo est aptissima nexu,
Et quæ nulla tenent gratæ spiracula uitæ,
Rex patitur cœli, neget hoc audire nefandum
Omne genus facti, iuuet hoc audire tonantem,
Factore[b] factura suum quem iudicat atro
Iudicio, & trucibus cedit sua membra flagellis,
Ergo annas capiens turpes, tot iurgia, uoces
Quid uelit hic clamor quærit, sed fune reuinctam[c]
Colla uidens prædam solio, surrexit ab alto:
Hic miser es dicens? sed quæ tua crimina captum
Iudicio traxere graui? sic ora resoluit,
Qui comites? quæ turba tibi est? quæ contio uana?
Discipulos quos esse facis? te rege, ruentis
Seductor populi, te plebe miserrime multa
Cur augere petis? iuuat & dicare magister?
Quam legem tu doctor item, quos ordine mores
Monstrasti? auerso nostri tam perfide templi?
Nonne satis lex est magni sanctissima mosis?
Omnia peruertis, posuitq; silentia linguæ.
Cui Christus, non aula meæ, non carcer opacus
Seruare hanc tantum doctrinæ conscius audet,
Templa ego, quæ dixit norunt. sunt sidera testes.
Vix ea fatus erat, surrexit ad impia seruus,
In faciem percussit item, quæ uerbera mitis[d]
Compatiens, testem dixit, si fœda loquutus

a ¶ Viuentia tristi corde quis quibus. Nullo nexu nullo corporis ligamine. Nulla spiracula .i. materialia tantum.

b ¶ Quem factorem sua factura iudicat.

c ¶ Reuinctam colla multo nexu non autem retro.

d Mitis .s. Christus compatientia ferens.

Adducas:si uera tuli:quid ex dis amice?
Quid feci? quæ causa tua est? quid tela minaris?
Non poterant augere ullis conuitia causis,
Et serui ratione carent, & perfidus annas,
Destinat hunc genero.trahit[a] hunc fera turba cayphæ
Qui caput erroris uulgi memorabile,praui
Consilium:prædixit enim cum sanguine mortem[b]
Vt sacer antistes,Christi:strepituq; minori
Cognouit miseri miseram de sede ruinam,
Et præuenit item seruiles cardinis ictus,
Dum dextra ad portam ferrum dat uerbera ferro,
Recludens faciles nocturno tempore ualuas,
Hic te expectat ait sacrorum concio,qui scis
Naturam formare nouuam:parere iubenti
Vel tibi qui cogis:diuum te hoc iure salutet.
Salue ergo qui cuncta potes:spes unica mundi,
Salue ergo:qui nostra salus:medicina dolentis,
Ipse ueni,rudibusq; para miracula nostris,
Monstra te esse deum,residens sic sede regentum
Hic[c] rogat:in terris uenisti iuppiter ingens?
An fatus huius eris?tu qui miranda popello
Adfingis bibulo?tibi seruiat horrida mundi
Pars petis,ut reuoces animas ad tartara missas,
Et credas mulcere tethin?[d] cum flamina sufflant,
Vt rapidis domineris aquis,insania uexat
Te miserum,partemq; uiri dementia traxit
Multa tibi multam:par es,[e] cui dira cupido est
Thesauros reperire nouos:uel prodere uerum
Ex uiuo argentum:nec habet quod ueret ab uno,
Omnia sunt floci,mendicat[f] ab arte feraci
Talis,& ipse miser seductus in aere tandem
Vulgari applausu,deus & tibi crederis ipsi,

Ceperunt

a ℂ Trahit non repugnãtem:sed auiditas iudeorũ ostenditur.

b Mortem Christi. Strepitu minori quia iam qd hoc erat sciebat cum fuisset consilii caput & author. Minori paruo.

c Hic.s.pontifex. Rogat interogat. Pars horrida .i. inferna.

d Tethin mare flamine uenti.

e Par es.s.q quærit thesauros. Par es alchimistæ.

f Mendicat.s.alchimista. Ab arte feraci irrisio est.s.ab arte tam feraci tam utili.tu sedutus.

Ceperunt clamare omnes extollere uoces
In pecudem, & sæuire lupi, uox feruida uoci
Non dabat ipsa uices prodendi iniusta querellas,
Sunt quæq; & confusa, uelut, si turba sororum
Fœmineo est admixta choro, quota portio gentis
Humanæ formæ, quando implicat altera uerbum
Cum uerbo alterius, triplici[a] *& sua fœmina nexu*
Indistincta cadunt: recutitus & ordo loquendi
Sic permixtus erat, tanta est ignita cupido
Incusare deum: callentes uertere[b] *testes,*
In uitium tentare bonum: sed dæmone tandem
Progeniti uenere duo, qui talia falsis
Nexibus inuoluunt, dixit mirabile templum hoc
Destruet, & triduo mea magna potentia templum
Reddet idem: paries poteritq; resurgere primus
(Vt deus hoc faceret faber optimus orbis: & author)
Et plura his dixere: quibus responsio nulla
A Christo est nudata pio, furit æstus in etnam,
Cui princeps: cur ipse taces? essare: moraris?
Tota reum te turba facit: tibi maxima uirtus,
Mox templum est æquare solo, mox condere templum
An deus enodes? diffama, an filius ingens,
Des'q; deo laudem: genitor si iuppiter ille est?
Vt seruaretur summi reuerentia patris,
Dixisti, saluator ait, tunc maximus heros
Ira, odio: sua corda tumens incepit amictus
In proprios sæuire[c] *miser, uelut ebrius: atq;*
Sanguinolentus ait: nec lex pia testibus, infit
Indiget, at mortis damnetur faucibus atræ,
Qui reus est mortis, proprio damnandus ab ore,
Nulla mora est, furit atra cohors, dant uerbera, sanctã
Et faciem cedunt, uellunt, sine lege, bicornem

a Triplici verbo. i. testiata verba. Recutitus. i. iudeus: & ordo loquendi diuisum.

b Vertere. i. tanta est cupido tentare testes scientes vertere bonum in malum.

c Sæuire i amictus q. scindit uestimenta sua.

a Vellare pro, uelarunt. Sciret. s. vt
Sua verbera pro suo capiti accommodatio adiectiui est.

Et barbam, impura uultum foedare saliua
Atq; oculos uelare [a] suos, & arundine longa
Percussere caput, sciret sic clausus in umbra
Quis porrexisset capiti sua uerbera sancto,
Diuinaret item tenebris, uelut augur apollo,
Quae facerent fera signa manu: diuumq; uocabant
Contemptu, [b] & resonas tollebat ad aera uoces
Saeuentum coetus: bacchantum more, furebat,
Audiat haec pontus: sic audiat horrida tellus,
Quae [c] faciem non culta suam, nunc aeris atras
Suscipiat lachrimas, lachrimae sint omnia moestae,
Coelum ingens quod cuncta permittuaga sidera: & ignes
Zodiaci tum signa sui: sol cinthia: & aether
Aer: unda simul, terra: & pars infima mundi,
Arborei foetus, & quae tellure uagantes
Sorte [d] tenent ortus, lachrimae sint omnia moestae,
Et sacer infernus, proprias proserpina uires
Amissura suas: petet hic phlegetontaelacumq;
Exili priuabit, item post funera regno:
Plutonem: ac animas patrum fera tartara reddent,
Dent lachrimas cuncta ergo grauas: spes unica mundi
Et deus hic patitur, chariq; tonantis amici
Composuere fugam: superum cui regna [e] sequutus
Credita sunt tantum: sic quem dilectio charum
Discipulum proprio fecit uirtute magistro,
Qui notus faciles adytus: & aperta sequenti
Atria, clauigero mihi mox impetrat ore,
Frigus erat: uacuis accendunt follibus ignes,
Stant circum: pe rusq; simul frigentia flammis
Membra fouet, macie nimium defecta senili,
Clauiger & nutrit calido sua corda fauore,
Hunc ancilla premit uerbo scelerata proteruo,

b Contemptu pro contemptui Virg. 4. geor. nanq; aliae uictu inuigilant.

c Quae tellus non habens cultum suum suscipiat a coelo pluuias & ignes. s. stellae.

d Sorte a casu oriuntur.
Sacer maledictus.

e Cui regna. i. Petrus tantum sequutus est & Ioannes.
Hic ille.

Nunc

Nunc sequeris feruenter, ait, quem uincula nostro
Carcere connectant, & eras è pluribus unus
Discipulis maior: modicoq; rubore senilis
Vestita est facies: trepido cui fatus & ore,
O' mulier, non noui hominem, commertia secum
Nulla mihi fuerant: nec uerba reliquerat idem,
Altera subsequitur: nonne hic comes unus in illis
Huius erat captis? proprio te iudicat ore
Sermo tuus, nisi uera neges, tunc uera negauit
Obtestans nescire hominem: nescire magistrum,
Principis at seruus: nocte hac te, dixit, in horto
Vidimus & lateri gladio munitus iniquo[a]
Hærebas in castra minax, tunc clauiger orci
Inter, se, cancros uidit, tum sidera testans
Affirmat nescire illum: quibus, ordine, dictis,
Nocturnas ales cantu condiuidit horas,
Hunc Christus respexit[b] *item: mox atria mœstus*
Exiuit, lachrimæq; graui, ceu flumina lapsu
Per faciem cecidere senis, suspiria ab imo
Pectore nascuntur: nec non his uocibus, inquit
O' mea sors, q̃ dira fuit, quis crimen amarum.
Expiat? ô tellus, nunc me tua uiscera tetro
Ore petat, merui pœnas, pandora[c] *refundat*
Omne genus morbi misero mihi, perfidus error
His maiora petit, si sint grauiora pericla.
Æthereca delapsa domo, mea corpora uexent,
Heheu turpe nefas: fassus nescire magistrum,
Hunc miser amisi, nec erat mihi causa negandi,
Hunc uidi, comes ipse fui, de puluere traxit
Me indignum ad superos sed nunc in tartara lapsus
E' cœlo sum fraude miser, quæ ingrata magistro
Discipuli merces? tunc se nescire magistrum

a Iniquo inimico. Vidit se inter orci cācros

b Respexit spi[r]ituali. non corporali respectu.

c Pandora ex gentilica opinione non autem hebraica locutus e[st].

Dicere[a] quæsitus, nec uult releuare cadentem,
O' me infœlicem, quis me infœlicior alter?
Flete oculi: nostrumq́; scelus purgate dolentes,
Omnia sint luctus, & tu mihi parce, nefandum
Pœnituit fecisse malum, mea culpa doloris
Causa tui est: crimenq́; meum tu uictima deles
Peccaui, qui fortis eram promittere uitam
Verba timens tantum, sed quid si tela fuissent,
In miserum: & celeres uidisset pugna sagittas?
Ante ego ter galli cantum te diue negaui
(Hoc signum petro uitæ prædixerat author
Ante sonum galli ter me tu, petre, negabis)
Peccaui, miserere mei: succurre cadenti
Te sine, & æthereo nec me depelle theatro,
Hoc[b] mihi præceptum est: subiecto parcere: fratrem
Amplecti decies, decies si errauerit, idem
Venerit ad culpam, mores mutauerit atros,
Et totiens medicina iuuet fera uulnera: fossus,
Fomentum quotiens repetat: ne transeat orco,
Hic nec plura loquens premit altum corde dolorem,
Lassata in pecudem magnorum turba luporum.
Interea haud saciata malis pallatia ponti
Præsidis accelerat romanæ conscia gentis
In mortem christi: sæuo[c] & duxere pilato.
Hebrei pedites uinctum post terga tonantem
Blanda manus teneras: & stricto uerbera collo,
Tollebant uoces: resonat clamoribus æther
Inq́; diem tenebras multorum lampade uertunt,
Armorum strepitusq́; citant[d] torpentia somno
Membra putri: ac timidas figebat cornea curas
Vox animis: linquuntq́; toros: timidæq́; puellæ
Assurgunt celeres: speculis & lumina ponunt,

Dacere

a Dicere quæsitus .s. nec es discipuli in magnum est quesitus dicere se non nosse magnum suum: nec illum adiuuare egentem.

b Hoc præceptum est mihi a te.
Mores vitia.
Fossus percussus.
Orco ad orcum.
Transeat .s. hinc .i. ne moriatur & hoc intelligitur de morte animæ quamuis immortalis.

c Sæuo magno.
Vinctum manus post blanda terga.

d Citant excitant.

Ducere ouem cernuntq; lupos, pars dicere[a] iustum esse
Pars mœrere graui tristis pia corda dolore,
Notus erat multis, multis ignotus, eidem
Diuersi diuersa dabant: sub tecta quirini
Ducitur, ausonio dant hunc dira agmina regi,
Accusant hunc esse reum, quia legibus obstat,
Contemnit uerumq; iouem, seductor apellæ,
Subrisit præses, ficta hæc cognouit, iniquam
Inuidiam, nouitq; odium: magnoq; pudicam
Herodi mox misit ouem, galileus ab uno
Audiuit saluator erat, qui lætus & idem
Exultans suscepit ouem, cum præside & iras
Extinxit, prius hostis erat recutita propago
Præsidis, ambo feræ faciunt noua gaudia pacis,
In solio residensq; suo fert talia capto.
Nate deo, si uera meis dant auribus ora,
Audiui: miranda facis: pede flumina sicco
Pertransis pleno ripas rapientia cursu,
Inq; merum liquidam uertis de fontibus undam,
Et plura iis uirtute potens miracula misces,[b]
Hæc si uera canant, usum natura, modumq;
Hic uertat (monstrauit aquam) sit limpha calenum,
Massica sint latices: credam si facta loquentum
Respondent uerbis, & tu mihi liber abibis,
Obticuit qui uinctus erat, miracula regi
Hærenti[c] nec fecit bonos, & gloria mundi,
Prudentem fatuum censet, cui nulla salutis
Cura fuit propriæ, candenti & ueste remisit
Indutum ausonio,[d] romano iure, tiranno,
Qui regeret uerpos, nullus male senserat ex his
Qui herodi duxere uirum de stirpe tonantis,
Ex italis pars una fuit, comes inclita magi

a Dicere dicebat iustum est ut puniatur.
Pars mœrere mœrebat graui dolore habens pia corda tristia.
Quirini romani .i. pilati
Regi .i. pilato.

b Misces iis.
Sit limpha aqua vertatur in vinum.
Massica sint .i. vinum vertatur in aquam.

c Hærenti .i. dubitanti.

d Ausonio tiranno .i. italo .i. pilato. romano iure romana potestate.

a Nullo clamore isti romani reduxerunt Christum pilato sine strepitu quia dolebant de illius pena. Ingrato nolenti. Stimulo stimulanti. Saman fictum iudei nomen.

Romulidæ: & nullo[a] reuocant clamore dolentes,
Pontius infestat frontem, dolor intimus angit
In uerpos liuore minax, qui limine primo
Ingrato duxere sibi, qui natus olympo,
Nolebat uexare hominem: sed samana proles
Dira, procax, stimulo inculcat temeraria uerbo
Puniat hic Christum, quem multo crimine saman
Damnauit, mercator erat de sanguine saman
Perfidus, humano promptus gaudere cruore

b Vitio iræ

Funeris, & ultio[b] bipedum notissimus iræ,
Virtuti infestus, cupidus[que] ad plura, bilinguis,
Hunc uerbo altitonans: & duro uerbere traxit
A' templo: & fatuas fudit sua dextera merces
Hinc iræ: hinc odium: nec eis hinc & sæua[c] cupido

c Sæua magna.

Huius erat: Christum semota pontius aulæ
Euocat à populo: blando & sermone parentem
Cœlorum[d] alloquitur, tali[que] examinat ore.

d Cœlorum: angelorum. Gens tua quo ad id quod dicit alloquitur. Iniqua iniusta: quæ iniusta sunt iniqua sunt. Iustissima. s. sunt.

Gens tua te duxit: mea non romana iuuentus
Detulit ad luctum: nec lege coactus iniqua
Supplicio plectere mihi: iustissima iura
Cæsaris: & nostra est æqua perpendere lance,
Quæ deceat librare manu: sed pelle timorem
Vera loquens: si regis habes[e] insignia gentis

e Si habes insignia quo ad id vbi dicitur. Examinat.

Hebrææ: te tota mihi, de nomine regis
Gens tua damnauit, dixisti, iuppiter inquit,
Pontius adduxit turbæ: magna[que] fatetur
Voce notam nescire mali, sed perdere iustum
Lex romana uetat: tunc y clamore proteruo
Ni reus, exclamant, esset, tibi contio, ponti,[f]

f Ponti vocantis est.

Sancta sacerdotum seruis non redderet istis
Hunc uinctum post terga manus, nec fune superbo
Colla neci præmeretur, habes, qui uera loquentur,

Sunt

Sunt homines rectæ fidei, uos dicite testes,
(Adducunt testes) quibus[a] hic deprenditur insons
Criminibus, namq; arte bead furit impius atra
Fallendi: sequitur nocens sub pectore melchon
Obseruans uirus, quos dira mente cabasan
Cogerat ad plura huc falsæ mendacia linguę
Adducti, dixere sacris se legibus offert
Infensum, parcitq; dolis, ut iuppiter, atq;
Se natum, propriumq;[b] deum uult esse parentem,
Hoc audire nephas, neq; enim romane senatus
Hoc patiare scelus clamat sæuissimus axa[c]
Primorum qui magnus erat, tum perfidus escon
Et quæstu insurgit: castissima sidera natos
Non præbent, non uxor inest, non gaudia nuptæ,
Procedunt testes, iubet ipse silentia præses,
Vult templumq; æquare solo ter phœbus abibit,
Ter ueniet: mox surget idem: miracula fingit.
His præses: non ista mihi quæ dicitis, audet
Purus homo: sine fraude iacet: non ulla dolosum
Causa facit, tantum regi uos parcite uestro,
Intonat at partes: resonant prætoria, multis
Vocibus assurgunt, hæc solus regna superbus[d]
Cæsar habet, censumq; damus, de iure triumphi
Romano imperio: pro lege necatus obibit
Hebrea, lex nostra iubet, quibus ipse, diebus
His festis soluenda puto, si parcitur uni
Qui culpa damnandus erat: dant uincula Christum,
Dant, cui fæda manus: cũ sanguine plena, barabbam[e]
Humano fuerat: qualem pia gratia uitæ
Restituat? si uestra mori lex iusserat ambos?
Nanq; pares cuncti turpem petiere barabban,
Insontem nimio fremitu fera turba tonantem

a ℭ Quibus.s.testibus.
Deprenditur accusatur.
Bead.
Testes.
Melchon.
Bead testis iniquus.
Melchon rex mæroris.
vel princeps iniquitati.
Cabasan eos congregans

b ℭ Proprium suum parentem,

c ℭ Axa furibundus dicit
Eschon cogitatio mæroris insurgit: & etiam questu.
Procedunt pergant in accusatione.
Idem templum.

d ℭ Superbus magnus.
Pro lege secundum legem
Quibus.s.iudeis.
Ipse pilatus.
Soluenda.s.lex.i.puto soluenda sit.
Vitę datiuus est.
e ℭ Sed quare dicit barabbam tantum & non alios latrones qui cum Christo fuerunt crucifixi cum essent tres.s.baraban & illi duo hoc factum est a pylato vt facilius liberaret Christus positus cũ vno tantum ꝙ si fuisset comparatus cum tribus quippe omnes illi erant in carcere addicti morti.

a ¶ Cheth .i. percutiens. Interpretantur. Dachar pungens. Mala secta appō.

b ¶ Poli.i.angelis

c ¶ Superbia fecit Christū regē tantū nomine.

d ¶ Obducunt circūdant diuinum caput uepre & pungentibus sertis. Inq; vicem tmesis. Minantur.s.praesidi. Inuidiam Odium. Iram. ore faciē.

Decreuere cruci, sermo sed praesidis omnes
Hos urget, stimulis parcunt, dixitq; flagello
Confectum reddam, misero dein parcite caeso,
Huncq; ligant seruii: seruus cheth[a] unus: & alter
Dachar cum multo durae, mala secta columnae
Verbere, tum corpus triplici torsere flagello,
Inq; uicem dant flagra deo, qui carne triumphat.
Funditur inde cruor, sacratum sanguine corpus
Riuescitq; solo, iustas nec uoce querellas
Fundit euis, tacitam gerit haec in pectore uocem,
Plorate hic, plorate poli,[b] suspiria uestris
Pectoribus sint uasta pijs de funere uestri
Regis, & in medium quisquis lachrimauerit orbem,
Plorate hic, plorate uiri, iuuenesq; senesq;
Virgo, infans: maiorq; fleat sua pectora plangens,
Plorate hic, plorate freto uiuentia uasto,
Rex patitur, coeliq; faber, terraeq; marisq;,
Mulceat ut uerpos praeses de corpore caeso
Ostendit saeuis canibus miserabile corpus,
Tunc mage crudescunt, dignus moriatur amara
Morte magis clamant, magni nec caesaris ipse es
Seruus, huic parcens, magnumq; superbia[c] regem
Hunc fecit dixere canes, roma illa superbum
Sola dedit nobis regem, quae digna triumpho
Imperij, si rex uiridem ferat ipse coronam.
Diuinum sic uepre caput, pungentibus atq;
Obducunt[d] sertis, lacerant & sentibus illud,
Inq; uicem illudunt, foedant, dant uerbera, frendunt,
Qualis aper canibus, dirisq; fugata sagittis
Praeda, ferox siluis spumoso bestia dente,
Atq; iterant, sine fine, crucem: saeuamq; minantur
Caesaris inuidiam, timido mox territus ore

Caesaris

Cæsaris ad nomen præses, sic pontius orco
Pallenti[a] miserum tunc se formidine strinxit,
Impuras lauitq; manus: ac uoce serena
Sanguis, ait, Christi nullum de cæde minetur
Vltorem nobis: tanti sim criminis expers.[b]
Cui sæui dixere canes: uox sanguinis huius
Nos petat: & charos præses, per grata nepotes
Pignora perstringat, solio tunc pontius alto
Crimine quam trepidus diro sic protulit ore.
Pontius hic præses romanæ gentis: & ultor
Hostis in œnotrios: & qui uagus extitit urbi,
Cui grande imperium recutiti sanguinis almi
Commissere patres purganda ad crimina uinctum
Damno cruci Christum, cruce sic moriatur & atra,
Hebream qui lege noua peruertere gentem
Conatus: ueterem uoluit confundere legem,
Alter at exibit: duro hunc configite trunco,
Spiritus à teneris abiens & in aere membris
Discedat, e cæcumq; dolens descendat ad orcum,
Lætitia clamare omnes, sententia iusta est,
Artifices aptate crucem: cum furibus aptam
Perferat iste necem: minor est non ipse duobus
Crimine: qui tetro clauduntur carcere morti,
Latrones habuere duos: manesq;. futuros
Supplitio: & multi crucibus spectacula uulgi,
Audiuit quæ facta pio, qui proderat, expes
Ante sacerdotes nummos proiecit iudas[c]
Peccaui dixitq; miser de sanguine iusto,
Oscula cara[d] mihi, præcium mihi carius, ergo
Accipite hec proiecta manu mala munera nobis,
Sanguinis & pretij diram cepere monetam
Pontifices templi, quam non æraria condunt,

a Pallenti orco se dicauit.

b Expers. immunis. Presses uocatiuus est per grata pignora appō. Sententia pilati in christū. Almi patres .i. sacerdotes dedere imperium purgandi peccatū christi uel patres, romani senato es hoc enim imperium a romanis habuit, vt puniret reos pœna sanguinis qua potestate carebant hebræi.
Qui conatus peruertere hebream gentē uoluit cō fundere ueterem legē noua lege.
Alter .s. Barabbas. qui a de duo facta fuit petitio Clamare .s. cœperunt. uel clamarunt iusta est hæc sententia.
Minor est non iste christus non est minor crimine allis duobus qui atro carcere clauduntur ad mortem.

c Iudas audiuit quæ facta fuerunt christo.
d Cara. s. fuerunt.

At præcio hoc mercantur agrum pro funere cũ quis
Accedat sanctam, & pereat, peregrinus, in urbem,
Hunc tumulet tellus præcio, & decreta cruore
Proditor ingemuit: timidoq; impalluit ore
Se miserum: miserumq; refert: quid fedius unq̃
Esse potest uili prætium q̃ uile magistrum
Offendisse suum: moritur, nec proditor, inquit
Viuet hic[a] in terris, quæ me lauet unda? quis error?

a Hic pronomen est.

Quod facinus? diri macula & quæ criminis? ulla
Vlla arbos misero pandat, sua brachia,[b] ramos

b Sua brachia appõ.

Vltores, patula iustoq; ex arbore trunco
Extremum miser ipse diem, sine sanguine clausit,
Exarsit,[c] ceu tacta leui miserabilis arbos

c Exarsit aruit uitabile lignum appõ. comæ frondes.

Fulmine, uel stipule cum iam crepitauerit ignis,
Propter & exundans ignita afflauerit aura;
Omnibus inde fuit turpe, & uitabile lignum,
Nempe sibi eccidere comæ, tum corpus iniqua
Nigredo obduxit, stygiumq; profudit odorem,
Hic miser orcheas lachrimans peruenit ad umbras
Plutoni inuisus, quæ spoliauit auernum
Causa[d] necis christi fuerat: mox turba magistros

d Iudas inuisus fuit plutoni, quia fuit causa mortis christi quæ spoliauit limbum animis.
Adit magistros artis, ad fabros lignarios.

Artis adit, mora nulla datur, furit effera, mentis
Non sana: læti promunt sibi præmia: fabri
Tres fecere cruces, sublimior una duabus,
Nam fuit hæc Christi furit hic furit ille parantq;
Vexilla: ac acies, tenui[e] & resonantia cœlo

e Tenui cœlo. i. aeri.
Cornua. s. parant.
Frena equos.
Visant eunt ad uidendũ

Cornua, terribili frena & spumantia morsu
Concurunt omnes, pueri spectacula uisunt.
Interea genitrix summi diuina tonantis
Ioannis rumore malo: rumore sinistro,
Matronis comitata pys, q̃ mœsta recessit,
Ex marthæ lacrimosa[f] domo, sanctamq; petiuit

f Genitrix lachrimosa.

Ipsa

Ipsa urbem: dat fama nouum lachrimabile matri
Lurida de nato, quem iam sententia diræ
Præsidis addixit[a] *morti, dolor anxius urget,*
Et sua tunc misere, gladius præcordia fixit,
Ante alias iteratq; gradus: & tecta tiranni
Concita peruenit: populo sed territa multo
(Expectabat ouem uili de plebe tumultus)
Diua petit. quid turba petat: quid plura sonantum
Cornua? quid pedites? equites? uexilla? quid arma?
Diffamant facienda sibi per dura cucurrit
Ossa tremor: sanguisq; suas, de more reliquit
Virgineas sedes circum præcordia lapsans,
Recludunt celeres, uigilanti cardine, ualuas,
Atq; implent acies urbem: duuntq; tonantem
Verberibus: uix notus erat, uix uerbere mater
Confectum nouit: uitæ sub pondere[b] *ligni,*
Quo uiso ferit astra: ferit clamore pudicos
Cœlicolas: uiresq; uocat telluris: & alti
Ætheris: & celsum uocat in certamina olympum,
Suppetias[c] *natoq; ferant: uiresq; ministrent,*
O fili: filiq; iterat: quis uincula fili
Dat manibus tam cruda tuis? mihi parcite matri,
At populo est reiecta grauis[d] *montemq; cadentum*
Iustitia uenere equites: turbæq; sequaces
Accelerant spectare gradus, pars uenerat ante,
Iustitiæ & collem numeroso milite complent,
Pars oleis[e] *erecta aciem direxit iniquam,*
Appensa ueteri pars pendet in aere muro,
Prospicit hic a colle humili: sunt omnia plena,
Impia turba furit, rabido fremit ore, cruentas
Denudant uestes: fluit unda cruoris, ad omnes
Vndiq; riuescit partes renouantq; dolorem

a ℂ Addixit condemnauit morti diræ iniuste urget cruciat uirginem sua præcordia misere quale illud & suam ipsius animã pertransiuit gladius. Vel misere. siue aduerbiũ melius tamen est sit genitiuus & ingeniosius: ne mireris quæso quia & is qui componit potest deducere carmen suum in diuersam sententiam quamuis unius tantum fuerit hoc dixi ne quispiam insurgat dicẽs qd opus est tot ponere sensus qñ poeta scit quid uoluit dicere. Diffamant sibi: diuulgant.

b ℂ Sub pondere ligni uitæ.

c ℂ Suppetias subsidium.

d ℂ Graui populo a summis sacerdotibus montẽ caluariæ cadentũ iustitia.

e ℂ Oleis oliuarum, arboribus. Aciem oculorum acumẽ iniquã inimicam. Appensa muro ueteri. s. pendet in aere.

Hærentes carni lacera rapit impia proles,
Vestimenta[a] iouis prolixo corpore macron
Cum fratre & chiauilla nocens, qui nomine burran,
Virginis heu sudor, tres sunt, & sorte reposcunt,
Nuda ouis apparet christus: ferit ora furentum
Clamore: insanas uirgo contundit & aures
Fusa genas lachrimis, tibi quid sæuissima clamat
Gens inimica deo, tua qui fera uulnera purgat,
Intulit oppositis? quæ tanta insania? uestrum est
Hoc scelus ò ciues: meriti quæ perfida merces?
Hic claudis direxit iter: noua lumina cæcis,
Verba quidem mutis: genus ò mortale, quid hoc est?
Extinctis uitam reuocat: cui perfida sæuam
Pro mercede crucem rabido confusa furore
Gens sua compingis[b] uenit en hæc gratia apellæ
Mercedis? perimunt uitalia munera dantem.
O cœli: ò tellus: æther: ò flumina, siluæ,
Suppetias huic ferte neci, succurrite cuncti,
Si quenquam miseret, mea nulla potentia, tantum
Vox nobis: nobisque dolor: mea uulnera saltem,
Me lachrimis comitetur item peregrinus in urbe,
Hospes egeo: non diues opum: mihi nulla parentum
Copia: tum mulier: quæ me infœlicior unquam
Esse potest? succurre mihi cuicunque potestas,
At mage crudescit numerus recutitus ad iras,
Quo[c] mage uirgo rogat: dira magis æstuat ira
Effera gens, uasto ingeminat moriatur & ore,
Aspersa os palore suum, trepidantia labra
More canum frendens rabioso & murmure uersant[d]
Diuinum scelerata ducem, quem protinus alto
Extendunt ligno, figunt & membra tabellæ,
Quæque locis compacta suis, quæ cuncta creauit

Dextra

a Vestimenta alias po fuerat indumenta.

Chiauilla nocens cum fratre qui nomine burran.

b Compingis coniunx gis apelle uocantis est: Est ne hæc gratia & mercedis letitia quod multa bona opera operatus est in populo.

c Quo quanto magis.

d Gens scelerata uersant

Dextra prior sensit triplices seruiliter[a] ictus,
Impia carnificis clauo dum perforat uno,
Altera sic patitur totidem fera uulnera præsso
Pectore cadentis genibus, pars altera[b] collum
Dirigit ad tabulam crines connexa sinistræ
Mansuis agniculi, furit & ruit inuida proles
More canum, lacerant:[c] dum fœda cadauera campo
Multa cadentis equi, tacitis aut mergitur undis,
Dum canis exhaustus uita, uiuaria pisces
Vndiq; labuntur pisces, canis undiq; mordent
Corpora: sic odio mordet recutitus amaro,
Mox ubi transuerso fuerint sibi brachia trunco
Equata, & confossa truci sine cuspide ferro,
Sæuus utrunq; pedem polypar tenet, arrigit, aptat,
Reste ligat: rigidaq; trahit diuina rudente
Crura deo, curuatq; cedro, fera pessima[d] plantas,
Nulla mora est præbetur enim cum pondere grandis
Malleus: & resonos triplicat seruiliter ictus,
Atq; iidem fixere pedes: superadditus uni
Vnus erat: ferro laceros firmabimus uno,
Altera[e] per græcos duplicis fit mentio claui.
Sensit amara sonos genitrix: meus hic dolor, inquit,
Mors mea, cur bona crux tibi non miserabilis ambos
Suscipis: an nescis cuius tu sanguine flores,
Huic te qui iussit nasci tormenta ministras,
Talia nequicq; fundit: frustraq; laborat
In rabidos iactare preces, impellere gressus
Ad loca tormenti: tetras mœstissima gentes
Solicitans utraq; manu diducere, pulsu
Fœmineo, conata uiam recludere matri,
Ter reiecta retrorsum humi collapsa resedit,
Ter socia suspensa manu, lachrimæq; decoras

a Seruiliter crudeliter.

b pars altera connexa crines leuistre.

c Dum lacerant. s. canes. Multa pro multum .i. uehementer.

d Polypar fera pessima.

e Altera per græcos grecі dicunt q duobus clauis confixi fuerunt pedes christi nos aūt latini unū tantum ponimus.

Incaestant facies comitum singultibus aer,
Ploratu & colles reboant, lachrimae omnia moestae.
Gens infrena magis rabie bacchatur, & atra
Bile tumet, properat populo spectacula toto[a]
Pandere, & in tenues arbor protenditur auras,
(Haec coeli clauis, magne uictoria palmae)
Tum subito feriunt uariae sublimia uoces
Sidera, circunstant loca, quae clamoribus implent,[b]
Diuersi diuersa ferunt, pro crimine damnant
Non nulli, meruitq; crucem, mens inuida quorum
Macruerat liuore truci, caecata malignis
Spiritibus, furibunda, procax saeuissima, mendax,
Omne genus sceleris, mater, sentina malorum,
A' patiente necem uero demorsa minaci,
At pia quae samij dextrum castissima callem
Liminis[c] adsurgit moestissima pectora palmis
Obtundit, uellitq; comas, & uulnere uestes
Dilacerat, funditq; preces, saeuosq; tirannos
Deuouit, obcaecat radios sol, cinthia nigras
Ostendit moribunda comas, partesq; sacelli
Scinditur in geminas uelum,[d] scinduntur & atri
Murorum lapides, gemuere animalia siluis
Multorum monumenta patent, ex tempore motus
Telluris sensere graues, dionisius ingens[e]
Coelorum compos fugientia lumina cernens,
Eclypsim lunamq; pati titanis iniqui,
Quae minus hic deceat, totus disrumpitur orbis
Naturae, dixit, patitur uel iuppiter author,
(Apparet fructus[f] ex arbore ab arbore demptus,
Fas contra, quem primus homo, sine lege, momordit)
Cuncta gemunt, tantum saeuit iudea prophano
Ore deum temnit geminis latronibus auctum

a Toto in toto datiuus tamen est secundum antiquam inflexionem positus pro ablatiuo. Victoria palma uictorie

b Implent loca clamoribus, & circunstant.

c, Liminis samii .i. pla turba quae destrum callem litterae pitagore insurgit

d Velum sacelli. In geminas partes.

e Ingens .s. philolophus Iniqui irati. Quae .s. eclypsis.

f Fructus iambus in tertia sede.

Ingentem comitem, quo,[a] toto ascenderat orbe
Omne genus linguæ, totũ uulgata per orbem
Supplicia hæc fecere forent, nam pontius almæ
Scripserat in titulum crucis hæc tribus omnia linguis,

a Quo ad quem locum. Toto orbe deest
Forent. i. ut.
Hæc omnia.

Hebrea, graia pariter: fuit italus idem
Ascriptor tabulæ, gentis saluator, apelle,
Rex[b] nazarenus, Nec sat fixisse tabelle,
Membra iouis parcentis enim, qui fixit, appellæ

b Iesus. i. nazarenus rex iudeorum.
Nec enim sat.
Parcentis apelle qui fixit.

Potarunt cum felle truci sitientis aceto
Ora, nec hic latices, nostram sed amore salutem,
Cœca salutiferas transegit lancea[c] costas
Intremuit malus: facinusq; exhorruit arbos,
Hunc aluit tigris qui non torquetur amaro
Mœrore, immeritas christi sub arundine, pœnas

c Lancia nota longinus romanus non liuore percussit latus christi sed ut uideret si erat uiuus quia uiuenti fregissent crura.

Inspiciens, plorate omnes, fera uerbera: risus:
Vincula, porrecto crudelia funera ligno,
Sabbata lux christum uetuit uentura cupresso
(Magna dies[d]) hærere diu: posuere capaci

d Magna dies appẽ.

Lintheolo: tacitisq; petunt singultibus ingens
Exceptum ferro saxum: latitauerat antro,
Vlla necatorum tetigere cadauera nunq̃,
Quem tumulum præstare deo: conduntq; sepulchro,
Curritur ad regem: cui contio, talibus infit,
Tu princeps, qui nostra salus, sanctissima præstas
Gaudia, & auxisti iudæam munere gentem,
Aduertas. populi seductor dixit, ab atris
Partibus: ad nostras statim consurgere partes
Velle, à morte[e] dies depressis uiribus ad tres
Inferni: & mentem se uelle resumere primam,

e A morte post mortem Mentem animam.

Quam demens. miserum quæ tanta amentia cœpit?
Ægrotantis erat uana hæc delusio somni,
Multa uidens, hic nulla uidet: dementia qualis

Vt manes reuocare suos à sedibus imis
Crederet extinctus, uanæ delusio mentis
Vana fuit misero, iubeas seruare sepulchrum
Præmia non desint, pedites[a] seruantibus urnam,
Ne comites rapiant: uitæ & uelut author auerno
Dum referant rediisse sacro, turpissimus error[b]
Deterior primo, stragesq́; nouissima regni
Fiat in urbe homini uæ h nobis, præses, apellæ
Pontius in uotis fautor: sua uota secundat,
Seligit: & uigiles cogit, caligine cæca
Insignes armis pedites,[c] quos munere donat,
Deffendant tumulum, ferro moliturz & hasta
Funeris hanc curam: & lapidem signare sepulti.

a ℂ Pedites seruare.

b ℂ Error. s. sit.
Strages. s. sit
Præses uocantis est.
Pôtius fautor appelle in uotis secundat sua uota.

c ℂ Pedites insignes armis rectus est.
Deffendant. s. ut.
Hanc curam funeris pro curam huius funeris.

Ioannis mariæ uelmatij bagnacaballi christeidos Liber Nonus explicit.

ARGVMENTVM X.

Surrexit decimo:probat & ſaluator ab imis
Veniſſe ad ſuperas laribus uiuatior auras
Hidra:& uiuaci de multo fomite flamma,
Candida dein nubes rapuit ſuper ætheris orbem.

IOANNIS MARIÆ VELMAty bagnacaballi ad Dominicum Reuerendissimum ostiensem episcopum Cardinalem tranensem christeidos Liber Decimus Incipit,

Esper in occiduo flauos inflexerat orbe,
Et celerans urgebat equos calcaribus:atq;
Sol uagus oceanas fugiens[a] properabat ad undas,
Frigida cum stellis nitidæ commertia lunæ,
Cum genitrix:& uirgo parens,comitata dolore
Clamabat,lachirimis'q; suis quencunq; ciebat,
Ad mea terrificans uenias suspiria pontus,
Ad lachrimas aer tenuis distemperet imbres
Exclamat,manibus figens complexa sepulchrum,
Oscula dat tumulo,saxo quæ uerbera palmis
Lenta dabat q̃ mœsta piys,ô saxa dolores
Ingeminat clamando graues,ô saxa nefandum
Vos casum deflete mihi,singultibus arcæ
Oscula tum renouat:frigens durissima moles
Cur,dixit,natum retine:ingrata dolenti
Redde mihi,quem fida tenes,mea pignora sunt hæc,
Si nescis:natusq; meus,fluit unda serenis
Ploranti lachrimosa genis,reboabilis echo
Assonat,& totum reddit quæ fleuerat antrum
Omnia sunt lachrimæ,comitum pia turba solutis
Crinibus exaugent luctum:saxa omnia plorant,
Antra sonant:tumuliq; domus[b] gemit:insonat æther
Nam uocat hæc genitum,genitum resonabilis echo
Reddit

a Sol fugiens frigida commertia. Piis palmis. Fida pro fide. Totum antrum.

b Domus tumuli Io.2. Venit ergo simon petrus sequens eum & introiuit in monumentum:hæc est illa domus tumuli.

Reddit: & hæc eadem recipit per inanẽ magistrum
Ore uomit rursum quod iam susceperat antro.
Martha soror marthæ releuant delapsa sepulchro
Membra palestinæ tumulo & præcordia nimphæ,
Solanturq́; iouis matrem: lassamq; reducunt
Ad propriam mœrore larem: luctumq́; frequentant,
Inq; uicem multis stringunt se amplexibus omnes.
Atq; sedent lassæ, longo,[a] & formidine, luctu
Scribarum trepidæ: duro qui pectora ligno
Atq; manus: sanctosq́; pedes fixere tonantis
Humana sub carne uiri: nam mente furentes
Christi sequas dira cruciant indagine: læto
Discipulos turpi afficiant: & morte: minantes
Multiplices pœnas: laqueos, fera uincula, ferrum,
Carceris obscuri tenebras, & plurima mortis
Supplicia: tandem reddunt & uiribus[b] urbem
Sæuitiæ, qua sacra crucis posuere triumpho
Membra dei: ac hominis: sed tantum carne ferentis
Vulnera, sic placida latitant mœrore quiete
Christicolæ matres, & qui præcepta secuti
Sancta salutiferi, mores, uestigia christi,
Interea dum mente gemunt, funduntq́; querellas,
Alma parat pietas infernis soluere claustris
Subiectas tenuere animas, quas tartara uinclo,
Et patres tenebris superas educere ad auras,
Primæuaq; crucis sacrata[c] redemerat arbos,
Exceptus genitor quod primus ab arbore pomum
Absciderat uetitum: prima hæc contagio mentes
Vulnerat humanas, & longo uinculat æuo,
Descendit: descendit item, cui pectora dextræ
Sunt uexata cruci: duris & crura flagellis
Subiecit: christo qui in frena & corda cadenti

a Longo luctu & formidine scribarum.
Tonantis viri sub humana carne.
Vt afficiãt discipulos turpi morte.

b Viribus seuitie.
Quia cruci affixerũt christum, qua seuitia.
Sacra membra.
Soluere animas quas.

c Sacrata arbos redemerat pomum.
Exceptus deceptus a prima arbore adam absciderat.
Nota deceptus non fuit adã sed scienter peccauit.
Descendit. s. Christus uel pietas eui. s. ille cui latro
Et qui.
Cadenti Christo mouẽd.

Liuorem alterius taxans: sermoneq; mordens
Veridico, iusta moriens in pace quieuit.
Est locus in medio uiuis regna inuia, terræ,
Quod centrum dixere omnes telluris opacæ,
Mille tenet portas, totidemq; addantur: & antro
Quot poteris numerare aditus, ruit undiq; tristis
Conscia turba mali: non obstat rupis: & ingens
Non tardat[a] celerare gradus mons, cæca ruentem
Regna obdens di.is, miseris sunt omnia portæ
Quos diri morsura manent serpentis & ora
Igniuomi, ingentes æterno uortice fauces,
In cæcos uia lata lares: descensus ad ignem
Lubricus, ad superas collis rhodopeius auras,
Os latum infernæ, sed faux arctissima, portæ
Difficile est reuocare gradum mortalibus ægris,
Quos uorat infernus, quia nulla redemptio captis,
Itur[b] ad umbriferas sedes, descendit in antrum
Christus: & horrisonas diuina potentia rupes,
Non timet horrendas cumarum audentior arces,
Non ueteris miranda petit secreta sibillæ,
Vt petat & barathrum tumulo non funera condit,
(Cogit[c] at assurgant) non icta securibus illex
Scinditur: haud altis uoluunt a montibus ornos,
Non ueneris cognoscit aues: nec ab arbore fœtus
Corripit auricomos, infernæ munera diuæ.
Non offam figulauit item, quæ plena sopore
Esset ad interitum buccæ latrantis in antro.
Omnia sunt tenebræ, cautes: rorantia flammis
Et loca pœnarum: plena & reptantibus antra,
Hic glacies: ibi flamma uorax: ibi flumen inundans
Cœnosi laticis fluxu[d] terræq; mephitis,
Horror: & ira minax: mors est sine morte, ruina,
Cliuosæ

a ℭ Non tardat non impedit.
ORDO
Mons ingens non tardat non impedit turbam ruẽtẽ celerare gradus.
Ori serpentis diri: & igniuomi appositiue fauces æterni uorticis ita ꝙ os serpentis sit dirũ & igniuomum.
Manent expectant.

b ℭ Itur a Christo & latrone.
Et ut petat.

c ℭ Cogit .i. christus uitã dit: nõ necat quẽpiã ut descendat ad inferos ut æneas miserum.
Munera appõ.

d ℭ Fluxu allas fluctu .i. copia cen' se aquæ & copia mephitis terre.

Cliuosæ rupis,fletus:suspiria:fraudes,
Diuorum contemptus item,mendatia:morsus
Inuidiæ:adnectans[a] mentes,harpaginis uncus,

a ¶ Adnectãs mentes qa semel mens malo illecta cũ dificultate absoluit.

Paupertas:uitæ tum desperaio sanctæ,
Supplicium sine fine nocens,priuatio magni
Luminis ad cœlum:uitij mens conscia multi,
Et comitum scelerata manus:mala cuncta barathro,
At manes diuersa ferunt[b] tormenta:locorum

b ¶ Ferunt patiuntur. Quæ superest prima mãsio erat parentum quæ superest erat.s.ante passionem Christi:post expoliata remansit uacua

Mansio diuersa est,superest quæ prima parentum,
Ante crucem Christi fuerat:non pœna dolentis
Hic inerat sensus,tantum priuatio lucis,
Hæc tamen ad tempus uiguit sed morte soluta est,
Nam locus hic superas inferni possidet arces,
Infantum sequitur cæcorum mansio,qui non
Baptismi signum necti meruere sub ortu
Ambiguo:aut patris non circumcisio facta est
His abrahe antiqui,quorum[c] punitio sensus

c ¶ Quorum sensus. Cæcos tenebratos. Flamma pœna.

Nulla ferit:tantum cœli priuatio torquet
Hos cæcos:mollis pueros & flamma flagellat,
Tertia pars rapidis cruciat præcordia flammis,
Inferior,geminis[d] manes & uinculat atros

d ¶ Geminis duabus. Incendia ligni.i.ignem.

Tormento:sensusq; ferunt incendia ligni,
Hoc tamen æternum non est,flamma expiat atra
Fœdatas animas uitij caligine multi,
Tum super inscendunt superas magni ætheris auras
Sunt ubi deliciæ longo cœlestibus æuo.
Vltima prauorum sedes,ibi flamma perennis,
Nulla quies miseris,& nulla redemptio,ab antro
Exire,& celso manes requiescere olympo,
Hæc loca claudantur,[e] cernunt fera mœnia:seruat

e ¶ Claudantur.l.ut. Has portas.s.omnes omnium partium infernalium.

Lucifer has portas dira ditione triumphans,
Regressus,strictasq; tenet proserpina fauces,

(Si detur[a] reuocare polo uestigia magno)
Nam pluto infernis patribus præuiderat atri
Lætitiam princeps:postq̄ præcursor adiuit
Tartara:de prima referens noua gaudia,lege.
Et diræ christi uisa est patientia mortis,
Et fuerant ostensa prius miracula genti
Re quod erat,tristis cognouit lucifer ab se,[b]
Ergo urit timor ossa:furens:& frigidus extat,
Tartara magna fremunt:pluto quatit ora:furitq̃;
Per loca tormenti:trepidat proserpina coniunx
Ditis:& erectis plorat serpentibus:ingens
Pœna urit,subitis tandem præcordia flammis,
Nec ferruginea transuectet corpora[c] cimba
Præcipit ille charon,terret quem uerbere uilem,
Et fera terribiles erebi fidissima portas
Claudit:& ad curam latrator cerberus audax
Ponitur,hunc sæuo derasis ensibus ictu
Deffendit,gladij feriunt ad cuncta minaces,
Millus:& horrisonos arma hæc pungentia crines
Audacem fecere canem:nec robora desunt,
Ore uomit flammas:& flaua minantia terras
Lumina terrificant:triplex aspectibus horrent
Pectora tota caput,faciliq̃; accenditur ira,
Ante omnes latrat:spumas uomit ore cruentas,
Omne genus roboat,miseras male territat umbras
Anguigeras:steropes ualuas cum uectibus obdunt:
Impingunt molem & montem,durissima posti
Saxa ferunt,rapidis uallant & mœnia flammis,
Sulphure cum tedis:& quas animauerat arte
Pluto pauens[d] aulæ dira & caligine,cæcæ
Priuari imperio, tanta est iniuria regni,
Ergo arcus,pharetram,ferrum,celeresq̃; sagittas,
Corripiunt

a Detur: concedatur. Princeps atri.i.inferni.

b Re ab se illud qđ erat in lucifer tristis & merēs cognouit ab effectu. Vrit exsiccat.

c Corpora animas uirgi.lib.6. Præcipit.s.pluto. Desunt.s.cani. Male uehementer. Valuas anguigeras.

d Pauens priuari imperio aule cæcæ & dira caligine.

Corripiunt:ſeptemq́; parant in prælia cauti
Æratas acies:regemq́; obſeruat acerbum
Quæq́; ſuum:diſtincta tenent uexilla feroces,
Legitimis[a] *bello ſurguntq́; horrentia ſignis,*
Hæc domus inferna eſt ſepteno conſita muro
Atq; duces ſeruant ſeptem fera mœnia centri.
¶ Prima acies fuluum ſigno gerit alta leonem
Aſpectu indomitum toruo,dominata ſuperbis
Lucifer huic princeps,qui prima ab origine traxit
Huius opes uitij:fert ſigna ingentia ſæuæ
Anthiocus doxce tumido uolitantia uento:
Alecto & baculis ſtridentia timpana pulſat:
Ac ſua diuerſo tolluntur[b] *mœnia ſaxo,*
Deffendunt multa tum propugnacula turre,
¶ Alter erat prætium:precio quæ mœnia mamon
Obſeruat multo,tum ſigna ingentia craſſus
Adſitiens aurum reliquis, comitatus auaris
Oſtentat:parco formica nigerrima uictu.
¶ Iis erat in uelis:turpi mox tertia[c] *cœno,*
Tiſiphone & reſonant horrentia cornua bello
Mœnia conſurgunt:calido de gurgite uiuax
Flamma urit ſeptum,pueri dilector iniqui,
Aſotos[d] *retinet,tum caſta ſemiramis ardens*
Inſequitur nato multis comitata puellis,
Seruat & actiaca fugiens cleopatra carina
Hanc aciem:ſigna ipſa gerit ſurgentia porco,
Hæcq́; alijs maior furiarum tertia cornu
In pugnam accendit ſteropes,& ſanguine gaudet.
¶ Quarta acies[e] *irata furit dominata malignis,*
Hæc ferrugineo defendit mœnia clauſtro,
Dira huius celebrat ſerpens uexilla triumphi,
Syllo regit rabidas effuſi ſanguinis alas,

a ¶ legitimis conuenientibus uexilla illa horrentia picturas habent ducibus ſuis conuenientes. Acies ſuperborum. Alta ſuperba.

b ¶ Tollunt eriguntur. Deffendunt propugnacula.ſ.mœnia quæ ſunt multis turribus. Alter.ſ. paries. Acies auarorum. Mamon diuitiarum & auarorum deus dicitur.

c ¶ Tertia mœnia conſurgunt. Tiſiphone ſexius eſt bello ad bellum. Acies luxurioſorum.
d ¶ Aſotos luxurioſus. Caſta ironice. Ardens nato. Gaudet ſanguine. propter adulteria.

e ¶ Acies iracſidorum. Hæc acies.

Romanus catilina fero tum grandia bello
Linthea demonstrat, rabido tum cerberus ore
Excitat in pugnam, quibus est furiosa uoluntas
In tela: & miserum dira sub morte cruorem.
¶ Quinta subit, belli species, quæ uasta uorantum est
Sardanapallus agit quintum feruentius agmen,
Vncta gerit pugnæ tardi præcordia porci
Pro signo connexa ueru læmargus abundans
Vnguine qui uasto[a] condibat prandia regi,
Mœnia porcorum partes, coliphia pinguis
Caseus, & iecoris nidor, tuccta, sed arma
Olla, ueru, sartago, boni certaminis orbes.
¶ Sexta acies[b] rabido, labrisq; trementibus, ore
Subsequitur, pars hæc multa macredine septa,
Hec sacris, & erat scribarum plena dolentum,
Inuidus ipsa chaim sexto mœrore triumpho
Tollitur, in fratrem sæuit furiosus opimum,
Et qui bella gerens cunctas liuore, per urbes
Incitat ad pugnam fratres, & regna cruore
Spargit hic inuidia (quam turpis bestia liuor)
Ossa tegunt muros, solisq; ex ossibus illa hæc
Mœnia sunt, putens gerit & canis[c] improba uelum
Fertq; notam mœstis ibi fœda ciconia uelo,
¶ Vltima tardorum est acies, inimica merenti
Præmia uirtutum, nec habet quæ acquirat inerti
Consociata pede, hec nullo hic insignis honore
Decubat in cœno putrenti obducta colore.
(Putet iners semper) nec erat manus apta labori hæc,
Mœnia sunt uermes, uitij sentina, cloacæ
Puris, & annosi iam circunflexio muri,
Copia per portas miti frusta ore petentum
Stabat ibi ad pugnam baculo, uel arundine tuta
Armarunt

Acies gulosorum.
Læmargus gulosus est.
a ¶ Vasto regi guloso sardanapallo quia fuit suus coquus.

b ¶ Acies Inuidorum.
Hec erat acies scribarum phariseorum: & sacerdotum.
Mœrore cum mœrore.
Furiosus.s.chaim.
Et ille tollitur qui gerens bella.

c ¶ Canis quia animal inuidum est.
Fert dat in uexillo illo erat ciconia picta animal fedum.
Acies ociosorum.
Inimica opposita quia nihil operatur: cum merens præmium operatus sit.
Manus acies hæc.
Sentina uitij appō.
Cloace puris.i. putredinis.

Armarunt centrum sterope:sfera dindima cornu
Multiplici reboant,armorum inuaserat horror.
Fœlices animas[a] christi cruce regna petentes
Inq; salutifero pendentis sanguine ligno,
Sed frustra timor urgebat uirtutis alumnos,
Sperabant frustraq; ioui pugnare potenti
Deuotæ mentes orci,fera turba,malorum,
Itur ad umbriferas sedes:ad tartara:ad orcum,
Ad tenebras,sed cuncta nitent fœliciter ætra
Æetherea,soter qua parte ad concaua transit,
Et terra anfractus:cautes mirantur,& antra,
Serpentes diræ fugiunt,splendentia Christi
Lumina,stix retinet cursus obscura feraces
Horroris multi,cœnosæ & portitor undæ
Se miser humenti fluuij cœlauit in ulua,
Cerberus obticuit trepidans demissus in aluum
(Quam dederat natura sibi pulcherrima)caudam,
Extimuere acies cunctæ sua regna petentem,
Infernasq; deum,multo cum lumine,portas,
Sola[b] superborum confusa superbia uires
Excitat ut magno regi furiosa resistat,
Progreditur facie rutilans saluatos ad undas
Fluminis inferni sine quas uectore,quietas
Pertransit uirtute sua,miratur auarus
Portitor ipse charon:iterum fluxere fugaces
Vlterior cum ripa iouem noua[c] gramina fundens
Sustinuit,multosq; tulit pro tempore flores,
Quo stetit hic christus,tum mœnia septa rapaci
Flammarum fluuio accelerat,uirtute iubentis,
Flamma fugit:putri glacies dissoluitur æstu,
Serpentes fugiunt:& mœnia cuncta patescunt,
Saxa ruunt:nil obstat enim,quod protegat antrum,

a Animas petentes regna cœlorum cruce propter crucem christi.& sanguine pendentis in ligno salutifero.
Pugnare repugnare.
Sperabāt deuote mētes.i. maledictæ.
Fera turba appō est.
Pulcherrima optima.

b Sola, qa superbia opponit se deo.
Furiosa.s.ipsa potentia superborum,hoc est, ipsa superbia.
Sine uectore.

c Noua insolita.
Tulit protulit.
Hic illic.
Accelerat.s.christus:& flāmæ fugiunt.
Patescunt aperiuntur.
Nil obstat christo.

Sponte patent portæ:ſtecropes fugere,cauernas
Et miſeri petiere feras:ſed lucifer [a] ardens
Occupat infernos adytus:rabida ora tonanti
Soluit:& impium rogat hic uenientis ad orcum,
Cur dira patuere fores? cur uiuus ad umbras
Venerat? alterius,magniq; in regna tiranni,
Tunc,miſero,ſaluator ait,ioue natus,& idem
Iuppiter humanus ſecli,ſaluator & orbis,
Huc ueni,quæ in uincla rapis præcordia,ſoluam,
Quæ tua ſunt linquo:nulla eſt iniuria regni,
Vade:tene: dominare malis:quos impia tantum
Mens fouit uirtutis inops:& crimen abundans
Sæuitia:cœlumq; furens [b] contempſerat orbi,
Et quæ fallacis laqueata cupidine mundi,
Te fuerat comitata magis:q̃ regna piorum.
Dixit:& in limbi clauſas clementia portas
Irrupit:cecidere fores:& cardine ualuæ
Oſtendunt facili ſanctos in uincla parentes,
Indoluit pietas:& miti iuppiter ore
Solatur:totamq; patrum circunrotat ædem
Lumine cum radijs ait & diuina propago,
O' cœli ciues: [c] multis qui ſecla tenebris
Tot paſſi hanc multa ſpe uos poſt funera lucem
Optaſtis:ne uos pacto ſpes deſerat ullo.
Surgite de tenebris: ſuperas fœliciter oras.
Suſpicite:& medium læti tranſite per orbem
Ad uitam,ſine fine,piam ſuper ætheris axem.
Aurora infuſas terris dimouerat umbras,
Solq; uagos ſtimulabat equos:uectusq; quadriga
Oſtentans radios radijs impleuerat orbem,
Perdideratq; comas:nitidos & cinthia crines,
Cum chriſtus flentem ſanctis comitatus auernum

Patribus

a Lucifer ſuperbie rex Imperium uenientis. Rogat interogat & petit Iuppiter humanus.ſ.deus & homo, Soluam.ſ.ut.

b Furens orbi contempſerat cœlum. Taxat hic ſuperbiam auaritiam.& luxuriam.

c O uos ciues cœli paſſi tot ſecula.

Patribus exiuit:corpusq; exangue reuisit
Vtq; leo horrenti fortis surrexit ab antro
Mortis:& ad tumultum uigiles exterruit hostes.
Prima iouem mater uidit,quæ prima dolores
Senserat:& sancti seuissima uulnera ligni
Prima quidem genitum fuerat miserata feruentem,
POST tenebras lux est:& post lucentia solis
Lumina:sunt tenebræ:forma hæc iterata uicissim
Succedit:magnæ creuerunt gaudia matri,
Funera post geniti frigenti eiecta sepulchro,
Nam cuncti uidere iouem cum sanguine mixtum
Surgentem a tenebris:primum patriarcha tepenti
Eduxit [a] *testem mundo:benedixit iacob*
In uita extremus genitos:& grandis iudæ,
Verba pater dixit sensu distenta profundo,
Ad prædam surgens catulus spolia ampla leonis
Mi fili accubitu mollem cæpisse quietem
Te cerno:ueluti q; leo quis suscitat illum
Mugitu?uidit dauid,somnum ipse profundum
Accipiens:surgensq; graui post funera somno,
Micheas,ut Christus ait:cum sedero ab umbra
Consurgam,ne læta abeas inimica cadenti,
Exiuit qui a uentre maris,qui a uiscere magni
Piscis:hic eiectum crudeli a funere ionas
Ad uitam uidit,sanson & qui abstulit urbi
Vi geminas gazæ,diuina potentia,portas
Inferni confregit enim dura ostia centri,
Angelus a tumulo Christum & consurgere saxo
Viderat:& magno tulit hæc noua gaudia mundo
Quem matres uidere prius:timidæq; puellæ
Gaudet enim cœlum mortem superare nefandam,
Pro mundo qui fata tulit sub crimina lapso,

Eiecta. i. surrecta quia super uixit.
a ℭ Excludit testem gene. 49.
Iacob benedicens filiis ait ad iudam catulus leonis iuda. ad prædam ascẽdisti fili mi iuda, præuidit iacob christum leonẽ & ob id eius inuincibilẽ uirtutem, requiescens accubuisti ut leo: & quasi leena, quis suscitabit eum fuit. n. christus de tribu iuda. apoco. i. uicit leo de tribu iuda. ii. ad prædam ascendisti, quia Christus ascendit in crucem, mortuus spoliauit infernum: & patres secum duxit. iii. requiescens accubuisti ut leo. qui suscitabit eum.
Nam leo filios generat ut mortuos quos die tertia suo magno suscitat rugitu.
Spolia ampla appõ.
Vidit dauid ego dormiui & somnum cepi:& exsurrexi, quia dñs suscepit me
Graui a graui, ut tãq; michee. 7. ne leteris inimica mea super me quia cecidi consurgam cum sedero in tenebris. dũs lux mea est.
Ionas ione. ii. & . iii. a uentre maris & piscis end. uidit Christum eiectum & surgentem a tenebris.
Sãson iudicũ. 16. a tumulo & saxo end. marc. 16.
noua magna. insolita quẽ angelum.
Eum qui tulit fata.
Pro mundo pro homine
Fata mortem.
Tulit passus est.

Quandoquidem reparata uiget, quæ lapſerat orco[a]
Natura angelica, ſedesq́; receperat almas,
Conueniens fuit ergo nouæ mortalibus eſſet
Letitiæ præco ſupremi ciuis olympi,
Angelus ad tumulum uenit uirtute[b] *potenti,*
Omniparens tellus tremuit, tum terra quieuit,
Gloria non cecidit radians præſentia fulgur
Huius erat præconis item: ſic uiribus audax
Cuſtodes rigidi quoniam timuere ſepulchri,
Huic humilis deſcenſus enim, quia matribus inquit
Ore pio: pauidum matres ſedate timorem.
Surrexit: ceſſitq́; ſuo ſpes unica ſaxo,
Hec pariter uidere ſuum poſt funera ab orco
Surrexiſſe patrem, luxiſſe & mortis in umbra,
Romani,[c] *quæ turba piam ſeruauerat arcam,*
Dixerunt uidiſſe crucis qui geſſerat almæ
Vulnera, conformi ueſci mortalibus aura,
Clauiger & petrus uidit, comitesq́; beatæ
In terris uitæ clauſis formidine ualuis,
In medio uidere domus diuina ferentem
Exempla, & pacem ſolidos qui corporis artus
Oſtendit cunctis: cleophas,[d] *atq; inclitus author*
Scribendi innumeros menſæ cognouerat actus
In medio chriſtum, digito monſtrauit & omni
Indice tum populo dominum: ſua geſta ſequenti
Dindimus: & pleno dominus meus: & deus idem
Ore deus dicens lachrima exclamauit oborta,
Diſcipulis chriſtoq́; fuit menſa una: cibauit
Corpus, & immenſos diuina ſcientia ſenſus
Edocuit: petrumq́; maris uaga munera uaſti
Tentantem maculis monuit ſua retia cimbæ
Poneret in dextram, magnas & prenderet eſcas

Æquoris

a ℭ Oreo ad orcum. Angelica iambus in. 3.

b ℭ Virtute potenti magna cum potentia uenit angelus ad ſepulchrum Chriſti quia terra tremuit Et ecce terremotus factus eſt magnus.
Glorioſa uenit uirtute glorioſa quia aſpectus eius ſicut fulgur.
Audaci nam pre timore eius exterriti ſunt cuſtodes & facti ſunt uelut mortui Humili quia dixit mulieribus. nolite timere.

c ℭ Romani. i. pilati miniſtri cuſtodientes ſepulchrum uiderunt Chriſtũ ſuſcitatum.
Veſci aura. i. uiuere uiuentibus conformi.
In medio domus Lu. 24.

d ℭ Cleo. una tantum ſyllaba ſit Lu. 24.
In numeros actus. ſ. appoſtolorum.
In medio. ſ. ſtans ipſe in medio locum ſignificat non aũt in medio cœne quia in primo cognitus eſt.
Populo. i. turbe credentiũ & apoſtulorum monſtrauit Thomas ioan. xx.
Diſcipulis Ioan. 21.
Petrum tentantẽ Ioan. 21.

Æquoris:in uerbo[a] hoc pisces fluxere solutis
Retibus,ut ferme caderent retinacula lini,
Mirantes traxere uiri,tum a gurgite prædam
Et prunis posuere dapes prægrandis opimas,
Ac magni uaga dona freti,dein uiscera complent.
Non licuit titubare diu se mente,sequentes,
Sed deus errori occurrit:releuatq; labantes,
Conuenit differre diem,quo surgeret antro
Mortis,& a uita cessisse ostenderet alma,
Nec nimiũ rigido corpus latitare sepulchro,
Ne rueret fundata fides:animata cruore
Corporis affixi,duro pro crimine ligno
Mortalis uitæ, spes[b] & surrexit:eandem
Pertransire uiam,qua uita resurgit ab orco
Iustitiæ & ratio est,digno celebrare triumpho
Militiæ qui ductor erat,superauit & hostes,
Fas fuit & uitam dederit morientibus atro
Crimine depulsis cœlo,lapsosq; reduxit
Criminis in uepres ad summa palatia regni.
Ad uitam redijt uitam qui præbuit,ergo
Sic licuit reuocare gradus:gaudere triumpho,
Pro uita qui bella tulit:mortemq; fugauit,
Et quoniam imperium sanctæ rationis opacat
Corporis hæc moles:nec uerum cernit in umbra
Hac carnis grauitate ferat:titubare sodales
Ceperunt:uere an christus surrexerit:an non?
Tunc[c] lumen saluator enim cæci orbis & altæ
Mentis:& arcani clauis quæ ænigmata soluit,
Aggreditur dubias mentes:& corda refrenat,
Hos uitæ comitum mordens hærentia[d] ueræ
Imprimit & signo patribus præcepta tenaci,
Ne ambiguam præmeret lethea obliuio mentem

a ℂ In verbo in præcepto.
Tum pro tunc.
Titubare mente sequentes se. Antro ab antro.
Nec licuit latere dico in sepulchro.

b ℂ Spes surexit resurectio Christi spem dedit resurgendi a mortuis.
Ratio iustitiæ est exaltare eum qui audenter & pugnauit:& superauit hostẽ
Fas fuit celebrare illum q dedit uitam mortuis.
Lapsos in vepres criminis.

c ℂ Tunc saluator appositi lumen & clauis quæ soluit.
d ℂ Hærentia dubitantia veræ vite hoc est resurectionis.
Comitum discipulorum.
Mordens hos .i. illos.
Patribus appostolis.
Ne obliuio doctrinæ.

Doctrinæ in socijs, hic fit conuiua fidelis
Inter discipulos mensæ, tum surgit in auras,
Candida quem nubes tollit super ætheris axem
Angelico sublata choro, diuina canenti.

IOANNIS MARIAE
Velmatij bagnacaballi chirsfleidos Liber Decimus & ultimus explicit.

VELMATIVS AD SANCTOS.

Qui dextrum tenuistis iter, sancta agmina, cœlo
Theoricos cultura lares: solemnia patri
Fundite uota deo pro me, priuatus ut ardens
Æthereas uideam diuino lumine sedes.

FINIS.

IN CONCINATOREM

Scottizantem tantum: & thomatizantem.

TV qui multa doces miro uaga pulpita sensu:
Et populo miranda paras, quis fructus inermi
Tunc ingens animæ præstatur, inania sunt hæc.
Quanta, seris,[a] sit forma sibi, proportio qualis,
Hæc sit an armonica: aut numerus:[b] sit sanguis, an aer
Illa quidem spiret, ueniat uel sphærica: cur hæc:
Vna sit an tantum cunctis? quæ uita patrocli
Hectoris hæc eadem fuerit? quæ patris iuli?
An minor in pueris? longo uel maior in æuo,
Sint siue æquales animæ, cur liquerit artus
Ante senum finem[c]? cur noxia: & altera supplex?
An magis æterna est? mundo uel erecta coæuo.
Siue pater ferat usq;[d] nouas post corporis artus
Si melior post fata sit hæc, si fluminis unda
Lethei absorpta repetat[e] noua corpora uiuax,
Communis sensus quis sit phantasmata quæris.
Pars memorans quæ quæris item, quis uerticis alti
Intellectus agens, somnus, quæ somnia, noctis
Visio, si superos species distinguat ab ista
Mortalis formæ, specie uenerentur & illi
Diuersa inter se, quare deus author eosdem
Condidit è nihilo? mora quæ fuit atra cadentum,
Hora fuit? pars equa[f] magis? uel tertia partis?
Temporis an modicũ? quid erit post claustra peremptæ
Communis uitæ, surget uiuatior hidra

a ℭ Seris feminas narras sibi .s. animæ.
b ℭ Aut numerus ex xenocrate anima est numerus seipsum mouens quia cum deus sit solus unus alia erunt numerus quæ patris .s. est hæc eadem sit iulii.
c ℭ Ante finem .i. cur anima ante statutum diem a natura relinquat corpus.
d ℭ Vsq; assidue secũdũ ueritatem.
e ℭ Repetat si anima rursus sumat corpus habita mundi obliuione quis sit .s. quæris commis sensus Pars memorans quæris q̃ sit memoria. Verticis alti .i. animæ imperii. Si species mortalis forme distinguat angelos ab ista spetie .i. si anima ab angelo distinguatur spẽ. Illi si angeli inter se distinguantur spetie.
f ℭ Pars æqua .i. media hora quæ æquatur alteri medie tertia pars partis .s. accipiendo medie horæ tertiam partem.

Alter homo? cum iam totum combusserit orbem
Iuppiter? aut idem, redeat cum patribus adam?
Vel iudex tantum partes impleuerit ambas,
Æthercam meritis infernamq; auxerit aulam
Supplicio quæ iusta fouet:[a] quæ turpia punit
Nec ueniet mortale genus, durissima proles,
Amplius excidio formæ, qua, uiuit: & audet,
Quid fuit ante diem primum? quid fecerat author
Is cum uectus aquis? omnes si dicitur idem,
Vna hora fecisse dies, quos septimus obdit
Quo pacto tentauit adam qui tartara torquet?
An dominus? uel seruus erat? quæ uerba parentem
Deuinxere meum? uel si peccauerat uxor
Absq; uiro, tunc nostra salus cecidisset in antrum?
Quæ macula & primos fœdauit iniqua parentes?
An quæ infœlices uexat[b] prægrandis auaros?
An gula uasta fuit? uel sæua superbia uitæ?
Inseris & bibulas obscuris sensibus aures.
Quos[c] sator anteuidet cœno, quos tartara manes
Sint sumptura truces, diræq; uoraginis ore,
Cur deus his posuit campis? quos ipse perenni
Nouerat augendos barathro, quot dindimia seruent?
Quotq; gradus cœli? seu quæ dimensio mundi?
Solis ad occasum rutilo surgentis abortu?
Quot stellæ? quæ stella minor? si sole triumphat
Luna suo? uarias seruent quas sidera uires?
Quæ uēus? aut genitor ueneris? q̄s iuppiter? aut mars
Mercurius q̄ multa sciat, q̄ gratus apollo,
Materias texisq; graues, cum iuppiter aures
Incutit: & pater est: & quis sit filius, omnem
Arte doces populum: seu quæ sit gratia, qua alis
His tribus, & cuiq; est firmissima, & æqua potestas,

An

a Quæ fouet iusta .i. aula cœli quæ punit .s. inferna.
Quæ .s. forma .i. anima.

b Quæ vexat .i. auaritia

c Quos præuidet deus damnandos cur permittit vt generentur.

An monias in triade est, uel sit substantia simplex,
Quomodo trina tribus sunt nomina, dicito, nomen
Is tribus ac unũ est, tribus est honor unus: & unum
Sit decus? & uirtus: par gloria, trina potestas,
Si pietas: si firma fides: si & sidera uiuax
Spes[a] colat, aetherei uel quae rutilantia tecti,
Ense minax terret diras iustissima mentes,
Sermo tuus uigilat: coelum si turpis egestas
Non habitet: si cuncta uident quae credere fas est?
In tenebris mundi, coeli qui tecta frequentant.
Siq; bonum praesens, quod ibi speratur? iniquus
Si nullus saeuit superas, in crimine, partes?
Cum sensu retinenda suo quae uerba reponunt
Auriculae? natis possint quae promere fidis?
Ioannes si partis erunt: & clauiger aequae
Qui claudit, qui clausa aperit, si dindima possit
Soluere, uel tantum medio sapit aurea mundo
Clauis, erit turbae in sancto quis fructus inermi?
Cuncta potest petrus: tamen haec durissima captu
Fugerunt, rapido ueluti ludibria uento, &
In folijs descripta uagis secreta sibillae,
Hoc sat erit: laudaris enim, reparabilis echo
Intonat: & bulla ferues extensior uda,
Secedat paulus, tum qui fudere cruorem
Pro ioue: tum ferio caedat crux digna triumpho.
Atq; utrum currat per lata palatia templi,
Doctus es, hoc scimus, sunt haec tãtum apta cathedris,
Sunt ubi qui celeres iaculantur, tela, sagittas,
Chrysippi: & feruens umbone repellitur ictus,
Hic bonus: ille bonus, coelestis lumina mensae,
Quãm bene socratico uestiris digna cothurno,
Non tamen his locus est: ubi dira pericula formae

a Vitax spes epitethon spei.
vel quae iustissima.i.iustitia.

ORDO EST.

Vel iustissima.i.iustitia colat rutilantia.i. sidera tecti etherei quae minax ense terret diras mentes.
Sensus est in coelo si non est egestas quomodo in est misericordia si vident deum facit ad faciem quomodo in coelo est fides si bonum praesens est ibi quare est spes: si nullus malus ad quid ibi iustitia quae reos punit.
In sancto in templo.
Cuncta pater petrus: quasi dicat quid plura papa omnia põt & habet ptãtem soluendi in purgatorio tamen audiẽtes abhorrent has difficultates.
Ferio sylogismus in ferio ironice dictũ est. q plus valeant subtilia argumenta q̃ verba Christi.
Vtrum currat quantum ad dubia.
Vbi sunt qui.
Tela chrysippi appõ est.
Vmbone responsione hic scilicet diuus thomas.
Ille.s.scottus.
Lumina appõ.
Vestiris digna .i. philosophica.
Vina castigationes oleũ pietatem monitiones uastes vocantis est.

Corporis emergunt: sed christi pabula templis
Versentur: lapsos releuent: & uina ministrent,
Atq; oleum plagis: tua sit responsio forsan,
Spartani, uates, certe tibi crura lycurgi.

VELMATII IN CONCIONATOREM

FINIS.

VELMATIVS RE-
*uerendissimo Car-
dinali.*

RMA *canant alij: saeuiq; hor-
rentia martis*
*Praelia: cui rapida prenditur ha-
sta manu.*
*Et dicant multi, quae tela cupidi-
nis, arcus,*
Et ueneris teneras semper in igne faces.
Aut mores taxent: referant seu prandia regum,
Vel moueant placidos disticha uana iocos.
Ipse ego tartareas infido carmine fauces
Persequor: & fatuos destino ad antra deos.
Non clio. clius q; bonae scribenda sorores
Sed mea caelorum carmina: dictet amor.
Calisto hic non ursa fugit: non dirigit arcas
In matrem calamos, tela nefanda, truces,
Nulla cerestiuno & nulla ac proserpina, nullus
Neptunnus tumido, cura superba freto,
Haec mea percurrit non baccus adulter in uua,
Hic mauors cipriam non praemit atq; deam.
Ergo minus faueant nobis, quae credita romae
Numina, mercurius, phoebus apollo minus.
Ipse ego discipulos christi, uera omnia sunt haec,
Praedico: frugiferam dat mea dextra crucem.
Iure sitibundo mihi sidera sancta ministrent
Ad mea frugales, quae sapientis, aquas.
Hic tantum pietas sanctae ad diuina cohortis.
Liuor & hebraee gentis ad arma furit.

Ergo ferat christus uires, spes certa labori
Hic hermes studio, dæ lius iste meo.
Lingua mihi paulus, soter doctrina paretur.
Ad graue sed lucas sit comes æquus iter
Et tu, quem ueneror, candelæ luminis adde
Quæ prosunt studio robora uiua meo.
At si me fugias (quod erit crudele) fatebor
Hæc erit haud æqui sideris atra manus,
Sufficiet nostro uires deus ipse labori,
Qui nunquam ualidam deserit orbis opem.

DE QVIBVSDAM ERRORIBUS AD EUNDEM REUERENDISSIMUM CARDINALEM

Velmatius

Perfectum nihil est, nisi qui conflauit, et illud,
E nibilo ualida iuppiter omne manu.
Errat enim qui ad uota potens in dissona fertur
Quo magis a macula qui nequit esse solers
Nemo satis cautus, nisi qui fugit arma, nec ille est
Sæpe canis sequitur qui fugit ante canem,
Nam commissa ferunt, romæ ut purgentur, iniqui.
Qui cadit ingreditur si lupus, exit ouis.
Sic errata tuli magna exsoluenda suburræ:
Decepit calidum me satis ingenium
Atque moræ impatiens: manus et nimis ardua pennis
Tergantur sapido putrida membra sale.
Non qui cadmeæ fugiunt connubia natæ
Crimina castigent: sed mea qui sapiunt.
Adde tamen uirgæ duros quod pauit appellas,
Non tenus opposito uapulet ergo teno.

Velmatius

VELMATIVS

Quis rhodiam pingat uolucrem sine uoce loquentem?
Quis remq; exacuit qua crocodrille cares?
Non doctus:non lucis egens ad gurgitis haustum
Sed quæ gnosiacum perdidit androgeum.
Non peream calchas, mopsus si occurrat inermi.
Quid mœres calchas si tibi mopsus ero?

FINIS.

ACTVS APO STOLORVM PER IOANNEM Mariam uelmatium Liber Primus.

VMANVM postquam cœlestia regna tonantem
Surgentem è tenebris sublimi patris olympi
Suscepere throno:turpi formidine pallens
Incutit ossa timor uestigia sancta sequentum
Hic[a] iouis humani,ceu parua armenta per agros
Post obitum pastoris eunt,quæ horrentia passim
Pestiferos lyncum:rabiosi & uulnera:morsus
Dura lupi,clausere fores,& cardine ualuas
Christisque quæ:uenere tamen de plebe petentes
Tecta ubi,[b] qui æthereum petijt uirtute parentem,
Discipuli fecere larem:tum protinus intrant.
Quos[c] monet antistes iudæ properantis ad orcum
Spe uacua in terris,quoniam defecit[d] iniquus
A luce ad tenebras argenti intentus honori,
Fas erit[e] expulsi sedem renouare:cadentis
Surgere:quique larem regerent uirtute uacantem,
Discipulos statuere duos,quorum alter ioseph
Nomine erat:comitemque omnes dixere mathiam,
Frugiferas funduntque preces,tu iuppiter almi
Sideris,& factor magnæ telluris:& alti
Gurgitis:& quæ sunt toto uirtutis in orbe
Omnimodæ:

a Hic aduerbium est.
ORDO
Ceu parua armenta horrentia passim pestiferos lyncum morsus & dura lupi uulnera,quæ eunt per agros post obitum pastoris sui.
b Vbi discipuli illius qui
c Quos petrus monuit iudæ.
d Quoniam deficit,admonitio est.
e Fas erit ornare sedem expulsi & fas erit surgere qui regerent larem cadentis.
Ioseph.qui & barnabas.

Omnimodæ:tu corda hominum qui noſcis,& omnem
Hic hominum ſenſum,qualem petis ipſe duorum
Detege,quos ſtatuit tibi contio tota tonanti,
Impleat ut lapſi[a] ſedem,mœrentis iudæ,
Tartara quem retinent:curuo & ſuſpenditur arcu.
Fatidicas ſuper hos mittunt indagine ſortes
Pneumatis:an uelit hunc,comitem uel ſcligat illum
Spiritus ad ſedem tetrum properantis ad orcum,
Elegit:iunxitq; choro ſors ſancta mathiam,
Quem regit iſte cephas:& numina magna frequentat
Clara ſemel totum phœbe reparauerat orbem.
Bisq; decem uenere dies:rutilantia ſolis
Lumina:tum tenebras totidem ſuffuderat orbi
Nox erebo prognata truci,cum cœtus in unum
Conuenit:& tantum ſancto labuntur ab ore
Verba præcis iuſtæ,chriſtumq;,& numen[b] adorant.
SVSCIPIVNT nā ſancta ioue͂,qa turpia fraudes
(Conueniunt quæ pulchra lari,non fœda uenuſto)
Intonat ecce polus,radijs atq; æthra coruſcat,
Apparent rutilo linguæ cernentibus igni
Diſcipulis:patriſq; uiro ſupereminet omni
Spiritus:& geniti in linguis pia gratia magni,
Linguarum ſpecies[c] fuit hæc,& grandis imago,
Lingua quidem docuit uiuum mirabilis orbem,
Et monuit faciunda homini,tum uerba ſalutis
Et fugienda aperit,centrumq; relinquere carnem,
Ignis erat,ſuccenſa forent ut uerba tonantis
Ad populum:corda atq; hominum magni æſtus amoris
In iouis igniret laudes:neſciret inermes
Pallentis uires,pallentis uita timoris.
Hic deus ex humili mira uirtute potentem
Efficit,ex magno ſic huius inertia[d] ſeruum

a Lapſi hic ſubſtantiuū eſt.mœrentis iudæ declaratio eſt.

b Chriſtū & numē end.

c Linguarum ſpecies expoſitio eſt.

d Inertia inedia inopia tarditas.

a ¶ in tuentem regna: illi qui.

Reddit: hic impleuit comites uirtute, timorem
Expulit, audacem fecit qui in regna tuentem[a]
Mitis ouis fuerat, serua accusante leonem,
Fecit ouem paulum: docuit pia regna fideles
Discipulos, qui cuncta docet, tum protinus orbi
Omne genus linguæ pandit, mirabile cunctis
Hebrei dixere mero caluisse frequenti
Hos homines, quos lingua poli mutire iuberet,
Vnigeni sermonis enim qui sceperat usum
Hic docet ignaros, prius ora tacentia fari,
Et uarios in uerba modos effundere ciues.
Nanq; geta in linguis: parthus: uel[b] dalmata: seres
Grætia: & assyrys: tecta & regione sabinus[c]
Discipulis christi: nec quid sermonis ab illo
Cœtu aberat: nigris lingua hæc peruenerat indis
Pœnus, arabs, uno men uersabatur in ore,
Quisq; erat hebræus, seres, tum natus athenis,
Mirantur uerpi, quibus hæc pater ordinis alti
Petrus ait faciens condigna silentia cunctis,
Hebrei, seruate meam, uerba omnia, uocem
Sermonis nostri, neq; sit qui spernat euntem
Ad uitæ pia uerba piæ, uerissima sunt hæc,
Vina chorum non ulla, inopes,[d] fœdare potenti
Imperio: & uirtute sua uis nulla momordit
Hunc mihi præsentem, subtili tertia, ciues
Linea currentis calami signatur ab umbra.[e]
Hoc tantum uirtute dei, quod dixit iohel,
Spiritus huic ingens, effundam, afflarat ab alto,
Hunc flatum in terris, geniti, timidæq; puellæ
Prædicent, miranda canam: tum somnia cernent
Quos alitis tenebrosa[f] senes: seruiq; loquentur,
Et uestræ ancillæ: quorum monumenta notabunt
Maiores:

b ¶ Vel etiam.
c ¶ Sabinus latinus tecta ignorata a loquentibus.

Mercerte græci μυ.

d ¶ Inopes uocantis est.
e ¶ Ab umbra curētis calami.
Iohel.2.
Huic iohell.
f ¶ Somnia tenebrosa.
Iohel.2.
Et erit in nouissimis diebus, dicit dñs effundã de spiritu meo super omnem carnem. & prophetabunt filii uestri, & filiæ uestræ & iuuenes uestri uisiones uidebunt: & seniores uestri somnia somniabunt: & quidem super seruos meos & ancillas, meas in diebus illis effundam de spiritu meo & prophetabũt: & dabo prodigia in cælo sursum & signa in terra deorium &c.

Maiores:& signa dabo uenientia cœlo,
Fulgura, cum tenebris fœdetur terra cruore,
Sol tenebras:roseumq́; dabit luna ipsa cruorem,
Ante dies hominis ueniet q̄ magnus:& omnis
Saluus erit quicunq; iouem prono ore[a] uocabit,
Verba, uiri, audite hæc, christus miracula cunctis
Qui fecit:qui mira dedit telluris:& alti
Ætheris inspectu:uobis in iussa[b] paratis
Traditus est morti:non hunc fera dindima claustris
Subdere tartareis potuere in uincula:rupit
Vincula:& infernos sua sæua[c] potentia cancros:
Suscitat hunc genitor:uates hæc uidit in umbra.
Mœrentis terræ, quando hæc prædixit, ut ille
Cerneret[d] ante deum, se qui uirtute potentis
Protegeret dextræ caderet ne lapsus in umbras,
Idcirco mens læta fuit, lingua omnis abundans
Lætitiæ:multaq́; caro spe quippe quieuit,
Desinis haud quaq̄ barathri fera uincula turpi
Hanc animam seruare luto:putrescere sanctum.
Et minus ipse dabis. uitæ tu iuppiter author
Monstrasti uitæq́; uias:tua gaudia seruum hunc
Replebunt, uultuq́; tuo tua lumina lætant,
[illegible] uates fuit hic dauid:uera ipse loquutus,
Cuius enim cippus prope nos, sanctumq́; sepulchrum
Vidimus, & toti dauid quæque attulit orbi
Vera, nec ambigua linguæ mendacis in umbra,
His ergo fida comprehensis omnibus aure
Quid facimus? dixere uiri, saluemur:& orcum
Vitemus, parcatq́; deus, peccata relaxet.
Pœniteat sceleris petrus respondet, & unda
Suscipiat uos sancta, lauat quæ crimina mentis,
In uirtute iouis, geniti, uel pneumatis almi,

a ℭ Prono oratio humili uoce.

b ℭ Iniussa contra iussa.

c ℭ Sæua nō. uiolenta sed magna.

d ℭ Cerneret dauid. Prouidebam dn̄m in conspectu meo semp̄ quoniā a dextris est mei ne commouear & sequentia.

Nam uobis uestrisq́; satis promissio fiat
Multa politer quoscunq; deus pater ipse uocarit,
A' prauo hoc arcete luto uos protinus omnes,
Baptizatus enim petri quicunq; recepit
Verba senis,ter mille uiros lauere piaclo
Multiplici,populisq́; dabant miranda potentes
Mirandi uirtute iouis,quibus omnia in unum
Collecta è medio ut uictum cum pace tenerent
Vestitum pariter caperent,quos iuppiter auxit
Doctrinam augentes christi,concordia,et igne
Accensi in christum:et fructu cumulauit amoris,
Ioannes,[a] petrusq́; simul delubra tonantis
Sancta petunt:claudus recubat pia munera poscens
Iis quibus orandum est:atq; hac transire sacello
Sorte erat,huncq; cephas præcepto intendere uultus
Amborum dicit,miser hic sperabat:ut aurum
Acciperet,nil æris erat,cui petrus:amice
Argentum est,aurumq́; minus,neq; munera nobis
Quæ exoptat mundus,si quid uirtutis,habeto,
Nanq; iouis pietate,tuis,quocunq; licebit
Tu pedibus fœlix confer,tunc ocius omni
Exurgit mirante choro,sine uulnere,purus
Mente prius,uegetusq́; sui mox corporis usu,
Exiliens:templumq́; petit curuatus ad aras,
Inq; genu grates agit hic:laudesq́; tonanti,
Nanq; deus miranda facit:miracula et orbi
Iuppiter ostendit:tetris atq; euocat umbris
Altitonans animas,cæcis et lumina reddit,
At iouis hic homines sunt admiranda ministri,
Vt magnum profitetur[b] opus,quod gratia confert,
Dispensant hi dona dei,pietatis amore,
Non tamen hic omnes thesauri oracula mundo

Recludunt

a Ioannes alij viri disertissimi faciunt ioannes quadrisyllabum: & .i. breuiant cetera producunt: ego autem nō possum adduci vt sit quadrisyllabū quamuis reperiatur semper posui trisyllabum & ponam: cum prima longa nec obstat uocalis ante aliam: non tamen contenderem quia & tetrasyllabum esse posset: sed non sonat.

Sorte respectu claudi,nō templa petentium.

b Profitetur ostendit.

Recludunt, gentiq; ferunt pia munera cœli,
Sed tantum christi roseum uirtute cruorem
Qui meruere sequi: mundum liquere: parentes,
Diuitias, genitos pariter, charosq; nepotes,
Qualis & ipse cephas: qualis comes ille sequutus
Humani pia uerba iouis: solamina uitæ,
Mirantur cuncti: iouis & stupet inscia turba
Ceruicis duræ, matres, iuuenesq;, senesq;.
Iisq; cœphas: miraris enim quod iuppiter audet?
Est deus huius opis compos, miracula grandis
Iuppiter hic tantum nobis operatur, & illum
Ira odio cœci ligno affixistis apellæ,
Virq; abijt neq;[a] saxo sed christus ab antro
Surrexit, cœlum petijt uirtute parentis,
Nosq; sumus testes horum, quæ[b] fecerat ipse
Christus, & in christo genitor compleuerit: author
Luminis æterni, cuius, q; noscitis omnes,
Et fidei uis magna manus sanauit auerrio
Ignari legis christum misistis, at ipsos
Pœniteat sceleris, commissa & nesciat author
Seminis humani, medio cum uenerit orbi
Christus ad exitium commissi, & criminis ultor,
Et iusti ad uitam, cantor quem pneumatis almi
Prædixit moses, uates uenit ipse potenti
Semine uestrorum, sic stat sententia, fratrum
Diiouis æterni, quem fas audire: uelut me,
Quæcunq;[c] adducet populo: quæ spreuerit illum
Cunq; anima: exitio ponetur plebis aborsus,
Hos, omnes, dixere dies, samuelq;[d] paresq;
Post obitum samuelis, item de semine claro
Vos uatum, magnus uates ut prædicat, estis,
Et testamento geniti, quod iuppiter ipse.

a Vir neq; i. barabbas. Saxo pro saxeo

b Quæ illorum quæ.

c quæcunq; tmesis.

ORDO

d Samuel & omnes pares post samuelem. i. omnes prophete dixere hos dies. i. annunciauerunt ut textus ait.

MOYSES

Prophetam suscitabit dominus deus vester de

fratribus uestris, tanq; me ipsum audietis iuxta omnia quecunq; locutus fuerit uobis erit autem omnis anima quæ nõ audierit prophetam illũ exterminabitur de plebe & oẽs prophete a samuel & deinceps qui &c.
End.i.in tuo semine.

Ad uestros statuit patres:cum dixit abrahæ:
In te omnes terræ pregnati & semine gentes
Suscipiunt benedicta iouis,tum fine coegit
Sermonem antistes posuitq; silentia uoci,
Ecce ubi tartareæ torquent in uincula fauces
Defunctorum animas:pallens discordia:pallens
Tisiphone:tum liuor edax tristisq; megæra
Consilium fecere suum:nec defuit urgens
Alecto in pugnas homines,miserabilis orcus
Cum priuaretur solito,post bella:trophæo,
Fama erat in populis uncti,uexilla serenos
Pandebant miranda sinus,crescebat in orbe
Vera fides uncti,cum terra[a] ingentia,homoq;,
Et facerent miranda rudes miracula cœli,
Quæ natura nequit,cæcis dant lumina:surdo,
Auditum;claudisq; pedes & funera sistunt,[b]
A' barathro reuocantq; animas,hæc umbra ministrat
Sancti hominis,mira hæc certe,maioraq;[c] fiunt,
Quam deus in terris multos operatus in annos,
Hic tamen est author cunctæ uirtutis in orbe,
Ergo orcum furiæ linquunt,sæua agmina,ditis:
Ad superum uenitur iter,sanctamq; prophanant
Viroso intuitu,multi quoq; criminis urbem
Aggressu,repetuntq;[d] omnes pallatia summi
Pontificis,nam tota cohors confluxerat ardens
In pecudes,quas pastor agens de patre,reliquit.
Cum peteret cœlum resides taxaret,& æstu
Feruore & fidei tardos animaret,& omnes
Fœdarunt liuore truci,turpe agmen,apellas,
Intorti crines stridebant anguibus,atq;
Inyciunt uirus diræ,taboq; cruentant
Natura ad facinus pronos,quod turpiter[e] exit,

a Terra homoq; endiad.i.homo terrenus.

b Sistunt ne moriantur impediunt.

c Maiora.i.plura.

d Repetunt quo sæpius intrarant.
Diræ dirarum.

e Quod turpiter, distinctio est.

Ecce

Ecce manus: peruersa manus: manus impia: mordax
Dira: nocens saeuit, furor & praui ominis ardet
Ira: odio: terrere bonos: & perdere ciues
Ad superos uitae: canis hic: lupus ille flagellat
Absentes: tigrisq́; uorat pecudesq́; tonantis
Arcere à causa statuunt: tum concita raptat
Se turba: & ciues properat scelerosa potenti
Deturbare manu: crudeli & tradere morti,
Hi sileant: christumq́; negent se scire, dolentes
Ecce adsunt laruae, tetricoq́; silentia uultu
Abrumpunt, christumq́; rogant cur dogmate multo
Extollant populis: ueluti si iuppiter hic sit,
Et caeco occlusere lari: dum fulserit hora
Crastina, quae lucem faciat renouata sequentem,
Vesper ab occiduo iam iam ueniebat olympo,
Creuerat atq́; fides, postq̃ surrexerat alto
Sol nouus è caelo, tetrasq́; remouerat umbras,
Hic populi uenere senes, caput ordinis annas.
Ioannes, multiq́; sacri, dira hidra caiphas
Saeuus alexander: christi & traxere sequaces
Discipulos: caeco quos dira in uincula claustro
Ii rabidi tenuere canes: & qua arte rogantur
Haec faciant: tam mira omni, qui grandia callet,
Quam magis haec rudibus ueniunt miranda puellis
Ruricolis & saeua[a] uiris, nam dicite quid sit?
Tunc deus aspirat petro: qui talibus, infit:
Primores populi, uos qui de sede minori,
Audite haec omnes, & nulla obliuio nostri
Sermonis fiat, uili de plebe nepotes
Sanguinis hebrei, ac homines, caro noxia[b] culpe,
Fexq́; sumus populi, nec iuppiter ipse, nec ille est,
Non dii, sed tantum deus hic operatur, & unus[c]

a Saeua immania

b Caro noxia obnoxia peccato, i. peccatores

c Vnus, solus.

Ægrotos sanat, quem uos fixistis appellæ.
Humanum in terris sublimi ad funera trunco,
Hunc deus a tenebris reuocat, lapis ille tot annos
A[a] uobis eiectus erat, quem ut iungeret ambos[a]
Angulus excepit muros, lapis ille salutem
Non alibi sit nostra salus, progignit & auget.
(DIFIcile est quæ clara fide, ui, & fraude[b] negari)
Haud poterant obstare homini, cui uera fatenti
Aspirat uirtus, nec nugæ oracula fiunt,
Cognouere homines uestigia sancta sequutos,
Atq; inopes nouere uiros, sine dogmatis usu[c]
Dura tamen ceruix inflat uerantibus, audent
Consilio renouare nefas, & turpe uenenum,
Quid facinus? quis uera neget? miracula fiunt
A cœno plebis, miseri, quid plura? perimus
Saltem uerba minas pariant, ne detur, ut ultra
Progrediatur opus tantæ uirtutis,[d] & omnes
Exoptent quæcunq; iubent implere probari,
Defuit haud terror praui sermonis, & omnis
Fraus operata minas, & diræ mortis imago,
At senior si uestra magis, q̃ uerba tonantis
Fas audire uiri, proferte hæc auribus omnes
Callentes nasum, liceat quæ audiuimus, atq;
Vidimus ipsa loqui: potuere impellere uerum
Haudquaq̃, liquere homines tum uera fatentes,
Nanq; minæ intrepidis tantum mansere superstes
Tanti operis iudex cœli cessere quirites,
Et comites adiere suos, quibus omnia texunt
Quæ dicta a reprobis, patulas mox clamor ad auras
Erigitur, diuumq; fidem, uiresq; reposcunt,
Dauidis[e] ista ferunt, cur hic furor inscius, ardor
Vindictæ, querulæq; hominum pia sidera uoces
Incutiunt

a Ambos quia angulus duos parietes coniungit, ambos ergo muros.
b Vi & fraude end.
c Vsu experimento.
d Virtutis potestatis.
e Dauidis.
Dauid media breui protulit sedulius cur ego dauidicis assuetas cantibus odas.
Iuuencus uero produxit.
Edidit hic mariam dauidis origine ioseph.
Rō nulla extat sana ego cum illis primam produco & cum uel matio.
eandem breuiarem media tamen semper curta quā q̃ dauid dicunt habere ultimam longam

Incutiunt: fraudesq; uolunt: & falsa reponunt:
Conuenere simul, multa qui fraude, potentes,
Aduersus quem dextra iouis diuina perunxit,
Certe una uenere uiri, uenere potentes
Imperio reges, romana pontius aura,
Regia & herodes fultus ui, cede, corona
In puerum christum furerent,[a] cum fratribus israel,
Implerent & uota tui mi iuppiter alti
Consilij fieriq; manus statuere potentes,
Cerne minas gentis da nos mutire foroq;
Pandere quæ docuit christus præcepta, timorem
Pelle procul, peragamus[b] item pia iussa iubentis
Dicere quod fidei, nec sit pudor ullus habenti
Quod decet ad cœlum: crescit doctrina sepulti,
A tenebris qui exiuit item: nam sidera testes
Ascensus fiunt: uera est medicina dolentis,
A precibus[c] tremit ille locus: tremuere columne,
Ossa hominum tremuere simul, mirabile dictu,
Spiritus hos implet magni factoris: & ille
Qui uenit a genito, clementia[d] sancta, duorum,
A patribus refugitq; timor: mox uerba salutis
Prædicunt: fiunt uni communia mensæ
Cor unum: mens una simul proferre quod agris
Iure tenent gentis: uel uendere cominus agros
Offerre & precium patribus quia gloria uana est,
Fortunæ, mundiq; salus, & in aere floci,
Ecce manus domini q; magna potentia cœli,
Quidã erat in tribubus: fuit & sibi sapphira coniunx,[e]
Huic ananiæ nomen, distraxerat agrum
Occultans præcij partem, dien cætera sanctis
Patribus adduxit, dicens commune quod hoc est
Offero, cui pastor, qualis temptatio: qualis

a ℂ Furerent deest ut.

b ℂ Peragamus quia sui prædictum est pandere & prædicare præcepta.

c ℂ A præcibus post præces.
Tremit presens est.

d ℂ Clementia sancta appõ est.

e ℂ Coniunx multi co[illegible] iux non coniunx scribũt non habebunt me mun[illegible] cipem dicant qd uelint. Ananiam non inueni in quantitate.
Hoc quod offero cõmune est.

Fraus uiget in misero, mentitus es ipse tonanti,
Non nobis: hoc omne tuum, sine fraude, decebat
Iure patris miserum, quid enim deceptio prodest?
Fallenti[a] superos, & qui non facta tuetur,
His ausis cœco rapit hunc infrena sepulchro
Mors, eadem rapit atra suam de fraude mariti
Vxorem, & fraudis uitio mittuntur ad orcum,
Nam timor inuasit turbas, miranda per omnes
Discipulos fiunt, toti & miracula genti.
Ecce iterum alecto cruciat præcordia uirus
Sanguinis hebrei, fœdans liuore priores
Delubri, & tabo maculans sua uiscera turpi
Occludunt cœco christi sancta agmina claustro,
Visitat hos patres cœlorum nuntius, atra
Liberat atq; domo, foribusq; in cardine clausis
Valuarum firmo, sanctissima uerba iubentur
Proferre in medium christi, delubra petuntur,
Magnificantq; iouem, genitumq; tonantis in æde,
Doxa sacerdotum, scribarum gloria, princeps
Præcipit adducant e tetro carcere ciues
Christi sequas, statuantq; foro, damnentur & atre
Vna omnes morti, taceant nisi, sæpe minantur
Dira in morte minas, laribus[b] aut abdantur iniquis,
Vsq; obitum uitæ natura occludet inertem
Quo,[c] succo defecta suo, mergantur in undis,
It stator, atq; fores, nec erant[d] uirtute potentes,
Occlusas reperit, mirum hoc, mirantur & omnes
Tum referunt nescire, uiri, quo nocte profunda
Progressi fuerant taciti, tantum ostia cœci
Creuerunt occlusa laris, signata[e] sigillo,
Inquirunt ubi sancta cohors, uiuacior hidra
Degat, an in templo, sanctam uel liquerit urbem.

Fas

a Et fallenti illũ qui uidet anteq̃ res fiant.

b Laribus: ibus aut ablitur. i.

c Vsq; quo tinctis.

d Neq; erãt intra septũ carceris discipuli potentes a rtute i. opeibus.

e Signata sigillo. i. probe munita.

FAS fugere est: crudele mori: natura quod optat
Oppositum morti est: non hoc[a] natura negabis,
Hos populum doctare sciunt: indagine diram
Quærentum ad mortem comites duceritis ad astra,
Aduenriunt templum, quærunt quid in æthera tollant[b]
Christiferum nomen: nec iussa capessere tentant.
Iis mage parendum ποιμὴν me iudice, dixit,
Atq; etiam sub morte ioui: quam gentibus orbis,
Ipse ego sum testis: quem uos fixistis apellæ.
Atq; hi sunt similes quem uos damnastis, inique
Inuidia: & liuore neci: sunt sidera testes
Surgentis uitæ: sed uera negatis, & ignem
Verbera, uel ferrum, uerumq; fatentibus hastam,
Offertisq; minas, uera hæc quæ pandimus orbi,
Excruciant diro sceleratam arpagine mentem
Verba senis petri, corda & siccantur iniqui,[c]
Perdere tentabant, quorum fastigia crescunt
Credantur uirtute operis, sermone potentum,[d]
Gammaliel legis doctor, surrexit in orbem
Hebrei cœtus, circumspicit ipse, iubetq;
Audiri quæ uerba refert, & condere menti,
Hinc prius hic sanctos comites secedere iussit,
Ante dies paucos theodas seductor, apellæ,[e]
Vt sectarentur, multos de plebe coegit,
Se patrem in terris multe uirtutis, & atri
Criminis osorem dicens, monumenta salutis,
Credite sunt uerba hæc, sed cum seduceret, umbra &
Esset hic, exemplo sic seducentis iniqui,
PRINcipium feruet, mediũ tepet, ultima frigent,
Mox redit in nihilum quod erat nihil, omnia nugæ,
Fumus & hic pomi fumo morientis iniquo
Quod seruat deuota palus, pro crimine carnis

a ℭ Hoc. s. qđ fas sit mortem fugere: & mori crudele est.
Indagine quærentum.
b ℭ Tollant aphæresis est

c ℭ Iniqui siccãtur corda sinec.
d ℭ Quorum potentum sermone fastigia crescunt: ut credantur uirtute operis.

e ℭ Apellæ uocatiuus est: põt ẽt esse genitiuus ut seductor apellæ.

Naturę obstanti, periit seductor, & orco
Demisit diuina manus: quę falsa fatigat
Supplicijs, nam uera suo uult esse triumpho,
Fecit idem iudas, iudas galilęus, iudę:
Contigit id thoadę, uapor hic uanescit in auras,
a Si ficta. i. fint.
Hęc eadem, si ficta [a] quidem, cessare uidebis
Sancta cohors, FRONDEscit opus si uera sequant
Nemo potest obstare deo, concurrere cœlo,
Nomine discipulis interdixere flagello
Confectis Christi, ne quid crebresceret orbi
In cruce qui functus uita, dein cesserat orco
b Pia gloria appō est.
Ad superos itura lares pia gloria [b] uitę
Abscedunt lęti passi conuitia, uoces,
Hebreasq; manus diras pro nominis uncti
c Pro miro tutamine Christi in apellas.
In sęuos odio, miro tutamine, [c] apellas,
In sancto pia uerba tamen resonantia templo
Non obeunt: VOX nanq; iouis uiuacior igne est
Adduntur cum ligna foco quę follibus arent
Discipulum numerus creuit: creuere labores
Seruitij seruire uiris, ubi plurimus esset
Pandere doctrinam fidei labor utilis orbi,
Hębreos taxant gręci: culpabile murmur
Exit ad innocuos, uiduas q; gentis apellę
Despicerent: fidei dum contio tota frequentat
Dulce ministerium: quibus ij noua lumina mundi,
Christiseq; quę: uanum est mensis seruire: relicto
d Sermone & christo endia.
Calido auido.
e Instare firmiter stare.
Sermone, [d] & Christo: calido & seruire palato,
Sancta cohors: secerne uiros qui hac munera cunctis
Dispensent: precibus nostrum est instare [e] pudicis,
Elegere uiros septem: statuere timonem
Et stephanum: reliquosq; pares: ante ora sequentum
Prima iouem in terris: Christi & uirtute potentes
Imposuere

Imposuere manus,uerbum crescebat in urbe,
Credentum & numerus,fidei parebat ouanti
Multa sacerdotum turba,& præcepta ferebat,
At stephanus uirtute iouis,cui gratia,mirum
In populo præstabat opus,miracula pandens,
Prodigia,[a] excelso signa & monstrabat olympo,
Liuor edax quosdam tetigit committere[b] uerpos
Cum stephano taxare suos,& prendere mores,
Nemo unꝙ potuit doctrine obstare potenti:
Spiritui pariter,qui disceptabat,at illi
Verba minantis habent,testes ad funera mittunt,
Qui dicunt stephanum magni spræuisse tonantis
Numen,& hunc mosen pariter,fit contio,damnant
Plebs seducta uirum,magnum tempsisse tonantem
Dixerunt testes.quorum contentio fallax,
Et christum dixisse locum destruxero,leges
Mutabo hebreæ gentis,quas maximus author
Doctrinæ adduxit,tum sancta uolumina,moses,
In stephano angelicam faciem uidere:tuentes
Hunc iustum,cui magnus ait,cerne omnia,princeps[c]
Si uera hæc quæ obiecta tibi,quæ concio taxat
Tunc iustus:mea uerba omnes audite priores
Consilij,fratresq; pares,& sede minores,
Iuppiter apparens ueteri,ꝙ magnus,abrahæ
Assiry admonuit sanctum secedere terra
Informi.[d] & ueteres carras habitare,quod actum est,
A morte[e] hunc genitoris item transuexit ad oras
Quas colitis,non ille hæres,fuit accola tantum
Carrarum,promisit enim sibi semen,ut hæres
Past obitum patris regeret,ceu uota iuberent,
Dixit item,quia seruus erit sub pondere semen
Quod geris in lumbo,triginta haud amplius annos

a Prodigia monstrabat
b Committere cum stephano.
c Cui magnus princeps i.summus sacerdos.
d Informi sterili.
e A morte post mortem patris.

Et quadringentos, ueniam, qui uincula iungant
Ipse ego feminibus iudex canentis abrahæ
Qui pater est gentis, ueteri dein seruiet aræ
Progenies delecta meæ, quæ exiuerit inde
Grandæuo & generi tum circuncisio facta est.
Et natum [a] genuit, peperit quoq; sarra secundum
In terris patrem post primi patris honorem
Obseruandi abrahæ, genuit genitoris iacob
Filius & genitum nostrum qui impleuit abundans
Stirpe patris magni, geniti tum undena propago
Inuidia, liuore truces mercantibus imum
Confratrem precio damnant, pressura tricceno, [b]
Hæc extrema patris, puero cui nomen ioseph,
Ægiptum duxere uiri, quem dextra potentis
Naturæ seruabat enim, nec defuit unq̃
Quin tegeret diuina manus uirtute camillum, [c]
Dilligit hunc, qui multa potest illo orbe pharaon,
Rex erat ægipti, rex hunc præponit ioseph
Ægipto: laribus cunctis, ut liber habenas
Et præmat: & laxet: prorex uideatur ab omni
Assirio: nullusq; suo sit maior in orbe.
Ægiptum deuota fames: chanaamq; flagellat
Mittunturq; iterum: dominus qui seruus ioseph
Iam fuit, assiriæ genti præfectus, iniquis
Teste quidem uero fratrem se fratribus offert,
Atq; suum genus ipse suo, fratresq; reuellat
Chara patris sobole: regi: patremq; fatetur
Ætate [d] qui uixit adue melli æthere uesci,
Accersit. genitusq; suum pietate parentem,
Affines: charosq; sibi, pius ipse, nepotes,
Venit enim genitor serui, uenere parentes,
Atq; ibi defecit: pariter periere sequaces
Sanguinis

a Natum. s. isaac.
Secundum respectu sarre parientis.
Secundū patrem. i. isaac.
Abrahe obseruandi.
genitoris abrahe
Filius isaac.

b Triceno precio trigentis argenteis.

c Camillum. s. seruum.
Pharao: uocatur.
Sumpserit hoste caret nec iam sua iura pharaon.
PRVDENT.
Adsedisse phocis posito pharaonis iniquo.
QVINTIA
Seiunctis forti uirga pharaoni profundo.
Chanaam cha longaminamq; sit aherous sit.
Cui seruus. s. fuerat.
Suo regi.

d [illegible] AEtate aduerbiū est.

Sanguinis a patre hoc, gelido & posuere sepulchro
In sichen quod magnus ibi sibi fecit abraham
Argento, natisq; suis: sed tempora currunt,
Fit prope quod ueteri summus promisit abrahæ
Iuppiter auctori prolixi sanguinis alto,[a]
Creuit enim numerus: pharao migrauit ad urbem
Infernam: rex alter habet fastigia regis
Sanguinis ægipti: regiq; ignobilis hic[b] *est*
Qui fuerat primo multæ uirtutis ioseph,
Hic genus absterret nostrum: delere frequentat
Noxius hebreis: nec nostræ gentis abhalat
Mas puer ad mamas quisq;: dein legifer orbi
Nascitur assirio moses, noua lampada mundo
Lapsanti ad tenebras: & mortis uincula diræ,
Ter diana suum radians compleuerat orbem
Ter quoq; defecit,[c] *laribus fœtura paternis*
Chara iouis soboles diro occultata tiranno est.
Hunc alit expositum regis pia filia creuit,[d]
Atq; opere, hic sermone potens, cum maximus octo
Lustra ageret uates, fratres uisurus in oram
Secessit quæ alcret miseros, ui fortis apellas,
Vindicat hebreum (cui facta iniuria) moses
Tristis ab ægipto, censens præcordia fratrum
Scire: deus charam daret his, pia cura, salutem
Sanguinis hebrei, mosis quem dextra foueret,
Sol nouus exoritur gemini conuitia iactant
Inter se: multumq; citant[e] *clamore furorem,*
Iis moses: quæ turpe scelus, si inuiria, fratres
Exeat a fratre ad fratrem: cui perfidus & sons,
Et nocuus fratri: quis te pro crimine iustum
Vltorem inter nos posuit: uis perdere forsan
Me: uelut assirium? quem tu letaliter orco

a Alto pariter antiquo

b Hic.s.ioseph. Ignobilis ignotus. Hic.s.pharao.

c Deficit.s.luna.

d Creuit potens sermone & opere. Quæ ora quæ regio. Tristis iniuria. AEgipto pro ægiptio vt ino pro inoo uirgi. Censens existimans suos apellas cognoscere q deus daret illis salutem p manus suas.

e Citant apheresis. Fratres uocantis est.

Demisisti amens inflicto uulnere fossum,
Verba fugam mosi pariunt exoticus idem
In terra madian latuit uelut exul:ibiq;
Procreat ipse duos,diuerso tempore,natos,
Sol quadraginta currens compleuerat annos:
Angelus[a] ad mosen paret:locus ille ferentis
Petreæ desertus erat,de montibus umbras,:
Ignis erat:deus ignis erat:flamma ardet:ab igne
Seruaturq;rubus,ne consumetur ab igni,
Miratur moses:miranti iuppiter inquit,
Ipse ego terreni generis magnumq; parentum
Sum deus,hic abrahæ,geniti chariq; nepotis.
Solue pedes soleis:tellus hæc sancta ruinam
Hebreæ gentis uidi durosq; gementum
Percepi gemitus:ueni tutentur apellæ,
Misit & ad regem:regi tum mira furenti
Ostendit moses:donec diuisio fortes
Æquoris undaret pedites contracta,[b] maligno
Atq;æ equites cum rege feros uiolenter in unum
Funderet hic pontum,summi uirtute tonantis
Huic data quæ,uati,qui iam prædixit in israel,
Iuppiter ex uobis uatem produxerit,ac me
Audiat hunc populus,sublimi è uertice montis
Petreæ,quam diuus arabs nunc incolit oram:
Verba tulit uitæ moses,obstare parentes
Antiqui cepere homini diuina ferenti,
A'quo deficiunt:uitulum fecere:præcesq;
Fuderunt uitulo(MAGNA est iniuria[c] cæli)
Quo spreto seruire feris:& tradere morti
Se in tenebris:umbra atq; necis:quæ æternat in igne,
Vnde nihil reditus:nulla atq; redemptio captis,
Conuertitq; deus peruersæ mentis alumnos:

a Angelus.i.deus.
Ad ante.
Paret uide'ur uirg.
Cui pecudum fibræ : cui cœli sidera parent.i.uidẽtur.

b Contracta.s.in se. in unum dum coniungerentur diuise partes in unum pontum.

c Iniuria cœli magna est

Seruirent cœlo:falsi cui uictima cordis
Displicet,huic,cœlum,sedes:non tecta columnis
Sustentata quibus species exangula:magnum
Suscipiunt ex arte iouem:mens pura,deumq́;
Excipit argenti non diua palatia multi
Iure ædes dauid,summi & plena ara tonantis,
Iure quidem templum,pura & delubra sequaces,
Quos uestri patres geniti:patrumq́; nepotes
Addixere neci:sed uos didicistis iniqui
Dogmata priscorum,quis[a] multa obliuio sanctæ
Virtutis,delere[b] hominem,qui uerba salutis
In medium profert:nulla est amnestia menti
Qui fuit in terris humanus iuppiter:at uos
Hanc humilem taxastis ouem,cum sanguine,pœnas
Addentes pecudi:tetrum misistis ad orcum,
Ter redijt referens phœbeam lucifer æton
Lampada,cum redijt fœlix ouis illa resurgens
A morte:& tenebris, NVLLA *oppugnatio*[c] *cœli ē*
Feruere hebreos uideas liuore minaces
Iræ æstu ardenti,stephanus sed lumina cœlo
Intendens,doxamq́; iouis,magnumq́; triumphum
Vidit,& hæc populo:cœlorum arcana deumq́;
Intueor,qui nostra tulit commissa cruore
In ligno pendens nimio,quem dextra tonantis
Se iusta stantem summæ uirtutis amœnat
Lumine, apanthropi[d] *tunc multæ uocis apellæ*
Horrore incipiunt nocuas extollere uoces
Anxiferiq́;[e] *aures manibus,turba impia,fœdis*
Ocellant:instarq́; canum diuellere tentant
Diuinum à cœtu stephanum:rapiuntq́; trahuntq́;
Extra urbem miseri, lapides,sua tela[f] *pudicum*
Excruciant:rabidiq́; furunt,seruabat & atrox

a Quis quibus.
b Delere hominem priscorum fuit dogma.
Amnestia præteritorum obliuio.

c Oppugnatio cœli.i. in cœlum nulla est.i.parū & nihil potest.

d Apanthropi apellæ.i. inhumani.

e Anxiferi anxietatē ferentes.

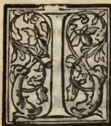
f Sua tela appō est.

a Paulus fautor

b Stephanus
c Meliora.i.bona.

Vestimenta necis paulus,[a] lupus ille sequentum
Signa crucis, fautor, nulla hic pietatis imago,
Tempora discruciant saxis, tum pronus, humiq;
Adserpens genibus magno lachrimantia cœlo
Lumina fert: humilesq; præces gerit ore tonanti
Iuppiter omnipotens,[b] qui cuncta ex ordine cernis,
Qui exaltas meliora[c] polo, qui deprimis orco
Crimina: ne hæc statuas illis commissa: sed auctor
Humanæ uitæ parcas: ignosce præcamur,
Hæc cum dixisset fœlici in pace quieuit.

Actuum apostolorum Liber Primus
Explicit.

NVASIT *timor: arma parat re cutita propago,*
In pecudes, stragesq; die prægrandis cadem
Facta fuit, fuga magna nimis, dispersio gentis
Parentis petro, saulus uexabat ubiq;
Quos poterat tractare[a] manu, dein carcere cæco.
Cuiuscunq; gradus uitæ cogebat inerti,
Concio ut in christo sanctæ obmutesceret urbi,
Quam deus elegit, sed quo magis æstuat amens
Turba sacerdotum, taceant, uelut[b] ignis edaces
Discipuli erumpunt, occulto in fomite flammas,
Elegit sychen uerba ut præponeret urbi,
Crimina & urgeret flammato corde philippus
Mira docet, miranda facit, cui maximus heros
Seducens alios homines, ut credulus hæret
Corde simon, comes unus erat christi acta sequentum,
Admirans quæ dextra facit dominantis ubiq;,
Heroes christi sychen pia pabula cuncti
Suscepisse sciunt, petrum misere, pudicum
Ioannem in terris, quibus ij uirtute potentes
Imposuere manus, dulcem genitoris amorem,
Et geniti accepere uiri, quos protulit omnes
Et gens & sychen, cernens miracula sanctæ
Conuersus fidei, petro, uelut anxius heres
Corde simon proiecit enim quod fecerat aurum
E talamo patris: patrijs & rebus opimis,
Atq; ait hoc munus detur mihi, munera sunt hæc
Pneumatis: ut foueant corda hæc sperantia quod fas,
Concedam[c] concessa alijs, q̃ uana libido est

a Tractare frequenter trahere. Vitæ inerti mœste & ociose.

b Taceant deest ut. Velut ignis in occulto fomite erumpit in flāmas edaces. Sychen, iuuencus uenit sa maritida sychen.

c Concedam aliis concessa, s. mihi.

Velle polum merceetur humus, proportio nulla
Huic pastor te perdat onus[a] *cupientis in auro* — a. Onus. auaritia cupientis posse fieri.
Posse quidem sancti fieri mutatio cœli,
Munera te perdant: numenq; præcare potentis
Naturæ, si orare licet, delere quod instat
Semper ad interitum, nec mens tibi uana uacillet,
His, auidus cum fraude simon,[b] *& pneumnitis ardens,* — b. Simon. s. dixit his ad hec. Auidus & ardens in mira pneum.
In mira, ut laudetur opus, fecisset ad auras, — Fecisset deest quod.
Si mereor mulcere iouem, dira ultio auaræ
Ne fiat mentis, uestra o mereantur honorem
Verba uiri pacis, sin sim minus aptus habendi,
Disponant uestræq; præces: gemitusq; profundi,
Spiritus insideat nobis, & munera cœli,
Semina fuderunt[c] *campis uiuentibus: agros* — c. Fuderunt semina campis uiuētibus quos agros quos cāpos dulcis amor magni genitoris & alti geniti incola habitat.
Incola quos habitat magni genitoris: & alti
Dulcis amor geniti diuino & semine complent,
Mox urbem repetunt: facies diuina philippo
Precipit in gazam, cursum conuertat[d] *& orbem* — d. Et conuertat cursum orbem medium petat.
Sol ubi dat magnos medium petat ipse calores,
Iussa capit: iam sanctus iter lætissimus intrat,
Candacis eunuchus sancta ueniebat ab urbe
Prouectus curru, populus conuenerat urbi
Subdere se cœlo præcibus, quo uenerat idem
Reginæ eunuchus: genitiq;[e] *uolumina legis* — e. Geniti amos filii amos qui fuit esaias.
Iste amos legit, uates ubi comparat unctum — Amos in quantitate non reperi.
(Dametas dum tondet ouem) nullo ore bidenti — Patientis onus ferri.
Effuso in gemitus: tanta est patientia ferri,
Hic patientis onus, nulla atq; iniuria uexat,
Nec[f] *prægrandis ouem, christum nec dira mouebit.* — f. Nec ētual de grandis iniuria. Nec dira. s. iniuria cītabit Christum ad gemitus.
Ad gemitus: magno tunc mens diuina philippo — Mēs diuina. s. spiritus sanctus dixit.
Accelera: sarraco here, continge quadrigam,
Se iunxit plaustro, deinde ora silentia rupit,

An

An capis hæc quæcunq; legis? cui candacis ingens
Seruus ait,quonam pacto?si nemo latentem
Nudauit sensum:currumq; inscendere iussit.
Et uoluit de quo scire,hæc prædixerit auctor
Quem docuit,dixisse [a] *deum,qui uenerat orbi*
Venturum,peccata hominis deleret [b] *iniqui,*
Hic lauit mundi maculas:commissa cruore
Purgauit,quæ magna suo,spoliauit auernum,
Surrexit:pia regna tenet:mundi ipse redemptor,
Perueniunt ubi nimpha suas ructauerat undas.
Fons erat æmanans,tenui prelucidus unda,
E terra:& cauea,cui labor humentia gramen
Sparserat,& circum frondosi [c] *umbracula rami,*
Et roseos:aliosq; ferens margo ipse colores,
Omnia letabat,flaua & redolentia ripæ
Lilia fundebant niueæ spiramina uestis,
Et quæ ceruleas monstrant cernentibus oras,
Ac alios alij generis uiridantia flores
Arua dabant oculis,nec erat quod turpe putares,
Et cantillabant uolucres præsaga futuræ
Carmina lætitiæ, MAGNA *aquisitio cœli est,*
En latices eunuchus ait:quid clarius unda hac?
Quis me purgari prohibet:cui sanctus,amice,
Credis enim quæ dicta prius?credo,inquit,Iesum
Esse iouis genitum? tunc expiat unda fidelem
Candacis eunuchum reginæ ardentis coi.
Ad nomen patris:geniti:dein pneumatis almi,
Abluit unda caput:sanctum mox nuntius alto
Delapsus cœlo rapuit per inane,nec illum
Amplius hic uidit,gaudens remeauit ad oras
Reginæ ingentis,quis tunc fœlicior illo?
Azotus [d] *uidit sanctum præcepta ferentem*

a ¶ Dixisse.s. prophetasse esaiam deum uenturum,qui iam tamen uenerat tempore philippi.
b ¶ Deleret.s.ut.
Lauit a lauo lauas.
E manans e terra.

c ¶ Frondosi rami sparserant umbracula circum. Margo ferens roseos & alios colores hilarabat omnia.
Ripe fundebāt lilia flaua & spiramina redolētia niueæ uestis.i.lilia alba.i. regiones: & ripas ceruleas.i.lilia cerulei coloris alii pro alius eice.
Si res tote alie rei necesse est similiter sit.

d ¶ Az[illegible] [illegible] est.

Omnibus:humani multo feruore tonantis,
Saulus adhuc ouibus magni paſtoris anhellans,
Verba:minas:ferrumq́; parat, delere cupitq́;
Chriſtiſequas:nomenq́; iouis, qui uiſcerat orbem,
Primores ardens adijt quæ prima, damaſco[a].
Vrbs ſyriæ petijt, mortalis epiſtola ſigno
Pontificis præmeretur, opus, quo perderet auctos
Diſcipulos uncti:iam multum creuerant orbi,
Credentum numerus, CITO *fit quod iuppiter audet.*
Cumq́; iter hic faceret tonuit polus, æthra refulſit,
Intremuit tellus:timuit penetrabilis aer,
Cum iouis ex alto facies deſcendit:& ingens
Iuppiter inſonuit, fluuios & uerba meantes
Protulit in tetrico ripis retinentia iuſſu,
Saule:quid hic acuis tua tela minantia mortem
In me? dura tibi fiant hæc prælia ſaule.
CALCI*trat in ſtimulum, qui uult ſe opponere cælo*
Saulus ad hæc, domine, quis tu mihi? iuppiter inquit,
Ipſe ego ſum Chriſtus, quem tu delere perurges
A mundo, ſed uana putas:tua robora deſint,
Saulus item:quid paulus agat, da iuppiter, orbi,
Huic deus, hãc urbẽ ingredere, & quodcũq; neceſſe eſt
Vt fiat dicetur enim, nanq; auribus illis
Tantum uerba ſonant, oculos non pauit imago
Corporis ullius, terra ſurrexit, & ullum
Haud uidet īſfœlix, QVIA *magna minoribus obſtãt*
Lumina luminibus, comites comitantur, & urbi
Adducunt ſaulum, mirantur digna relatu,
Ter nitidum fecere diem noua lumina ſolis
Terq́; ſuo præclara comas diana receſſu[b],
Fecerat, aerijs ceciditq́; è montibus umbra
Non edit, non uidit item rutilantia grandis

Ornamenta

a Damaſco in damaſcũ mortalis epiſtola quæ mortem inferret opus appoſitio eſt suo opere.

b Suo receſſu.ſ.ſolis.

Ornamenta poli; sed tantum territus aula
Secreta semotus erat, precibusq; pudicis
Fundebat lachrimas, & magno uota tonanti,
Quidam erat, hic cœli compos, cui iuppiter inquit
Vade anania,[a] *uicum, qui rectus habetur*
Ingredere, & saulum quæras, magni hospes iudæ
Hic orat, funditq; preces commissa relaxem,
(Discipulum saulus uidit dare lumina saulo)
Visio mentalis fuit hæc, tunc pauca tonanti
Hæc ananias, multa hic mi iuppiter audet
In tua peruertat uitalia iussa, tuosq;
Discipulos perdat, legemq; tuentibus atram
Offerat iste necem, multi quam morte cruoris
In cruce sanxisti; cœli cui maximus heros,
Heroum primusq; pater, uade, inquit, & hic est
Quem mihi seiunxi, populo, gentiq; magistrum
Doctorem, legisq; ducem, quæ electio magna est
Me ferat ad gentes, nec quæ passurus, in umbra
Ipse obdam, nudabo minas, fera uincula, ferrum
Quę pro me tuba magna feret resonabilis orbi,
Et præco altitonans noster, mox sanctus abiuit
Visit at & saulum, salue mi saule, tonantis
Vox nobis delapsa polo est, indagine paulum
Quære, fuit christus, qui te percussit in umbra[b]
Et cæco, lumen uideas, tum pneumatis almi
Hospes eas, geniiq; feras solamina uitæ
Imposuit sanctasq; manus, tenebrasq; ferentes
Reppulit insidias noctis, dein sancta reatus
Diluit unda feros, parcæq; obsonia mensæ
Suscipit, & uires defecti corporis auget
In syria mansitq; dies, pia uictima, quosdam
Parcentis christi, templumq; ingressus, ubiq;

a De anania difficile est regulam assignare quantitatis quia apud bonos authores hoc nomen nō reperitur.

b In umbra & cæco end.

Et christum nomenq; suum tutabat apellas.
Et confundebat miseros tuba uera tonantis,
Affirmans quod christus erat norma ipsa salutis,
Et precium mundi, lux & quae illuxerat orbi.
mir stupor in cunctis aderat lupus ille minori
Momento mulceret ouis de ea de furorem,
Conuenere omnes tantum qui fraude repugnant
Praeceptis christi, caperent ui fraudis iniquae,
Et clandestino curtarent uincula ferro
Corporis huic saulo, NIGRVM *si opponitur albo,*
Insidias nouit, magna & per moenia fratres
Demittunt paulum, sanctae ipse reuertitur urbi,
Iungere discipulis comitem se tentat, & illi
Hunc omnes timuere uirum, quia perfidus hostis
Hic erat inceptae legis, tunc magnus ioseph
Ad fratres duxit saulum narrauit & omne
Quod factum est saulo, siriae dum tenderet urbi,
Implicuit saluator iter, quod lumina texit
Lumine maiori, QVIA *magna minora tenebrant,*
Laudauitq; fidem christi superauerat hostes
Tum iouis humani, nostra est quia praeda fidelis,
Et canis in uerpos, fida & custodia caulae,
Ne lupus in pecudes fidei se perfidus armet,
Acceptus, graecos, prauae & sementis alumnos
Vincebat sanctae fidei certamine cunctos,
Molitur sed turba necē, VERVM *arma ministrat,*
Caesaream fratres ducunt, tharsumq; remittunt,
Pax erat in multis, comitum solamen, amorq;,
Et timor in populis, multa & reuerentia turbae,
Venit enim petrus lyddem pia contio lyddae
Multa erat, aenean reperit pigredine quendam
Octo annos iacuisse hominem, & marcore tumentis

Articuli, cui petrus, ait, te sanet iesus
Ænea mundi saluator christus, at ille
Surrexit, uidere omnes, quos spiritus unxit
Vnguine cœlesti, fierent uirtute tonantis
Et fidei comites, christi qui sacra frequentant
Participesq; poli, quos lydda refouerat omnes,
Progrediturq; cephas, antiquam uenit ioppem,
Lydda fuit sed tunc antiquæ affinis ioppe,
Thabta[a] erat, hæc sectans inopes, uestigia christi
Pauerat, & multo fuerat suffusa timore,
Defecit uita, quoniam distantia parua est
Quam facilis tractusq; uiæ paucissimus, illi,
Ad petrum misere uiri, qui uenit, & omnes
Deflentes thabtam reperit, uestesq; resignant
Vestimenta inopum, quæ thabta extruxerat illis,
Circunstant omnes, iubet hinc exire, morantes
Virtutem in petro, magni & miranda tonantis,
Hic orat, funditq; preces, gemitusq; seueros,
Et lachrimas pro sorte hominis lapsantis ubiq;,
Inq; pedes surgit proprios, mox ora resoluit,
Hæcq; putrescenti[b] uitæ spiramine terræ
Oppresso, magna reuocans spiramina uoce
Thabta toro assurgas, oculos reclusit, ab orco
Actutum surrexit item, mox reddita sanctis,
Et uiduis hæc uirgo fuit, dein mansit ioppe
Ad quendam petrus credenti mente simonem,
Tergora qui a costis tunc concinnabat abacta
Quidam erat armigerum ductor cornelus[c] in urbe
Cæsarea timetunsq; deum plebiq; decorus,
Vidit enim dum nona die circunspicit hora
Inuisu angelicum radiantem lumine uultum,
Quem timor inuasit multa & formido tuentem,

Et etiam.

Antiquam ioppem.

a Thabta pro thabita ratione uersus.

b Putrescenti terre dixit .s. thabitæ.
Oppresso uita, spiramina

c Cornelus pro cornelius.
Die pro diei.

Angelus huic dixit, cornelizintende: sed heros
Quis domine est qui uerba facis? tunc nuntius alti
Numinis, oblata est tua sancta oratio, quae q;[a]
Intrepidae tribuere manus, quibus omnia desunt,
Altisono delata ioui, tum dixit ioppen
Mitte uiros: petrumq; uocato, simonis in aula est
Ad mare: cuius opus pelles: & tergora costis
Delibrata suis calce expollire tenaci,
Nam referet petrus, quid sis facturus: & auras
Subsecuit tenues, summum & penetrauit olympum
Spiritus, atq; oculis actutum euanuit ille
Magnus eques geminos misit, tum tertius illis
It comes ex iussu domini praecepta timentis,
Destinat hos urbi: quibus haec narrauerat author
Militiae & princeps, parent, & iussa capessunt.
Ingrediuntur iter, sed cum lux altera clarum
Monstraret phoebea diem: conscendit ut oret
Ad superas uitae pastor, pia regula, partes.
Hora quidem sexta est, orat, post plura, coegit
Hunc natura sagax ederet, dum mensa paratur,
Excidit excessu mentis, coelumq; tonantis
Reclusum uidit, species & uasis ab alto
(Ceu uelum in terram latum) ueniebat olimpo,
Quadrupedes, coelumq; secant quecunq; uolucres
Serpentesq; incrant: cum uox delapsa per auras
Auribus insedit: mentem penetrauit & altam,
Surge: petre, occidas, comede, en obsonia mensae,
Respondetq; cephas absit: commune[b] nec ipse
Immundum sumpsi nunquam mi iuppiter, at uox,
Quod sanctum est, commune tibi ne dixeris unquam,
Terq; frequentatum est, & mox remeauit olimpum
Vas animis plenum, traheret dum uisio ad omnem

Clauigerum

a q; pro &, & quae. Intrepidae non auarae quibus. s. illis quibus.

ORDO

b Commune nunquam sum pl... nec immundum.

Clauigerum sensum, pellionis[a] ianua, missis
His tribus est pulsata uiris, petrumq́; uocabant:
Nomine quiq; cephas, cœli cui spiritus inquit,
Ecce uiri tres, teq; uocant, descende, timorem
Pelle procul, comitare homines: nihil efficit, ipse
Misi ego, descendit dicens, quem queris adsum
Petrus ego, uel quippe simon, quæ causa, sodales,
Aduentus uestri: tunc ij, cornelius heros,
Virq; deum metuens, uerba hæc suscepit ab alto
Numine, mitte, uoca petrum: qui degit ioppe,
Cuius uerba feras secretæ mentis in arca,
Suscipit hospitio petrus: quos miserat heros,
Cumq; nouus sol clara daret sua lumina templi
Antistes primus, cœlestis ianitor aulæ
Progreditur, comitatus abit, dein luce sequenti
Cæsaream ingreditur: nanq; expectabat euntes,
Magnus eques, proprio & confines sanguine: amicos
Conuocat: & primo uenit obuius, humida tellus
Suscipit hunc humilem, genua in trepidantia pronum,
Cui petrus, surgas: homo sum: non iuppiter ipse,
Iuppiter hunc similem, non ipse,[b] meretur honorem,
Intrauere domum: multa huc conuenerat illi
Turba uiro affinis, deuotio tanta morantum est,
Iis petrus, hebreo culpa est se iungere cuiq́
Alterius legis, nec uos nescitis, at ipse
Edocuit, qui cuncta docet: & nemo feratur
Immundus, communis item, quem sanxerit author
Sideris æterni petrus quo iure peregi
Hoc iter ad uestras (sic iussa diespitris) ædes
Cur me accersistis? ratio? quæ causa? quid ergo est?
Tunc eques, antistes[c] oranti nuntius alba
Veste ai, oblata est corneli oratio, & omne

a Pellionis lionis: di- gus est ratione metri.

b Non ipse. s. ego. Exaggeratio est.

c Antistes uocatiuus est

Quod dederat tua dextra inopi, mittatur ioppem
Ad petrum, qui degit ibi, quemq; aula simonis
Ad mare qui pelles calce hic[a] concinnat edaci
Hospita frugifero refouet, sine fraude, timore,
Id causæ est, recte uenisti petre, feremus
Præcepta hæc quecunq; feres, sunt iussa tonantis
Omnia quæ iubeas, tunc petrus in ora solutus
Hæc infit, reperi, nulla est acceptio, nullus
Personæ adnexus christo, præcordia tantum
Iusta ioui adnectunt uiuacem patris amorem,
Hic deus est cunctis, sola est acceptio iusti,
Iuppiter hæbræis patrem monstrauit, eisdem
PerChristum monstrauit iter uirtutis & hic est
Prægrandis cum patre deus, quem prædicat orbi
Ioannes, unxitq; deus de pneumatis almi
Vnguine, progressus cunctos sanauit ab atro
Dæmone compressos, quoniam pater omnia nato
Dona dedit patris, nostra hæc sunt lumina, testes
Hæbræos inter, sancta & compleuit in urbe
A patre quod iussum est, & quæ dixere prophetæ
In ligno affixere truci,[b] qui à morte redemptus
A patre, ui propria & superas, ubi, iuppiter, auras
Inscendit, fieriq; dedit non omnibus illum
Testibus, at tantum notum, quos maximus esse
Elegit testes fidei, qui illuminat orbem
Iuppiter, interritus, uitæ & sum testis, & ipsi
Qui comites mecum mensæ post funera, postq;
Surgentem a tenebris, populo qui hæc facta per orbem
Nudari iussit, cum uitæ, & mortis hic ipse
Sit iudex a patre datus, cui numina uatum
Aspirant, dumq; ipse iouis uitalia fatur,
Grata patris, genitiq; cadit pia gratia magni,

Atq;

[a] Hic aduerbium est. Apud deum non est acceptio personarum.

[b] Truci ratione supplicii

Atq; operit[a] *qui uerba petri cernentibus illum*
Auribus occultant, retinent & mente salutis,
Et uitæ præcepta suæ, mirantur & omnes
Ingentes cecidisse pypia dona tonantis,
Et patris, ac uncti, quos circuncisio fecit
In Christo, fideiq; suæ uirtute fideles,
Magnus eques, comitesq; sui mira omnia coram
Prædicunt, magnumq; iouem bona contio laudat,
Tunc petrus, latices quis nunc probibebit, ut isti
Non baptizentur? quos nunc pia gratia cœli
Fudit, amor, munus, charitum pneumatis ardor?
Spiritus & patris, geniti spiramen & idem est,
Sanctificat mox petrus aquas, & flumine purgat
Credentes, genitor, patre & prognatus, & ardor
Offitium complent, Christi & uexilla triumphant,
Iiq; cephas aliquot rogitant, & concio petri
Protrahat ipse dies inibi, & soletur amicos,
Iudei, gens ista malo compersa ueneno
Omni ætate fuit, quamuis miracula: & omne
Viderat à Christo facinus, quod quisq; probarit,
Defecere ioui, nulla, hac, defectio maior,
Duricies nulla &, cautes, genuere proterui
Seminis auctores, audent crudescere petro,
Condemnant, aliena petit quia limina πρῶτος
Et circuncisus gentes, & gentis honorat[b]
Quæ oppugnant legem mosis, consortia mensæ
Iis petrus, fratresq; uiri christiq; fideles,
(Quam mitis pia uerba parit qui regula morum)
Vidi ego uas plenum,[c] *quæ sunt conformia terræ,*
Aeris & bipedum, nec non quæ corpore serpunt,
Vidi ego uas plenum, cuncta hæc animalia uasis
Impleruut orbem, speciem uelaminis, alto

a Et operit illos qui occultát uerba petri in auribus cernentibus pro audientibus illum sensus ꝓ sensu qñ uidere sit quod communius.
In gentes in gentiles.

b Honorat consortia mense gentilium.

c Plenum.s.animalibus quæ sunt conformia terre

Prolapsam uocem hanc propriis his auribus hausi
Surge: petre occidas: comede haec obsonia: petre
Esuriens: mos ipse tu'i responsa tonanti,
Commune haud comedam: minus haec obscaena, sed illa
Vox mihi: ne dicas quae sancta: immunda: minusq;
Si sapis, hic unq; facito communia pastor,
Ter repetita fuit uox haec asomatos, altum
Tum petyt coelum uas hoc animantibus auctum,
Confestim uenere uiri: quos miserat heros,
Ac equitum princeps: tris ij dixere, uocat te
Mens iouis grata mihi. Cornelus, mens grata iouis mihi, dixit, eundum est,
Sex mecum uenere duces uirtutis, abiui,
Caesaream petyt: tunc magna palatia magni
Audiuit cornelius. Principis ingressus: coelo quae audiuit ab alto
Sidera angeli. Audiuit: narrauit enim, sunt sidera testes,
Iussus hic ad petrum misit: nam iuppiter ingens
Iusserat, ut pueros ueterem festinus ioppem
Mitteret: a ueteri tum me accersiret ioppe,
Caesaream peterem praecepto pneumatis, urbem,
Laus spiritus sancti. Interdicendum cecidit magni illa tonantis
Gratia: quae ferrum, quae saxa nocentia mulcet,
Reddit & innocuos, uentis spirantibus, ignes,
Quae docet ignaros: spoliat fera tartara, ditat
Sidera, gentiles perfudit spiritus, ut nos
Incepto fidei, domini memor ipse fatentis,
Ioannes perfudit aqua, qui mente fideles
Gratia uos magni post hunc perfundet amoris
Quos haec magna uocat coelo: cur ipse recusem?
His dictis laudare deum, gentesq; nefandi
Qui pro ut. Poenituisse ferunt sceleris, qui a morte resurgant,
Qui uero a stephani saxis fugere: ciprumq;
Phoenicemq; petunt, & nulli uerba salutis

Exponunt

Exponunt:tantum proles iudea recepit
Verba dei uiui quosdamq; effuderat istis
Fluctisonans ciprus, & cyrenea propago
Doctrinæ:& morum comites:probitate potentes, I.anthiochiam.
Cum syrios hæc sancta cohors:& contio campos
Ingressa est, querulis fit disceptatio grecis,
Declarantq; iouem, numerus concrescit in argis
Credentum, uel fama boni, uel rumor ad urbem Vel etiam.
Peruenit sanctam:fiunt læta omnia:fiunt
Gaudia militibus christi, uexilla triumphant,
Discipulum misere pium:qui iustus [a] habetur a Qui iustus.i.barnabas.
Metropolim syriæ comites:& petrus in urbem,
Vt uidit fidei sancta incrementa salutis,
Gauisus laudauit opus uirtutis:& idem
Inde abiens tharsum uenit:saulumq; petiuit,
Hic annum mansere simul, docuere fideles
Doctrinam christi:christiq; ibi græcia primos
Discipulos dixit:mira hæc intentio uerbi,
E' sancta ueniunt uates huc, protinus urbe:
Quorum agabus prædixit enim q͂ maximus atram
Esuriem, diramq; famem pendere cadenti
Tunc homini, & totum terrebit inædia mundum,
Vexauit sapiens, magnum cum claudius orbem
Subiecit, tunc dira fames se miscuit orbi
Discipuli, prout quisq; sua seruauit in aula
Consuluere alys, quia fit commune, quod uni est,
Herodes rex misit enim crudelis:iniquus.
Hidra, manus, quosdam ferro extorqueret amaro
Prospectans retinere petrum, laxaret habenas
Hebreæ gentis:foret & uictoria compos,
Quando caput pereat:petrus comprenditur, atro
Carcere constringunt:uigiles adduntur, & ipsi

Et ferrum: & duras capto uinxere cathenas
Hunc dare certabant populo, post pasca, furenti,
Non decrant sanctaeq; praeces, lachrimaeq; feraces
Maestitiae, petrumq; ioui gens sancta ferebat,
Hunc dare cum uellet populo: dum cuncta silerent,
Noctis in arbitrio, summo delapsus olimpo
Angelus humana in specie prae postibus astat,
Ingreditur caecumq; larem: mox aetra refulsit
Carceris in medio: petrum percussit: & illum
Excitat a somno: geminis quae praeda cathenis
Stricta erat, & surgas dixit, surge inquitat ille
Delapsa in terram gemina surrexit habena
A manibus petri: nec non prae cinge, sequutus
Verba petro iniunxit: geminos atq; indue raptim,
Confestim uestiq; pedes, quod fecit: & ille
Circunda te ueste tua, dein perge, praeibo,
Nam pedites liquere duos: & prima: secunda &
Post posita est uigilans tetri custodia septi,
Iis reclusa patet, quae ferrea porta uocatur
Sponte quidem factum: faciem gradientis ad urbem
Cernere credebat petrus: uicem angelus unum
Cum petro processit enim: tum euanuit idem
A' petri intuitu: qui in se conuersus abundans
Et gemitu: & lachrimis secreta silentia rupit.
(At clandestino uerba haec sermone reliquit)
Nunc scio q; misit sublimi e uertice caeli
Christus opem: rapuit petrum, quae uictima christi est,
Herodi & populo: mariae, ioannis[a] ad aedes
Progreditur, quae mater erat, pia concio fundens
Ore praeces domino, sancta hac latitabat in aula,
Percutit hic ualuas, submisso it malleus ictu
Actutum, quae ancilla, rhode pia uirgo cucurrit,

[a] Ioannis hic trisyllabum est cum prima longa

Vt uideat, quæ dextra ferat tunc uerbera portæ,
Vt uideat, quæ dextra fores percusserit, atra
Et nocte occlusa tenebris caligine fulta,
Ergo ancilla uenit, uiso quæ fœmina [a] petro,
Non aperit, gaudens comites accessit, eisdem
Se petrum uidisse tulit, mirantur, & illi
Esse negant petrum, dicunt petri angelus ipse est,
Accurunt, cernuntq; caput sacri ordinis, hic est
Clauiger: hicq; cephas: geminos fluxere per orbes,
Perq; genas lachrimæ: socijs quæ gaudia surgunt:
Indixitq; cephas manibus mutescere cunctos.
Narrauit, quæ facta, suis: quam grandia magnus
Dona deus facit, fratri ioannis: & omni
Dicite magna choro facta hac miracula nocte,
Quippe manus domini fuit hæc: egressus & illinc
Mox alium pia prædalarem quæsiuit, & intrat,
Sol uenit: & pedites miseri turbantur: & ipsi
Iure timent, erepta lupo quia præda furenti,
Rex mage concutitur, ciues uexantur apellæ
Feruore inuidiæ: NVNquam mitescit apella,
Cæsaream uenit ductis custodibus ardens
Sidonijs, tirijs pariter, qui protinus una
Venerunt suasi blasto: pacemq; reportant.
Festa dies adyt, solio rex sedit in alto,
Texerat excelsum luxu quem regia uestis
Aurea: sic flauo splendet lux alma metallo
Solaris, populo tunc rex orabat auenti
Verba ducis magni, populus dixere fatemur
Non hominem uox ista sonat: sonat ipsa tonantem,
Est iouis, haud hominis nulloq; timore superbus
Herodes tumuit (quam uana superbia mundi)
Credidit hic populo, artocleas, tuceta ferenti

a Quæ fœmina uiso petro.
Tulit retul. &

a Laurus .i. laus.

Blandicias, nimium adlectans, qui ut uulpis, oliuum
Fundebat. STVLTI uana est elatio uulgi,
Vani uana petunt, populi pro tempore laurus,*
Te premit ad tempus si te fortuna repellat,
Laudat & ad tempus si te fortuna secundet,
Mox deus hunc tumidum diris uexauit, & aestu
Vermibus, & nimium praecordia saeua dolore,
Iussit & ut uitam tetrum conflaret ad orcum.

Actuum apostolorum Liber Secundus
Explicit.

DIVINI assiriæ in templo,
quæ maxima sedes
Principis: & populus primæ
circumuenit urbi,
Doctores ierant:niger bic:tū
saulus: ioseph.
Lucius: herodis secreta mente[a]
manahen
Tetrarchæ:dum pura ioui ieiunia magno
Offerrent:& corda crucis qui uulnera passus,
Spiritus ijs saulus,pariter qui & iustus ioseph
Hinc se diuellant:simul hic commertia non sint,
Quippe opus est horum:tunc orauere:suasq;
Imposuere manus:& dimisere,tonanti
Seruirent in uota uiri:suscepit orontes[b]
Hosq; aluit primum:post hac,noua lumina legis
Venerunt ciprum:sed cum salamina potentes
Sermone:& cœli multa uirtute,uenirent,
Verba iouis populum uates docuere potentem,
Verporum in templis,confundebantur apellæ,
Vsq; paphum uenere uiri,pseudoq; prophetam
Inueniunt:proconsul enim uir sergius isti
Quamprudens præstabat opem:qui falsus apella
Pollebat magica,modicis uirtutibus,arte,
Proconsul tamen ipse iouis sermone feraci
Poscebat pasci,frugemq; haurire salubrem,
Discipulis Christi sapiens[c] se opponit elimas
Improbus,exoptans mentem preuertere magni
Consulis,& rabie sanctis latrabat edaci,
Plene dolo,cui paulus ait,fera bestia:fallax,
Iustitiæ oppugnator:amans peruertere iustas,
Atq; uias domini rectas:te obtalmia[d] recti

Et.s.ubi.

a Secreta mente pro se crete mentis tetrarche herodis.

b Orontes fluuius pro ciuitate ponitur quæ est seleucia iuxta orontē fluuium sita.

c Sapiens magus

d Obtalmia.

Liminis inuadet,doctrinæ,& principis osor,
Naturæ genitor misero q̄ protinus atra
Obcæcat[a] tenebris oculos:telluris & umbra
Credidit hic præses:sunt hæc miranda regenti
Metropolim siriæ:pergam dein nauigat ipse
Saulus multiplici sancto & comitatus achate,
Ioannes sanctam repetit fœlicius urbem,
Paulus & a perga redijt:magnamq́; petiuit
Persidis anthiochiam:summi & delubra tonantis
Intrarunt, uatum percurrit lectio uoces
Iis lectis:templi princeps:magnusq́; sacerdos
Annuit,ut referant,si quid proferre necesse est
Discipulis Christi:summiq́; uolumina mosis
Denudent populo,paulus[b] surrexit:& omni
Indicens turbæ consueta silentia laxat.
Audite hæc fratres:si quis,timor ullus: amorq́;
In præcepta iouis:patres elegit:& ipse
Extulit hanc plebem,tellus ægiptia patres
Suscipit extorres : egipti liberat atq;
A cruce:& ærumnis,deserta in ualle parentes
Quadraginta aluit lapsantis nectaris annos
Seruitio:[c] ac opibus,cœloq́; cadentis ab alto,
Destruxit septem gentes:patribusq́; seueris
Impartiuit opes reges concessit ad omne
Ius populi:samuelq́;fuit qui rexerat orbem
Hæbreæ gentis:regem petiere:deditq́;
Cis genitum:magnusq́; saul regnauit,at illi
Subsequitur dauid pia cura:& norma salutis
Sanguinis hebrei:cor magni numinis:alli
Et cœli arcanum,sancto de semine cuius
Mesias uen i ioanne[d] authore,iubentis
Consilij,baptisma homines,quos criminis aucti
Pœniteat,

a Obcæcat oculos tenebris & atra umbra telluris.i.nocte. Hic tunc.

b Paulus indicens turbæ silētia laxat liberat cō sueta silentia sic q̄ ille accusatiuus duobus seruit.

c Seruitio usu nectaris.

d Ioanne authore.i.ioanne prædicante. Homines caperent baptisma.

Pœniteat,caperent: christum præuenerat ipse,
Ioannes addebat item,quem me esse fatentur
Ora hominum: non sum,certe est saluator,ut ipse,[a]
Ipse ego ioannes,tanto seruire magistro
Haud dignus fiam,fratres,[b] *de semine magni*
Longæui ac abrahe,uobis pia uerba salutis
Huius facta quidem,sanctam hanc nescire[c] *salutem*
Pontifices templi,grandem petiere pilatum
Traderet hunc morti,nec erat solamen in urbe
Nulla quidem causa est,& nulla iniuria dixit
Pontius hunc morti addicam,qui purus? & insons,
Liuor edax tantum sanctæ sua membra tabellæ
Fixit,& ad tetras penetrauit tetricus umbras,
Tertia lux aderat,superas surrexit ad oras
Iuppiter humanus uacuo manus illa sepulchro
Eduxit christi tetro & surgentis ab antro,
Multijugi testes plebi dixere,propheta hæc
Prædixit,fragili christum marcescere terra
Non dabis,ad patres sed rex tumulatus abiuit,[d]
Non unq̃ rediyt,facta est corruptio carnis,
Non tamen hoc christo,terram non nouit in umbra
Corpus enim christi,quæ magna redemptio morum
Crimina quæ nequeunt delere uolumina mosis,
Hunc christum qui credit enim purgatur ab omni
Crimine, & amplexans magni præcepta magistri,
A magnis quæ lata uiris sunt uerba,cauete
Ne eueniant uobis horum quæ dicta,maligni
Spretores estis,gens hinc dispersa pererret,
Hæc illis paulus,facto & sermone quieuit,
Exiuere uiri,repetat quæ elapsa rogatur,
Cum lux festa homines ad sancta piacula cogat,[e]
Hos hebrea manus,pariter peregrina sequuta est

a ℭ Vt ipse.s.est ego non sum.
b ℭ Fratres uocantis est.
c ℭ Nescire nesciebant. Ordo est.
d ℭ Rex.s.dauid.
e ℭ Cogat congreget.

a ℂ Verbo seruando auribus astantum.

b ℂ Dedi te in lucem gentium ut sis salus usq; ad extremum terre.

c ℂ Leta pinguia. Sparguntur cunctis.

Festa dies redyt, templum: tota atria complent,
Et loca seruando quæ sunt aptissima uerbo[a]
Auribus astantum: soliti liuoris edacis
Consumi rabie: rabie rapiuntur amara,
Atq; in discipulos rapidas sermone sagittas
Conyciunt: odio tum consumuntur iniquo.
Vestrum erat ijs paulus: quoniam contemnitis ergo
Verba iouis: gentes capient solamina nostri
Srmonis, sic uerba sonant quæ protulit ingens
Amos prognatus multa uirtute prophetes,
Hec ait, ipse dedi,[b] *sis lumen gentis, & idem*
Vera salus uenias extremæ ad limina terræ,
Gaudia suscipiunt gentes, lætantur, & omnes
Verba dei laudant, credunt post funera, uitæ
Qui ascripti æternæ: dein semina læta[c] *tonantis*
Sparguntur cunctis, uitalia dogmata, campis,
Hæbræi matres urbis: castasq; puellas
In saulum: magnosq; uiros liuore minaci
Intentant odio: comitemq; ardore sequuntur,
Vindictæ: nunquam q; bonis latrare quiescunt
Excussa abscedunt pedibus tellure: petuntq;
Capadocen oculi diuini luminis urbem,
Atq; ibi de regno cœli: de dogmate christi
Disserit in templo paulus pia uerba tonantis
Humani, partim fidei flexere salubri
Verborum: tum mente tenent: factoq; frequentant,
At non credentes uerpi: liuore tenaci
Insurgunt saulo: renuunt hærere ciuntq;
Et plebem, & populum, soli quia detrahit umbra
Hicq; diu mansere uiri: quos pneumatis almi
Gratia perfudit, fiunt miracula, uires
Augentur fidei: fiunt discrimina gentis,

Pars

Pars una hebreis parci: pars altera christi
Discipulis: turbæq; furunt, concursus ad arma est;
Et lapides rapiunt, peperit quæ [a] *liuor: & omnis*
Inuidia? ac odium: sancti cessere furenti,
Atq; lycaoniæ listram uenere? petuntq;
Oppidulum derben, spargunt sua semina campis,
Mira docent populos: fiunt miracula: ab aluo
Claudus erat listris, paulum pia uerba docentem
Audiuit, credebat enim, cui saulus, amice
Surge, ueni, proprijq; pedes te ad limina portent,
Surrexit leuitate pedum, tum protinus omnes
Exclamant; homini similis, [b] *diuina, potestas,*
Descendit diuina manus, miracula fiunt,
Non hominis uirtus, populus miratur, ioseph
Esse iouem dixit, magna & sapientia paulus
Ipse [c] *erat in populo, populi, sub uoce, tonantis,*
Mercurij faciebat opus, cilenius ergo
Dictus erat paulus, populo feruentis, ut ipse
Dux esset uerbi, tauros duxere, coronis,
Et uario in campis inductos cornua flore,
Hosq; ioui statuere omni mactare potenti, [d]
Discipuli at tunicis, populo dixere, sumus nos
Mortales scissis: & clamauere gementes,
Clamauit paulus magni mœroris alumnus
Non deus hic, mortalis homo est: cillenius ipse
Non ego sum: mortalis item: mortalis ego sum,
Nimirum sunt ista deo q̃ uana tonanti,
In rectum uertatur iter, cui deuius ordo
Viuendi, nos uerba iouis pia semina uitæ
Qui fuit humanus, populo nudamus: hic orbis
Vera salus tantum, totum qui fecerit orbem
Seq; dedit mortali homini mortalis, ut ipse

a ℂ Quæ. s. omnia.

b ℂ Similis potestas homini diuina est.

c ℂ Ipse paulus erat in populo magna sapientia tonantis.
Vt ꝑ.

d ℂ Omni potenti tmesis est ioui. s. barnabæ quem dixerunt esse iouem, soli ergo barnabe uolebant imolare non paulo quia ioui tm̃ debetur sacrificiũ cũ autẽ paulus esset multæ eloquẽtiæ crediderũt illũ esse mercurium & dei sapientiam.

Saluaret cunctos, mentis cui uictima sancta,
Non caro taurorum placeat, uana omnia sunt hæc
Vix obstare[a] uiri fieret ne uictima sanctis,
Venere hebrei, quos illa teopolis atros
Produxit, romæ uel quæ seruauerat altæ
Cappadocas seruos, populo suasere, minister
Sermonis saxo tetras mittatur ad umbras,
Dilapidant saulum, nam saxa furentia sanctum
Oppressere uirum, credunt obijsse, forasq;
Proyciunt, surrexit item tutella suorum
Discipulum obtexit, ne cerneret atra uorago
Sanguinis humani, uegetusq; reuertitur urbi,
Luce noua derben repetunt post uerba tonantis
Rursus eunt listram, socijs formidine captis
Atq; animis uirtute iouis solamina præstant,
Vt teneant ueramq; fidem, uerumq; triumphum
A morte expectent. BONA sunt sudore paranda
Regna iouis lachrimas gemitus, & uincula ferrum
Exoptant, diramq; necem, fidemq;[b] cruorem
Ac aurum rutilo purgari ardentius igne
Perpetuo ut possint animæ exultare triumpho,
Presbiteros illis statuunt, ut sacra ministrent,
Commendant domino, domino quis uiuere sanctum est
Pamphiliam ueniunt, pergam docuere, petuntq;
Metropolim syriæ, multis mirantibus, urbem,
Discipulos cogunt, nudant miranda tonantis,
Reclusit fidei magnas qui[c] e cardine ualuas,
Nec modicum traxere mora, quia frugibus instant
Vt spargant, ut sparsa legant, ut lecta reseruent,
Scisma erat in populo, duræ ceruicis ab orbe
Iudeæ gentis quidam uenere negantes
Saluari quenquam, ni circuncisio fiat,

Hinc

a Obstare pro obstabat. Vel quæ.

Vorago .i. iudei.

b Fidum fidelem. Ac uelut aurum exoptat purgari igne ardēter, ita animæ exoptāt flagellari, & pati & purgari tormētis, vt.
Quis quibus.

c Qui .s. deus reclusit.

Hinc comes, & saulus sanctam mittuntur ad urbem,
Quid statuant fratres, ad quos uenere, salutant,
Denudant quæ facta uiris, de errore cauendum
Quem[a] quidam seuere truces, dixere necesse est
Nunc circuncidi, quamuis ablutio limphæ
Facta sit, id causæ est q nos properauimus urbi,
Tunc petrus, uos scitis enim, q iuppiter ipse
In nobis uerbum gentes audire tonantis
Elegit sermone meo, tum credere uerbis,
Et, qui, corda deus[b] nouit mortalia, testem
Præbuit, & magni uirtutem pneumatis, atq;
Nil his discreuit, nulla & distinctio fratres
Inter nos, illosq; data est, nam iuppiter illis
Corde, fide, pia, sancta facit, tum pura perenni,
Nil ergo addatur, quod nos portare, nec ipsi
Ferre iugum ueteres nostri potuere parentes,
In cruce confossi, sed christi gratia saluat,
Atq; resurgentis terrenæ mortis ab umbra,
Vt deus in meritis christi saluauerit illos,
Et pariter tacuere simul, cum paulus, & alter
Discipulus miranda iouis credentibus alti
Nudarent alijs, tunc facta silentia rupit
Antistes sancta princeps, qui & primus in urbe,
Hæc ait, & cuncti præstant narrantibus aures,
Narrauitq; cephas, quæ sunt prædicta fideli
Vate, ego restituam, quæ lapsa, ut facta resurgant
Dauidis, ut gentes quærant pallatia magni
Magna dei, nomenq; ferant se scire tonantis,
Idcirco ad christum non fit turbatio, in illis
Qui sunt conuersi multis è gentibus, & nos
Sectantur uirtute iouis, sed epistola fiat
Vt statuas fugiant, caueant à fornice, fusi

a Quem errorem seuere semina uere.

b Et deus qui nouit.

a ℭ Oppressa.i.caueant a suffocatis, has enim carnes abhorebant, quia sanguinem deo offerrebant, ubi est sedes animæ.

Sanguinis errorem uitent, oppressaq;[a] damnent,
Hic placuit sermo cunctis, mittuntur ad illos
Cum saulo: & socio syla, & comes alter iudas,
Seruabat talem nam talis epistola sensum,
A' ioue qui missi, populis præcepta referre,
Maioresq; ætate uiri, cum pace salutem
Qui siriam, cilicasq; colunt è gentibus, urbes,
Vos perturbari, fratres, sentimus, ab istis,
Iudei quidam quos non mandauimus oris
Vexarunt uestras animas: nos misimus una
Concordes sylam: pariter legatur[b] iudas,
Cum paulo: & comite: qui se tribuere fideles
Victima pro christo fiant: qui inflammat amore
Et patris, & geniti, uisum est, non addere pondus,
Propter quod deceat uitam saluare perennem,
Non statuæ, & sanguis, non fornicatio uobis,
Nec cruor oppressus: uel suffocatio fiat,
Hoc facite: & uobis fuerit bene: saulus: iudas
Cum syla: & socio[c] ueniunt: & epistola sanctis
Traditur: ex gente emenso tum gaudia sensu
Emergunt: & mente omnes solamina captant,
Post, aliquot, pia cura, dies: cum gentibus horum
Permansit sylas, sanctam comes[d] inclitus urbem
Accessit: comites inibi mansere priores,
Et iouis humani pandunt miracula, mortem
Et uitam à tenebris superas quæ enauit ad oras
Temporis à modico, paulus compellat ioseph
Solemur fratres, cum nostra reuersio fiat
Qui parent uerbo nostri sermonis ioseph
Ioannes qui marcus item sibi summere tentans
Addixit comitem: cui doctor gentis: ioseph
Non decet ut fiat comes hic, qui nostra reliquit

b Legatur mittitur. Iambus in .iii. sede quare aũt uide uersificatores. Fiant victima.

c Et socio.s.barnaba.

d Comes.s.iudas.

Frater

Frater & alterius tenuit commertia uatis,
Discrimen factum est: marcus comitatur ioseph,
Accedunt ciprum, cum syla paulus in agros
Pertransit cilicos: christi praecepta: fidemq;
Praedicat audiri, sunt haec solamina uitae,
In derben uenit paulus: listramq; petiuit,
Ecce timotheus,[a] hic uiduae pia planta fidelis,
Et patre gentili genitus: quem paulus ab illis
Accipiens iuuenem secum perduxit, ab illo
Legitimo[b] iussit mitti praeputia cultro,
Tunc similes hebrea manus, uirosa propago
Partim obseruabat, noti & nouerce parentes
Seminis in puero, seruari & iussa iubebant,
Cum pertransirent urbes decreta senili
Consilio, & fidei numerus crescebat, & omnes
Ecclesiae, penetrant phrigiam: reuocantur & illi
Ne doceant asiam diuina à mente duorum[c]
Helespontiacas ueniunt foeliciter oras,
Et populis tentant christum nudare bithinis,
Arcet item mens sancta iouis: troademq; requirunt,
Visio fit paulo: macedo uir dixit eidem
Apparens, nos saule iuua, cum ueneris ad nos,
Confestimq; petunt macedonica moenia, certi
Hos ad seruitium diuina à mente uocari,
Hic christi, magniq; patris spiramine recto,
Propitio & cursu samothracam protinus oram
Intraruntq; nouam [d] sancti laetanter ad urbem,
Indeq; quam memores praerupto in colle philippos,
Huius prima quidem pars haec regionis: & olim
Cremda,[e] datos huic nomen erant: sol saepe dierum
Luce frequentauit clarum spatia ampla, uicesq;
Luna reuertentes: nec dum pia lumina sanctae,

a Timotheus trissilla bum est.

b Legitimo secūdū legē. Virosa propago appō.

c Duorum. s. p. & fili.

d Nouam urbem. i. nea polim.

e Cremda & datos erāt nomen huic urbi potest & dicere his.

a ¶ Oppressa.i.caueant a suffocatis, has enim carnes abhorebant, quia sanguinem deo offerrebant, ubi est sedes animæ.

b Legatur mittitur. Iambus in .iii. sede quare aut uide uersificatores. Fiant victima.

c Et socio.s.barnaba.

d Comes.s.iudas.

Sanguinis errorem uitent, oppressaq;[a] damnent,
Hic placuit sermo cunctis, mittuntur ad illos
Cum saulo: & socio syla, & comes alter iudas,
Seruabat talem nam talis epistola sensum,
A ioue qui missi, populis præcepta referre,
Maioresq; ætate uiri, cum pace salutem
Qui siriam, cilicasq; colunt è gentibus, urbes,
Vos perturbari, fratres, sentimus, ab istis,
Iudei quidam quos non mandauimus oris
Vexarunt uestras animas: nos misimus una
Concordes sylam: pariter legatur[b] iudas,
Cum paulo: & comite: qui se tribuere fideles
Victima pro christo fiant: qui inflammat amore
Et patris, & geniti, uisum est, non addere pondus,
Propter quod decet uitam saluare perennem,
Non statuæ, & sanguis, non fornicatio uobis,
Nec cruor oppressus: uel suffocatio fiat,
Hoc facite: & uobis fuerit bene: saulus: iudas
Cum syla: & socio[c] ueniunt: & epistola sanctis
Traditur: ex gente emenso tum gaudia sensu
Emergunt: & mente omnes solamina captant,
Post, aliquot, pia cura, dies: cum gentibus horum
Permansit sylas, sanctam comes[d] inclitus urbem
Accessit: comites inibi mansere priores,
Et iouis humani pandunt miracula, mortem
Et uitam à tenebris superas quæ enauit ad oras
Temporis à modico, paulus compellat iosepb
Solemur fratres, cum nostra reuersio fiat
Qui parent uerbo nostri sermonis iosepb
Ioannes qui marcus item sibi summere tentans
Addixit comitem: cui doctor gentis: iosepb
Non decet ut fiat comes hic, qui nostra reliquit

Frater

Frater & alterius tenuit commertia uatis,
Discrimen factum est: marcus comitatur ioseph,
Accedunt ciprum, cum syla paulus in agros
Pertransit cilicos: christi præcepta: fidemq;
Prædicat audiri, sunt hæc solamina uitæ,
In derben uenit paulus: listramq; petiuit,
Ecce timotheus,[a] hic uiduc pia planta fidelis,
Et patre gentili genitus: quem paulus ab illis
Accipiens iuuenem secum perduxit, ab illo
Legitimo[b] iussit mitti præputia cultro,
Tunc similes hebrea manus, uirosa propago
Partim obseruabat, noti & nouere parentes
Seminis in puero, seruari & iussa iubebant,
Cum pertransirent urbes decreta senili
Consilio, & fidei numerus crescebat, & omnes
Ecclesiæ, penetrant phrigiam: reuocantur & illi
Ne doceant asiam diuina à mente duorum[c]
Helespontiacas ueniunt fœliciter oras,
Et populis tentant christum nudare bithinis,
Arcet item men: sancta iouis: troademq; requirunt,
Visio fit paulo: macedo uir dixit eidem
Apparens, nos saule iuua, cum ueneris ad nos,
Confestimq; petunt macedonica mœnia, certi
Hos ad seruitium diuina à mente uocari,
Hic christi, magniq; patris spiramine recto,
Propitio & cursu samothracam protinus oram
Intraruntq; nouam [d] sancti lætanter ad urbem,
Indeq; q̄ memores prærupto in colle philippos,
Huius prima quidem pars hæc regionis: & olim
Cremda,[e] datos huic nomen erant: sol sæpe dierum
Luce frequentauit clarum spatia ampla, uicesq;
Luna reuertentes: nec dum pia lumina sanctæ,

a Timotheus enssillabum est.

b Legitimo secūdū legē Virosa propago appō.

c Duorum.s.p. & fili.

d Nouam urbem.i.neapolim.

e Cremda & datos erāt nomen huic urbi potest & dicere his.

Eternæ & fidei sparserunt pabula christi,

AEndia.

Egrediuntur, euntq́; foras: ad flumen, ad undas,
Hic locus aptus erat secretæ mentis amaro
Ardori præcibusq́; pijs, sedere: docentq́;,

a Plebis rectus est priscorum more.
Quis quibus.

Aucta erat hic matrum plebis,[a] quis paulus, ut author
Sermonis: doctorq́; hominum pia uerba loquutus,
Lidda erat: hæc mulier mitis: pia sedula templi,
Hausit uerba iouis, populo quæ prona petiuit
Purgari: limpha purgatur fœmina, nec non
Tota domus liddæ, tunc hæc: si quippe fidelem
Me facitis dño nostros intrate penates
Hæc hos demulsit domui, dum tempus ad ædem
His fieret: pia uerba præcum, de more, tonanti
Offerent magno, quandam, uexata, puellam
Dæmone quæ fuerat rerum diuina sagaci
Viderunt, (DÆMON miseris q̃ȝ bestia fallax

b Præsagia diuina linguæ huius puelle dederāt suis dominis multũ æris multas opes.

Multum æris dominis dederant præsagia[b] linguæ
Huius, opes multasq́; suis diuina puellæ,
Post hos clamauit, uera hæc est cura salutis
Hi magni seruiq́; iouis, uerissima dicunt,
Non tenebras, non falsa ferunt, sunt lumina uitæ,

c Iterum. i. bis rursus. i. ter.

Hæc iterum:[c] rursusq́; refert: cui paulus abire
Iussit: & ad cœcas citius descenderet umbras,
Dæmon erat fallens homines: uerissima falsis
Immiscens: & falsa addens, quæ plurima, ueris,
Exijt actutum (NON est mora longa iubenti
Si iubeat christus) nec enim diuina puella est

d Nec amplius uerat.

Amplius,[d] & mundo miscens mendatia uerat,
Non dominis lucratur opes: non falsa fatetur,
Non uera aduoluens falsis, ut falleret urbem,

e D.uinantis. s. puellæ.

At diuinantis,[e] domini formidine quæstus
Amissi, cœpere uirum diuina canentem,

Dæmona

Dæmona qui repulit, ſaulumq; ſylamq; potentem
Sermone, & uirtute iouis, tum protinus ambos
Principibus duxere ſuis, & crimina diuis
Imponunt, totam peruertunt, dicimus, urbem
Ii dixere truces, & qui compendia uero ex
Dæmone[a] concipiunt, doctrinæ, & legibus obſtant
Heſperiæ gentis, proles romana ſumus nos,
Plebs cita mox feruet, damnent præcepta iubentis
Impleri ſauli, tunicis & crimina ſciſſis
Iniungunt, cæduntur item ſua corpora uirgis
Atq; lari arctantur cæco, tum uincula iungunt,
Seruentur, traduntq; uiro, miſeroq; minantur,
Ni tute obſeruet, ſeruanti & munera præbent,
Præmia ſeruitij, quos ligno aſtrinxit iniquo,
(Dicimus hanc pedicam) nox intempeſta ſilentia
Cuncta facit, tunc ſaulus, item comes alter honorem
Cœperunt præbere deo, laudare tonantem,
Mox tonitrus, motusq; ſoli, tam maximus atris
Inſurgit laribus, q; fundamenta moueret
Carceris obtuſi, ualuæ patuere, ſoluta
Vincula ſunt cunctis, ſomno delapſus ab alto
Qui domui præerat cæcæ, dirisq; latebris,
Terretur ualuas cernens miſer ille patentes,
Protinus aſtricto uoluit ſe fodere ferro,
(Nam cunctos abiſſe putat) tunc ſaulus adhuc ſunt
Quos tu ſeruabas obſcuri carceris umbra,
Hic ſumus, hic omnes clamabat paulus, iniquo
Parce miſer ferro, cuſtos, luce ergo petita,
Carceris ingreditur ſeptum, nil deeſſe uidetq;,
Exierat nullus: nullus terrentia cunctos
Limina fœdarat pedibus, fuga nulla pararat
Atq; ſuis uolucres mortem trepidantibus alas,

[a] Vero dæmone, hoc ē dicēte ueritatem ut ei crederent. non ſempre tñ. Præmia appō.

Protinus aduoluit paulo se pronus, idemq;
Laudis habet sibi syla comes:miratur:anhellat,
Et stupet in sanctis laribusq; euinculat[a] atris
Discipulos christi:tenebrosæ & clauiger umbræ
Iis ait:en quid agam? saluus sim dicite sancti?
Dicite iter uitæ:norma? & quæ regula morum?
Cui paulus:tu crede deum:genitumq; ferentem
Qui fuit in terris, crudelia uulnera ligni
Humana sub carne:hominis commissa[b] lucentem,
Hic nectus surrexit item:cœlumq; petiuit,
Amborum credasq; simul, sine fraude, ministrum,[c]
Saluus eris, nec uana fides:hæc norma salutis,
Sic didicit, quæ uera fides exposcit, ut orcum
Vitemus:saluemur enim:repetamus olimpum,
Hosq; domum duxit:lauit sua uulnera, carnis
Liuorem demulsit item uino, unguine puro,
Hunc sancti totamq; domum mox flumine purgant
Lætantur:uescuntur item:laudesq; tonanti
Augentur:tenebras pellit, cum lumina titan
Cœlo aperit terris radiis & splendicat orbi,
Nempe magistratus iussit tollantur ab atro
Carcere discipuli scelerata[d] in uincla coacti,
Lætatur qui nocte lares seruabat in umbra,
Verba refert saulo, cupit hos exire:fugamq;[e]
Extruit:huic saulus, cæsos sine crimine iudex
Romanos coram:clam nunc dimittier audet?
Non erit ut uellent, ueniant qui publica damnant,
Hoc & fasce leuent coram, tunc lictor ad urbis
Præfectos retulit uerba hæc:timuere sabinum
Nomen:[f] & hesperie gentis, formidine legis,
Primores, qui iura docent:sanctumq; ministrant
Imperium mundi sanctosq; exire precantur,

Abscedunt,

a ℭ Euinculat laribus atris, non a uinculis quos iam dei soluerat manus.

b Cõmissa hominis,

c Ministrum tõne creaturarum quas instruit. Didicit.s.ianitor carceris Repetamus, ubi nunq; fuimus.s.didicit.

d ℭ Scelerata.i.ubi.s.perditi viri coarctantur.

e Fugam pp̃ter iudeos

f Et nomen gentis itali ce uel romane formidine legis.s.romane.

Abscedunt, lydiamq́; petunt, solantur & omnes,
Thessalicæ uenere urbi, de more, sacellum
Hebreæ gentis saulus petit, intrat, & omni
Declarat[a] *populo christi miranda, pudicos*
Doctrinam, & mores, nostro pro crimine, mortem,
Et uitam à tenebris surgentem ad gaudia, uosq;[b]
Idem est quem doceo, quem uobis prædico, multi
Discipulis hæsere uiri, multæq́; puellæ,
Pars bona nobilium fidei ex gentilibus hæsit,
Inuidia arrepti uirus liuoris apellæ,
Infandos egere uiros in funera pauli,
Et pariter sylæ, credentis iasonis ædes
Obducunt uerpi, credunt latitare parentes
Iustitiæ,[c] *& morum uiui qui dogmate christi*
Declarant populo, cruciat tristisq́; megera,
Tisiphoneq́; canes[d] *alecto at carnibus inflat*
Sanguineas curuis rabiosa ad uerbera buccas.
Ex ouibus sed nulla fuit, quas atra uolebant
Agmina serpentum, distraxit iasona turba hæc,
Et fratrum quidam multo clamore trahuntur
Ad primos urbis, regimen, qui sceptra, reguntq́;
Imperium, clamantq́; canes, suscepit iason
Cæsaris imperium qui contra, & legibus obstant,
Quæsitos cœlauit item, tunc mitis iason
Se multa ratione, suam causamq; tuetur
DVLCIA *delectant rapidas obsonia tigres,*
Atraq; depellunt puras à turre columbas,
Demisere uiros, beroen petiere, sacellum
Intrant intrepidi, populi sedere: docentur[e]
Verba iouis christi, quanto mage nobilis istis
Gens beroe, certe tanto fit mitior, omnes
Sermones christi exoptant audire, nec instant

a Declarat doctrinam & pudicos mores.
b q. et idē est quē uos doceo.
c Iustitiæ & morū end.
d Canes.i.iudeos.
e Docentur.s.populi. Quis Quibus.

Discipulis:scitantur item,doctrina tonantis
Quæritur,& multi præclari sanguinis hærent,
Et pariter matres credunt,creduntq; puellæ,
Quis non turpe genus,nulla atq; iniuria sanguis,
Thessalonicenses rabidi rapiuntur appellæ
Comperto,q uerba iouis,quæ mira,docerent,
Discipuli beroen ueniunt,rapiuntur amaro
Liuore,ac odio,rabidumq; in plebe furorem
Admittunt,turbantq; mares,uexantq; puellas,
Demittunt fratres paulum:petit æquor,athenas
Iuit:& impugnat multorum dogma,tonantis,
Virtutem,christiq; docet,miracula,mores,
Et casum,& uitam,quæ atris surrexerat umbris,
Stoicus in saulum,nec non epicurus amator
Corporis in luxu:dixerunt,dæmon ab isto
Quippe nouus fertur,q diro effertur ab orco,
Spiritus huc rursum corrupti corporis idem,
Nugarumq; sator,paulus pia norma salutis
Dicitur,in turbam uerba & qui seminat omnem,
Ad pagum martis ducunt sermone potentem,
Atq; opere in uirtute iouis,qui obscura serenat,
Et docet ignaros,minimis tum grandia donat,
Scire uolunt quæ sit talis doctrina,nouam tu
Quis quibus. Auribus ipse feris,doceas,dixere,libido est
Scire nouam legem,quæ sit noua lectio paule,
Hoc erat in uoto tantum,quis paulus in omni
Vos ego doctores uideo,sed parcite,uanos,
Deliro:recta nec certe incedere,& omnes
Vobiscum contrahitis,saxa ut lapsantia ab altis
Rupibus,inueni uestra hæc simulachra,deosq;
In uobis uarios:uarias & in ædibus aras,
Vna erat,& uerba hæc eadem signata reseruat,

Ignoto

Ignoto est hæc ara deo, quæ ignota sequuti
Vos colitis miseri, colimus quem scimus apellæ,
Nanq; iouem uerum uobis annuntio, pellam
Nunc tenebras de mente, trahunt q̃ ad tartara cæcos.
Iuppiter est author cœli, terræq;, marisq;,
Ætheris & sursum, uel quo spiramus, & omnis
Compositi, ex oculis ubi fit distantia nostris,
Spirituumq; pater, nullo & conflauit ab ente
Cuncta deus: quæ clara patent, quæ occulta recedunt,
Omne hominum genus & tantum produxit ab uno,[a]
Non eget his opibus, cum sit causa unica rerum,
Non habitat lapides, iouis est mens pura[b] *sacellum,*
Illius est cœlum sedes, non distat ab orbe
Ipse tamen nostro cum sit deus unus ubiq;
In ioue uita uiget, sumus, atq; mouemur in illo,
Illius atq; genus, simile est non uelle tonantis
Velle hominum, dicatis item, non ponderat aurum
Vt uelit in precio, lapide, & uelit ipse nitenti
Laudari argento, multa ignorantia uestra est.
Pœniteat quenq; scelerum, quia iuppiter orbem
Iudicio adducet, uacuis quando ipse canoro
E tumulis iterum, & uenient putredine ad auras
Corpora uitales, redeuntem à carcere cæco,
Viuentemq; animam sument, uel ab æthere[c] *lapsam,*
Ceperunt ridere uiri caligine fusi,
Mirare cœpere uiri qui mentis apertæ,
Corpora, cum è tumulis, animasq; resurgere paulus
Diceret in populo, saulo dionisius hæsit,
Qui à martis pago nomen sortitus in orbe est,
Et mulier quæ fida comes, quæ chara marito,
Cum multis saulus doctas egressus Athenas
Ipse corinthiacam doctor penetrauit in urbem,

a Ab uno. s. adam.

b Mens pura est têplũ dei.

Vnus solus.

c Ab ethere a cœlo hoc propter beatas animas q̃ a cœlo ad sumenda corpora descendunt ut & cũ corporibus fruãtur æterna uita.

Iudeum reperit,genere[a] hic qui ponticus,oras
Fugerat italicas,roma cum claudius omnes
Hebreos exire daret præcepta potenti
Imperio,& miseros prima absterreret ab urbe,
Huic priscilla comes coniunx,aquila ipse tonantis
Semina fundebat,christum laudabat:apellas
Saulus item uirtute iouis uexabat,iesum
Testificans cunctis:sed paulo obstantibus,ille
Excussit uestes dicens,hic sanguis,apellæ,[b]
Sit capum in uestrum uester,quo mundus abibo
Ad gentes,exiuit enim:petit ipse titumq́;
Credentem fidei:crispus saluatur,ad undam
Baptismi accedens,domus & sua tota salubrem,
Nocte aperit saulo quid sit facturus in urbe
Iuppiter:huncq́; monet populo præcepta referre,
Nec timeat quenq̃,quia magna potentia cœli
Cum paulo,pauloq́; fauet,paulumq́, tuetur,
Quis tibi,grandis ait,noceat? mihi multus in urbe est
Hac populus,pallens a te timor exeat,inquit,
Dimidium iungens anno permansit:apelle
Insurgunt,saulumq́; trahunt,& crimine damnant
Ante locum iuris lyncum,fera turba,tribunal,
Incepit paulus,rupitq́, silentia:moxq́;
Gallio consul ait,uos o recutita propago
Audirem,si quid commissi,& criminis esset
Inter uos,recte quoniam contentio surgit
De uerbo,& uestre legis de nomine tantum,
Cernite uos lites,non harum gallio iudex,
Ipse ego romanus,sit nunq̃ scipio saman[c]
Turba canum laxa iudei iuris habena
Ardet iniqua manus[d] perferre pericula crispo,
Cæditur hinc phani princeps:crudescit apella,
Crediderat

¶a Genere pōticus quia locus est principium generis.

¶b appelle uocatiuus est

¶c Saman fictum nomē iudei.i.romanus nunquā erit hebreus.

¶d Iniqua manus appō.

Crediderat paulo, magna est iniuria, primus
Credat in oppositum, quod iam spernebat: & omnes
Deserat: & primam, nulla formidine, sectam
Improbet, ergo manu pellunt, crispumq; fatigant
Ictibus, hoc uidere omnes, nec gallio curat
Hic erat & præsens (quanta est contemptio gentis
Istius hebreæ) merito pellantur ab orbe.
Oderat hebreos gens hæc romana, recessit
In siriam paulus simul & priscilla, maritus,
Hic ephesum petiit, docuit ꝙ plura: recedens
Cæsaream ascendit, phrigiam penetrauit, & omnes
Discipulos fidei solidat uirtute, docetq;,
Hic erat hebreus doctor, cui nomen apollo
Æloquij uirtute potens, bonus ipse, uiamq;
Doctus erat domini, sanctum baptisma pudici
Ioannis callebat enim tantum ipse, fidelis [a]
Hunc Christi priscilla uirum cum attenderet, & uir,
Sumpserunt secum, christi & docuere salubre
Dogma, uolens danaam transire hic grandis apollo
Commendant fratres iudeum fratribus auctum
Feruore & fidei studio, uenit ipse, præmitq;
Et duros, rabidosq; canes conuincit apellas,
Ostendens [b] Christum, quos pauper achaia nutrit
Hunc esse in populis quem denudabat apollo,
Cum Christum in medio laudaret apollo corinthi,
Transactis ephesum superarum partibus urbem
Orarum ingreditur paulus, feruore potentis
Naturæ hic fidei paulus ꝙ sedulus almæ
Discipulos quosdam reperit, quibus ille, recepta est
A' uobis diuina manus? tum pneumatis ardor?
Respondent, nescimus enim, qui spiritus hic sit
Esse, nec apprensus nostra est fœliciter aure,

a Fideli, priscilla.

b Ostendit, scilicet iis quos

Tunc ſaulus, purgauit enim uos fluminis undaꝰ
Nomine ſed cuiusꝰ quod præſens numenꝰ & illud
Quod baptiſma fuitꝰ dicunt ioannis, at ille,
Pœniteat quencꝗ̃ ſcelerum prædixit[a] inorbe
Hæſiſſe laribus tetri, qui nuncius, orci
Hic[b] fuit ad chriſtum: uenturo ut crederet orbis,
Viuenti, doctrina fuit. ſaluator at ipſe eſt,
His ergo apprenſis: rurſus purgantur Ieſu
Nomine ſaluantis, cumq́; impoſuiſſet in illos
Credentes, ſine fraude,[c] manus: ſupereminet illis
Spiritus: & replet miræ uirtutis honore,
Mira quidem fantur: numerus biſenus & ille eſt,
Tris docuit menſes: & circunfudit apellas,
Obſtabant quidam, tum deuouere[d] potentes
Ore uiam domini coram: ſeceſſit ab illis,
Diſcipulos pariter remouet, dein tecta tiranni
Ingreditur, geminosq́, trahit ſibi tempus in annosꝰ
Non pauci hæſerunt fidei, mira ille peregit.
Nunq; aſiam docuit, quæ ſint præcepta tonantis,
Atq; fidem chriſti: ſanctum baptiſma, moleſtos
A' febri, á nocuo ſanauit demone, claudos
Erexit uirtute iouis, ſudaria, ueſtes
Sanabant pauli (tanta eſt uictoria Chriſti)
Tentauerat iouem quidam, cum demona uellent
Pellere, dicentes, quem paulus prædicat, exi
Nomine frugalis chriſti, quis ſpiritus ater
Et paulum noui, chriſtum ſcio, qui tamen eſtis
Dicite uos miſeriꝰ uexatus demone moxq́;
Inſilit in miſeros, miſeri fugere domumq́;
Vt nudi, & multo uexati uerbere linquunt.
Principis hi ſcenæ[e] fuerant mala gramina phani
Hoc ſibi nomen erat (uerum ſcena ipſe malorum)

Omnibus

a Prædixit. ſ. io. bap.
b Hic. ſ. ic orbis homo. Ipſe. ſ. chriſtus.
c Sine fraude uere fideles.
d Deuouere uiam dñi. i. maledixere. Quis quibus.
e Scæua nomen principis ſacerdotum.

Omnibus hoc notum est, omnes timuere, tonantis
Magnificant nomen, multi commissa reuellant, [a]
Et magni precij multi excussere libellos,
Spiritus ad sanctam doctorem contulit urbem,
Dixerat intra se, romam uisurus abibo,
At modica exorta est ephesi contentio, quidam
Nomine demetrius, cui curæ argentea uasa,
Et statuas figulare nouas, ac ducier auro,
Is trepidans paulum, similes ex arte magistros
Conuocat, & pauli sermonis commonet omnes,
Ex arte hac, uos scitis enim quæ lucra supersunt,
Quisq; honor est auro, statuas præcioq; sequenti
Effigiare nouas, diuomq; reponere templis,
Ex opere & cessare, freto quæ naufraga puppis
Sit nobis, ualidæ nostra hæc industria merces,
Hic asiam paulus totam conturbat, & omnem
Auerti: turbam, serit & discrimina, dicens,
Nō dij sunt simulachra, manu quæ facta magistra hæc
Proderit iste parum nobis, delubra dianæ
Destruet, assirio tantum quæ extollitur orbe,
Hoc dicto, liuore furunt: & ad æthera clamant,
Magna ephesi diana dea est, confusio creuit
In uulgo, pauli comites rapuere fideles,
Discipuliq; uetant paulum conferre furenti
Sermonem in populo, multi uoluere teatrum
Intraret, uetuere: alij, confusio multa est,
Non fuit id causæ [b] *clarum, gens illa prophana*
Iussit alexandrum communi excedere turba,
Quo exoptante loqui, facta est uox una: dianam
Vrbe ephesi, sine fraude, coli: bisq; hora cucurrit,
Et cursu perfecit opus, quo clamor ad auras
In populo exarsit: sedauit scriba tumultum,

a ℭ Reuelant confitetur. Et quis honor est. Gaium.s.& aristarchum.

b ℭ Id causæ clarū.i. ignota erat causa quare conuenissent in discipulos christi.

Dein loquitur, quis nescit enim nostro orbe dianam
Corde coli, cultrix nostra est urbs ipsa dianæ,
Nemo obstare potest, quid enim concuritur iræ?
Quis furor in uobis? uinctos duxistis, & abre,
Non blasphemarunt, non detraxere triformi,
At si cum socijs causam demetrius ullam
In uinctos seruat, sunt hic & iura, forumq́;,
Iustitiæq́; modus, causam producat, eritq́;
Arbiter, hic iudex, deerit nec consul in urbe,
Seditio exorta est, nec clara est causa tumultus,
Condicto, dimisit enim, turbæq́; recessit,
Postq̃ sedata est urbi discordia, paulus
Discessit, dixitq́; uale, quos ipse creauit
Discipulos christi: græcas penetrauit & urbes
Optanti in syriam sulcare per æquora, fiunt
Insidiæ: macedæ mox ipse relabitur urbi,
Multorum comitatus erat, troademq́; perexit,
Disputat hic paulus, sermo est protractus ad horam,
Quæ noctem in geminas æquali limite partes
Diuidit, hic multæ lumen fecere lucernæ,
Euticus hic, cui prima suæ lanugo iuuentæ
Vestibat faciem, somno correptus, ab alto
Decidit, & uitam tetrum exhalauit ad orcum,
Altus erat casus, lachrimæ fluxere parentum,
Æthera tum uoces feriunt, miroq́; tumultu
Accurrunt omnes, paulus descendit, & illum
Complexus diro iuuenem reuocauit ab antro
Mortis, & inferna miranti suscitat umbra,
Et populo,[a] & cœtu, dein saulus edulia sumit,
Et confortatur, repetitq́; elapsa uolenti
Pabula sermonis gustare decentia sancti,
Turba omni & paulum diuina, aurora loquentem

a Populo: & cetu end.

Vidit, & audiuit, dein sana silentia fecit,
Descendit facturus iter per plurima terræ
Et spatia:[a] & campos, comites lata æquoris arua
Metiti modicam, uentis spirantibus, asson
Intrarunt: hic paulus erat: ueniunt mytilenem.
Atq; samum cuncti: miletaq; mœnia: paulus
Consulit hinc enare ephesum: nec degere quicq
Temporis hic asia sanctam uenturus in urbem,
Tempore quo in comites summo delapsus olimpo
Spiritus ignitas monstrauit in aere linguas,
A mileto ephesum doctor natu euocat omnes
Maiores: qui templa colunt: & dogmata Christi
Sancta salutiferi seruant: & uerba salutis,
Quis hæc uerba uiris: scitis que tempore fratres
Ad uos intraui: quæ nam mens nostra, quid ipse
Passus ab hebreis: docui præcepta: fidemq;,
Et saluatoris frugalia dogmata christi,
Nunc peto diuinam præclari dauidis urbem,
Hic ero: sed nobis quæ sint uentura, deus scit,
Quippe latent paulo, nisi q̄ prædixerit ardor,
Te mala multa manent, patris: & productio nati,
At nihil hic dubito, modo quod susceperat ipse
Paulus opus peragat, scio cum discessero ab urbe
Amplius hanc faciem comites cernetis: & ipse
Confiteor, q̄ sum cunctorum a sanguine mundus,
Non renui pia uerba iouis, quin cuncta decerem,
Quæ potui, prodesse lice: uobisq;: gregiq;,
Cui[b] uos doctores dominus dedit ima relinquens
Ad iouis imperium: communio sancta bonorum est,
Quam statuit fuso pietas diuina cruore,
Nec latet: insurgent, me paulo absente, rapaces
In pecudes, cum fraude, lupi: populabitur omnis

a Spacia: & cāpos end.

Asia in asia.

b Cui gregi.

Arua gregis prædo, nec erit compaſsio cuiq́;,
a Peruerſa peruerſe. Ex uobis, uenientóq; uiri peruerſa[a] loquentes,
Poſt ſe diſcipulos adducant, ergo timete,
Et uobis uigilate omnes, obliuio nunq̃
Obtenebret ueſtram multa caligine, mentem,
Quando ego uos monui lachimans, tris impiget annos
Vos patri, & genito, uel ab his, quæ gratia fluxit,
Et fluit æternum, fratres commendo potenti,
Condere, & heredes ſanctos ſeruare, monetam
Nec ueſtem optaui, recte uos ſcitis, ad omnia
Quorum opus ad noſtrum, fratres, ſe contulit uſum,
Hæ noſtræ fecere manus, manuumq́; labores,
Vos cunctos monui infirmis ſeruire, tonantis
Verba quidem ſunt hæc. PREſtare beatius eſſe
Quam capere: hoc dicto, flexit, orauit, & omnes
Orauere ſimul genibus, lachrimæ omnia mœſtæ,
Luctus erat, grandisq́; dolor, q̇ dixerat ipſe
Amplius hanc faciem fratres cernetis, amaro
P lanctu omnes collum cetu abſcedentis ab illo
Amplexabantur, tum deduxere parentem
Frugalis uerbi ad naues in littore curuas,
A terra abſtractos recto magna æquora curſu
Deduxere coum comites, at luce ſequenti
Aduecti uenere rhodon (rhodas inſula, ſitq́;
Vrbs tibi magna rhodos) pataraq́;, & apollinis urbē,
Phæniceḿq; petunt: cyprum liquere ſiniſtræ,
Et ſyriam, uenere tirum, graue pondere onuſta
Nauis onus poſitura fuit, ſeptemq́; diebus
Manſerunt, dixere uiri, quos fecerat ipſe
Diſcipulos, ſanctam paulus dimitteret urbem,
Et patres, geniti, charis cum matribus omnes
In geminum ſtrauere genu ſua corpora, & alio

Orauere

Orauere patri, mox discessere, recepti
Insiliunt nauim, tiriam cum matribus urbem
Rursus eunt reliqui, tandem petiere potentem
Cæsaream, magniq; lares uidere philippi.
(Hic erat, è septem, natæ cui quattuor) omnes
Hæ diuinabant, uenit iudeus apella,
Hic agabus uates, zonam pauli attulit, atq;
Crura sibi, uinxitq; manus, dein ora resoluit,
Cuius enim zona hæc, sic illum uincula in urbe
Adnectent sancta, nam mens diuina professa est,
Discipuli fudere præces, ne accederet urbi,
Nec tentaret onus, sæua & discrimina duri
Carceris, his paulus, non tantum uincula possim
Dira pati, cæcosq; lares, sed pro ioue possum
Quippe mori, precibus finem posuere, uoluntas
Nec dixere dei est, pergat, quocunq; feratur
Mente iouis summi cuius pia cura magister,
Tunc petijt paulusq; syon, comitesq; beati,
Quidam è discipulis ueniunt, quorum hospes iason
Venit item secum ciprius, simul ergo beatam
Cum paulo intrarunt urbem, lætoq; recepti
Corde uiri, multiq; senes iacobe coacti [a]
Hospite te pauli laribus, quo accesserat ipse
Incola, quos habitas, quos [b] hic saluere parentes
Præcepit doctor, post hæc ad mira tonantis
Transit hic, ad fidas facta & miracula, gentes,
Ii laudare deum, saulo & dixere, uidendum est
Quot uerpi tenuere fidem, tamen ore repugnant
Atq; obsunt legi, quippe audiuere docentem
Te, paule, haud opus esse circuncisio fiat
Gentibus, ac alijs comites, sanctamq; necesse est
Conuenias turbam, fac quod concludimus ipsi

a Coacti.s.sunt. De hospite pauli.
b Quos.s.lares.

Hic duo sunt, rursusq́; duo, uenere tonanti,
Hi sic purifices sumptis, propriosq́; capillos
Iniunge eradant, cunctis notescat: & illi
Quippe sciant de te, quæcunq; audita, recedunt
At uero, custodis enim, formidine, legem,
Gentibus & scriptum est fidei quæ desere potenti
Ne statuas curent: caueant à sanguine, & atro
Fornice: & oppressis parcant, hæc iussa fuerunt,
Intrauit paulus templum: tum quatuor intrant,
Dum septem traxere dies, liuoris apellæ
Felle rigent, taboq́; truces maculantur edaci,
Qui ex asia uenere urbi: populoq́; tumultum
Inyciunt: paulum capiunt hominumq́; uagantes
Voce fidem implorant, & causam uocibus addunt,
Hic homo peruertit legem: templumq́; prophanat,
Gentiles duxit secum uiolaret & edem
Atq; aliam à nostro, gentiles dogmate legem
Is docet (ex ephеso in sancta uidere trophinum
Cum paulo timuere canes duxisset in ædem)
Idcirco commota fuit plebs tota, furentes
Extra hunc proyciunt paulum delubra: foresq́;
Clauduntur: uoluere uirum contundere saxis,
Non latuit[a] paulo confussio facta, tribunum,
Et furor in populo: raptim uenere potentes
Cum duce romani pedites,[b] timor omnis appellas
Inuasit, uiso tum cessauere tribuno
Cedere doctiloquum gentis, iussitq́; cathena
Perstringi paulum gemina, quisq́; esset, & unde
Hunc rogat, & faciat quid ibi: confussio uocum
Obstruit auditum: ne quid dicatur aperte
Audiat hic præses, ducant in castra tribunus
Præcipit, adq; gradus cum peruenere tumultu
A populi

a ¶ Non latuit tribunum confusio facta a paulo.

b Pedites romani.

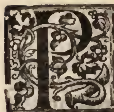
A[a] populi impulsu paulum rapuere ferentes
Romani peditesq; & cum sub castra fuissent
Pretori hæc paulus, liceat ne hic ipse tribunum
Alloquar: huic preses, nostin tu græca tribuno
Verba loqui: & medijs glosam, qua fertur,[a] athenis:
Multorum ductor gaudentum sanguine ferro,
Ægipti quem terra tulit, te rege, tumultus
Exijt, atq; hominum desertum milia uidit
Quattuor, ægipti magnum nam dixit alumnum
Esse quidem paulum præses, quia semina, plantas,
Parturit ægiptus quæ sunt contraria legi,
Hic deceptores, nugæ, cuncta impia fraudes,
Mox saulus regi: paulus tharsensis ego sum,
Ipse cilix, me ignota quidem non fecerit hæc urbs
Municipem, permitte loqui, me, quæso popello[b]
Annuit huic præses, dextraq; silentia fecit
Paulus & hebreo loquitur sermone silenti.

a Fertur dicitur.

b Hebreo sermone silenti populo.

Actuum apostolorum Liber Tertius Explicit.

a Ab excelso uerbo summi patris.

AVLVS ab excelso[a] spirans uerantia uerbo
Verba patris summi, cunctis mirantibus, inquit.
Audite hæc omnes, facile audiue re loquentem
Quæ sermonis erant proprij: ius deus ego sum
Ex tharso, atq. cilix sancta nutritus in urbe,
Legis & edoctus iuxta præcepta paternæ
Christi insectator, christumq; in uincla sequentes
Astringens mortemq; minas: discretio sexus
Nulla erat in paulo: cunctos in uincula christo
Hærentes, magnosq; mares, timidasq; puellas
Ipse ego pellebam, testes, quibus altior ætas,
Atq; sacerdotum princeps: quorum ipse recepi
Imperium in syriam si quos christi acta fatentes
Sentirem, sanctæ traherem feruentius urbi
Plectendos pœna, nulla & compassio paulo.
Tunc erat, at medium faceret cum cinthius orbem
Et prope quæ syriæ est, urbem, uox lapsa[b] per auras,
Quid me persequeris saule? & contrarius ipse es?
RES dura, in stimulum calces iactare minaces,
Saule tibi, cui paulus, ego formidine mira
Captus, es ô domine[c] quis tu? sum christus, at ille
Quem tu persequeris, comites tunc luminis ætrhām
Viderunt, uocemq; meam non uerba tonantis,
Nec christi tenuere sonum, tunc ipse quid ergo
Vis faciam? uox illa mihi, tu cominus urbem
Præsentem intrabis, quid sis facturus in urbe
Dicetur, mons præmagni luminis orbes
Fuscarat splendor, MAIOra minoribus obsunt
Lumina

b Lapsa. s. est.

c O domine quis ne qs iambus est qui pedem in tertia sede ponit alij negāt qualis quintianus uir literatissimus. cui adhereo tanq̃ me o apolini.
Nec tenuere sonum. i. perfectam uocē audiuere tñ sonum uocis Christi.

Lumina luminibus, comites me noctis in umbra
Ventosam obductum fidi duxere damascum,
Quidam ananias magnus uirtute, fidelis,
Me petit, ut uideam iussit uidi ocius auras
Vt prius, ad comites, sequitur uir sanctus, ab alto
Præstitit omnipotens proprij sermonis, & oris
Audires uocem, iouis & præcepta teneres,
Testis in orbe suus, surgas, teq; ablue ab omni
Crimine frugalis sancta baptismatis unda,
Cumq; reuertissem, delubra ingressus, ut ipsi
Offerrem pia uerba præcum, me mentis adorta est
Caligo, excessus, stupor &, tum protinus exi
Hunc ego dicentem audiui, festinus ab urbe,
Verba quidem renuent de me quæ dixeris, ista[a]
Pontifices, cunctisq; senes, & concio sacrum,
Huic ego: nam credent, quæ sim dicturus: & ipse
Testis ero haud mendax, noscunt me in uincla fideles
Tradere: nec cuiq; parcebam iuppiter: atq;
Cum stephanus duro caderet, pia uictima, saxo,
Tunc aderam testis stimulans nequissimus horum
Nequitiam saxis cædentum: & uerbera duris
Præbentum stephano: plebe atq; furente, prophanas
Seruabam uestes[b] *qui, saxa mirantia mortem*
Iactabant, tunc ipse mihi, uade ergo fidelis
Te procul ad multas mittam te protinus oras,
In gentes nomenq; meum portabis, at usq; huc
Audiuere canes, tenues tum clamor ad auras
Erigitur, tolle atq; omnes, dixere, tribune
De terra hunc: tradasq; neci, mortem ipse meretur,
Est scelus hic uiuat magnumq; per aera turpem
Iactarunt cinerem: signum hoc tristantis, amaræ
Mæstitiæ & nota est uestes posuere[c] *prophani,*

a Ab ista urbe etc.

b Vestes illorum qui. nam testes lapidarunt stephanum.
Huc usq.

c Posuere aph testes

Cederet ut paulum manus hæc, manus effera, mordax
Dira lues uirtutis, item fera pessima, latrax
Et canis, humano semper confecta cruore,
In castra adductum cædi iussere flagello
Iussa ducis summi sciret quæ causa proteruos
Duceret ad uoces, cumq; astrinxere fidelem,
Paulus ait, si iura sinunt, romanus, & abre,
Cædatur, peditum confestim cura, tribuno
Declarat: paulum romanæ gentis alumnum,
Cui mox præses ait: dic si romanus? at ille
Quippe ego romanus quantum paule, æris at ille
Proieci romæ, ciuis romanus ut essem,
Ast ego sum natus[a] paulus respondet: id horæ
Cæsuri cessere simul formidine: præses
Romanum timuit strinxisse in uincula ciuem
Cum nouus author equos lucis stimularet ecos
Atq; diem radijs terreno adduceret orbi,
Præcipit adduci paulum, nec fune reuinctum,
Vincula nulla inerant, uoce & præconis apellas
Conuocat, ut referant, qualis sibi causa, furentes
Qua incusant paulum: paulum produxit: & inter
Has pecudem statuit, nulla formidine, tigres.
Magna erat in populo summi præsentia regis,
Magnus homo in terris fuit hic, noua regula morum,
Hic circunuoluens oculos, hæc pauca resoluit,
Audite ô fratres, si quæ frugalia uestro
Verba sedent animo, nec erit deceptio sermo,
Ante deum uersatus ego sine fraude, modesta
Mente: nec ex animo diuina in iusta proteruo,
Mox ananias princeps, & magna malorum
Cura sacerdotum, paulo præcepit iniqua
Imprimerent orante, manu, quo uera ferebat,
Os

a Sum natus, non in vrbe sed in ea ciuilitate se cus tamen pses intellexit id hore more apuleiano qui ait illud hore.

Os sanctum, sic bella parant quam uilia pugno,
Huic paulus paries magni te albate, tonantis
Dextra quidem cedet, qui me uelut ipse seuerus
Sede sedens iudex, iussisti obtundier abre,
Astantes, maledicis enim, dixere, tonantis
Pontificem summum, nulla est formido? tuaque;
Nec rubor in facie? modica est reuerentia templi,
Me latuit, fraus nulla fuit, iouis esse ministrum
Paulus ait, nam scripta ferunt, maledicta regenti
Oppida ne uoueas, templi contemptio maior,
Hic pharisea cohors, et saducea propago,
Vna alij discors, nam saducæus ab umbris
Spreuerat hinc exire animas, et surgere ad oras
Æthereas; iterumque; suis hæ molibus atri
Corporis arctentur suprema in luce, futuri
Iuditij, inferno uitam phariseus ab antro
Surgere credebat, tumulis et corpora ab atris
Exire extremo ad medium cum christus olympo
Disceptaturus terræ descenderet orbem
Vt tutaretur paulus clamauit, ab orco
Prædico uenturas animas ad corpora tetro
Sum phariseus ego, pharisei filius, ipse
Iudicor ad pœnas, quoniam prædico futurum
Iuditij examen, uegeto et sperantia uitam
Corda ego perpetuam, tumulis cum corpora ab atris
Exierint clausura animas sub corporis aula,
Perpetuo ut uiuant, si sint sine crimine, scelo
Fœlices animæ cœlo, sin tartara mœstas
Occludent animas: nec spes ad sidera fiat
Vlla resurgendi, qui non hæc talia credunt.
Damno saduceos et erat contentio multa,
Hos inter, diuisa fuit concordia praui

Regenti oppida.

a Pharisea cohors Iuuē cus ri in phariseo lōgauit Illa pharisei seduceique dolosi.

Sedulius curtauit.
Post dominus pharisea petens conuiuia come.
Hoc magis sedet animo.
Iuuencus itē breuiauit saduceum dicens.
Inde saducei tali cinxere latratu.

RIDICVLVM

Vir quidam magnus reliquit in opere suo saduceos negare immortalitatem animæ qui tamen iuste uiuebant, sed qd sperabant, sed nota tenebant animas esse immortales, sed haudquaque surrecturas amplius ad corpora suscipienda.

a Dicere animam rõnalem mori articulus est fidei merens ignem christus uenit ut hanc animã saluaret ergo est immortalis.
Non enim minori punitione dignus est qui dicit animam rationalem esse mortalẽ q̃ qui dicat christum fuisse mendacẽ, q̃n quidem fuit summa ueritas.
b Vtrosq; s. angelũ & spiritum.

c Obibis adibis.

d Esse comedere.
Fraude fraudulenter.
Quis quibus.
Parrant ferrum.

Concilij in paulum, nulla est surrectio,[a] nullus
Angelus, & nullus in toto spiritus orbe
Saduceus habet, mundo phariseus at omni
Predicat oppositum, miro clamore ferebant
Inter se uoces, quidam dixere, quid iste
Criminis aduexit? forsan, quid creditis? isti
Angelus aspirat, cœlo delapsus ab alto.
Spiritus aut dictat quæ sit dicturus, utrosq;[b]
Saducea negat, uere suspecta propago est.
Ii phariseorum paulo fauere priores,
Rumor & in populo, modica & concordia turbæ
Saulus & in medio, trahit hic, trahit ille, dolores
Hic trahit, iniungat, trahit ille ut liberet agnum
At ne turba furens paulum discerperet, ingens
Præcipit adduci doctorem in castra tribunus;
Atq; ibi seruatur, media cui nocte triumpho
Juppiter apparet multo, dein talia fatur;
Sis constans, ut mira sion te roma loquentem
Audiat, audiuit, testis mihi paulus obibis[c].
Sunt ubi maiores mundi, quia roma triumphans
Digesto fecere die, liuore minaci
Consilium quidam, se deuouere fatentes
Non esse[d] & potare minus, nisi fraude, potenti
Conficiant telo paulum, monuere senesq;,
Et caput in templo quis coniuratio facta est,
Quadraginta parant, occulta in prælia ferrum,
Iiq; menent repetant saulum, quibus ipse necesse est,
A magno, haud modica est populi cui cura, tribuno,
Anteq; q̃ accedat e stricto protinus antro
Irruet una manus, dein magna palatia saulo
Effundent aliam & mortem properabit iniquam.
Audiuit, quæ efficta nepos doctoris in atrum
Exitium

Exitium pauli, currens in castra, reuellat.
Magnum equitem accersit paulus, rogat inde, nepotem
Ducat ad ingentem, cui[a] sunt arcana tribunum
Denudanda duci, duxit, iuuenemq; tribuno
Obtulit, ut regem magna hæc secreta moneret,
Hic puer inquit, eques tibi uult arcana referre
Quæ latitant in corde grauismi te deat, audi
Complexans dextram pueri successit in ædem,
Rexq; domus aditum, rogat hunc quæ arcana tribuno
Perferat? & blando mulcet sermone, feratur[b],
Quod latet in cordis secreta ualle ferendum,
Tunc puer, audiui quæ coniuratio facta est
In paulum, te mane rogat recutita propago
Vt mittas paulum, quia multa negocia secum
Concilio, cupiuntq; uiro hoc[c] adiscere quædam
Ignorata sibi, uotum uouere, corusco
Ni perimant mucrone hominem, non esse: nec ullum
Exorbent potum: sic tristis inædia truncet
A' uita hos miseros, hæc coniuratio, præses
Sunt arcana tibi quæ denudanda tribuno,
Nil aliud de corde fluit, quod uoce resoluam.
Præcipit huic præses, ne quid producat in auras
Quod fuit arcanum, geminos uocat ipse tribunus
Occulto sermone duces, quibus ille, parentur.
Ducenti pedites, equites, quibus effera mens est,
Septeni decies, & quos longa hasta tuetur
Qua feriunt hostem ducenti, & tertia noctis
Cum fuerit delapsa polo remeabilis hora,
Ducite cæsaream paulum, sed tutus ab hoste
Fiat hic hebræo, fœlix ubi præses, & ille
Obseruet uinctum, causamq; examinet horum
Qui accusant paulum, signatur epistola, sensus

a Cui nepoti.

b Feratur dicatur deest ut.

c Hoc ab hoc.

Huius erat, magno fœlici, claudius urbis
Exoptat charam lysias sine fine salutem
Cæsareæ regi, paulum manus impia gentis
Hebreæ iunctum multorum uerbere morti
Ni mea tutasset peditum delecta iuuentus,
Iam destinarat gelidæ, quem protinus armis
Eripui, romanus hic est, nec causa momordit
Hunc ego punirem, ni q̃ contentio legis
Sanguinis hebrei, paulus dissentit ab illis,
Insidias posuere homini, uota impia mortis
In paulum fecere simul, tibi destino paulum,
Accedant, quos causa premit, si qua extat, apellæ
Accusent coram, uideas quæ crimina sint hæc,
Duxerunt equites, lecta est ubi littera, paulum
Ipse rogat fœlix, quæ sit prouincia paulo,
In genus & patrem, facta est responsio, præses
Ipse cilix ego sum, fœlix præstabit & aures,
Præses ait, cum te uenient qui crimine damnant
Audiat hic[a] fœlix, ambas audire necesse est
Ni ruat in præceps tenuis sententia partes
Herodis seruare iubet prætoria missum.
Quinta dies aderat fani, & caput ordinis, urbem
Cæsaream uenit, secum quibus altior ætas
Venerunt, tertullus item, uox apta loquendi,
Paulus enim præsens, quando hic in crimina fertur
Doctoris, paulumq́, citat, tum talibus infit,
Pax erat in regno, fœlici pace quierant
Vrbani, & dominum fœlix te nostra regentem
Accipimus, sed parce precor, breuis ipse quod angat
Tertullus retegat nostræ præcordia gentis,
Pax erat inter nos, uenit discordia: rixe
Sacrorum contemptus item, quæ seminat iste

[a] Hic tunc.

Paulus,

Paulus, & hebreos lacerat, legemq; prophanat
Extollens sectam, nulla formidine, quandam
Nazarenorum, Christumq; extolit Iesum
Quem Cruce uexarunt nostri, pro labe, priores
Cepimus hunc ergo, multi qui morte reatus
Crimine plectendus fuerat, rapuere tribuni
Hunc pedites nobis, lysias tibi misit & idem
Praecepit, si causa premat, non tedeat huius
Ad tua iura uiae poteris cognoscere, si qua est
Noxia quae noxam paulo mercatur amaram,
Consensere senes, & qui comitatus apella,
Paulus ad haec sermone graui grauiora tribuno
Voce refert, coramq; choro sancta ora resoluit.
Ipse ego cum scirem, quod multo tempore foelix
Huic praeeras genti, foelicia tempora, dixit
Quando ego me purgem, uero, crimenq; repellam,
Ter, quater, aduexit terrae sua lumina titan,
Ter, quater, ad tenebras uexit sua lumina phoebus,
Et totidem nitidos produxit cinthia crines,
Et totidem uaga luna comas amisit, eodem
Tempore ego in sancta, foelix, non amplius, urbe
Ipse fui, templum petij, pia uerba[a] praecumq;
Effudi altisono, quis me prospexit euntem
In turbas, litesq; truces mouisse, tumultum
In populo fecisse graui? nugae, omnia nugae,
Confiteor seruire deo, sine fraude, potenti,
Hancq; sequi sectam christi, quae, praeses apellae
Haeresis[b] est isti, qui me accusauit, & istis
Qui hunc primum fecere ducem, qui tela pararet,
Credo ego quae uates procul hinc dixere futurum
Iudicium credo, uitamq; resurgere ab umbris,
Corporibusq; unire suis se credo, potenti

A

a Pia uerba praecum pro uerba piarum praecum.

b Heresis est prima ambigua & media.
PRVDEN.
Heresim hanc praesaga patris praeuiderat olim.
PRVDEN.
Cognomento heresis de us est mihi discolor inquit.

Vna omnes deus ipse manu, cum iudicet unam
Ad tenebras, aliamq; uelit pia sidera partem.
Tunc super extolli; quanta hic [a] formido cadenti
Nulli: obsum: tantum studeo seruire deorum,
Atq; hominum regi, cœlo qui fulmina ab alto
Torquet: & & horrisonas placat placabilis undas,
Aere lapsantes: mouet hic, atq; æquora mulcet.
Temporis abfueram multum non legis abusu
In templo facturus opus, quæ oblatio [b] fertur.
Nunc urbem petij: nostræ & pia munera genti,
Et uota explerem, in magno me hæc contio sancto
Præses item purum reperit (sine fraude) tumultus
Nullus erat: me more canum rapuere furentes,
Pulsantes & uoce polos: qui sidera seruant,
Tolle hostem, tunc clamor erat, tolle, impius hostis
Legis hic hebreæ, præsertim dira propago.
Ex asia: sanctam petijt quæ protinus urbem,
Vt me accusaret, sed abest qui primus in hostem
Arma tulit (SED abesse reum qui accusat iniquũ est)
Ii tamen adducant si quid rationis in ore
Versutur: quo me taxet, me pellat ab orbe
Tolle hostem clamant: felix, & iudice damner
Si inueniant commissa mihi, quæ funera possint
Peccanti [c] præbere homini pharisæus ego sum.
Surgere & a tenebris animas ad corpora, dixi,
Iuditio extremo sola hæc iniuria: sola hæc
Crimina, quæ incusant: neq; sunt commissa, flagellum,
Quæ mereant ignes, tenebrosa & uincula quærant,
Dura & saxa uelint: tum me dixere tumultum
In populo fecisse grauem: sunt omnia fraudes.
Distulit hos felix, cum sancta ex urbe tribunus
Venerit, auscultem, si qua est iniuria, dixit.

Magno

a Hic tunc. uel ibi.

b Quæ oblatio offerre scilicet.

c Peccanti. i. peccatori.

Magno equiti iussit,paulum seruaret ab æstu:
Irmodio,liuore truci,quo sammana proles
Vritur:& toto proserpit corpore uirus,
Nec uetuit:seruire suos quocunq;[a] liceret,
Temporis à modico:fœlix,drusilla uenitq;
Chara ducis coniux prognata e sanguine gentis
Hebreæ:paulumq; petunt,paulumq; salutant,
Hosq; fidem docuit Christi,quæ territat ense,
Deq; pudicitia paulus[b] disceptat,& atro
Iuditio,timuere ambo;formidinis ambo
Aspectu:præsesq; inquit mihi liber abibis,
Cumq; aderit tempus uenies:spes macra tirrano est,
(A' paulo sperabat enim solamen:& aurum
Sæpius hinc paulum petijt ui fraudis auaræ)
Exegit geminos obscuri carceris annos
Imperio,exegit fœlix & munus honoris,
Cæsareæ successor enim fit portius urbis
Festus:& imperij primam successit in urbem,
Vt morem gereret fœlix,quibus atra cupido est
In paulum,liquit sinuoso in carcere paulum,
Cumq; cilix habuisset enim prouincia sextum,
A' triduo in sanctam conscendit portius urbem,
Ecce iterum rabiosa cohors in crimina præceps
Cæsarea pescens paulum producat ab urbe
Præses:& hic iusto coram trutinentur ab ipso
Crimina quæ accusant æui senioris apellæ,
Molitur recutita necem stirps atra dolosam,
Ingreditur dum paulus iter progressus ab urbe
Cæsaris,at præses,satis hic[c] seruatur in alma
Cæsarea,in pauli causa prudenter agendum est,
Accedant,quos causa premit,uestriq; priores
Accusent,si crimen erit,sibi pœna paretur,

a Quocunq; .i.modo.

b Paulus disceptat de ea quæ ense territat.i. de iustitia. Endiadis.

c Hic.i.paulus.

Octo dies, non una decem compleuerat hora.
Hic stetit urbe sion, turrim[a] dehinc portius urbem
a Cesarea quod turris stratonis dicitur inquit hieronimus.
Descendit, statimq; canes sibi crimina ab urbe
Obiectant, uenere sion, qui fraude potentes.
Nulla tamen solidare ualent conuitia saluo
Saulus erat constans, ut saxa ingentia ponto,
Obstabat iaculis, trita hæc prouerbia seruans,
RECTE age tum medicos renuas præcepta ferentes.
Non legem temerasse probat, non templa, nec ullum
Cæsaris imperium, solari præses apellas
Exoptans, uis ipse sion te ferre? sionq;
Audiet hæc festus quæ accusant crimina? teq;?
Cui paulus, sto feste potens hic ante tribunal
Cæssaris, hic opus est audire, et discere causas
Criminis aducti, recte ut cognoscis, apellæ
Non nocui, si paulus enim, moriatur, apellis
Obfuit, et rigidum, uel saxa nocentia, ferrum
Sentiat infœlis, et crimina pœna sequatur,
Commerui si q; ipse nihil, me nullus apellis
Largiri poterit, romam, quo iure, suumq;
Appelo imperium, Romæ mea crimina cæsar
Audiat et taxet, tunc paulo portius, urbem
Appellas? ut uerba sonant comitatus obibis[b]
b Obibis adibis. Crimina accusationes.
Cæsaris aspectum, romæ tua crimina cæsar
Audiat augustus,[c] nec festo iudice, damnent
c Augustus sacer.
Hebrei, mœsto sic tandem hoc fasce leuabor.
Post aliquot[d] uenere dies agrippa, comesq;
d Post aliquot dies.
Connubij, comitante choro, festumq; salutant
Temporis d spatio, festus quæ facta potenti
Indicat agrippæ, paulum quod uincula seruent
Carceris obscuri, fœlix quæ adiecerat illi,
Hierusalem uenere senes, templiq; priores,

Meq;

Meq; rogant, paulum perdam, nec causa reatus
Apparet delendi hominem, quibus ipse,[a] potenti
Romano imperio multa est iniuria quenq;
Damnari, sine teste sui præsente reatus,
Defendat se quippe reus, sæua ipse repello
Tela obiecta sibi, tandem uenere sequenti
Ipse die coram paulum ferientia telis
Ora odij tunc sede sedens ego portius atra
Audiui, iussitq; hominem, produceret atri
Carceris huc custos, nulla & dilatio facta est
Criminis in paulum, nec erat quæ, causa, probaret,
Nec ratio commissa uiri, suspectus ut idem
Atq; reus foret ipse mihi, qui in crimina surgit
Alterius, tantum fuerat sibi quæstio talis,
Vitæ author christus, uiuentis crimina terræ
Sanguine purgauit proprio, remeauit ab orco
Vita sibi, superasq; adijt saluator ad auras,
Lumen hic in tenebris, ubi plurima mortis imago,
Quæstio me dubium fecit, paulo ipse, placet ne
Hierusalem duci? paulo poscente, potentem
Cæsaris arbitrio seruatur carceris urbem
Septum intra obscuri, romanas uiderit arces,
Iudicet hunc cæsar, nec sit mihi questio pondus,
Huic agrippa potens, paulum si audire liceret
Agrippam porti? nobis hæc sola libido est,
Cras tu, festus ait, poteris sentire loquentem,
Altera lux aderat, radio consperfa nitenti,
Solis & aspectu, multa subeunte caterua
Agrippa, & coniunx q; sæua palatia magni[b]
Præsidis intrarunt, saulusq; adducitur ante
Præsidis aspectum, regi tunc portius, ijsq;
Qui simul astabant, & compleuere triumphum,

a Ipse, ego ipse dixi. Ipse dixi paulo.

b Palatia magni præsidis intrarunt q. seua quã magna.

Rex agrippa, uiriq́; omnes, mihi contio tota
Audite hæc, nec nostra cadant à mente, precamur
Cernitis hunc hominem, nobis quem gentis apellæ
Tota cohors peciere mori, nec causa superstes
Iis erat ad mortem, paulo poscente, suburram
Adduci, decerno equidem magni audiat ingens
Cæsaris imperium, certi sed nescio quid sit
Scribendum imperio, quo iure, agrippa reuelet
Si qua mihi lateant, agrippa interroget ipse,
Quid scribam doceat, uana est hæc missio uincti
Extincta ratione rei[a] caligine multa,
Causa nec in liquido est, FACIlis damnatio linguæ,
Quodq́; probet labor est cliuosi montis, & æstus.
Rex ait ad paulum, tibi fas sermonis, ut ipse
Paule procul pellas[b] celeres umbone sagittas,
Quas iaciunt hostes, & nunc iaculantur apellæ,
Extenta se quippe manu ratione tuetur[c].
Ante uiros qui regna tenent, & mobile gentis
Hebreæ imperium, sic ora in uerba resoluit,
Felicem me agrippa puto, meq́; esse beatum
Te coram, purgabo quidem, quæ crimina paulo
Imponunt uerpi, non ergo silentia damnes
Me uerum prodente tibi, qui noscis in omni
Hebreos, moresq́; suos, nec falleris unq̃;,
Nouerunt omnes quæ pauli uita per urbem,
Quisq́; modus fuerit uiuendi, iniuria fiat
Nulla quidem uero, neq; enim mihi testis iniquus
Sentiat oppositum, primis mi præses ab annis,
Mi rex hac sancta uixi phariseus in urbe,
Et nunc accusor sub spe, quæ facta, q̃ author
Seminis humani tetro reuocabit ab orco
Humana humanas animas ad corpora cunctas

Fiet

a Rei a re, non a reo.

b Pellas aphere.

c Paulus semper silentiũ petebat porrecta dextra in populum qd est signũ multe grauitatis.

Fiet & examen, prauorum dira parantur
Tartara, sint uariis inferna palatia poennis:
Iustorum sedes cœlum, spes illa futura est,
Ipse quoq; in christum direxi tela, sequaces
Oppugnans, claudensq; atro quos carcere christo
Credere cernebam, duro & torquere flagello,
Ferrum erat iis terror, requies & corporis urna,
Ipse ipse accepi, templi a maioribus, urbe
In sancta, ut possim laqueare in uincla fatentes
In terris christum, uexare & uerbere captos,
Crudelemq; inferre necem, mi[a] sola libido a Mi mihi.
Hæc erat, AT cœlo durum se æquare potenti est,
Clara dies medii præstanti lumine cursus
Solis erat, clarumq; supra me lumen obumbrat,
Extimui, uocemq; meis bis auribus hausi,
Lingua erat hebreæ gentis, cur paule repugnas?
Inq; meis me paule premis, LABOR arduus altos
Oppugnare polos, pungenti occurrere ferro,
Tunc ego quis domine es, tunc uox respondit Iesus
Sum nazarenus: surgas mihi testis ubiq;,
Vt doceas, quæ uisa tibi, uerbiq; minister
In populis fias, mundo nudabis, & omnes
Pœniteat scelerum, uiuant, reuocentur ab antro
Mortis, & inferna minime abscundantur in umbra.
Rex ego quæ uidi non spreui credere: primum
In syria[b] sanctosq; uiros ego paulus, & urbe b In syria.i.damasci & urbe, endiadis est.
Edocui, gentesq; feras hærere tonanti,
Credere & in Christum: fugere & commissa: suorũ
Pœniteat (si quos uexent sua crimina) & undæ[c] c Vndæ nominatiuus
Expurgent maculas patrati criminis atras,
Hoc iure accusor passus fera uincula, mortem
Intentant, uirtute iouis, quem prædico, sospes

Exiui incolumis, multa & post uerbera saluus,
Præsentemq; diem uideo, quæ edere prophete
Edoceo cunctos, & multa uolumina mosis,
Venturum dixere iouem, uenisse potenti
Virtute hunc doceo, mortem petijsse, beatam
Atq; animam reuocasse suam de faucibus orci,
Eripuisse patres limbo, quos duxit olimpo,
Protinus in saulum festus clamore superbo
a ☞ Arpochratem.i. silentium.
Arpochratem[a] rumpit, fregitq; silentia, dicens
Insanis paule hic, nunc te doctrina coegit
Insanire potens, nulla est insania præses
b ☞ Prædico media lōga.
Paulus ait, sed uera loquor, sed sobria, genti
Prædico,[b] non ista latent uerissima regem
Facta palam, credis num rex agrippa prophetis?
Assentis certe, cui rex ó paule minori,
Christiseqūā regem fieri conamine censes.
Paulus ad hæc, agrippa omnes mea uerba ferentes
In modico magnoq; uelim, nec fraude fatemur,
Qualis ego hos fieri, sed ab ijs fera uincula desint,
Surrexit rex, præses item, regiq; fideles,
Atq; comes thalami agrippa fidissima coniunx,
Et clandestino proceres sermone feruntur
In uerba, hic nil morte potens patrauit, & ulla
Vincla merens fecit, tum rex, nisi cæsaris aulam
Clamasset paulus poterat dissoluier omni
Iuditio ereptus, petijt sed adire suburram,
Sentiat hic romā, COMMVNIS patria roma est,
Mittitur hic urbi, pedites comitantur, & horum
Iulius est princeps, ueniunt sidona, deinde
Accedunt ciprum, nec uenti afflare secundi
Quæ liciæ listramq; petunt, ibi iulius oras
Italicas nauim reperit per uasta petentem
Æquora,

Æquora,& ingressi tota comitante caterua
Accelerant cretam iuxta salamina,fretumq;
Nauibus exitium,monstrat,contraria surgunt
Flamina uentorum,tum diri frigoris horror
Ingruit,ac hiemem cernunt uenisse,ferentes
Has merces romam,paulus solatur,eosq;
Ora tibi expectent,donec felicia ponto
Tempora succurrant,& ueris gratia surgat
Nauta sed oppositum cernit,cui iulius hæret
In uoto,pontumq; legunt,phœnicia & optant
Littora,sed ualida tunc tempestate,salutis
Nulla erat ijs propriæ spes,at mors sola parabat
Ante oculos finem uitæ properantis ad orcum,
Lumina cælarant tenebræ,nox lurida ponto
Sparserat infernæ,cœcæ & uelamina terræ,
Arma ratis,mercesq; freto iecere furenti,
Exonerant nauim rebus,QVIA nempe minoris
Iacturæ est,q̃ uita hominis,sua gloria rerum,[a]
Iis paulus,q̃ tota uiri cipri insula sedes.
Consilio pauli nobis erat illa,salutis
Cunctorum tutamen item,dira æquora nullum
Absorbent,nauis tantum,pinusq; procellam
Sentiet,obscura saulo caligine noctis
Angelus apparet,uobis nudata reuellet,
Quodq; urbem pergam,uanum pelle ergo timorem
Pelle procul iuli,NON deest promissio cœli
Credenti,A decima uenit nox quarta,leguntur
Equora,& in media,cum facta silentia nocte,
Nauta aliquam apparere putant in montibus urbem,
Cuncta tegunt tenebræ,pontum petiere recessu[b]
Funis,& extrema pondus de parte profundum
Attigit,ut noscant quele hic discrimen ab unda

a Sua gloria rerũ.i.gloria suarum rerum.

b Recessu delapsu in aquas.

a ¶ Ab unda aeris quæ in superficie ponti est & cœlu uidetur usq; ad terram

Aeris a ad terram, quid distet, ut æquora lapsi
Effugerent cimba, pedites & nocte fugaci
Deciperent cursu, uiginti passibus æquor
Inueniunt, ultraq; legunt & fune retentant
Quale sibi fundum, primo a tentamine desunt
Quinq; sibi passus scopulos timuere, parantq;
Ad lucem firmare ratem, quater anchora fundat,
E prora misere duas, totidemq; sequentes
Puppis habet curuas, retinent & in æquore nauim,
Clam nautæ struxere fugam: sæui æquoris iras
Horrentes, cimba comperta fraude corusco
Ense equites feriunt funes, retinacula puppis,
Et cimbam uoluere freto sine remige ferri,
Lux aderat iam grata mari, tunc saulus in omnes
Verba tulit, solatur item, resecantur & urget
Prædulci sermone uiros, quos æquoris æstus
Vexarat, quæ sunt, sumuntur edulia, deinde
Aleuiant fruges, tritico freta dira feruntur,
Et frumenta natant, mirantur in æquore pisces,
A longe uidere sinum, cui littus arena &,
Anchoræ & emergunt, iuncturæ, & funibus atræ
Soluuntur, se dantq; mari, uentosq; sequuntur,
Applicuere solo, bibulas tum nauis arenas
Passa nimis tum prora prius miserabilis alto
Naufragium sensit, pelago, dissuta timentes
Terruit horrisonum, multa formidine, pontum,
Nam pedites statuere mori mucrone corusco
Et paulum, & comites, atq; illos perdere ferro,
Hic erat ut romam peterent, præ merentur & unda
Causa potens, & prima quidem, sed iulius omnes
Admonet ut tabulis pergant ad littora nantes
Adiuti ligno, si cui sua brachia desunt,

Et

Et nequeant innare fretum sine cortice, quiq;
Dira ualent ulmis transire per æquora terræ,
Ii primi liquidas iactent sua corpora in undas,
Quod factum est, uenere omnes ad littora salui,
Et tantum horrisonum sensit trabs fessa profundum,
Nouere hanc lesbon, mithylenæ hæc insula lesbos
Frigus erat, sarmenta ferunt, ut corpora flammis
Viribus instaurent, paulus sarmenta laborat
Vt ferat ad prunas, elapsa e fascibus atris
Inuasit dextram pauli teterrima serpens,
Vt primum uidere homines, quos patria cunctos
Barbara progenuit, dextra pendere uenenum,
Hunc neq; dixere uirum, multiq; cruoris,
Vltio quem sequitur, nec uult sibi uita superstes,
Excussa delapsa manu est, sine uulnere serpens,
Nec nocuit paulo, factum hoc mirabile cunctis,
Hunc dixere deum, potuit qui extinguere uirus,
Publius ijs præerat campis, præ diues, & auro
Fouit hic, & comites, paulum, dulcedine grandis
Hospitij, pauitq; dies tres ipse cohortem,
Cuius enim paulus febris feruore parentem
Sanauit, uirtute iouis, fluxuq; cruoris
Exhaustum, multosq; loci ui pneumatis ægros,
Luna ter occubuit, ter & hæc surrexit ab undis,
Protinus inscendut nauim quam dira timentem, Secundo uento.
Hic occlusit hiems multo cum remige, lesbij
Dona quidem dederant, methina protinus omnes
Abscedunt, sulcatur iter per uasta secundo
Æquora & aspirat nautis fœlicius auster,
Atq; siracusias uento mittuntur ad oras,
Hinc regium, cumasq; petunt, dehinc mœnia romæ,
Cæsari & offertur paulus, tunc iulius alto

Alto imperio.i. imperatori.

Imperio exponit, tanti quæ causa laboris,
Qualis homo sit paulus item, concessit & uno
Milite christi sequas doctor comitatus in urbe
Viseret: & secum pariter pranderet: & una
Staret hic[a] ex uoto: postq̃ lux tertia cessit,
Aduocat hebreos, ueniunt: quibus ille reuellat,
Cur romana manus duris sua membra cathenis
Strinxerat insonti: qui nec præcepta moysi
Nec legis pia iussa suæ: nec uincula rupit,
Quod uoluit præses paulum dimittere: uerpi
Opposuere duci morti me traderet: ergo
Cæsaris imperium mox appellare coactus
Huc ego producor uinctus: neq; conscius atri
Criminis, ut moriar: sola est iniuria liuor.
Hebrei dixere, quidem, nec epistola nobis
Vlla fuit de te: nec quis narrauit ab urbe
Hierusalem ueniens: tamen hic audire rogamus
Quæ sentis: sentimus enim q̃ penitus omnes
Huic sectæ obdicunt:[b] & secta refellitur ista,
Ergo unam statuere diem, uenere, rogantq;
Exponat quæ cunq; sapit, quibus ille moysen
Adducit: sua iura probet: christumq; reuellat
Iam uenisse, fugat quæ cunq; obstantia christo
Tela ioui humano, multi renuere negantes,
Credere[c] pars paulo: sic discessere theatro,
Paulus ait, mens sancta iouis, q̃ rite, loquuta est
Per uatem ad populum: uade hunc & dicito quisquis
Audiet, atq; horum nihil hic intelliget, atq;
Cernetis, caligo tamen quæ uisa tenebret,
Cor populi obtusum est, claudant sua lumina, & aures
Ne uideant, capiantq; sibi quæ iussa, fugentq;
Interitum mentis, cunctis hæc nota, salutem

a Hic.s.paulus.

b Obdicunt contradicunt.

c Credere .p credebat.
ESAI.6.
Vade ad populum istum & dic ad eos, aure audietis & non intelligetis. & videntes videbitis: & nõ perspicietis.
Hunc ad hunc.s.populũ.

Haud

Haud capient gentes, & pura mente referuent.
Hoc dicto cessere omnes, tum quæstio multa est
Hos inter, paulus geminos hic protulit annos,
Et docuit christum, nulla atq; iniuria saulo
Facta fuit, uoci sed libera quippe potestas.

Actuum apostolorum Liber Quartus
Explicit.

❧

ÆC tuba per latias christi mirabilis urbes
Insonuit paulus, totusq; exterritus orbis
Voce deum,[a] mortalis enim est, qui uoce potentes
Terruit, & cœli mira uirtute tirannos

a Voce deum totus orbis exterritus. s. est. Mortalis est. s. paulus.

Traxit ad exitium uitij ferientis inermem[b]
Hanc animam, quæ mole latens sub corporis atra
Illusa orcheis totiens uexatur ab umbris,
Nanq; pedes nudi, grandi sine dogmate:[c] uili
Sanguine prognati, dulci flexere potentes
Eloquio in terris, signisq; sequentibus, hosq;
A curuo ad rectum, uerbo amouere feraci
Credentes uncto:[d] charos liquere parentes,
Et genitos, genitasq; simul, sua regna, seipsos
Arctantes dure, fugiunt commertia, uitæ,
Et mundum, haud quaq̃ sanctis sua corda quierant
Vt iouis imperio, multa mercede,[e] subirent,
Præmia uisuri supero admittenda triumpho,
Liquerunt statuas: lapides fregere: tonantem
Vt tantum colerent multæ formidinis unum,
Non deus ignis[f] erat: nullus neptunnus: in uua
Amplius haud bromius: prætio nec grandis in auro
Iuppiter: aut nitidum lædæ uestibat olorem,
Nec fuit in tauro: nullam uitiabat, apollo
Non fuit & pastor, leo nec furiosus, amoris
Nulla quidem mater: non tris: non quattuor: una &
Non fuit alma uenus, pallas tum nulla: senexq;
Falcitenens, tumido non mars hastilia bello
Vibrabat, clauam neq; enim tirinthius atram
Gestabat

b Inermē incautam.

c Sine dogmate ignorantes fuerunt apostoli. præter paulum.
d Vncto Christo.
Liquere parentes ut ioānes & iacobus.
Se ipsos hora.
Si me amas.
End.
e Mercede. labore virg. z. geor.
Lapides simulachra
Vnum solum.
f Ignis erat iuppiter in specie ignis æginam asopi filiam compressit oui. 6. me.
Asopida luserit ignis.
In vita liber uitiauit erigonē in aura nō fuit iuppiter ut uiolaret danaem
Nec in olore conscelerauit ledam, ne in tauro europen.
Apollo non fuit pastor admeti nec uitiauit issen filiam machareī. 6. me.
Item in leonem. met. 6.
Non tres, nec quatuor veneres sunt prima cœli, & diei filia, altera ex spuma maris orta fertur tertia ex ioue & dione.

Gestabat rigida, terrenti pectore, dextra,
Nulla pales, latis nec facta par.lia campis,
Non erat arcadico pastorum magnus in orbe
Pan deus in siluis agresti insignis auena,
Nullus honor cereri cibele neglecta: triformis
Sic diana nihil, nec erat cilenius almi
Sermonis genitor, nec erat deceptio diri
Amplius hic ditis, postq̃ repleuerit orbem
Sancta cohors christi, plena est nanq; india christo,
Quae minor: & magnum retinet quae maxima nomen
Atq; asiam[a] fudere uiri dulcedine totam,
Atq; dapes libici sanctas sensere leones,
Atq; ubi dant stellae septem sua iura triones,
Ac ubi sol recubans nitidos sua lumina, crines
Condit in oceano, calidus praecordia, fluctu,
Vnus erat tantum deus his mortalibus, una
Vero fides in corde hominum, qui uerba tonantis[b]
Nuper apostolici mundo sensere triumphi,
Et quia quae maior, si qua est, prouincia magno
Debetur regi, quae parua minoribus & sunt
Amplexanda uiris, quae rerum maxima, romam
Intrarunt, animis magno duo lumina[c] coelo,
Petrus, & in toto paulus resonabilis orbe,
Fecerunt miranda homini procurrere claudos
Prospiciunt coeci, mutos commissa fateri,
Et laudes proferre deo, qui in crimina parcit
Audit surdus item, priuati uiribus audent
Ferre manum grauibus, ueniunt sic robora lassis,
Surgit ab inferno qui iam prolapsus opaco
In foueam mortis: mirantur talia magni
Romulidae. SED quaeq; dies comitatur ab umbra
Frigentis, succedit enim quae lurida, noctis,

a Atq; asiã enumerant quatuor mũdi partes. qa in omnem terram exiuit sonus eorum
Sua lumina appõ.

b Tonantis triumphi. i. intonantis.
Regi rectori.

c Lumina animis.
Magno coelo. i. deo, duo lumina magno deo.

Quidam erat, iste simon, magicas q̃ callidus, artes
Exercens, fallebat enim uirtutis amara
Pernicies mundum, statuæ risere, canoro
Cantare[a] ocr entu:tum quæ insensata moueri
Cernebant homines, & uerba humana ferebant
Bruta uel obscuris animas[b] reuocabat ab umbris
Corporis at nunq̃ fuerat quæ forma, redibat
Hæc eadem propric: fallax at uisio: fallax
Regressus moli: uana atq; illusio centri,
Hoc iouis est tantum sua sola potentia ab orco
Suscitat occisos: & quis sua lumina cæcis
Deficiunt, præbet uerba & sermone carenti.
Dæmon erat miranda ferens: miracula fingens
Versator scelerum: miscens mendatia ueris:
Et uera immiscens falsis: pater impius atri
Erroris: monstrator[c] item quæ dulcia fallunt,
Et sub melle tenent quæcunq; hic toxica lætant,
Dira simonis erat fraus: & doctrina potentem
Decipiens populum, qui iam deceperat urbem
Hebreæ gentis, miseri contagio mundi,
Creuerat in populo nomen fallentis, habebat
Corda hominum ceu præssa manu: deus ipse putatur,
Qui mira obloquitur: uel quod natura negabit
Ipse simon fingit: cædunt sibi flamina, uenti
Tum spirant, ut uota petunt fraudantis, ad altos
Flumina tum refluunt fontes: tremit æquor, & iram
Æquoris hic mulcet, montes, & flumina tranat
Obsequio alterius: friget sibi flamma: fouetq;
Huic glaties ingrata manus, dat luna cruorem,
Sol niueas præbetq; comas, miracula genti
Et populo hic romæ uisa hæc tam sæua potenti,
Diuinatq; simon, partes & apollinis audet
Sumere:

a Cantare cantabant.

b Animas malignos spiritus: sed nunq̃ eadẽ anima redibat ad suũ corpus Moli corpori suo.

c Monstrator dulcium quæ dulcia fallunt.
Potentem populum. i. romanum urbem hebreæ gẽtis. s. hierusalem. cõtagio appõ est.
Fallenti. s. simonis.
Vel etiam.

Sumere:denudans quæ sunt uentura neroni.
Quodq; alibi cernatur[a] opus:quæ intensa libido
Magnorum qui multa regunt dominantur & orbi.
Atrahit ergo homines similis delusio,credant
Quæ apparent oculis:uirga ut proserpat,ut anguis,
A duolet & saxum cornix:uel nisus in auras.
Nil tamen hic ueri:sed cum se opponeret alto
Hic magus omnipatri,magica qui diceret arte
Se mira uirtute iouem succensus honore,
Et iouis imperio,fidei opposuere columnæ
Huic obicem,nam falsa probant[b] quæ fecerat arte
Esse quidem magica,falsis & uera repugnant,
Mira[c] quidem petri,nulla est illusio,saxa
Nulla uolant,uolucres,& non idola loquuntur,
Non statuæ rident,non currunt ossa,nec ullam
Effigiant ceram formæ mortalis honore,
Lumina sed cæcis præbent lucemq; ministrant
Aeris,inferno qui mox clauduntur in antro,
Atq; animas reuocant humana ad corpora,uiuunt
Funera,& ætherea uere uescuntur in aura,
Atq; diu remanent mundo,miracula sunt hæc,
Suscitat umbra truci mortis sopita sopore,
Corpora portantis claues,qui soluit,& a quo
Vinculat imperio,sic libera facta potestas,
Talia uult neq;,romæ & deceptor,ad auras
Prodere,& æthereas fallax inscendere partes
Fallere si possit populum,prædixerat ipse
Omnibus,& totam percurrit maximus urbem
Rumor,id expectant cuncti,concursus & urbis
Magnus erat,uenit hora,simon,qua inscendat olimpū
Orat hic,erigitur sensim.mirabile quoddam
Hoc erat in populo,uolucris locus aeris,illac

a ¶ Cernatur deliberet & ordinetur

b ¶ Probant esse falsa.

c ¶ Mira.i.quæ mira sunt
Ministrant.s.illis qui.
Vmbra.s.petri.
Neq;.s.simon.
Venit præsens est.
Locus.s.est.

Tranſcat ut miluus, uel[a] qui ſine corpore, degunt
a Vel ſpirituum qui.
Spirituum, graue corpus habet commertia terræ,
Cunctorum fabro fundit diuina tonanti
Verba præcum paulus, ruat hic, ne maximus error
Naſcatur populo, quoniam iouis audet honorem,
Præcipit at petrus, ſteropes retinacula ſoluant
Corruat in præceps deus[b] hic, delapſus ab alto eſt,
b Deus hic ironicos.
Frigenti gelidæ mortis demerſus in umbra,
Atq; animam clauſere atro fera tartara clauſtro,
FALSA parum durant, falſis primordia feruent,
Labuntur ſubito ſed, quæ mendatia caſu,
Vera ſed æternos fiant deducta per annos.
Decidit iſte ſimon, ſentina, uorago, tricorpor
Gerion, ſcelerumq; patens putredine gurges,
Hinc odij fomes; poterant nec ſcire futura,
Cernere nec ciues mira illudentia ſenſus
Spirituum, dux ipſe ſimon, mendacia quæ ſunt,
Qui quoq; deceptus, QVIa magna minoribus obſtat
Tartara ſuccumbunt cælo: mors atra neronem
Incitat exitio,[c] qui regna obſtantia centro
c Exitio illius qui. Vel etiam.
Claudit, & hic aperit, uel pauli ad fata furore,
Viderat in ſanctis quæ ſunt miranda, negabat
Hanc iouis eſſe manum, ſola incantamina ſunt hæc
Dixit hic imprudens, uirtus orchea tonantis
Hæc erat, & cæli, CAPIVNT contraria mentes
Virtuti oppoſitæ, bona ſunt ſibi praua, tenebre
Et uitium lux eſt, magna eſt iniuria caſus
Induperatori, tum dira ſimonis edaci
Ardore, ac odio rapitur, crudeſcit, & auget
d Sibi.i. ſua: & naturali
Se ſibi[d] ſæuitia, pedites parat, arma capeſſunt
Exitio Chriſti, nomenq; extinguere chriſti
Se accingit paribus, qualis nero, noxius, armis

Virtuti,[a] & cælo,capiunt,rapiuntq;,trahuntq;
Discipulos fidei,læta est hebrææ propago,
Dæmonis ipsa sequax proles,quæ uenerat[b] urbe
Et sancta q̃ dira cohors,q̃ credula ad urbem
Imperij romam,coramq; adducier ambos
Præcipit ipse nero,toruoq; silentia uultu
Rupit hic inspectans,quæ sunt tibi carmina petre?
Quod tibi paule scelus? quæ uis? quæ tartara uobis
Robora præstiterint? mira adfingatis,& omne
Vos genus atrahitis,tellus,sæua æquora parent,
Æthera,& infernus,tibi quæ diuina potestas?
Fare,age qui primus,faxo mucrone corusco
Pœniteat scelerum,deus an tu iuppiter? an tu
Mercurius? qui uerba geris? cui lingua potenter
Lubrica succurrit,romana potentia nulla est?
Et nihil ij dij sunt? statuas fregistis,& aurum,
Et sectam docuistis iter,quod ducit ad umbras,
Tuq; doces christum populos,magnumq; tonantem
Esse facis christum? neq; enim romana potestas[c]
Approbat id fieri,multa est iniuria,multus
Error,ut in ligno figatur iuppiter atro,
Error & ut romam seducas paule,prophanus
Hostis es dusonio,nulla formidine,templo,
Delesti hebreos,& uis delere potentes
Cœlorum à cultu,uana est elatio pauli,
Præsumis tu paule nimis,quia lingua canoro
Ore sonat paulo,faciam commissa cruore
Ipse luas saxo,reliquis exempla parentur
Qui diuum romæ delere piacula[d] tentent,
Et sectam præbere nouam,dein signa furentis
Indice demorso,populo præsente reuellat,[e]
Tunc paulus feruor fidei sancta ora resoluit,

a ℭ Virtuti & cælo end.

b ℭ Quæ uenerat romā ad urbem imperii. Quæ robora. End.

c ℭ Potestas,authoritas romanorum non approbat christum esse deū,hæc fuit romanorum iniuria ꝙ christus diceretur dei filius sine romana authoritate,tana fuit illorum superbia.

d ℭ Piacula sacrificia.

e ℭ Reuellat signa furentis.

Magne, quid insurgis? quæ rex uesana libido
Perdere quod fidei, statuas seruare? potenti
Atq; obstare deo, cui summa potentia magno,
Et sapere, & pietas, quæ cuncta, ex ordine, solis
Lumina si sinerent, & te inuictissime cæsar
Præberes facilem præsenti numine magni
Pneumatis auderem magno immiscere triumpho
Magnarum rerum, sed tellus cædat olimpo,
Annuit hic paulo cæsar, proposita referret,
Et cœli narraret opus, quæ cunq; probarit
Esse aliquid ueri, nulla hic mendacia surgant
Narranti & paulo, sileat sua lingua recepit,
Arrectasq; ad magna uiri promiserat aures.
Extensa altitonans dextra tunc paulus ab alto
Orditur cœlo, q̄ magna potentia magni
Sit iouis: & summi sapientia mira tonantis
Nec tacuit pietatis opus, quæ tristia lætat.
Iuppiter est author cœli, terræ, ætheris, almi
Aeris, hic liquidas conflauit & æquoris undas,
Et posuit centrum, cæsar, nihil orbis in orbe
Tunc erat ante diem, nullo qua afflauit ab ente
Omnia quæ apparent, & quæ uaga lumina cernunt,
Et quæ cunq; latent oculos spiramina tantum,[a]
Spirituum & species, solo hæc cernuntur ubi sint
Authore ingentis, dictu mirabile, mundi,
Mira quidem uirtus, & dextra diespitris ingens,
Quæ nihil in uerbo fiant tam magna[b] potenti,
Ergo dedit cœlum, simplex cui corpus, ab omni
Defectu ac absens, purum, solidissima moles,
Maxima perspicua, & lucens, ac sphærica, tandem
Et suprema sedes, ubi pax diuina, nec error,
Angelicæ facies tantum supræma frequentant,

Paulus uult cum nerone disceptare de dei potentia, sapientia & misericordia, & romanorum falsitatē de diis refellere vt fidei formam possit introducere.

Hic tunc.

Hic in sermo.

PAVLVS De potentia dei prædicat

a Tantu n. f. sunt. i. quæ tantum sunt spiramina.

b Quæ tam magna nihil tamen fiant iubente deo.

Inq; colunt [a] cœlum, patria est sua, nobile regnum,
Assistuntq; deo: quæ cunq; & iussa capessunt.
Diuersæ species sine corpore fecit easdem,
Præcipit altitonans: & quæ præcepta minatur
Spernenti: & tetro steropum dira agmina lapsu
Ostendunt: diri tormenta horrentia cœni
Quæ delapsa ferunt, longo cruciantur & æuo
Ecce manus domini: quid enim lachrimabilis adam,
Si deiectus adam spernens præcepta iubentis
Imperij? subita totus si mersus ab unda
Orbis item liquidis & fata extrema pharaon
Sensit aquis? pharaonis eques, pedes [b] æquore tinxit
Se miser in rubro cæcas obiturus ad umbras,
Dogmaq; mutauit linguæ: dum sidera turris
Alta petit: tum parua manus magna agmina fudit.
Atq; homo brutescit: superatq; puella potentem,
Quid pluuiæ? motusq; soli: quid fulgura? nubes
Et densæ? horisonans in diræ grandinis agmen,
Quid tonitrus? quid sæua freti inclementia grandis?
Cuncta manus [c] domini, pontum, ne transeat oram
Littoris extremi, manus hæc diuina coercet,
Verba dat hæc adimit, misero dat lumina cæco
Excæcatq; oculos: miranti hic iuppiter argo
Quem facitis uos esse deum, uim subtrahit [d] igni,
Ne det hic effectum naturæ inglorius almæ
Sulphure demersit uitij putrentis, & urbes
Fætore: & lapides demisit ab æthere diros,
Præcipit adnectat cursum sibi cinthius: arctat
Phœbus equos, ut ficta loquar præstantia romæ
Non equus in cœlo est quam magna potentia cœli
Ecce manus domini: mira & sapientia grandis
Est præostensa dei: qui rite elementa: modosq;

a Inq; colunt tmesis. Diuersæ species. Exo.14.cap.

b Pedes.s.peditis nominatiuus est. Gene.xi.cap. Parua manus iudi.6.et.7. Homo brutescit daniel 4.cap. Puella iudith.13.cap.

c Manus dñi.s.sunt.

d Vim subtrahit igni dani.3.cap. Ne det effectum naturæ. Sulphure demersit gen. 18.cap. Lapides misit iosue.x.ca. Cinthius adnectat cursum iosu.x.cap.

PAVLVS De dei sapientia prædicat

Disposuit rerum, cœlosq; ex ordine traxit
Viribus à proprijs, quæ uos errantia dixtis
Sidera; quæq; manent, orbem distinxit ab orbe,
Atq; loco locus est planetæ excisus ab omni,
Officijs distincta suis cœlestia suntq;
Corpora, sol lucet, stellas uocitemus opacas
Lumina suscipiunt solis, quæ sphærica dicunt
Corpora, composito sunt transparentia toto,
Cœlestes sphæræ sunt hæc, elementa sequuntur
Quatuor, ex istis tria magna liquentia, tellus
Est solidum corpus, statio gratissima uitæ.
Humanæ, reliquisq; sibi uiuentibus apta,
Pluma gerit uolucres spatiosa per aeris arua.
Nat liquidis at piscis aquis, nec deficit ullo
Remigio alarum, propriæ conformia quæ sunt
Naturæ imposuit docuit quæcunq; potenti
Subiecta imperio, mira hæc sapientia, cœli
Quis modus in rebus? mirare ingentia cæsar
Cuncta poli, rapidum, factu mirabile, cursum
Solis, & argenteos retinet quos cinthia crines.
Implet hic occiduum cursu sibi delius annum
Implet at, hæc refluum uolitans sibi delia mensem,
(Quam recte hæc miseram delectant nomina romã)
Dicite? dic cæsar? cur hæc conficta potenti
Cuncta manu? non grandis eget quæ facta supremo
Contectu, nostroq; minus iuppiter orbe
Cur aries? cur libra? leo? quid uirginis ora?
Lubricus & piscis? gemini? quidq; amphora? taurus?
Arcitenensq;? caper? cur hæc? & scorpius atrox?
Et rubeus cancer? quid sol? quid luna? senexq;
Mercurius? uel nuda uenus? cur iuppiter? & mars?
Aut aries phrixi? uenus an lupa cipria turpis?

Deuoret

ac Dixtis. dixistis.

Deuoret ipse cronos fœtus, sua uiscera, charos?
Mundi homines credant? uel nata licaonis ursa est
Maxima signato cœlo quæ dicitur arctos,
Seu minor ipsa iouis fuerit tibi sedula nutrix,
Stellaq; quæ serpens horti mala aurea tempe
Hesperidum seruaret onus seruantis, ab uno
Hercule confossi, quid erit q maximus arcas
A' ioue prognatus cœlo collucceat alto,
Arcuit omnipotens forsan, ne cuspide matrem
Foderet in silua lepus hic discurrit, orion
Dextra erit armatus claua, clipeusq; sinistram
Protegit ad pugnam, coruusq; moratur, ut aluum
Impleat ex ficu, phœbo nec deuehat undas
Sacrificet, quibus ipse ioui, furit hidra retardans,

Calisto quæ ursa maior dicitur.

❡ Seu minor, ursa minor est, hanc iginius ponit agloasthenem scripsisse ursam fuisse de iouis nutricibus cynosuram. Quæ serpens hic uasto corpore est inter duas arctos quem & mala aurea hesperidum custodisse fertur ab hercule peremptum. Onus appositio est. Arcuit omnipotens uetuit oui. meta. z. Lepus discurrit, cum oriona uenatorem fingant, consentaneum est & leporem fugientem ponant ut uult iginius. Orion armatus dextra habet quippe in manu dextra clauam, in sinistra clipeum, ense cinctus, cum tauro decertans, mire fuit uelocitatis. Coruus moratur coruus ab apolline iussus cum cratere ut asportaret aquā ad sacrificium, cū uero moraretur adusq; coquerentur ficus alia est usus aqua. hac illum igitur ignominia affecit ut q̃diu ficus coquerentur coruus non posset bibere. inter sidera igitur constituit crateram hidra supposita quæ coruum sitientem moraretur oui. z. fasto. ait.

Forte ioui phœbus sacrum solenne parabat.
Non faciet longas fabula nostra moras.
I mea: dixit, auis, ne quid pia sacra moretur
Et tenuem uiuis fontibus affer aquam.
Coruus inauratum pedibus cratera recuruis
Tollit, & aereum peruolat altus iter.
Stabat adhuc duris ficus densissima pomis
Tentat eam rostro, non erat apta legi.
Immemor imperii sedisse sub arbore fertur
Dum fierent tarda dulcia poma mora
Iamq; satur nigris lōgā cap̄it unguibus hidrā
Ad dominumq; redit, fictaq; uerba refert.
Hic mihi causa moræ uiuax obsessor aquarum
Hic tenuit fontes, officiumq; meum.
Addis, ait culpe mendatia phœbus. & audes
Fatidicum uerbis fallere uelle deum.
At tibi, dum lactens herebit in arbore ficus
De nullo gelide fonte bibantur aque
Dixit, & antiqui monumenta perennia facti
Anguis, auis, crater sidera iuncta micant.

Et canis insequitur leporem, centaurus ab illis
Hic quoq; nutritor, uolitans & mobilis argo
Per mare fluctisonum, nonne hic uenerabilis ara?
Omnia sunt nugæ, cignus non cantat, equusq;
Non currit, lyra nulla sonat, non uulturis ulla
Forma uolat cœlo, curuata falce bootes
Haud cœlo horrescit, flores nec sidera sertos
Prospitiunt, cæsar, ciues, sunt omnia nugę.

¶ET canis s. et orionis: siue icari, aut europe custos a ioue datus. Centaurus qui & chiron saturni ex philira filius, iustus fuit esculapii & achillis nutritor ob suam pietatem fingunt inter astra fuisse a ioue collocatum, quia lucet post funera uirtus, dicunt enim q cum herculis apud illum hospitis, sagittas miraretur unam earum delapsam in chironis pedem illum peremisse, sic dei miseratione inter sidera constitutus fuit. Volitans argo a celeritate dicitur argo, aliiq eam argus inuenit, hanc primam in mari q plures fuisse affirmant, in magnesia oppido hanc nauim fuisse fabricatam uult pindarus. cui demetria est nomen, hæc nauis inter astra collocatur, non tota tamen, sed a puppi tantum usq; ad malum.
Ara in qua dii sacrificarunt coniurantes in titanas, quam cyclopes fabricarunt. Cignus qui cum leda concubuit, uel cum nemesi dormiente in cuius gremium uolauit fugiens aquilam quæ uenus erat, quia alte uolauit digesto stupro inter sidera dicitur constitutus.
AEquus s. pegasus neptuni & meduse filius. lyra. s. orphei.
Aquila quæ rapuit ganimedem, seu uultur qui pro aquila ponitur.
Bootes arctophilax areas. s. calisthonis filius.
Flores. i. coronam ariadnes quæ a libero patre inter sidera collocatur quæ corona donata fuit a uenere ariadnæ cum nuberet baccho, damascenus ait in. z. nullus animatos cælos dicat, uel luminaria existimet inanimati enim sunt & insensibiles Aug. 13. de ci. dei non est credendũ q plato dixit globos luminum, siue orbiculos lucere luce corporea super terram, seu die, seu nocte fulgentes suis quidem animabus propriis uiuere. idem lib 18. Anaxagoras factus est reus apud athenienses, quia dixit solem esse lampadem ardentem negans utiq; ipsum esse deum uel quid animatum hæc ille; habent enim cœli animam motricem tantũ quæ sunt intelligentie: non autem informatiuuam ut sensitiua, siue rationalis, non ergo in ibi aquila, nec equus & nullum ibi animatum corpus ut forsan ignarum uulgus apud priscos credebat.

Credit

Credit enim uulgus, cœlum si spiritus absens
Corpore discurrit, terra hæc mortalibus egris
Est locus, ethereas, habitet cur bestia partes?
Vel sic dispositæ similant animalia stellæ,
Vel mage conueniunt natura, & moribus ambo,[a]
Omnia conueniunt hominis animantia uitæ
Qam mage cœlorum uirtus, & munera mundi,
Iis bene dispositi fluit hoc, fluit illud, & omnes
Conueniunt cœli, foueant elementa tirrannum
Terrena ac elementa iuuent conformia quæq;
Vt prosint homini, de primis partibus ad nos
Virtutes ueniunt homini prodesse, lutoq;
Corporis, hoc animæ magno seruire tonanti
Conferat, hic ergo cœlorum maximus ordo
Viuenti ut prosint, quanta est sapientia cœli
Quæ sapit, ipsa iuuet, non sic sapientia centri,
Quæ sapit, ut fallat, non sic sapientia mundi
Quæ sapit in uitiis, sed uere illuminat orbem
Viuentem in tenebris, cognoscat uana, reatum
Se fecem terræ, q̃ sit sibi uita periclum
Hos inter mundi laqueos, q̃ macra cadentum
Spes hominum fiat tum qualis abusio mundi
Temporis in misero, qualis sit pœna ruentum
In tenebras orci, uel qualia præmia cœli.

a Ambo hæc duo, animantia esficta animata cōueniunt uite humane in terris. quanto magis cœlorum uirtus, sic q̃ illa signa cœlestia sunt ad usum hominis ut hæc inferiora

Iis scilicet muneribus. Tirannum scilicet hominem.
Vt prosint homini omnia creata conueniunt ut iuuent hominem. nam a prima uirtute primi cœli usq; ad elementa, & ab elementis ad usq; humanum corpus uirtutes confluunt, & ut corpus animæ inseruiat ad contemplationem dei, & ueritatis inquisitionem, cuncta ergo dei sapientia sunt ita inter se disposita ut homini prosint.
Orbem uiuentem. i. hominem.
Vita periclum quia homo inter tot mundi laqueos semper est in periculo siue corporis siue animæ.

Dispositit nam cuncta deus,quæ sideris alti,
Quæ iouis igniti tenuis quæq; aeris,undæ &,
Et pariter terræ,nihil est sine legis honore.
Cuncta ioui parent:solum mortalibus error,
Ii tantum abscedunt monitis,præcepta repellunt.
Ex uoto & uiuunt miseri:pigrescit ad atras
Iuppiter hic pœnas:ueluti si errata[a] recuset
Scire deus mundi,uideat ne crimina terre.
Expectat:blanditur item:fera uerbera differt,
Mente[b] sua stimulat:iubet hic uox uiua per aures
Velle suum fundat,peius transitur in annos,
Contemnunt qui uerba ferunt pia semina christi,
Addit & ipse minas:quid enim? deus ipse potenti
Descendit cœlo:serui uelamina sumpsit,
Peccati carnem uoluit,commissa recusans,
Lauit hic errores proprio: & commissa cruore
Mortalis uitæ:spoliat fera dindima,ditat
Hic animis cœlum:superasq; enauit ad auras.
Quippe potens,sapiens pariter,tum mitis:at idem
Iustitia punit miseros:quibus effera mens est,
Infinita quidem sunt hæc,sunt sidera testes,
Spirituum delapsa[c] cohors,purissima tempe,
Atq; sciunt lapsum,peccata ingentia,morsus,
Quam nocuum genitoris adæ,dein pellitur adam
Humani generis genitor:sudore parauit
Frumenta:& rapidos peccato pertulit æstus,
Frigoris & glaciem, diros pro pane labores,
Fœdauit totumq; genus tum crimine,dira
Tum sceleris pœna:iniusto non parcitur ulli
Peccanti[d] in cœlum:terram seu lædat inermem,
Atq; per insidias sancte uirtutis egentem,
Aut se fœdarit macula,NAM præmia lassos,

Par,

[a] Errata mundi.

[b] Mente spiritu san. Velle uolūtatem suā vox uiua.s.prædicatoris dantur mundo nihil tamen proficientes.

[c] Delapsa.s.est. Tēpe paradisus terrestris Quā nocuū lapsum: peccata & morsus quia duo momorderunt pomum.

[d] Peccanti peccatori. Cœlum deum. Terram hominem. Insidias.fraudes. Aut se fœdauit quia,peccatur in deum,in proximū & in seipsum.

Par, scelus infandum sequitur punitio caesar
Nemo potest obstare ioui, nec fallere caelum
Fas parere deo fas & sibi credere, q. sit
Ac idem omnipotens sapiens: pius: arduus atris.
Ter deus: ac unus: tribus una essentia tantum.
Vnicus & pater est, genitusq; sit unicus ipse
Vnicus ardor item: deus unus: hic unicus haud est.
Non dy terrenae carnis cillenius, & mars,
Non saturnus item, non pluto infernus, amoris
Non dea dione[a] est, quid enim tritonia pallas?
Quidq; ceres: cibele & multas quid uesta per urbes?
Delia? quid phoebus: steriles,[b] cur cinthia: ueri;
Tris facies uni, sic iuno inferna, nigellas
Ipsa uelit pecudes: regna & plutonia tauros,
Atq; hircum bacchus, uana haec illusio, uani
Quiq; uolunt hos esse deos, deus unus, ab illo
Omnia principium retinent finemq; coercet,
Qui deus, hic mauors, cum summa potentia, cernens
Phoebus hic & mundum, tum quaeq; latentia caeco,
Cernere corporeae uidet is praecordia molis
Mercurius pariter deus est, sapientia prima
Cuncta sciens, dulcisq; parens, sermonis abundans,
Hic quoq; saturnus rerum mensura, paterq;
Temporis, & primus mundi uertigine motor
Iuppiter & pallas, uirtus, & robur in orbe
Atq; idem magnae sit filia magna diones
Certe & caecus amor, dic quis ioue fortior? aut quis
Doctior? hunc cupiat sensu superare supremo?
Quis mage formosus: dum dira piacula delet,
Ad fingens nescire reos, ut caecus habetur;
Pan deus est idem, uiridi qui pascua seruat,
Atq; greges pascit, laetat qui & stercore campos,

a Dione.i.uenus.

b Steriles uerì uocatiuus est.

Quiq; aperit: qui claudit item: quia uinculat atros
Liberat & iustos diræ de formidine mortis,
Qui reliqui dij cæsar erunt? nam flumina: montes
Et nemorum siluæ: proprios si conspicis actus
Cunctarum rerum, si sint fœlicia, uel non
Quæ mente inuoluis: uel sint telluris: an undæ,
Cuncta suos habuere deos, pia numina,[a] romæ,
Vnus at in cunctis deus est, qui regnat ubiq;,
Hic tamen haud tristis dea sit discordia: uel par,[b]
Perfecti tantum speciem gerit ipse: tenetq;,
Vel da pales idem est qui prata uirentia pingui.
Pabula & ipse iubet fieri q̃ grandis in aruo,
O' ueri steriles: una est: & prima potestas
Iuppiter, hic idem mundo sapientia prima: est,
Ac amor in cunctis: non qui fera bella[c] parenti
Intulit: & latium genitor penetrauit: adunca
Falce metit natos: feruenti & deuorat ore,
Non qui aurum danaem uitiat: qui taurus inermem
Europam ingenij:[d] neq;, qui se finxit olorem,
Atq; aquilam pueri uirtute cupidinis acri,
Hic ledam compreßit amans: hic plumeus ardens
Sustulit asterien satyri nec imagine pulchra
Qui se cœlatum impatiens uredinis atræ
Præbuit antiopæ, qui æsopi iuppiter igne
Luserit æginam: & serpens deoida preßit,
Amphytrionq; fuit: sed qui sine patre parens est
Cunctarum rerum, nec scit quæ crimina damnant,
Virtutum splendor: non sunt quæ saxa rogantur
Ad responsa dei: uana est responsio, uanum
Quod petis à saxo: centum mendatia uero
Immiscent uni: perdant qui talia credunt
Non sibi: nec uobis prosunt simulachra, rapaces

Humanæ

a ℭ pia numina irrisio est

b ℭ Vel par uel similis quia non est tristitia, q̃si res cunctæ haberent suum deum.
Conclusio primarũ propositionum.

c ℭ Qui fera bella .i. filius saturni iuppiter.

d ℭ Inermem ingenii .i. pauescentis uirtute acri, pueri cupidinis ergo in olore ledam, in aquila asteriem compreßit latonæ sororem, cei titanis filiæ quã tam ardenter amauit iuppiter ut eã in coturnicem conuersam rapiat p aquilam oui. meta. 6.
Satyri iuppiter cõuersus in satyrum antiopam nyctei filiam uiciauit.
Esopi fluuii æginam matrem æaci.
Sine patre ad id, q̃ dicit iouem filium saturni.
Nec scit crimina quæ dãnant.
Saxa quæ rogantur non sunt dei.
Vero ueritati.
Perdant .f. ut.

Humanæ uitæ sterq̃ues,sapientia quorum
Decipere est bibuli sunt hæc uaga pabula uulgi,
Vulgares credunt,q́ sit neptunnus,apollo,
Mercurius mars,luna senex,tritonia pallas,
Alma ceres,& pulchra uenus,diana triformis,
Atq; hecate,& diri coniunx proserpina ditis,
Pan deus arcadiæ,bromius,tria fata breuisq;
Corporis humani,credisne hæc cesar? olimpo
Hic sedet,& regnat totum qui iuppiter ambit,
Implet item totum proprys uirtutibus orbem,
Saxa nihil prosunt,non dant[a] *responsa columbæ,*
Nulla sibilla docet cæco admirabilis antro,
Nec folio descripta leui responsa petenti,
Ipsa dat ambiguis animas damnantia uerbis,
Scit tantum uentura deus,nisi mente serenas
Edoceat mentes propria,docuere sibillæ
Venturum christum,deus est qui inspirat inermes,
Non dæmon,qui saxa docet resonare futurum,
Dira iubent diri,secum uirtute carentes
Præcipitare animas uellent in tartara,cæsar,
Iuppiter est unus tantum,deus unus,& una est
Vera fides christi,ueræ & baptisma salutis,
Vnum erit in mundo,quibus ys non credere,mors est.
Sperne igitur quæcunq; uides simulachra parentum,
Quorum a te uenerantur opes,& stemmata lauru
Exornant fragilesq;[b] *atq; ys pia numina romæ*
Creduntur,crudele genus quod tartara torquent,
Mundus enim simili(non pauca superbia)cæno
Sordidus extollit uacuas formidine uires,
In uacuum quod tollit aues,sed dindima seruant.
Suplicium diuis,[c]*sic uana superbia fluxit*
In præceps,statuere dei tum fallere mundum

a ℂ Non dant responsa columbæ virg.lib.4. Virg.lib.6.

b ℂ Fragiles.s. mundani. iis.s.fragilibus. Nonpauca superbia.s.est Sordidus simili ceno.i. peccato.

c ℂ Diuis ironice dictum est dei infernæ partis. Mundum.i.hominem.

a Qui subiere pericla.i. magni romani & reliqui proceres.

b Iulius cæsar
Et cæsar est deus tibi : & urbi romæ.
Caue tertiæ coniugationis.i.te ipsum.

c Rex.s.es.

Infernæ partis:sic qui subiere pericla,[a]
Et facinus prægrande hominis:qui talia nescit,
Hos fecere deos,quæ multa iniuria cœlo,
Æneam dixere deum,qui mœnia primus
Fixit,& ille deus,tibi romæ & iulius[b] *urbi*
Est deus & cæsar,caue sis deus ipse,repugnant,
Se quippe opponunt humenti hæc nomina terræ,
Te cernas,si recta sapis:cognosce neronem,
Figmentum cognosce tuum,terra ipse cadendum est,
Terra quidem fragilis,cæsar,quia terra sumus nos,
In terram uertemur item,rex[c] *ipse,potentem*
Imperio populumq́; præmis,quæ maxima rerum
Gloria,& imperio romani inflare,triumphi,
Tu caput orbis item,fluat hoc in membra,regatq́;
Hæc,ut recta gerant:neq; enim pituita fatiget
Membra sui capitis,non os tibi puteat,aures
Quæ deceant audire,iuuet,tua lingua decorum
Præcipiat,non dura nimis,ferat ipsa salutem,
Et nares cæsar sano oblectentur odore,
Cerne urbis quæ curua gerunt examina cæsar,
Sis comis,sis iustus item,dilectio mundi,
Imperium qui grande tenes,fraus nulla parentum
Nullus amor noceat,quin recte iudicet author
Romani imperij,nulla atq; iniuria cogat
Cæsar ad interitum,ratio discernat amarum
Inter dulce nero,populi concordia magni.
Te circa aspicias,qualem mirabilis orbem
Ipse regis cæsar:qui te comitantur adorant,
Teq́; timent,suus ipse deus,iuuenesq́;,senesq;
Te solum metuunt,auscultant uerba,tacentq́;
Cum loqueris cæsar,cernas quæ mœnia romæ,
Diuitias,templa,& q̃ sua palatia,campos,

In patriam ſi flectat amor ſunt uiſcera ciues.
Corporis urbani;ſcis quot diſcordia in urbe.
Perdidit hic roma:uæh:uæh pugnantibus abre.
Iniuſte qui bella gerunt:fera tartara ditant,
Emathij effuſo riueſcunt ſanguine campi,
Quis furor hic ciues? & quæ dementia tela
Suſcepit fugienda manu: qui primus in urbe es,
Orbis & imperium flectis ceu uota feruntur
Conſule ſuplicijs.caput es,ſunt membra ſequentes.
Inſpice quid latitat[a] intra te ceſar amaro
Crimine,ne ſpernas animam quæ corporis uſum
Confertatq; animat membra hæc morientia ſenſu
Multiplici:nam clauſa ſuos fert ipſa labores.
Vt cœlum mereatur.agens:ut uota tonantis
Præcipiunt:labor hic:alibi ſed præmia cæſar,
Hic quoq; fraus alibi tormenta,incendia,pœnæ.
Non,quæ blanda foris uita hæc ſeducat inertem
Incau am q; animam cecis in dira,periclis
Tartara lapſuram:facilis deceptio ſenſus
Errorum ꝗ̃ flexa domus;[b] dura arca malorum
Vita hominis fallax:hominem quæ obnectit & obſtat
Vt cadat interitu,magniq; paleſtra pericli,
Circenſum ludus,regio quæ ſentibus horret
Deſertum deforme,labor ſatis improbus,& mons
Præruptus,mendacis item ſcæna obſita tetro,
Spes uaſna ,& ſpelunca,nimis ſchola tetra ferarum
Ac limoſa[c] palus,uallisq; hirſuta,metusq;
Degener,& ſterilis campus,cui ſaxa ſuperſunt,
Tum gemitum follis, lachrimarum flumen,inanis
Fletus,amara quiestreum confuſus & ordo,
Herboſum,pratumq; uirens: deceptio ſenſus
Qui tantum accipiunt quæcunq; obiecta feruntur

a ℭ Latitat intra iambus. Quæ blanda .ſ.eſt.

b ℭ Flexa domus.ſ. labirinthus ex quo difficilis egreſſus.
Obnectit circumnectit.
Paleſtra magni pericli qa luctam habemus cum demone.
Ludus gladiatorum.
Deſertum ubi eſt gratiæ priuatio.
Mons præcipitium altitudinis.

c ℭ Limoſa palus in qua mira ſordities.
Degener uilis propter gratiæ priuationem.

Seu uera, aut fallant extra (sic nascitur error)
Infaustum[a] pendus, sic fabula ficta, uenenum

a. Infaustũ infœlix inutile.

Dulce nimis, uerusq; dolor, conatus ubiq;
Irritus, infœlix[b], grata & dementia, tellus,

b. Infœlix tellus q̃a homo est nutre infœlicitatis & magis in dulcibus q̃ in amaris.

Mors animæ, tum cura iugis, laqueusq; uenantis
Decipula inferni, speculum fallacis & umbræ,

Procul a te.

Cernere tum pulchrum, turpe at captare quod istos
Allicit infirmos sensus, quia fumus ubiq; est
Stat, fugit, arridet uita hæc, tum nubila torquet
Humanos qui hæc ima petunt, q̃ tristis, ocellos,
Illudit misero, uoluitq; anfractibus alti
Gurgitis, ac homini cæno sine fine, luendum est.
Prospicias quæ cuncta procul sunt cæsar, ab isto

c. Vera fides. s. est procul a te cæsare.

Cæsare, uera fides, [c]ueri cognitio templi
Mens deuota, ducis pietas, amor utilis urbi,
In tenebris uitæ meditatrix cura futuræ,

d. Dolor anxius est procul.

Mens humilis, uitiyq; fugax, dolor[d] anxius orco
Hæsisse, innumeros, nulla formidine mortis

Quæ sunt prope te.

In cœno cumulasse dies, quæ sunt prope cesar

Quæ contra te sunt.

Non cernis, furor, ira, manus, tria fulmina magni
Principis humani generis prope dura morantur
Corda hominũ, qui iniusta uolunt, & iusta prophanãt,
Quæ contra minus ipse uides, sub sole corusco
Obtenebrat caligo oculos, nam pendulus ensis
Pendet in exitium romani principis, alto
Lapsurus tecto, tenui quæ lamina filo
Vix appensa trucem poterit depellere casum,
Lanatos sed cæsar habent, ut fabula fingit,
Numina sancta pedes, quia dira morantur iniquis
Vulnera tum miti summa est clementia cœlo,

e. Nec. s. numina.

Nec[e] longo grauiora die tibi bella minantur,
Quo magis expectant maiora pericula formant,

Nanq;

Nanq; ioui pietas, simul infinita tonanti
Iustitia est: charam linquit non ulla sororem
Spes ergo, & pietas non te à uirtute repellant.
Te retro cernas q̃ dira pericula: fraudes,
Insidiæ: caueas cæsar discrimina rerum,
Cautus eris si iniusta fugis: si crimina damnes,
Et faueas recto iaculis: nec arundine, mauris
Cæsar eges, Ratio [a] sola est defensio regis,
Ipse magis timeas quanto sublimius audes,
Teq; ante aspicias, hinc qui cesserc priores
Quod regnum, quæ magna manus: uictoria qualis,
Quale ue imperium, q̃ uana superbia mundi,
Tartara ditarunt, ubi sit sua gloria quæro,
Fumus enim cæsar: nihil est hæc doxa [b] triumphi
Terreni, tantum umbra leuis, deceptio mentis.
Inspice quæ sub te: cœca & tellure feruntur,
Infernum uideas: & uasti carceris antrum,
Vincula: tum fluuios: obscura incendia, flammas.
Pauperiem: frigusq; tenax, bellumq; cruentum,
Et diras facies, miseræq; umbracula uitæ,
Nulla quies, pax nulla animis, dolor impius auget
Vsq; suas uires, tum nulla redemptio captis.
Suspice quæ sursum: dulcedo: gloria: uirtus
Certa quies, fugiunt lachrimæ, piæ gaudia: cantus
Æternæ laudes: diuum consortia cœlo,
Nullus inest error: perfecta scientia: pacis
Contentus, tandem super omnia, ter deus unus
Nullus & hic finis [c] supræmæ in præmia uitæ.
Hic dat perpetuam iusto sine fine salutem
Dixit: & imponens optata silentia lingue,
Obticuit paulus magni tuba clara tonantis.
Tunc cæsar, q̃ paule sapis: q̃ callidus ipse es.

a Ratio iustitia.

b Hæc doxa pro huius triumphi.

c Nullus finis ad id nulla est redemptio captis. Optata a reprobis.

Tu semel exceptus: cunctos uis fallere: fraudes
Paule geris: spernisq; deos, quos mundus, & orbis
Inuocat auxilio: miro & ueneratur honore.
Destruis & ueterem, mosisq; uolumina, legem
Cui credit iudea cohors, tibi detrahis ipsi,
Deficis à ueteri, Christi ad mendatia mose,
Vis pariter latias, paule hic peruertere leges?
Non sumus insanum uulgus: romana potestas
Approbat haud christum, nihil est quod dixeris ergo,
Quod ꝓbat hoc uerũ est, nihil est, quod roma refellit,
Ergo sile, nam lingua nocet, cui pectus abundans
Vt dicat, quæ mente gerit, mihi credite,[a] faxo
Pœniteat, populo nugas scuisse potenti,
Mortuus hic uester deus est, mirabile sensu,
Surgere, ꝗ potuit tenebris, & mortis ab umbra,
Nec potuit uitare necem, nam dicite, cur hoc?
Dicitis hic uoluit uitam exhalare sub umbras,
Naturæ obiecit se: discrimina mortis
Quæ fugit, & nolet uitam præcludere fine,
VITA magis prodest, ꝙ mors ingrata cadenti,
Defunctos uita, si cœca à morte redemit
Viuus hic in terris, ut uestra intentio, cur non
Et sine morte animas, à morte repellere tristes
Hic potuit christus? QVAM quos sua uita reliquit,
Viua magis prosunt, tibi littera mul̄ta nocebit
Paule, & romanis mandasse hæc semina campis,
Tunc paulus, quid multa aræ, inuictissime cesar,
Victima significat? quid ouis, iuguletur ad aras,
Commeruit? peccauit adam, genitiq; sequuntur
Ad commissa leues, non bos, non bucula, & hircus.
Non aries, non agnus item, tamen impia cultro
Dextra bouem mactat, cur hæc? quæ crimina damnat

[a] Credite hoc ad petrũ & paulum fertur.

Hæc

Hæc perimunt animam, mortem peccator amaram
Ergo meret cæsar, culpa ut purgetur iniqua,
Atq; necem uitet, moritur pecus, inspicit ardens
Peccator ueniæ, mortem meruisse reatu,
Quam pecus hic[a] patitur doleat suspiret, amaro
Se excrutiet fletu, tum sese a crimine purget
Igne suæ mentis, caueatq; ad dira relapset,
Sed peccauit adam, traxitq; ad uincla sequentes
Sufficit haud adam maculam delere, nec agnus,
Ergo genus totum pereat quod seminat adam?
Hoc absit cæsar, quis erit qui crimina purget
Humani generis? quæ non delenda cruore
Cuiusq̃ pecudis, nec homo se soluere ab antro
Quippe potest cæsar, uenit qui uincula rupit
Carceris horrendi, deus hic peccata relaxat,
Et potuit delere patris pia gratia crimen
Sanguinis humani, terræ pro semine uiuæ
Humanusq; pati mortem, mendacia cæsar
Non sunt, nec fraudes, potuitq; resumere uitam
Qui uoluit pro gente mori, si maius ab orco est
Surgere, q̃ diræ uitare pericula mortis,
Quod minus effugit, quæ sunt maiora potenter
Aggrediens, quid cæsar ais? mendatia non sunt,
Non diræ fraudes, sola est deceptio,[b] cæsar
Quæ trahit ad cæcas confussi numinis umbras
Gloria romanos animæ, quæ excecat inertes,
Hærebant multi paulo, contraria multi,
Tentabant delere hominem diuina canentem,
Delapsi[c] interea petijt fera dindima, manes
Spiritus[d] aggreditur dictis & tartara turbat,
Quod noua progenies mundo spolia ampla reportat,
A gente, & populo spolians miserabile centrum,

a Hic apud me.

b Gloria quæ trahit est deceptio animæ.

c Delapsi.s.simonis.

d Spiritus.s.simonis magi.

Veridico populatq; animas tuba concaua sensu,
Paulus hic[a] in mores acuit sua tela, deosq;
Qui sumus, insurgit, statuas fregere, negantq;
Esse deos plures, tam pauca piacula fiunt
Quæ deceant orcum, non est uenus alma, cibelle
Nulla quidem, non flaua ceres, non iuno, senexq;
Nullus erit, neptunnus item, cillenius haud est
Cuncta ruant, nisi cæ dat amans uirtutis ab orbe,
Incute uim rapido, pluto, nec parce, furori,
Vt nero discruciet paulum, disseminet aruis
Membra petri, hoc cæcum qui uerbo pauperat antrũ,
Delusis animis, nostre caligine, fraudis,
Consensere[b] omnes, rapitim socordia diræ
Eumenides peterent scelerati insana neronis
Augerent rabie in paulum, comitemq; potentem
Sermone, & uirtute magis quæ lumina templi,
Ergo iter arripiunt diræ, tenebrosa relinquunt
Eumenides, mirum est, infacta pace fruuntur
Tartara, mirantur manes, & numina centri,
Tunc erat ardescens cæsar non parcere ferro
In thalamo, solusq; necem meditatur amaram
In pecudes Christi, timet at de cæde furorem
Ardere in populo, dum sic cruciatur, ab antro
Elapsæ eumenides ueniunt, & penitus intrant,
Inyciunt uirusq; suum, & tela[c] cruentant
Sanguine pestiferi, quæ sunt horrentis; centri
Cæsaris inuiso, quantum peiora, prophanis
Et stimulis feriunt præcordia dira nefandi,
Infremit, & miserum memoratur ab aere casum
Falsiferi, christoq; urbis cohercere potenti
Quamplures, patroclus[d] item, qui fidus achates
Cæsaris, a cæco qui tunc surrexerat antro

a ℭ Hic iste.

b ℭ Consensere ut peterent.
Eumenides diræ præcordia.

c ℭ Tela.s.neronis
Sanguine uidentia, & ueneno.
Horrentia horrenda.

d ℭ Patroclus.s.hesit.

Voce

Voce præcum pauli, furijs inpulsus iniquis
Discipulos christi damnat, moriantur, & orbem
Ad tenebras linquant, faciantq; silentia linguæ
Duxerunt christi comites, noua lumina cæcis,
Defunctis uitam, miseris solamen, opesq;
Pauperibus, baculos claudis, ubi crimina damnant
Diuersis diuersa locis tormenta ministrant,
Suscipit hic petrum morti mirabilis arbos,
In cruce supplicium passus migrauit ad urbem
Sideris æterni, sic facto fine[a] quieuit
Corporis & uitæ, paulum mucrone corusco
Romanum ciuem truncant diuina ferentem.

a Fine. s. uitæ corporis Endi.

Actus apostolorum expliciunt per Ioannem mariam uelmatium bagnacaballum.

REGISTRVM.

a b d c e f g h i k l m n o p q r s t u x y z A B C.

C Duernus, Cæteri Quaterni.

